

**ZAVOD ZA GOZDOVE SLOVENIJE
OBMOČNA ENOTA TOLMIN**

**LOVSKO UPRAVLJAVSKI NAČRT ZA
XII. ZAHODNO VISOKO KRAŠKO
LOVSKO UPRAVLJAVSKO OBMOČJE
(2011 – 2020)**

**Načrt sprejela:
Vlada Republike Slovenije,
Ljubljana, 8. november 2012**

(Ur. l. RS št. 87/2012)

KAZALO

1	POVZETEK	1
2	UVOD	17
3	OPIS LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA	18
3.1	OPIS LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA IN POMEN ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO.....	18
3.2	KRAJINSKO EKOLOŠKE ZNAČILNOSTI LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA	19
3.3	LOVIŠČA V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	21
3.4	LOVIŠČA V UPRAVNI ORGANIZIRANOSTI LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA	23
3.5	MESTO LUO V SLOVENIJI IN GLAVNE VRSTE DIVJADI V LUO.....	24
3.6	OBORE.....	25
4	ZAVAROVANA OBMOČJA, NARAVNE VREDNOTE, EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA IN POSEBNA VARSTVENA OBMOČJA (NATURA 2000) V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	27
4.1	ZAVAROVANA OBMOČJA.....	27
4.2	NARAVNE VREDNOTE	28
4.3	EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA	32
4.4	POSEBNO VARSTVENO OBMOČJE (OBMOČJE NATURA 2000).....	33
4.5	HABITATNI TIPI	35
5	OPREDELITEV GLAVNIH PROBLEMOV UPRAVLJANJA S POPULACIJAMI DIVJADI.....	36
5.1	GLAVNI PROBLEMI V POVEZAVI S STANJEM V POPULACIJAH DIVJADI OZIROMA NJIHOVIH MEDSEBOJNIH ODNOSIH.....	36
5.2	GLAVNI PROBLEMI V POVEZAVI Z ŽIVLJENJSKIM OKOLJEM DIVJADI	36
5.3	GLAVNI PROBLEMI, KI IZHAJAJO IZ UPRAVNO ADMINISTRATIVNIH OVIR OZIROMA DOLOČB..	36
6	ŽIVLJENJSKO OKOLJE DIVJADI.....	37
6.1	PRETEKLA VLAGANJA V ŽIVLJENJSKO OKOLJE DIVJADI	37
6.2	PRESOJA USKLAJENOSTI DIVJADI IN NJENEGA ŽIVLJENJSKEGA OKOLJA.....	40
6.3	OCENA STANJA ŽIVLJENJSKEGA OKOLJA DIVJADI (TUDI TRENDI)	47
6.4	VPLIVI RABE PROSTORA NA BIVALNE RAZMERE	50
6.5	CILJNO STANJE ŽIVLJENJSKEGA OKOLJA DIVJADI.....	51
6.6	USMERITVE ZA DOSEGANJE UGODNEGA STANJA ŽIVLJENJSKEGA OKOLJA DIVJADI TER IZVAJANJE BIOMELIORATIVNIH IN BIOTEHNIČNIH DEL.....	52
7	UPRAVLJANJE S POSAMEZNIMI VRSTAMI DIVJADI	60
7.1	SPLOŠNI DEL	60
7.2	SRNA (<i>CAPREOLUS CAPREOLUS</i> L.)	63
7.3	NAVADNI JELEN (<i>CERVUS ELAPHUS</i> L.).....	72
7.4	DAMJAK (<i>DAMA DAMA</i> L.)	81
7.5	MUFLON (<i>OVIS AMMON MUSIMON</i> L.).....	82
7.6	GAMS (<i>RUPICAPRA RUPICAPRA</i> L.).....	91
7.7	DIVJI PRAŠIČ (<i>SUS SCROFA</i> L.).....	101
7.8	LISICA (<i>VULPES VULPES</i> L.).....	111
7.9	JAZBEC (<i>MELES MELES</i> L.)	114
7.10	KUNA BELICA (<i>MARTES FOINA</i> L) IN KUNA ZLATICA (<i>MARTES MARTES</i> L.).....	117

7.11	NAVADNI POLH (<i>GLIS GLIS</i> L.)	122
7.12	PIŽMOVKA (<i>ONDATRA ZIBETHIA</i> L.)	123
7.13	POLJSKI ZAJEC (<i>LEPUS EUROPAEUS</i> L.)	126
7.14	FAZAN (<i>PHASIANUS COLCHICUS</i> L.)	129
7.15	POLJSKA JEREBICA (<i>PERDIX PERDIX</i> L.)	133
7.16	RACA MLAKARICA (<i>ANAS PLATYRHYNCHOS</i> L.)	134
7.17	SRAKA (<i>PICA PICA</i> L), ŠOJA (<i>GARRULUS GLANDARIUS</i> L) IN SIVA VRANA (<i>CORVUS CORNIX</i> L.) 137	
7.18	NUTRIJA (<i>MYOCASTOR COYPUS MOLINA.</i>) IN RAKUNASTI PES (<i>NYCTEREUTES PROCYONOIDES</i> GRAY.)	143
8	ZAKLJUČEK	144
9	PRILOGE	145
9.1	ZAVAROVANA OBMOČJA Z VARSTVENIMI REŽIMI	145
9.2	NARAVNE VREDNOTE Z VARSTVENIMI REŽIMI	149
9.3	EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA Z VARSTVENIMI REŽIMI	149
9.4	POSEBNA VARSTVENA OBMOČJA (OBMOČJA NATURA 2000)	154
9.5	KRONOLOGIJA IZDELAVE NAČRTA	163

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 3.1: Kmetijska zemljišča	19
Preglednica 3.2: Raba zemljišča v LUO	20
Preglednica 3.3: Lovišča v lovsko upravljavskem območju	21
Preglednica 3.4: Lovišča v upravni organiziranosti v lovsko upravljavskem območju.....	23
Preglednica 3.5: Seznam obor v lovsko upravljavskem območju	26
Preglednica 4.1: Pregled pokrivanja LUO z območnimi enotami ZRSVN in z GGO	27
Preglednica 6.1: Opravljeni ukrepi v življenjskem okolju divjadi v lovsko upravljavskem območju v obdobju 2001 – 2010	37
Preglednica 6.2: Ocena števila osebkov na ha in stopnja poškodovanosti (objedenosti) gozdnega mladja po višinskih razredih – podatki za vse drevesne vrste iz opravljenih »podrobnih« popisov v letih 1996, 2000 in 2004	40
Preglednica 6.3: Delež posameznih drevesnih vrst v mladju po višinskih razredih in stopnja poškodovanosti (objedenosti) gozdnega mladja – podatki za vse drevesne vrste iz opravljenih »podrobnih« popisov v letih 1996, 2000 in 2004.....	41
Preglednica 6.4: Popisne enote v LUO.....	42
Preglednica 6.5: Analiza objedenosti gozdnega mladja 2009.....	42
Preglednica 6.6: Število popisanih osebkov in njihov delež po višinskih razredih za popisno enoto Brda.....	42
Preglednica 6.7: Število popisanih osebkov in njihov delež po višinskih razredih za popisno enoto Trnovski gozd	43
Preglednica 6.8: Število popisanih osebkov in njihov delež po višinskih razredih za popisno enoto Tolmin	43
Preglednica 6.9: Primerjava deležev razvojnih faz med modelnim in dejanskim stanjem po popisnih enotah v lovsko upravljavskem območju	44
Preglednica 6.10: Izplačana odškodnina na lovnih površinah od posameznih vrst divjadi po skupinah škodnih objektov v lovsko upravljavskem območju za obdobje 2001 – 2010.....	45
Preglednica 6.11: Deleži rabe prostora in indeks prebivalstva (%) v dinarski regiji	50
Preglednica 6.12: Deleži rabe prostora in indeks prebivalstva (%) v submediteranski regiji	50
Preglednica 7.1: Starostni in spolni razredi (kategorije).....	66
Preglednica 7.2: Izhodiščna starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema.....	67
Preglednica 7.3: Dopustna odstopanja od načrtovanega odvzema pri srnjadi:	67
Preglednica 7.4: Pregled podatkov o srni za obdobje 2001–2010.....	68
Preglednica 7.5: Ekološke enote navadnega jelena	73
Preglednica 7.6: Starostni razredi navadnega jelena	76
Preglednica 7.7: Izhodiščna starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema za osrednja populacijska območja (v %).....	77
Preglednica 7.8: Pregled podatkov o navadnem jelenu za obdobje 2001–2010	78
Preglednica 7.9: Pregled podatkov o damjaku za obdobje 2001–2010	81
Preglednica 7.10: Ekološke enote muflona.....	83
Preglednica 7.11: Spolni in starostni razredi muflona.....	86
Preglednica 7.12: Starostna in spolna struktura odvzema.....	86
Preglednica 7.13: Pregled podatkov o muflonu za obdobje 2001–2010	87
Preglednica 7.15: Spolni in starostni razredi gamsov	96
Preglednica 7.16: Starostna in spolna struktura odvzema.....	96
Preglednica 7.17: Pregled podatkov o gamsu za obdobje 2001–2010.....	97

Preglednica 7.18: Ekološke enote divjega prašiča v LUO	102
Preglednica 7.21: Pregled podatkov o divjem prašiču za obdobje 2001–2010.....	108
Preglednica 7.22: Pregled podatkov o lisici za obdobje 2001–2010.....	113
Preglednica 7.23: Pregled podatkov o jazbecu za obdobje 2001–2010	116
Preglednica 7.24: Pregled podatkov o kuni zlati za obdobje 2001–2010	119
Preglednica 7.25: Pregled podatkov o kuni belici za obdobje 2001–2010.....	120
Preglednica 7.26: Pregled podatkov o pižmovki za obdobje 2001–2010.....	124
Preglednica 7.27: Pregled podatkov o poljskem zajcu za obdobje 2001–2010	128
Preglednica 7.28: Pregled podatkov o fazanu za obdobje 2001–2010.....	131
Preglednica 7.29: Pregled podatkov o poljski jerebici za obdobje 2001–2010	133
Preglednica 7.30: Pregled podatkov o raci mlakarici za obdobje 2001–2010.....	136
Preglednica 7.31: Pregled podatkov o sraki za obdobje 2001–2010.....	139
Preglednica 7.32: Pregled podatkov o šoji za obdobje 2001–2010	141
Preglednica 7.33: Pregled podatkov o sivi vrani za obdobje 2001–2010.....	142

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 3.1: Mesto Zahodno visokokraškega LUO v Sloveniji	24
Grafikon 3.2: Po biomasi najpomembnejše vrste divjadi v LUO	24
Grafikon 3.3: Trend razvoja izločene biomase divjadi v LUO	25
Grafikon 6.1: Biomeliorativni ukrepi	38
Grafikon 6.2: Biotehnični ukrepi.....	39
Grafikon 6.3: Lovski objektii.....	39
Grafikon 6.4: Povzročitelji škod	46
Grafikon 6.5: Vrste škod	46
Grafikon 6.6: Trendi izplačanih odškodnin za nastalo škodo od rastlinojedih parkljastih in ostalih vrst divjadi v lovsko upravljavskem območju za obdobje 2001 – 2010.....	47
Grafikon 6.7: Primerjava med izplačanimi odškodninami za nastalo škodo od divjega prašiča in njegovim odvzemom v lovsko upravljavskem območju v obdobju 2001 – 2010	47
Grafikon 6.8 : Dinamika razvoja populacij nekaterih rastlinojedov (primer vzhod LUO–Col).....	48
Grafikon 6.9 : Dinamika razvoja populacij nekaterih rastlinojedov (primer zahod LUO–Anhovo)	49
Grafikon 6.10: Deleži rabe prostora in indeks prebivalstva v dinarski regiji	51
Grafikon 6.11: Deleži rabe prostora in indeks prebivalstva v submediteranski regiji	51
Grafikon 7.1: Mesto relativne biomase srne med LUO v Sloveniji.....	63
Grafikon 7.2: Trend odvzema srne	64
Grafikon 7.3: Mesto relativne biomase navadnega jelena med LUO v Sloveniji.....	72
Grafikon 7.4: Trend odvzema navadnega jelena.....	74
Grafikon 7.5: Mesto relativne biomase muflona med LUO v Sloveniji	82
Grafikon 7.6: Trend odvzema muflona	84
Grafikon 7.7: Upad telesnih mas dvo in večletnih muflonov od naselitve do danes.....	85
Grafikon 7.8: Mesto relativne biomase gamsa med LUO v Sloveniji	91
Grafikon 7.9: Trend odvzema gamsa	93
Grafikon 7.10: Mesto relativne biomase divjega prašiča med LUO v Sloveniji	101
Grafikon 7.11: Trend odvzema divjega prašiča	103
Grafikon 7.12: Trend odvzema lisice	112

Grafikon 7.13: Trend odvzema jazbeca	115
Grafikon 7.14: Trend odvzema kune zlatice	118
Grafikon 7.15: Trend odvzema kune belice	118
Grafikon 7.16: Trend odvzema pižmovke	123
Grafikon 7.17: Trend odvzema poljskega zajca.....	127
Grafikon 7.18: Trend odvzema fazana	130
Grafikon 7.19: Trend odvzema rase mlakarice.....	135
Grafikon 7.20: Trend odvzema srake	138
Grafikon 7.21: Trend odvzema šoje.....	138
Grafikon 7.22: Trend odvzema sive vrane.....	139

KAZALO SLIK

Slika 3.1: Položaj lovsko upravljavskega območja v Sloveniji.....	18
Slika 3.2: Raba tal	20
Slika 3.3: Lovišča v lovsko upravljavskem območju	22
Slika 4.1: Zavarovana območja v lovsko upravljavskem območju	28
Slika 4.2: Naravne vrednote v lovsko upravljavskem območju	32
Slika 4.3: Ekološko pomembna območja v lovsko upravljavskem območju.....	33
Slika 4.4: Območja Natura 2000 v lovsko upravljavskem območju.....	34
Slika 6.1: Popisne enote v lovsko upravljavskem območju.....	41
Slika 7.1: Slika srne in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih	63
Slika 7.2: Prostorska porazdelitev srne v LUO	65
Slika 7.3: Slika navadnega jelena in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih	72
Slika 7.4: Prostorska porazdelitev navadnega jelena v LUO	75
Slika 7.5: Slika damjaka in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih.....	81
Slika 7.6: Slika muflona in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih.....	82
Slika 7.7: Prostorska porazdelitev muflona v LUO.....	84
Slika 7.8: Slika gamsa in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih.....	91
Slika 7.9: Prostorska porazdelitev gamsa v LUO.....	94
Slika 7.10: Slika divjega prašiča in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih	101
Slika 7.11: Prostorska porazdelitev divjega prašiča v LUO.....	104
Slika 7.12: Slika lisice in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih	111
Slika 7.13: Slika jazbeca in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih.....	114
Slika 7.14: Slika kune zlatice in belice in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih	117
Slika 7.15: Slika navadnega polha.....	122
Slika 7.16: Slika pižmovke in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih	123
Slika 7.17: Slika poljskega zajca in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih.....	126
Slika 7.18: Slika fazana in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih.....	129
Slika 7.19: Slika poljske jerebice in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih.....	133
Slika 7.20: Slika rase mlakarice in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih	134
Slika 7.21: Slika srake, šoje in sive vrane in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih	137
Slika 7.22: Slika nutrije in rakunastega psa	143

1 POVZETEK

1.1 Predstavitev območja (LUO)

Opis območja in pomen za upravljanje z divjadjo

ZVK LUO je bilo ustanovljeno z Odlokom o lovsko upravljavskih območjih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah (Ur.l., RS št. 110 z dne 11.10.2004). Zaporedna številka LUO je 12. Meji na XI. Triglavsko in II. Gorenjsko LUO na severnem delu, IV. Notranjsko LUO na vzhodnem delu in V. Primorsko LUO na južnem delu. Na zahodu ZVK LUO omejuje državna meja z Italijo. ZVK LUO je sestavljeno iz 31. lovišč lovskih družin. LUO predstavlja zaokroženo populacijsko območje jelenjadi, gamsa, muflona in je najzahodnejši del osrednjega populacijskega območja velikih zveri v Sloveniji.

Gozdovi v ZVK LUO pokrivajo 69 % površine območja, kmetijskih površin je 26 % in neplodnega 4 %. Neplodna površina predstavlja predvsem območja mest in vasi, torej je te površine največ v naseljenih območjih Vipavske doline, Gorice, Goriških Brd. ZVK LUO leži na območju Tolminskega gozdno gospodarskega območja, delno Postojnskega in delno Ljubljanskega. Gozdovi v LUO so zelo pestri od primorskih nižinskih gozdov do gorskih gozdov. Prevladujejo jelovo bukovi gozdovi, ki so v LUO zastopani z 19 % površine gozdov. Ti gozdovi se razprostirajo na visokih kraških planotah, kot so območja Nanosa, Trnovskega gozda, Hrušice in idrijskih gozdov. 20 % površine pokrivajo predgorski in gorski bukovi gozdovi na Banjšicah, Brdih in Mostu na Soči. primorski bukov gozd je zastopan s 7 % in se razprostira poleg omenjenih treh GGE še na področju Podkrajja. Gozd črnega gabra in jesenske vilovine se razprostira na 13 % površine gozdov v LUO in sicer na Banjšicah, Goriškem in Ajdovskem. V Brdih in na Ajdovskem najdemo tudi znaten delež – 8 % topoljubnega gozda gradna in jesenske vilovine na Flišu. Ostale gozdne združbe so zastopane z manjšim deležem. Državni gozdovi so skoraj v celoti v GGE Trnovo in Predmeja, ter 2.000 ha v Podkraj – Nanosu in 1.000 ha na Banjšicah (Kalski gozd) ter v Hrušici – 2.000 ha. Ostali gozdovi so v glavnem v zasebni lasti. Gospodarjenje v državnih gozdovih je vezano na dolgoletno tradicijo, tako glede načrtovanja, kakor izvajanja gozdnih del. V državnih gozdovih opravljajo dela gozdna gospodarstva. V ZVK LUO je izločenih 560 ha gozdov za gozdne rezervate, zanje pa je predlagana tudi povečana površina na 794 ha. Največji gozdni rezervat je v območju državnih gozdov z 350 ha Smrekova Draga – Golaki. V ZVK LUO je kot gozd s posebnim namenom pomemben tudi primestni gozd Panovec z 380 ha površine ob Novi Gorici. V ZVK LUO je 41.500 ha kmetijskih površin ali 26 % celotne površine LUO. Intenzivne obdelovalne površine so v Vipavski dolini in Spodnjih Goriških Brdih. V ravnini je razvito poljedelstvo, dočim v gričevnatem svetu prevladuje vinogradništvo. Zaradi intenzivnega kmetijstva je krajina tu spremenjena tudi na škodo prostoživečih živalskih vrst in tudi divjadi. Na Banjšicah, Trebuši, idrijskem in Zgornjih Brdih se gozd in kmetijske površine mozaično prepletajo. Značilno za kmetijske površine je, da so se začele po letu 1975 močneje zaraščati, oziroma, da se je opustila košnja odročnejših predelov, kateri so bili vzdrževani stoletja. Trend zaraščanja še vedno poteka, s tem, da so prve zaraščene površine že prešle prve faze zaraščanja in so danes praktično pionirski gozd. Glavno področje kmetijstva je živinoreja. Prevladuje reja goveje živine za proizvodnjo mesa, pa tudi mleka in sira. Poleg goveje živine je razširjena reja drobnice, ki je v porastu. Z rejo drobnice se skuša zaustaviti procese zaraščanja krajine. V glavnem se redi ovce za prirejo mesa. Na njivah na tem področju se prideluje v glavnem koruzo in krompir in še to le za potrebe lastnega kmetijskega gospodarstva. Banjšice in Trebuša tja do Mosta na Soči so robno območje velikih zveri, predvsem medveda in risa, tako da občasno prihaja do konfliktov med velikimi zvermi in rejo drobnice, katero velike zveri najraje napadajo. Zelo konfliktni so odnosi na področju Banjšic in Brd glede odnosa med kmetijstvom in divjimi prašiči. Slednji povzročajo znatno škodo z ritjem travnikov in pašnikov. Na območju strnjenih gozdov Trnovskega gozda in Nanosa kmetijskih površin ni, ali pa se razprostirajo okoli redkih naselij. V teh predelih prevladuje živinoreja.

Površina LUO (lovna, nelovna, delež gozda)

Zahodno visoko kraško lovsko upravljavsko območje skupaj obsega 162.465 ha. Od tega je 154.696 ha lovnih površin. Nelovne površine predstavljajo predvsem naselja in ceste. Gozdnatost območja je 69 %.

Lovišča v lovsko upravljavskem območju

Z lovišči v Zahodno visoko kraškem LUO upravljajo sledeče lovske družine: LD Kanal, LD Most na Soči, LD Dobrovo, LD Sabotin, LD Anhovo, LD Grgar, LD Čepovan, LD Trebuša, LD Gorica, LD Lijak, LD Trnovski gozd, LD Čaven, LD Hubelj, LD Kozje stena, LD Krekovše, LD Idrija, LD Jelenk, LD Vipava, LD Col, LD Javornik, LD Dole, LD Vojkovo, LD Nanos, LD Hrenovice, LD Črna jama, LD Bukovje, LD Planina, LD Logatec, LD Hotedršica, LD Rovte, LD Vrhnika.

Upravne enote, občine

Upravno območje pokrivajo upravne enote Gorica, Tolmin, Ajdovščina, Idrija, Postojna, Logatec, Vrhnika in občine Kanal, Tolmin, Brda, Gorica, Ajdovščina, Idrija, Postojna, Logatec in Vrhnika. Lovsko upravljavsko območje spada v GGO Tolmin, Ljubljana, Postojna.

1.2 Zavarovana območja, naravne vrednote, ekološko pomembna območja in posebna varstvena območja (Natura 2000) v lovsko upravljavskem območju

Zavarovana območja

Zavarovana območja so ožja ali širša območja narave, za katere je vlada ali pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti ali skupaj vlada in pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti sprejel akt o zavarovanju (55. člen ZON). Ožja zavarovana območja so naravni spomenik, naravni rezervat in strogi naravni rezervat. Širša zavarovana območja so narodni, regijski in krajinski park.

Na zavarovanih območjih je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege (postavitve lovskih objektov: lovskih prež, krmišč, obor in mrhovišč) izvesti presojo sprejemljivosti posegov v naravo.

Seznam vseh zavarovanih območij v LUO in njihovi varstveni režimi, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 8.2 Zavarovana območja z varstvenimi režimi. Vsa zavarovana območja so prikazana tudi v naravovarstvenem atlasu (ZO – Zavarovana območja) na internetni povezavi

<http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=ZO@ZRSVN>

Naravne vrednote

Naravna vrednota je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, sestavina oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava. Zlasti so to geološki pojavi, minerali, fosili ter njihova nahajališča, površinski in podzemni kraški pojavi, podzemske jame, soteske in tesni ter drugi geomorfološki pojavi, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, rastlinske in živalske vrste, njihovi izjemni osebki ter njihovi življenjski prostori, ekosistemi, krajina in oblikovana narava. Naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije (4. člen ZON). Za vse naravne vrednote so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Ekološko pomembna območja

Ekološko pomembno območje (v nadaljevanju: EPO) je območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti (32. člen ZON). So prepoznana kot biotsko najpomembnejša območja. Na teh področjih se z blagim varstvenim režimom, zlasti z usmeritvami za načrtovanje rabe prostora in naravnih dobrin ter izvajanja spodbujevalnih ukrepov zagotavlja ugodno stanje habitatov in vrst. Ekološko pomembna območja zagotavljajo širše ohranjanje biotske raznovrstnosti na obsežnih površinah, povezanost območij Natura 2000 in zagotavljanje tamponskih con okoli njih.

Za vsa ekološko pomembna območja so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Posebno varstveno območje (območje Natura 2000)

Posebno varstveno območje (območje Natura 2000) je ekološko pomembno območje, ki je na ozemlju Evropske unije pomembno za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov (33. člen ZON). Na njihovem območju se izvajajo najpomembnejše aktivnosti za ohranjanje biotske raznovrstnosti na ravni Evropske unije.

Na posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege (postavitve lovskih objektov – lovskih prež, krmišč, obor in mrhovišč) izvesti presojo sprejemljivosti posegov v naravo.

Za posebno varstveno območje Natura 2000 so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Habitatni tipi

Habitatni tip je biotopsko ali biotsko značilna in prostorsko zaključena enota ekosistema, katerega ohranjanje v ugodnem stanju prispeva k ohranjanju ekosistemov (31. člen ZON). Za ohranjanje habitatnega tipa v

ugodnem stanju se uporabljajo določila 3. člena Uredbe o habitatnih tipih ter varstveni cilji za doseganje ustreznih ekoloških razmer za posamezne skupine habitatnih tipov, ki so navedeni v Prilogi 2 iste uredbe. Za habitatne tipe so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Vse naravovarstvene usmeritve, ki so vključene v načrt LUO so pridobljene v obliki naravovarstvenih smernic s strani ZRSVN. Smernice so usklajene med obema zavodoma, ZRSVN je potrdil primerno vgrajenost v osnutek načrta LUO.

1.3 Opredelitev glavnih problemov upravljanja s populacijami divjadi

Glavni problemi v povezavi s stanjem v populacijah divjadi oziroma njihovih medsebojnih odnosih

Divji prašič je v LUO najbolj problematična vrsta in to na tradicionalnem območju največje populacijske gostote kakor tudi na območjih, kamor se šele širi. Sama številčnost divjega prašiča je nekajkrat višja kakor jo prenese življenjsko okolje (predvsem socialno) oziroma je tudi nekajkrat višja od priporočene gostote. Številčnost prašičev je nekako »ušla iz vajeti« in izjemno težko znižujemo njeno številčnost. Pred letom 1995, ko je načrtovanje prevzel ZGS, se je s prašičem intenzivno gospodarilo s ciljem povečanja njegove številčnosti. Temu cilju so sledili ukrepi varovanja, katere še danes težko izkoreninimo. Današnji visoki načrti odvzema in trend povečevanja odvzema povzročata pri upravljavcih lovišč izrazito neugodno klimo, ki se še povečuje z včasih kar neverjetnimi škodami, ki jih prašiči povzročajo.

Glavni problemi v povezavi z življenjskim okoljem divjadi

Zaraščanje krajine z gozdom v predelih pod gornjo gozdno mejo, pa tudi zaraščanje številnih planin je najbolj pereč problem življenjskega okolja divjadi v LUO. Prvotno zaraščanje številnih senožeti po drugi svetovni vojni je sicer imelo na populacije divjadi ugoden vpliv predvsem na porast njihove številčnosti. V povojnem obdobju se je delež gozda povečal za 20 % in danes dodobra spremenil bivalne in življenjske navade številne divjadi. Zaraščanje je v neposredni povezavi s fenomenom širjenja divjega prašiča in jelenjadi ter morebitnim oz. pričakovanim upadom številčnosti srnjadi. Zaraščene površine pa po drugi strani pomenijo tudi oteženo upravljanje z divjadjo, posredno vplivajo na povečan obseg biomeliorativnih del v okolju.

Nakazuje se problem pomlajevanja nekaterih drevesnih vrst, ki naj bi bile graditeljice bodočih sestojev. V LUO se problem nakazuje v Goriških brdih in Vipavski dolini kjer se pomanjkljivo pomlajuje hrast ter v jelovo bukovih gozdovih, kjer v mladju primanjkuje iglavcev, tako smreke kot jelke.

Nemir, ki ga vnaša turizem praktično na celotnem območju LUO izrazito negativno vpliva na populacije divjadi. Priča smo izrednemu povečanju obiskovanja gora, prisotnosti adrenalinskih športov, ki ponekod posegajo v nekoč najbolj nedotaknjene dele narave. Divjad se temu nemiru le delno prilagodi, sicer pa po nepotrebnem izgublja za življenje potrebno energijo.

Avtocesta Ljubljana–Nova Gorica je praktično onemogočila prehode divjadi med Zahodno visokokraškem LUO ter Notranjskim in Primorskim LUO. Samo upravljanje z vrstami, ki ne prehajajo mrežno oviro je sicer olajšano, saj ni potrebno usklajevati načina upravljanje s sosednjimi območji. Otežena, oziroma onemogočena pa je naravna disperzija divjadi in predvsem je osiromašena bodoča genetska pestrost posameznih vrst.

Glavni problemi, ki izhajajo iz upravno administrativnih ovir oziroma določb

Večjih problemov, ki izhajajo iz upravno administrativnih ovir oziroma določb v Zahodno visokokraškem LUO ne poznamo. Mogoče se bomo srečevali s problemom upravljanja z divjadjo glede na to, da je skoraj celotno območje ZVK LUO vključeno v posebno varstveno območje NATURA 2000. V območju je tudi veliko zavarovanih območij, naravnih vrednot in ekološko pomembnih območij.

1.4 Življenjsko okolje divjadi

Pretekla vlaganja v življenjsko okolje divjadi

Zbrani podatki o vlaganjih v življenjsko okolje divjadi se nanašajo na ukrepe, ki so bili izvedeni predvsem ali izključno z namenom izboljšati življenjske razmere divjadi z vidika njihove ohranitve, preprečevanja škode v gozdu, v prometu, na kmetijskih površinah in na divjadi.

Vzdrževanje pasišč s košnjo oziroma košnja travnikov in senožeti je eden izmed najpomembnejših ukrepov za izboljševanje prehranske ponudbe za rastlinojedo divjad, s prenosom večjega deleža energije po drugi prehrabni verigi. To je košnja odročnejših predelov in predvsem predelov, kjer obstaja nevarnost, da se bodo travniki oziroma senožeti zrasla. Da je to dejansko eden pomembnejših ukrepov nam pove tudi

dejstvo, da se obseg teh del ne zmanjšuje. To je še zlasti pomembno zaradi trendov spreminjanja krajine kakor je opisano v enem izmed naslednjih poglavij načrta. Poprečno se letno pokosi 199,2 ha površine. Za čiščenje grmišč velja podobno kot za košnjo, zakaj so pomembna. Vedeti je namreč potrebno, da se krajina v LUO že dalj časa močnejše zarašča in da je čiščenje grmišč zelo dober ukrep, ko se površina, ki se je zarasla očisti prvič. Vsako nadaljnje čiščenje je težje, dokler praktično to ni več mogoče in se površina počasi spremeni v gozd. Poprečno se letno očisti 71,6 ha površine. Posebna vrsta čiščenja grmišč je vzdrževanje gozdnega roba, ki preprečuje zaraščanje travnikov in kot grmišče nudi dodatno ponudbo hrane. Čiščenje gozdnega roba kot ukrep evidentiramo posebej z uveljavitvijo novega zakona o lovu. Poprečen letni obseg teh del znaša 6 ha.

Vzdrževanje remiz za malo divjad bi moral biti bolj tipičen ukrep za lovišča v ZVK LUO, vsaj za nižinska lovišča, ki imajo več male divjadi, predvsem fazana, jerebico in poljskega zajca. Remize oskrbuje le nekaj lovišč v Vipavski dolini. V povprečju se vzdržuje slabih 4 ha teh površin. Zaskrbljujoč je tudi trend upadanja vzdrževanih površin za malo divjad.

Mokrišča in kaluže bodo v ZVK LUO postajala vedno pomembnejša zaradi širitve jelenjadi na to območje pomembne pa so tudi zaradi vitalne populacije divjih prašičev. Na pomembnost kaluž in mokrišč nam kaže tudi pozitiven trend vsakoletno vzdrževanih objektov. Letni obseg vzdrževanih kaluž je 158 objektov.

Ohranjanje in pospeševanje plodonosnega drevja je izredno pomemben ukrep. Ohranjanje plodonosnega drevja je namreč pomembno zaradi prenosa energije po drugi prehranjevalni verigi. V ZVK LUO je ta ukrep pomemben predvsem na zaraščajočih se kmetijskih površinah. Vsekakor pa naj ta ukrep ostane še naprej v veljavi kot eden izmed pomembnejših biomeliorativnih ukrepov v LUO. Letni obseg teh del znaša 321 vzdrževanih dreves.

Krmljenje divjadi predstavlja neposredno dodatno ponudbo hrane divjadi. Pri krmljenju ločimo tri različne oblike in sicer:

- *Zimsko krmljenje*, ki se v LUO nanaša na dodatno ponudbo hrane v zimskem času. K zimskemu krmljenju poleg neposrednega polaganja hrane lahko štejemo tudi ponudbo hrane preko krmnih njiv, pa tudi pridelovalne njive, ki so le ena izmed oblik pridobivanja dodatne hrane. Posebna oblika dodatne ponudbe hrane pozimi je tudi sečnja v zimskem času. V LUO je to običajno sečnja bršljana in jelke v zimah z visoko snežno odejo. K zimskemu krmljenju pa moramo prišteti tudi krmljenje muflonov, saj je preživetje populacije in doseganje ciljnega stanja populacije v veliki meri odvisno prav od krmljenja. Zimsko krmljenje v LUO tekom let niha in je odvisno kako huda je posamezna zima. Letni obseg te vrste krmljenja znaša 135.106 kg krme.
- *Preprečevalno krmljenje* se v LUO nanaša na krmljenje divjih prašičev, ki je kot eden izmed ukrepov za preprečevanje škod, ki jih prašiči povzročajo na kmetijskih površinah. Preprečevalno se krmi divje prašiče tam, kjer so najštevilčnejši, to so predvsem lovišča v bazenu za gospodarjenje z divjim prašičem. Trend preprečevalnega krmljenja je količinsko v rahlem upadu. Letni obseg te vrste krmljenja znaša 34.132 kg krme.
- Možna oblika krmljenja je tudi *privabljalno krmljenje*. To je predvsem občasno krmljenje za potrebe lažjega izvajanja lova. Letni obseg te vrste krmljenja znaša 31.058 kg.

V skupnem je krmljenje v porastu, predvsem v zadnjem času, ko se povečuje delež zimskega in privabljalnega krmljenja

Posebna oblika krmljenja so tudi krmne njive. Letno se obdela okoli 20 ha krmnih njiv in okoli 5 ha pridelovalnih njiv.

Presoja usklajenosti divjadi in njenega življenjskega okolja

Trend vpliva parkljaste divjadi na gozdno vegetacijo

Objedenost gozdnega mladja

S primerjavo popisa objedenosti iz let 1996, 2000, 2004 in 2009 ugotovimo da visoko stopnjo objedenosti izkazujejo plemeniti listavci, drugi trdi listavci in mehki listavci. Skupna objedenost perspektivnega mladja 15-150 cm znaša 34 % in je zelo enaka popisu iz leta 2004, ko je znašala 34 %. V grobem je podobna primerjava med letoma 2004 in 2009 tudi ločena za iglavce in listavce. Po popisu leta 2009 je bila objedenost iglavcev 10 %, v letu 2004 19 %. Po popisu leta 2009 je bila objedenost listavcev 37 %, v letu 2004 35 %. Med drevesnimi vrstami velja omeniti, da je jelka po zadnjem popisu manj objedena kakor v predhodnem popisu. Ne glede na različni metodi popisa, predvsem glede izbire ploskev, lahko v grobem zaključimo, da se »pritisk« rastlinojede divjadi na gozdove v LUO ne povečuje.

Ostale poškodbe parkljaste divjadi na gozdni vegetaciji (obgrizenost, lupljenje)

Obgrizenost in lupljenje od jelenjadi je v LUO prisotno in to v vedno večji meri. Zanesljivejših podatkov o tem nimamo, saj se škode zaradi teh poškodb ne prijavljajo redno, ker v veliko primerih niso opažene.

Škode od divjadi na kmetijskih kulturah, domačih živalih in objektih

Med povzročitelji škod prevladuje divji prašič (85 %) in sicer predvsem z ritjem travnikov in uničevanjem kmetijskih kultur. Druga največja povzročitelja škod, vendar v veliko manjšem obsegu, sta srna (6 %) in navadni jelen (5 %), slednji predvsem v zadnjih letih dela škodo s pašo na travnikih, prav tako uničuje tudi kulture, lomi sadno drevje, vedno več pa je škode tudi v gozdu. Škoda v gozdu z lupljenjem in obgrizanjem je poseben problem, saj je dosti višja kakor je škode prijavljene. Pojav škode pri jelenju je povezan z rastjo številčnosti populacije. Pri divjem prašiču je pojav škode povezan z letno številčnostjo prašičev, ki je zopet odvisna od letne prehranske ponudbe. Ostale vrste divjadi povzročajo manjšo škodo v skupnem le 4 % vrednosti vse škode.

Trend izplačane škode po divjih prašičih po letih zelo niha in je odvisen predvsem od letnih življenjskih pogojev divjega prašiča oziroma letne številčnosti prašiča in njihovega pojavljanja na kmetijskih površinah, ko v gozdu manjka hrane. Tako so odškodnine rahlo rasle prvih pet let do leta 2005, nato so v letih 2006 in 2007 močno upadle. Sledilo je leto 2008 z množičnim pojavljanjem divjega prašiča in najvišjimi odškodninami v desetletju. Zadnji dve leti so odškodnine zopet nekoliko nižje.

Ocena stanja življenjskega okolja divjadi in trendi

Najpomembnejša prehranska in bivalna sprememba v bližnji preteklosti je nastala s spremembo velikih travnatih košenih površin v gozd. Ta proces zaraščanja opuščanih travnih površin ali senožeti, pa tudi drugih kmetijskih površin se je začel intenzivneje kazati po letu 1970. Po tem letu je začel na nekdanjih senožetih prevladovati mlad gozd. Mlade gozdne površine so nudile rastlinojedi divjadi dvoje: bogato ponudbo hrane in zavetišče. Slednje je verjetno še pomembnejše kot sama hrana, saj je gosta zarast z predvsem pionirskimi drevesnimi vrstami nudila divjadi ugodno zavetišče, ki je bilo predpogoj za nadaljnji razvoj populacij rastlinojedov. Nove ugodne bivalne in prehranske razmere so imele za posledico dvoje:

- populacije obstoječih rastlinojedov so se spričo povečanega pretoka energije po drugi prehranjevalni verigi pričele številčno krepiti, v prostoru gostiti in osvajati nov življenjski prostor. Dve taki izraziti vrsti divjadi sta srnjad in gams;
- v prostoru so se pričele pojavljati nove vrste divjadi, ki jih do tedaj tu še ni bilo, oziroma so se pojavljale zelo poredko. Dve izraziti vrsti sta divji prašič in jelenjad. Posebnost je v tem primeru umetno vnešeni muflon.

Opisani proces je trajal 25 let do okoli leta 1995. Biomasa rastlinojedov se je v tem obdobju povečala za štiri krat. Bivalne in prehranske razmere so bile v teh petindvajsetih letih, od poveljnega časa do danes, za rastlinojedo divjad najugodnejše. Po prelomnici okoli leta 1995 pa imamo opraviti z pomembno spremembo, ki je vplivala tako na prehranske, bivalne in tudi druge procese v okolju. Pionirski gozd je namreč v dvajsetih letih počasi prerasel pionirsko fazo in predvsem prehranske razmere so se z rastjo gozda močno spremenile. Nove predvsem prehransko manj ugodne razmere so imele za posledico dvoje:

- populacije nekaterih rastlinojedov so pričele številčno upadati. Najopaznejša taka vrsta je srnjad, vendar upad številčnosti ni tako zelo močan kakor na primer v sosednjem triglavskem LUO. Za gamsa upad številčnosti ne velja v tako močni meri, saj si je v gozdnatih ekosistemih našel nove zase primerne habitate, predvsem v prepadnejših delih gozdov;
- namesto upadajočih populacij nekaterih vrst so pričele številčno naraščati druge vrste. Na račun srnjadi, ki je v tem obdobju v upadanju se je pričela številčno krepiti jelenjad. Predvsem pa to velja za divjega prašiča, predvsem v zahodnem delu LUO. Pri vsem tem je zanimivo to, da se skupna biomasa v tem času ne povečuje več temveč da tudi v skupnem celo rahlo upada ali pa vsaj ostaja na istem mestu.

Pri analizi prehranskih in bivalnih razmer moramo posebej obravnavati tisti del LUO, ki pripada nižini, to je predvsem Vipavski dolini in Goriško. V teh predelih pa smo v preteklosti imeli opravka ravno z obratnim procesom kakor je opisan zgoraj. Predvsem Vipavska dolina se je močno spremenila glede bivalnih in prehranskih razmer z melioracijami, izsuševanji, namakanji in komasacijami kmetijskih površin. Številni fragmenti gozda, okrajki, gozdni robovi, ki so nudili predvsem mali divjadi izjemno ugodne bivalne in prehranske razmere, so dobesedno izginili. Kot posledica se je močno zmanjšala številčnost nekaterih populacij divjadi kot sta na primer poljski zajec in fazan. Po drugi strani pa so nekatere vrste divjadi praktično izginile, takšna je poljska jerebica. Takšno stanje je v opisanih predelih prisotno še danes.

Trenutno so v LUO prehranske in bivalne razmere v LUO ugodne za večino vrst divjadi z izjemo nekaterih, katerih populacijski maksimumi so že preseženi in se verjetno v bližnji bodočnosti ne bodo več ponovili. To velja predvsem za srnjad. Za malo divjad v nižinah pa so prehranske in bivalne razmere bistveno slabše, kakor so bile nekoč.

Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi

Ciljno stanje življenjskega okolja je zadržati današnje stanje oziroma ga v nekaterih segmentih tudi izboljšati. Ta cilj bo zelo težko doseči, predvsem zaradi nezadržnega procesa zaraščanja krajine. Vsekakor nam je cilj

zadržati dosedanji obseg biomeliorativnih del, s tem da bi ta dela v kolikor bi bilo le možno tudi povečevali. Ciljno stanje biotehniških del naj se vsaj kar se krmljenja tiče ne povečuje.

Usmeritve za doseganje ciljnega stanja življenjskega okolja divjadi

Izboljšanje prehranske ponudbe za divjad s košnjo travnikov in vzdrževanjem grmišč mora ostati tudi v bodoče v ZVK LUO prednostna naloga. V LUO naj bi letno pokosili od 150 do 200 ha površine, ter vzdrževali od 35 do 40 ha grmišč.

Za vrste divjadi iz skupine male poljske divjadi in ptice iz družine vranov je pomembna kombinacija gozda, polja, travnika in vode. Izboljšanje življenjskega prostora za našete vrste divjadi se doseže z izvajanjem biomeliorativnih del, kot so: vzdrževanje grmišč (remiz), vzdrževanje obrečnih pasov, vzdrževanje vodnih virov v gozdu, sadnja in vzdrževanje plodonosnega drevja ter grmovja. Pomembno je puščanje podrasti v ostankih avtohtone vegetacije (skupine gozdnega drevja, gozdni rob) ter vzdrževanje živih mej, omejnikov in posameznih prostorastočih dreves v kmetijski krajini. Površin, namenjenih prvenstveno za malo divjad naj se vzdržuje v okviru 3 – 4 ha letno.

Obseg vzdrževanja kaluž in vodnih virov ostane v obsegu poprečne realizacije to je okrog 160 objektov letno. Vzdrževanje teh objektov se sme opravljati v poznem poletju. Tudi vzdrževanje kaluž je potrebno zaradi varstva narave najbolje omejiti na zimski in pozno poletni čas. Gre namreč za življenjske prostore ogroženih in zavarovanih vrst dvoživk ter nekaterih nevretenčarskih vrst, ki jih vzdrževalna dela ne smejo ogroziti. Kaluže in druge vodne vire je treba v območjih jelenjadi vzdrževati, najmanj 3 kaluže na 1.000 ha površine lovišča. Pri tem je treba preprečiti dostop soli v vodo.

Na zaraščajočih kmetijskih površinah, kjer je še ohranjeno sadno drevje le tega ohranjamo z obrezovanjem in sproščanjem. V gozdovih pospešujemo z gozdno gojitvenimi ukrepi sledeče plodonosne drevesne vrste: lesniko (divjo jablano), drobnico (divjo hruško), jerebiko, mokovec, skorž, brek, domači kostanj in češnjo. Za sadnjo primerne plodonosne vrste pa so češnja, hruška, v nižinah skorž in brek, ter domači in divji kostanj. Pospeševanje, ohranjanje in sadnjo plodonosnih drevesnih vrst opredeljujejo gozdno gojitveni načrti. Okvirno število vzdrževanih dreves za pospeševanje plodonosnosti je okoli 300 dreves letno.

Kot ukrep krmljenja sodijo vse vrste polaganja hrane v naravno okolje, ki je namenjena prehrani divjadi. Za polaganje hrane se ne smatra posek drevja za objedanje in pridelava krme na kmetijskih površinah (t.i. krmnih njivah), s katero se divjad prehranjuje neposredno na rastočih rastlinah. Kot ukrep krmljenja prav tako ne šteje polaganje soli, kljub temu pa je pri polaganju le-te potrebno upoštevati v načrtih zapisane usmeritve in omejitve. Krmljenje s krmo pridelano na travnatih površinah (pašniki, travniki), ki jih vzdržujejo upravljavci lovišč/LPN, se šteje kot ukrep krmljenja in je tudi te lokacije potrebno vnesti v kataster krmišč. Takšno polaganje krme se lahko omeji v primerih negativnih učinkov divjadi na okolje.

Zimsko krmljenje se izvaja z namenom zmanjšanja pritiska divjadi na naravne prehranske vire in tvorbe energijske rezerve v času prehranske ožine. S tem ukrepom se divjad v obdobju leta, ko nastopi prehranska ožina prostorsko zadržuje v predelih zimovališč. Pri mali divjadi je namenjeno povečanju prehranske ponudbe tudi izven zimskega obdobja ter s tem preživetju posameznih osebkov oz. skupin divjadi, ki imajo kot skupni učinek povečevanje številčnosti te divjadi. Zimsko se krmi naslednje vrste divjadi: navadni jelen, damjak, muflon, mala divjad (fazan, poljska jerebica, poljski zajec, raca mlakarica).

Preprečevalno krmljenje se izvaja le za divjega prašiča v časovno omejenem vegetacijskem obdobju, kar bo opredeljeno z letnimi načrti LUO, z namenom zadrževanje živali v predelih, kjer so manjše možnosti nastanka škod na kmetijskih površinah.

Privabljalno krmljenje se izvaja z namenom privabljanja divjadi zaradi odstrela. Privabljalno se krmi naslednje vrste divjadi: navadni jelen, damjak, muflon, fivji prašič, lisica, kuna belica, kuna zlatca.

1.5 Upravljanje s posameznimi vrstami divjadi

Upravljanje s posameznimi vrstami divjadi – splošni del

Praviloma osnovni prostorski okvir načrtovanja za populacije posameznih vrst divjadi predstavlja zaokroženo lovsko upravljavsko območje. Zaradi morebitnih naravnih ali umetnih ločnic, razlik v gostotah posameznih vrst divjadi, različnega okolja ali znanih medvrstnih odnosov z ostalimi živalskimi vrstami, je marsikje smiselna dodatna obravnava po notranjih »ekoloških enotah« – v okviru skupin lovišč ali izjemoma po posameznih loviščih znotraj LUO. Kjer je moč natančneje določiti območje populacijske razširjenosti za posamezno vrsto, je le-ta obravnavana znotraj konkretnega populacijskega območja. V Zahodno visokokraškem LUO populacije obravnavamo v več manjših ekoloških enotah, odvisno od vrste divjadi, kot je opisano v nadaljevanju načrta.

Srna

Prostorski okviri obravnave

Srna je dokaj enakomerno prostorsko porazdeljena, zato jo obravnavamo v okviru celotnega LUO. Delitev LUO na manjše ekološke celote pri obravnavi srnjadi ni smiselna. V slovenskem merilu je gostota srne v LUO na 12. mestu in je podobna gostoti srne v sosednjih Gorenjskem in Primorskem LUO. Gostota srne v sosednjem Triglavskem LUO pa je manjša.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odvzem srne je znašal 98,7 % od načrta odvzema. Načrtovani odvzem je bil dosežen nad 90 % vsako leto v desetletju. Najnižje je bil načrt dosežen 92,4 % v letu 2006, najvišje 114,5 % v letu 2004. Delež srnjakov v odvzemu je znašal 50,5 %, delež srn 49,5 %. Odvzem mlade srnjadi, mladičev in enoletnikov ne glede spol, je dosegel 59,6 %. Delež srnjakov 2+ in starejših je znašal 20,7 %, delež srn 2+ in starejših je znašal 19,6 %. Spolna in starostna struktura odvzema je tekom desetih let dokaj konstantna. Izgube predstavljajo 18,2 % odvzema. Delež nenaravnih izgub znaša 71,7 %, delež naravnih izgub dosega 28,3 %. Med izgubami prevladujejo povozi z 60,3 %, slede neznani vzroki z 16,8 % in bolezni z 8,9 %. Opazne so še izgube zaradi potepuških psov z 6,7 %. Ostali vzroki izgub so manjši od 3 % po vzroku. Tudi izgube so tekom desetih let dokaj konstantne brez izrazitih trendov.

Ocena stanja populacije

Trend številčnosti srne v LUO je izrazit in je v rahlem upadanju. Upadanje številčnosti srnjadi lahko povezujemo s povečevanjem številčnosti populacije jelenjadi in tudi divjega prašiča. Rahel upad številčnosti pričakujemo tudi v prihodnjih letih. Prostorsko je srnjad v LUO dokaj enakomerno porazdeljena. Izjema sta dve območji, prvo je na idrijskem (lovišča Krekovše, Trebuša, Jelenk), kjer manjša gostota srnjadi sovпада z večjo gostoto gamsa. Drugo območje je na notranjskem (lovišča Col, Bukovje, Planina, Črna jama), kjer manjša gostota srnjadi sovпада z večjo gostoto jelenjadi. Ne glede na različno gostoto pa srnjad poseljuje celotno področje LUO in se tudi povezuje s srnjadjo v sosednjih LUO, še posebej s Triglavskim in Gorenjskim LUO.

Cilj upravljanja s populacijo

Cilj gospodarjenja s srnjadjo je stabilna vitalna populacija naravne spolne in starostne strukture, ki mora biti usklajena z okoljem.

V prihodnjih petih letih pričakujemo umirjen trend številčnosti oziroma celo rahel upad številčnosti srnjadi. Nikakor srnjadi ne bo moglo biti več toliko, kakor jo je bilo nekoč. Prvenstveni vzrok temu je sprememba življenjskega okolja, pa tudi pričakovani medvrstni odnosi z muflonom in jelenjadjo. Srnjad naj bo prisotna še vedno na celotnem področju LUO. Zaradi današnjega stanja porazdelitve gostote populacije ne moremo govoriti o novih smereh širjenja srnjadi.

Glede na stanje populacije v smislu zdravstvenega stanja, izgub, telesnih in trofejnih mas, realizacije načrta odvzema in trendov vpliva na okolje se lahko v desetletju dogodi, da bo trenutni cilj odstopal od zgoraj postavljenega dolgoročnega. Morda bomo trenutne cilje glede številčnosti morali korigirali v smislu povečevanja številčnosti, lahko pa tudi v smislu zmanjševanja številčnosti, kar pa je manj verjetno.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odstrela se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije rastlinojede divjadi v njenem najširšem smislu. Glede na rezultate biotskih kazalcev se višina prilagaja ugotovljenemu stanju. Morebitna lokalno pogojena neskladja med srnjadjo in njenim okoljem, ter v odnosu med srnjadjo in drugimi rastlinojedimi parkljarji, se rešuje s prostorskim razporejanjem odvzema med lovišči.

Navadni jelen

Prostorski okviri obravnave

Zaradi razvoja populacije jelenjadi, se je nekdanje robno območje že zlilo z osrednjim območjem. Nadalje sta se že združili zahodno visokokraška populacija in tolminska populacija. Povezali sta se tudi že zahodno visokokraška populacija z območjem jelenjadi na Kolovratu. Vsa lovišča že love jelenjad v višini, ki omogoča tudi strukturni odstrel po smernicah za ohranjanje številčnosti. Jelenjad se trenutno še ni razširila v Vipavsko dolino in spodnja Goriška Brda. Jelenjad obravnavamo na dveh območjih in sicer na osrednjem območju, kjer z jelenjadjo normalno gospodarimo in na območju, kjer jelenjad ni zaželena. Slednje območje predstavljajo lovišča v Vipavski dolini, Goriških Brdih ter lovišči Dole in Rovte. Razlog za izločitev območja, kjer jelenjad ni zaželena je predvsem v intenzivni obdelavi kmetijskih zemljišč, predvsem so to vinorodna območja v spodnjih Goriških Brdih in Vipavski dolini. V območju, kjer jelenjad ni zaželena se habitati ne spreminjajo tako hitro kakor v ostalem območju, prav tako so habitati tu manj primerni za samo jelenjad.

Po izločeni biomasi jelenjad v LUO v Slovenskem merilu zaseda osmo mesto, po gostoti izločitev ji je podoben sosednji Primorski LUO. Jelenjadi je več v sosednjih Triglavskem in Gorenjskem LUO. Skoraj trikrat več pa je jelenjadi v sosednjem Notranjskem LUO.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odvzem navadnega jelena je znašal 96,5 % od načrta odvzema. Načrtovani odvzem je bil dosežen nad 90 % z eno izjemo vsako leto v desetletju. Najnižje je bil načrt dosežen 87,1 % v letu 2001, najvišje 129,9 % v letu 2004. Delež jelenov v odvzemu je znašal 50,2 %, delež košut 49,8 %. Odvzem mlade jelenjadi, telet in enoletnikov ne glede spol je dosegel 66,8 %. Delež jelenov 2+ in starejših je znašal 18,2 %, delež košut 2+ in starejših je znašal 14,9 %. Spolna struktura odvzema je tekom desetih let dokaj konstantna. Pri starostni strukturi se tekom desetih let povečuje delež telet tako pri jelenih kakor pri košutah. Izgube predstavljajo 11,9 % odvzema. Delež nenaravnih izgub znaša 36,1 %, delež naravnih izgub dosega 63,9 %. Med izgubami prevladujejo povozi z 39,4 % na cestah in 19,1 % na železnici, slede neznani vzroki z 23,2 % in plenilci z 9,1 %. Ostali vzroki izgub so manjši. Trend izgub narašča pri povozih, neznanih vzrokih in pri plenilcih.

Ocena stanja populacije

Trend številčnosti navadnega jelena je v zadnji desetih letih v izrazitem porastu. Jelenjad se je prostorsko razširila na celotno območje LUO in se tudi v socialnem smislu izgradila. Z doslednejšim uveljavljanjem modela ohranjanja številčnosti pri gospodarjenju z jelenjadjo, predvsem močnejšim poseganjem v rodni del populacije, ne pričakujemo več tako močnega povečevanja številčnosti. Najštevilčnejša in najgostejša je populacija jelenjadi na vzhodnem delu LUO v loviščih Hotedršica, Logatec, Vrhnika, Bukovje, Col, Hrenovice in Črna jama. Na zahodnem delu LUO je gostota jelenjadi manjša, podobne gostote kot v vzhodnem delu dosega populacija le še v dveh ločenih predelih, v loviščih Krekovše in Kanal. Okoli teh dveh otokov pa se ustvarja široko področje, kjer se je jelenjad že pričinja gostiti. Praznega prostora v populaciji ni več, populacija je povezana v enotno populacijsko območje, ki se je že povežalo tudi s tolminsko populacijo jelenjadi. Prazen prostor brez jelenjadi, oziroma z manjšo, prehodno prisotnostjo danes beležimo le v Vipavski dolini in spodnjih Goriških Brdih ter v loviščih Dole in Rovte. Ta prostor brez prisotnosti jelenjadi obravnavamo kot ločeno ekološko enoto, kot je prikazano v prejšnjih poglavjih. Povezava populacije jelenjadi v LUO z jelenjadjo v Triglavskem in dalje Gorenjskem LUO je nakazana. Povezavo s populacijo v Notranjskem in Primorskem LUO pa onemogoča avtocesta Ljubljana – Nova Gorica.

Cilj upravljanja s populacijo

Osnovni cilj gospodarjenja z jelenjadjo je stabilna, vitalna populacija naravne spolne in starostne strukture, ki mora biti usklajena z okoljem. V osrednjem območju jelenjadi je cilj zadržati številčnost in zadržati nadaljnjo rast številčnosti. Vendar je cilj tudi znotraj osrednjega območja diferenciran. Na najgostejšem delu populacije, to je na vzhodnem delu LUO in zahodnem delu na desnem bregu Soče je cilj zmanjševanje številčnosti, saj ima tam jelenjad že znaten vpliv na okolje. Na desnem bregu reke Soče moramo zaustaviti tudi prodor jelenjadi proti jugu oziroma Goriškim Brdom. Na območju brez prisotnosti jelenjadi, oziroma kjer je jelenjadi manj (druga ekološka enota), zaradi prisotnosti intenzivnega kmetijstva, jelenjadi ne želimo imeti. Takšen cilj je postavljen zaradi izrazito negativnega vpliva na intenzivno obdelane kmetijske površine in zaradi konfliktov, ki lahko iz tega sledijo. Glede na stanje populacije v smislu zdravstvenega stanja, izgub, telesnih in trofejnih mas, realizacije načrta odvzema in trendov vpliva na okolje se lahko v desetletju dogodi, da bo trenutni cilj odstopal od zgoraj postavljenega dolgoročnega. Morda bomo trenutne cilje glede številčnosti morali korigirati v smislu zmanjševanja številčnosti, lahko pa lokalno tudi v smislu povečevanja številčnosti, kar pa je manj verjetno.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odvzema se določa za celotno LUO, ločeno za ekološki enoti. V osrednjem območju je možno diferencirati načrt odvzema na območje na desni strani reke Soče ter po potrebi ločiti preostali del LUO na lovišča z gostejšo populacijo in manj gosto populacijo (nekdanje robno območje). Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije rastlinojede divjadi v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju. V območjih, kjer je prisotnost jelenjadi nezaželena/nedopustna (ti. območja brez jelenjadi, druga ekološka enota), je potrebno težiti k popolnemu oz. »čim večjemu«
odvzemu jelenjadi. Odstrel jelenjadi se v tem območju izvaja v strukturi 1 jelen 2+ in več : 1 košuta 2+ in več (lahko več jelenov in košut, vendar v razmerju 1:1) in neomejeno število živali 0+ in 1+, ne glede na spol. Razdelilnik odvzema jelenjadi je za lovišča v tem območju (druga ekološka enota) le okviren. S takšnim predpisom želimo vzpodbuditi odstrel košut z namenom preprečevanja širjenja vrste. Ker je v robnih območjih spolna sestava zaradi izrazito spolno specifične disperzije močno odklonjena v prid samcev, se zna dogoditi, da določila ne bomo mogli izpolnjevati. V tem primeru se z letnim načrtom lahko predvidi tudi drugačne ukrepe, ki morajo voditi k osnovnemu cilju, da se jelenjad v ta območja ne naseli.

Damjak

Damjaki se občasno pojavljajo v bližini obor iz katerih pobegnejo. V LUO je takih obor kar štirinajst. Ker so pobegi v zadnjih letih pogostejši, smo odvzem v zadnjih treh letih tudi načrtovali. Odvzem smo izvršili le v letu 2010 in sicer 10 živali vseh starosti in obeh spolov. V desetletju smo na ta način izločili 23 živali. O pobegu živali iz obore mora lastnik oziroma imetnik obore obvestiti ZGS, lovsko inšpekcijo in upravljavce lovišč ali LPN. Lastnik oziroma imetnik obore mora pobeglo divjad ujeti v osmih dneh od dneva, ko je bil pobeg ugotovljen, sicer se pobegla divjad šteje za prosto živečo divjad. V tem primeru je damjake potrebno iz proste narave odstraniti v celoti. Osnova za odvzem je odločba lovske inšpekcije, katero pridobijo upravljavci lovišč z vednostjo ZGS. Pri lovu je potrebno upoštevati določila odločbe.

Muflon

Prostorski okviri obravnave

Največja gostota muflonov v LUO je v loviščih, kjer je bil pred 30. leti naseljen in v sosednjih loviščih, kamor se je razširil. Muflon se posamič včasih pojavlja tudi v nekaterih drugih loviščih, vendar bolj poredkoma, posebnost so mufloni, ki so bili protizakonito izpuščeni v naravo izven območij prvotne naselitve z namenom nadaljnje gojitve. Zaradi cilja upravljanja z muflonom, le tega v LUO obravnavamo v okviru ekološke enote, ki jo imenujemo osrednje območje. V to enoto so vključena tudi tri lovišča na robu trnovske planote (Lijak, Čaven, Hubelj), kamor mufloni prehajajo redno, a praviloma le v zimskem času. Vse ostalo območje v LUO je zaradi postavljenega cilja upravljanja z muflonom območje brez prisotnosti, ne glede na to da je muflon zaradi protipravne izpustitve prisoten tudi izven osrednjega območja.

Čeprav je muflona v LUO malo, le 2 % izločene skupne bimate, o pa pripada populaciji v slovenskem merilu pomembno tretje mesto. Več muflona je le v sosednjih Triglavskem in Gorenjskem LUO. V ostalih dveh sosednjih LUO muflona ni.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odvzem muflona je znašal 88,8 % od načrta odvzema. Načrtovani odvzem je bil dosežen nad 90 % le v petih letih (2004, 2005, 2006, 2008, 2010). Najnižje je bil načrt dosežen 70,1 % v letu 2001, najvišje 103,7 % v letu 2010. Delež ovnov v odvzemu je znašal 52,6 %, delež ovc 47,4 %. Odvzem mladih muflonov, mladičev in enoletnikov ne glede spol, je dosegel 55,1 %. Delež ovnov 2+ in starejših je znašal 25,0 %, delež ovc 2+ in starejših je znašal 19,9 %. Spolna in starostna struktura odvzema je tekom desetih let dokaj konstantna. Izgube predstavljajo 3,3 % odvzema. Delež naravnih izgub dosega 71,1 %. Med izgubami prevladujejo neznan vzrok s 60,5 %, slede psi s 15,8 % in povozi z 10,5 %. Ostali vzroki izgub so manjši. Tudi izgube so tekom desetih let dokaj konstantne brez izrazitih trendov.

Ocena stanja populacije

Trend številčnosti muflonov kaže tendenco porasta, še zlasti v zadnjih nekaj letih. Ker se muflon v zadnjem času opaznejše tudi prostorsko širi (tudi nelegalen vnos), pričakujemo povečevanje številčnosti tudi v bodoče, v kolikor porast številčnosti ne bomo z ustreznim upravljanjem ustavili. Značilno za prostorsko porazdelitev je, da je populacijsko območje sestavljeno iz muflonov iz dveh prostorsko ločenih naselitev v Trnovskem gozdu in na Mostu na Soči. Iz osnovnih naselitev so se mufloni razširili v sosednja lovišča Trebuša, Čepovan in Kanal. Nadaljnja značilnost prostorske porazdelitve je velika neenakomerna gostota populacije. Najgostejša je še vedno v območju prvotne naselitve. Zelo pomembna značilnost porazdelitve muflonov pa je, da se naselitvi šele v zadnjem času medsebojno povezujeta. Tretja skupina muflonov v lovišču Col predstavlja iz obore protipravno izpuščene muflone s ciljem nadaljnega gospodarjenja z vrsto. Mufloni iz LUO se ne povezujejo z mufloni iz Triglavskega LUO, čeprav ti dve populaciji ločujejo le reke Soča, Idrijca in Bača. Reke očitno predstavljajo za muflona oviro pri njegovem prostorskem širjenju. Z drugimi LUO se mufloni ne povezujejo, kar v končni fazi lahko pomeni problem genetske osiromašitve populacije.

Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja z muflonom je stabilna in zdrava populacija naravne spolne in starostne strukture, ki mora biti usklajena z življenjskim okoljem in še posebno z ostalimi populacijami divjadi. Bistvo zelenega stanja populacije muflona je ohranjanje današnjega stanja. To pomeni, da naj bi se populacija ne širila navzven izven današnjega populacijskega območja. Zaželena zaradi izmenjave genetskega materiala je z razširitev oziroma spojitev med posameznimi naselitvami muflonov. Številčnost muflonov naj se več ne povečuje, zaželena je celo manjša številčnost populacije. Izven osrednjega območja je muflon nezaželena vrsta divjadi.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odvzema se določa ločeno za osrednje območje in za ostala lovišča. Pri določitvi višine odvzema za osrednje območje se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije rastlinojede divjadi v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju. Za določevanje višine odvzema, kjer je

muflon nezaželen, se poslužujemo veljavnih odločb za odstranitev muflonov iz lovišč, bodisi se višina odvzema določa po avtomatizmu za lovišča, kamor muflon lahko zaide.

Gams

Prostorski okvir obravnave

Gams v območju ni enakomerno zastopan, zato je smiselno območje razdeliti na štiri ekološko zaokrožene enote. Dve enoti predstavljata strnjeno populacijo gamsa, to sta osrednje območje gamsa na Idrijskem (10 lovišč in Nanoško območje (8 lovišč)). Ostali dve ekološki enoti predstavljata robno območje gamsa, to sta Goriško robno območje (9 lovišč) in Logaško robno območje (4 lovišča). Gams v LUO sicer predstavlja le 5 % izločene biomase, vendar je v slovenskem merilu na petem mestu. Gostota gamsje populacije je v sosednjih Triglavskem in Gorenjskem LUO tri oziroma dva krat večja, v sosednjem Notranjskem LUO pa je gamsov manj.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odvzem gamsa je znašal 92,6 % od načrta odvzema. Načrtovani odvzem je bil dosežen nad 90 % šest let v desetletju. Najnižje je bil načrt dosežen 84,2 % v letu 2001, najvišje 100,3 % v letu 2007. Delež kozlov v odvzemu je znašal 52,5 %, delež koz 47,5 %. Odvzem mladih gamsov, mladičev, enoletnikov in dvoletnikov, ne glede spol je dosegel 60,0 %. Delež kozlov II. starostnega razreda je znašal 11,0 %, delež koz istega razreda je znašal 12,0 %. Pri spolni strukturi je opazen trend upadanja deleža kozlov in približevanje polovičnemu deležu. Pri starostni strukturi je opazen rahel trend povečanja odvzema mladih gamsov. Izgube predstavljajo 5,0 % odvzema. Delež nenaravnih izgub znaša 12,3 %, delež naravnih izgub dosega 87,7 %. Med izgubami prevladujejo neznani vzroki s 50,8 %, slede izgube zaradi bolezni z 22,3 % in plenilcev s 14,6 %. Ostali vzroki izgub so manjši.

Ocena stanja populacije

Številčnost populacije gamsa v LUO je v porastu. V desetletju se je število izločitev povečalo za 100 %. Ker se gams tudi prostorsko širi, rahlo povečevanje številčnosti pričakujemo tudi v bodočnosti. Gams je prisoten na celotnem območju LUO, vendar je prostorsko neenakomerno porazdeljen, neenakomerna je tudi njegova gostota. Največji gostoti gamsov sta v osrednjem območju in na Nanoškem območju. V dveh robnih območjih je gostota precej nižja. Vseeno pa se osrednji območji povezujeta z Goriškim robnim območjem v novito populacijo. Ta populacija se proti severu povezuje tudi s Triglavsko populacijo. V manjši meri se gamsi povezujejo tudi proti jugu in vzhodu, saj avtocesta za gamsa ni tako zelo huda prepreka. Domače raziskave kažejo, da čez avtocesto gams pogosto prehaja in pri tem ni močno selektiven glede premostitvenega objekta. Samostojno območje gamsa v LUO predstavlja le Logaško robno območje.

Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja z gamsom je stabilna, vitalna in zdrava populacija naravne spolne in starostne strukture, ki mora biti usklajena tako z okoljem kakor tudi s populacijami drugih živalskih vrst. Ohraniti želimo današnjo številčnost gamsov, pričakujemo pa še vedno rahel porast številčnosti in tudi prostorsko širitev. V prostoru od Cola do Svete Gore, na obronkih Trnovskega gozda pa želimo povečati številčnost gamsov. Podobno velja za logaško robno območje. Glede na stanje populacije, predvsem v smislu zdravstvenega stanja, izgub, telesnih mas in trofejnih mas, realizacije načrta odvzema in trendov vpliva na okolje, se lahko v desetletju dogodi, da bo trenutni cilj odstopal od zgoraj postavljenega dolgoročnega. Zato se lahko dogodi, da bomo trenutne cilje glede številčnosti morali korigirati tudi v smislu povečevanja številčnosti, lahko pa tudi v smislu zmanjševanja številčnosti, kar pa je manj verjetno. Nadalje želimo ohraniti gamsa na vsem območju LUO oziroma želimo ohraniti vse skupine gamsov. Manjše skupine želimo tudi prostorsko in številčno povečati.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odvzema se določa za celotno LUO, ločeno po štirih ekoloških enotah. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije rastlinojede divjadi v njenem najširšem smislu, kakor je opisano v uvodnem poglavju. Za kontrolo določitve višine odvzema poleg mehanizmov kontrolne metode lahko uporabljamo tudi številčnost populacije, v kolikor je le ta vsaj približno natančno in sistematično določena za več prostorsko zaokroženih lovišč v LUO, ki upravljajo z gamsom. Deleži prirastka, preko katerega določimo višino odvzema, so odvisni od cilja glede številčnosti populacije:

- pri ohranjanju številčnosti uporabimo delež 20 %,
- pri zmanjšanju številčnosti uporabimo delež od 20% do 25 %,
- pri povečevanju številčnosti uporabimo delež od 15% do 20 %.

V kolikor se bodo gamsje garje v prihajajočem desetletju resnično razširile na območje LUO, bo potrebno izvajati posebne ukrepe za preprečitev njihovega širjenja. Vsekakor je eden izmed bistvenih ukrepov povečanje odstrela gamsa na okuženem območju ter izvajanje intenzivnega monitoringa širjenja bolezni. Posebne ukrepe v zvezi z morebitnimi garjami se posebej določi v letnih načrtih LUO.

Divji prašič

Prostorski okviri obravnave

Divjega prašiča obravnavamo v treh ekoloških enotah v LUO. Prvo je osrednje območje (11 lovišč), ki predstavlja populacijsko območje ene najgostejših populacij prašiča v Sloveniji. Drugo je robno območje (13 lovišč), kjer je gostota prašičev okoli deset krat manjša, vendar so prašiči tu stalno prisotni. Tretje območje (6 lovišč) je robno območje, kjer je prašičev zelo malo oziroma se v loviščih pojavljajo le občasno. V slovenskem merilu predstavlja gostota prašičev v poprečju za celoten LUO pomembno tretje mesto. V sosednjem primorskem LUO je prašičev več, v Notranjskem LUO jih je manj. V obeh ostalih sosednjih LUO pa je prašičev bistveno manj.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odvzem divjega prašiča je znašal 108,9 % od načrta odvzema. Načrtovani odvzem je bil dosežen nad 90 % devet krat v desetletju. Najnižje je bil načrt dosežen 75,0 % v letu 2009, najvišje 131,5 % v letu 2010. Delež moških v odvzemu je znašal 52,4 %, delež žensk 47,6 %. Odvzem mladih prašičev, mladičev in enoletnikov, ne glede spol je dosegel 88,5 %. Delež merjascev 2+ in starejših je znašal 4,8 %, delež svinj 2+ in starejših je znašal 6,8 %. Spolna in starostna struktura odvzema tekom desetih let nekoliko niha, predvsem pri odvzemu znotraj mladega razreda. Izgube predstavljajo 2,1 % odvzema. Delež nenaravnih izgub znaša 71,7 %, delež naravnih izgub dosega 28,3 %. Med izgubami prevladujejo povozi z 61,6 %, slede neznani vzroki s 24,2 %, ostali vzroki izgub so manjši. Izgube so tekom desetih let dokaj konstantne brez izrazitih trendov.

Ocena stanja populacije

Trend odvzema in posredno številčnosti divjega prašiča je v značilnem porastu. V desetletju se je odvzem povečal za 85 %. V zadnjih treh letih so pričeli odvzemi zelo nihati, kar je posledica letnega pojavljanja prašičev na kmetijskih površinah zaradi manjšega obroda gozdnega drevja in posledično tudi zaradi dejanske vsakoletne številčnosti. Največja gostota populacije divjega prašiča v LUO je na zahodnem delu območja ob državni meji. Tam je gostota populacije ena največjih v Sloveniji. Ta del populacije tudi obravnavamo v okviru posebne ekološke enote – osrednje območje. Populacija izven osrednjega območja je do deset krat manj gosta, zgosti se le še v širši okolici Nanosa. To območje imenujemo robno območje I. Poleg tega robnega območja pa obstaja še drugo robno območje (II) šestih lovišč, kjer pa je prašiča zelo malo in se pojavlja le občasno. Osrednje območje je povezano z prašičem v Triglavskem LUO, predvsem na desni strani reke Soče do Kobarida. Z ostalimi sosednjimi LUO se prašiči povezujejo le občasnimi prehodi.

Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja z divjim prašičem je vitalna in stabilna populacija naravne spolne in starostne strukture, vendar takšne številčnosti, ki je usklajena z naravnimi danostmi okolja oziroma takšne številčnosti, da ne bo povzročala velikih škod predvsem na kmetijskih površinah. Divji prašič naj ostane prostorsko tako razširjen kot je danes. Širitev divjih prašičev v lovišča robnega območja II ni zaželena. Številčnost divjih prašičev se mora v osrednjem območju zmanjšati. Zmanjšati se mora tudi številčnost prašičev v robnem območju I in sicer na stanje, kakršno je danes v robnem območju II. Imeti želimo zdravo populacijo divjih prašičev, kjer se bodo bolezni pojavljale le sporadično.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odstrela se določa za celotno LUO, ločeno za tri ekološke enote. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije v njenem najširšem smislu, kakor je opisano v uvodnem poglavju. Pri določevanju višine odvzema divjega prašiča moramo kot pomembnejši kazalec upoštevati trend škod, katere povzročajo prašiči. Za namene načrtovanja v primeru izjemnih razmer in cilja izjemnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev, kategorije ozimcev in lanščakov po spolu praviloma ne ločujemo, obe kategoriji pa sta skupaj združeni v eno samo. V primeru še bolj izjemnih razmer, katere določajo izjemne škode, je možen tudi neomejen odvzem ne glede na spol in starost. V tem primeru je potrebno upoštevati le zakonske omejitve glede lovne dobe.

Lisica

Prostorski okviri obravnave

Lisico prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odvzem lisice je znašal 87,2 % od načrta odvzema. Najnižje je bil načrt dosežen 66,8 % v letu 2006, najvišje 116,3 % v letu 2010. Delež lisjakov v odvzemu je znašal 49,4 %, delež lisic 50,6 %. Izgube predstavljajo 11,2 % odvzema in tekom let močno nihajo od 4,7 do 26,6 %. Delež nenaravnih izgub znaša 64,5 %, delež naravnih izgub dosega 35,5 %. Med izgubami prevladujejo povozi z 61,6 %, slede neznani vzroki in bolezni

z po 8,0 %. Ostali vzroki izgub so manjši. S povečevanjem številčnosti lisic v zadnjih petih letih se povečujejo tudi povozi.

Ocena stanja populacije

Trend številčnosti je visoko značilen, do leta 2006 je številčnost populacije upadala, nato je do leta 2010 naraščala. Ker je trend številčnosti lisic nihajoč s periodo petih let, lahko pričakujemo v prihodnjih letih nadaljevanje dviga številčnosti, nato pa ponovni padec. Prostorsko je lisica prisotna na celotnem področju LUO. Lisice so podvržene boleznim, kot je steklina in garjavost, katere tudi uravnavajo številčnost populacije lisic. Steklino se zatira s peroralno vakcinacijo.

Cilj upravljanja s populacijo

Populacija lisic naj bo v naravi zastopana s takim številom, da se bolezni ne bodo pojavljale v epidemijah, ter da bo populacija usklajena z nekaterimi drugimi vrstami, na katere imajo lisice močnejši vpliv, kot so mali glodalci in kasneje v trofični strukturi tudi ujede itd. Ker populacija lisic močno niha se bo v prihodnjem desetletju dogodilo, da bo trenutni cilj glede številčnosti tako povečana številčnost kakor njena ohranitev ter tudi njeno zmanjšanje.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odvzema se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije divjadi v njenem najširšem smislu, kakor je opisano v uvodnem poglavju. Načrtuje se odzem. Izgube lisic se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všteto v realizacijo odvzema. Pri načrtu odvzema moramo upoštevati tudi trend odvzema. Načrtovanje odvzema nadalje temelji na osnovi spremljanja številčnosti, zdravstvenega stanja in usklajenosti vrste z življenjskim okoljem. Pri lovu na lisico na sploh ter še posebej v času polaganja vab za peroralno vakcinacijo je potrebno upoštevati navodila in izdelan letni program Veterinarske uprave RS.

Jazbec

Prostorski okviri obravnave

Jazbeca prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odvzem jazbeca je znašal 71,6 % od načrta odvzema. Najnižje je bil načrt dosežen 44,6 % v letu 2007, najvišje 98,7 % v letu 2003. Delež samcev v odvzemu je znašal 43,4 %, delež samic 56,6 %. Izgube predstavljajo 31,1 % odvzema in tekom let močno nihajo od 7,5 do 64,6 %. Delež nenaravnih izgub znaša 90,5 %, delež naravnih izgub dosega 9,5 %. Med izgubami prevladujejo povozi z 88,7 %, slede neznani vzroki z 6,4 %. Ostali vzroki izgub so manjši. Z upadom številčnosti jazbecov v zadnjih petih letih se zmanjšujejo tudi povozi.

Ocena stanja populacije

Trend številčnosti jazbecov je nihajoč s periodo pet do šest let. Trenutna številčnost je nasprotju z lisico v strmem upadu, v prihodnjih letih pričakujemo zopet porast številčnosti. Prostorsko je jazbec prisoten na celotnem območju LUO.

Cilj upravljanja s populacijo

Cilj gospodarjenja z jazbecem je stabilna populacija, ki naj ne bo številčnejša kakor je danes. Populacija naj bo predvsem usklajena z okoljem, da jazbeci ne bi delali prevelikih (sicer lokalnih) škod na kmetijskih površinah.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odvzema se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije divjadi v njenem najširšem smislu, kakor je opisano v uvodnem poglavju. Načrtuje se odzem. Izgube se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všteto v realizacijo odvzema. Pri načrtu odvzema moramo upoštevati tudi trend odvzema. Načrtovanje odvzema nadalje temelji na osnovi spremljanja številčnosti, zdravstvenega stanja in usklajenosti vrste z življenjskim okoljem. Številčnost se uravnava le s skupno višino odvzema, dodatne omejitve po spolni in starostni strukturi niso potrebne.

Kuna belica in zlatica

Prostorski okviri obravnave

Kuno zlatico in belico prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odvzem kune zlatice je minimalen, v desetih letih je bilo izločenih le 49 živali ali 15,9 % od načrta. Odvzem belice je znašal 63,9 % od načrta odvzema. Najnižje je bil načrt dosežen 47,9 % v letu 2002, najvišje 80,0 % v letu 2010. Izgube predstavljajo 17,2 % odvzema in tekom let močno nihajo od 4,1 do 25,5 %. Delež nenaravnih izgub znaša 85,4 %, delež naravnih izgub dosega 14,6 %. Med izgubami prevladujejo povozi z 83,4 %, slede neznani vzroki z 11,2 %. Ostali vzroki izgub so manjši.

Ocena stanja populacije

Odvzem je slab kazalec številčnosti populacije te vrste, saj odstrel pokriva manjši odstotek populacije in verjetno ne vpliva na dinamiko populacije in verjetno tudi ne na škode. Trend izločitev kune zlatice ni značilen. Številčnost populacije je majhna. Trend izločitev kune belice je nihajoč s periodo štirih let. Trenutna številčnost je v porastu, v prihodnjih letih pričakujemo zopet upad številčnosti. Prostorsko je kuna belica prisotna na celotnem področju LUO. Občasno kuna belica povzroča kar znatno škodo predvsem na nelovnih površinah (ostrešjih, v skladiščih na embalaži...).

Cilj upravljanja s populacijo

Kune želimo ohraniti na celotnem področju LUO, še posebej želimo ohraniti kuno zlatico. Številčnost kun naj se ne povečuje, upad številčnosti kun zlatih pa z odstrelom ne smemo pospešiti.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odvzema se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije divjadi v njenem najširšem smislu, kakor je opisano v uvodnem poglavju. Načrtuje se odvzem. Izgube se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všttevajo v realizacijo odvzema. Pri načrtu odvzema moramo upoštevati tudi trend odvzema. Načrtovanje odvzema nadalje temelji na osnovi spremljanja številčnosti, zdravstvenega stanja in usklajenosti vrste z življenjskim okoljem. Številčnost se uravnava le s skupno višino odvzema, dodatne omejitve po spolni in starostni strukturi niso potrebne.

Navadni polh

Vrsta je prisotna v vsem območju, najbolj ji ustrezajo listnati in mešani gozdovi. Gostota populacije je močno odvisna od trenutne ponudbe hrane v okolju in s tem od gozdnega obroda. V preteklosti je polha lahko lovila vsakdo, z Zakonom o divjadi in lovstvu ter Uredbo o določitvi divjadi in lovnih dob (2004) pa je postal predmet lovskoupravljavskega načrtovanja in trajnostnega gospodarjenja z lovišči. Lov na polha je dovoljen od 1. oktobra do 30. novembra. Zaradi narave življenja in izredne potencialne natalitete, ki se izkaže ob ustrezni ponudbi hrane, polh ni ogrožen. Kjer je lov na polha dovoljen s pastmi in pridobljeno dovolilnico od krajevno pristojnega upravljavca lovišča oz. LPN tudi nelovcem, števila polhov za lov vnaprej ni mogoče napovedati in načrtovati, saj je to odvisno od letnega obroda gozdnega drevja in grmovja, zato je tukaj ni toleranc za realizacijo načrtovanega števila. Lovske organizacije morajo na področju svojega lovišča nadzorovati predvsem spoštovanje lovnih dob in spoštovanje nepotrebnega vznemirjanja drugih gozdnih živali ter zagotoviti evidenco odvzema.

Pižmovka

Prostorski okviri obravnave

Pižmovko prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V prvih petih letih 2001 – 2005 se je izločevalo od 15 do 20 pižmovk letno, nato je odvzem upadel le na nekaj osebkov letno, kar je najverjetneje posledica stanja številčnosti. Načrti so se realizirali le 42,7 %.

Ocena stanja populacije

Pižmovka je prisotna le v manjšem predelu LUO in sicer ob reki Ljubljanici v lovišču Vrhnika. Center populacije pižmovk je v sosednjem lovišču Brezovica. Pižmovko so sledili tudi v nekaterih drugih loviščih (Rovte). Odstrel izvaja le lovišče Vrhnika. Številčnost je verjetno v zadnjih letih v primerjavi z začetkom desetletnega obdobja močneje upadla.

Cilj upravljanja s populacijo

Pižmovka je alohtona vrsta in na območju LUO ne sodi v pristo naravo. Cilj je postopno zmanjševanje današnje številčnosti in prostorske porazdelitve. V kolikor bi se alohtona vrsta številčno prenamnožila, je potrebno cilj prilagoditi v močnejše zmanjševanje številčnosti.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odvzema se določa za celotno LUO oziroma znotraj le za lovišča, ki imajo pižmovko. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije divjadi v njenem najširšem smislu, kakor je opisano v uvodnem poglavju. Načrtuje se odzvem. Izgube se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všttevajo v realizacijo odvzema. Pri načrtu odvzema moramo upoštevati tudi trend odvzema. Načrtovanje odvzema nadalje temelji na osnovi spremljanja številčnosti, zdravstvenega stanja in usklajenosti vrste z življenjskim okoljem. Številčnost se uravnava le s skupno višino odvzema, dodatne omejitve po spolni in starostni strukturi niso potrebne.

Poljski zajec

Prostorski okviri obravnave

Poljskega zajca prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odzvem poljskega zajca znašal 92,1 % od načrta odvzema. Najnižje je bil načrt dosežen 70,5 % v letu 2008, najvišje 123,8 % v letu 2004. Izgube predstavljajo 14,2 % odvzema in so tekom let dokaj konstantne. Delež nenaravnih izgub znaša 91,9 %, delež naravnih izgub dosega 8,1 %. Med izgubami prevladujejo povozi s 83,6 %, slede pokosi z 7,7 %. Ostali vzroki izgub so manjši.

Ocena stanja populacije

Trend številčnosti zajca je zanimiv in izrazit. V prvih petih letih je številčnost močno porasla, kar lahko sklepamo na podlagi nenormalno visokih škod, ki so jih zajci povzročali na poljščinah in posledično večjega odvzema na Goriškem. V zadnjih petih letih je številčnost ponovno upadla. Nadaljnega upada številčnosti več ne pričakujemo. Poljski zajec je pomembna divjad v LUO, danes pa zaradi številčnega stanja populacije ni več tako zanimiv kot nekoč, ko je bil ena izmed glavnih lovnih vrst divjadi. Neenakomerno je prisoten na celotnem območju LUO. Njegova populacijska gostota je odvisna od deleža gozda v posameznem lovišču. Populacija poljskega zajca v LUO sicer ni zelo številna, vendar je stabilna. Ta ugotovitev velja za vsa lovišča v sredogorju. V nižinah pa postaja zajec zopet številčnejši, kar se pozna tudi na škodah, ki jih v zadnjih letih kar redno povzroča. Struktura populacije in prirastek sta zadovoljiva, prav tako tudi zdravstveno stanje.

Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja z zajcem je stabilna in zdrava populacija, ki glede številčnosti ne bi smela pasti pod današnji nivo. Zajca želimo ohraniti na celotne področju LUO, še posebej v loviščih z večjim deležem gozda. Življenjsko okolje naj bi zaradi ohranjanja številčnosti zajca ostalo takšno kakor je danes. Ker pa je to odvisno tudi od drugih dejavnikov, je pomembno vzdrževanje življenjskega okolja, kakor je opisano v posebnem poglavju tega načrta.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odvzema se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije v njenem najširšem smislu, kakor je opisano v uvodnem poglavju. Upravljanje z divjadjo in izkoriščanje male poljske divjadi z lovom se načrtuje s spremljavo populacij v daljšem časovnem obdobju (spremljava prostorske razširjenosti, številčnosti, odstrela in ugotovljenih izgub) in se prilagaja stanju populacije. Načrtuje se kot pri ostalih vrstah odvzem posamezne vrste divjadi. Izgube divjadi se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všttevajo v realizacijo odvzema. Pri določevanju višina odvzema upoštevamo tudi trende številčnosti. Na isti površini lovišča se lov vrši praviloma samo enkrat letno ali pa se v smislu kolobarjenja lov lahko izvaja na isti površini tudi večkrat, vendar največ do 1/3 lovne površine lovišča, kjer se izvaja lova na poljskega zajca, na preostanku površine pa se lov konkretno leto ne izvaja. Površine namenjene izvajanju lova in t.i. »mirnih con« brez lova se letno menjajo. Upravljevec lovišča takšne površine opredeli v letnem načrtu lovišča. Lov zajcev v bližini intenzivnih nasadov ima prednost pred lovom v ostalem delu lovišča. Na teh površinah se lov lahko ponavlja. Dodajanje poljskega zajca v prosto naravo praviloma ni dovoljeno.

Fazan

Prostorski okviri obravnave

Fazana prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odzvem fazanov je vezan predvsem na dodajanje te vrste v naravo. Odvzemi tekom let nihajo s trendom upadanja odvzema. Načrt odvzema se uresničuje 61,1 %. Nekaj je tudi izgub – 0,8 % odvzema, nanašajo se na nekaj povozov ter izgub zaradi plenilcev in psov.

Ocena stanja populacije

Značilen trend upada odvzema v desetletju kaže predvsem na to, koliko fazana se še dodaja, torej vedno manj. Fazan je sicer zanimiva divjad v LUO, danes pa zaradi številčnega stanja populacije ni več tako zanimiv kot nekoč, kio je bil ena izmed glavnih lovnih vrst divjadi. Prisoten je južnem in zahodnem delu LUO, v Vipavski dolini, Goriških Brdih in tudi na območju Vrhnike. Naravnega fazana je zelo malo in lahko govorimo o populacijskem minimumu. Najbolj kritičnoe za fazana so bile spremembe v naravnem okolju v nižinah, kjer prevladuje intenzivna kmetijska proizvodnja. Zavarovanje ujed dodatno obremenjuje populacije fazanov. Značilna je tudi povezava med naraščanjem številčnosti lisic in kun z upadanjem številčnosti fazanov.

Cilj upravljanja s populacijo

Glavni cilj upravljanja s fazanom je ohranitev vrste in dvig številčnosti. Vzoredni cilj pa je izboljšati fazanovo naravno življenjsko okolje. Fazana želimo ohraniti predvsem v Vipavski dolini, Goriških Brdih in na območju Vrhnike.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odvzema se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju. Upravljanje z divjadjo in izkoriščanje male poljske divjadi z lovom se načrtuje s spremljavo populacij v daljšem časovnem obdobju (spremljava prostorske razširjenosti, številčnosti, odstrela in ugotovljenih izgub) in se prilagaja stanju populacije. Načrtuje se kot pri ostalih vrstah odvzem posamezne vrste divjadi. Izgube divjadi se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všttevajo v realizacijo odvzema. Pri določevanju višina odvzema upoštevamo tudi trende številčnosti. Pri fazanu še posebej upoštevamo vsakoletno dodajanje živali.

Poljska jerebica

V desetletnem obdobju ni bila iz narave zabeleženo izločena nobena jerebica. Razen v letu 2002 se odvzem jerebice tudi ni načrtoval. Naravne poljske jerebice je v LUO zelo malo, najdemo jo v Vipavski dolini in na območju Vrhnike. LD Vrhnika jerebice tudi vlaga, vendar brez odstrela. Samo vlaganje živali brez vlaganj v življenjsko okolje in izboljšanje le-tega ne pripomore k izboljšanju stanja populacije. Poleg fazana bi si želeli imeti v naravi tudi jerebico. Zanjjo veljajo vsi ukrepi kakor za fazana.

Raca mlakarica

Prostorski okviri obravnave

Raco mlakarico prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odvzem race mlakarice je znašal 64,2 % od načrta odvzema. Najnižje je bil načrt dosežen 34,6 % v letu 2006, najvišje 95,2 % v letu 2004. Izgube predstavljajo 3,7 % odvzema, 28,4 je nenaravnih izgub, 71,6 % je naravnih izgub. Med vzroki izgub prednjačijo plenilci 53,7 % in povozi 18,4 %, slede neznani vzroki 13,4 %.

Ocena stanja populacije

Trend odvzema race mlakarice je v izrazitem in značilnem upadu, vendar je to bolj odraz manjšega zanimanja za to vrsto lova kakor odraz številčnosti populacije. Race so našle svoj ugoden življenjski prostor z ugodnimi bivalnimi in prehrabnimi razmerami ob rekah Soči, Vipavi, Idrijci, pa tudi Ljubljanci na območju Vrhnike.

Cilj upravljanja s populacijo

Raco mlakarico želimo v LUO ohraniti na takšni številčnosti, ki omogoča da normalno preživi kot populacija. Raco želimo ohraniti na vseh rekah v LUO, kjer je danes prisotna. Pričakujemo stabilno številčnost ob hkratnem vlaganju v življenjsko okolje, predvsem z dodatno ponudbo hrane.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odvzema se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju. Upravljanje z divjadjo in izkoriščanje male poljske divjadi z lovom se načrtuje s spremljavo populacij v daljšem časovnem obdobju (spremljava prostorske razširjenosti, številčnosti, odstrela in ugotovljenih izgub) in se prilagaja stanju populacije. Načrtuje se kot pri ostalih vrstah odvzem posamezne vrste divjadi. Izgube divjadi se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všttevajo v realizacijo odvzema. Pri določevanju višina odvzema upoštevamo tudi trende številčnosti. Dodajanje rac na naravne vodotoke praviloma ni dovoljeno. Dodajanje rac je izjemoma dovoljeno le v njim primerno okolje, na lokacijah in območjih, urejenih

za revitalizacijo populacije. Lov na raco mlakarico na posebnih varstvenih območjih mora biti skladen z naravovarstvenimi usmeritvami, ki veljajo za to območje. Lov na raco mlakarico se na določenih predelih območja ali vsem območju zaradi varstva rac in ostalih vodnih ptic pred vznemirjanjem lahko omeji na 2 dneva v tednu, katera skupaj dorečejo upravljavci lovišč in LPN združeni v OZUL.

Sraka, šoja, siva vrana

Prostorski okviri obravnave

Srako, šojo in sivo vrano prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odvzem srak je dosti nižji od načrtovanega in realizacija načrta znaša le 37,6 %. Načrte odvzema šoj se bolje realizira in sicer 73,7 %. Realizacija načrta odvzema sivih vran pa v desetletju dosega 55,0 %. Zabeležene izgube so minimalne. Načrti odvzema treh vrst ptic niso realizirani v glavnem zato, ker načrta ni bilo potrebno dosegati. Nekatera lovišča, kjer so bile škode predvsem po šoji znatne, pa so morala načrte odvzema bolje realizirati.

Ocena stanja populacije

Srake, šoje in sive vrane so prisotne na celotnem območju LUO. Številčnost šoj in sivih vran je zadovoljiva in stabilna. Srak je manj in se pojavljajo v nižjih predelih lovišč. Šoje in sive vrane povzročajo tudi škodo na kmetijskih površinah in kulturah. Škode, predvsem po šojah na intenzivnih nasadih jabolk, so lokalno znatne in jih že posebej obravnavamo in vrednotimo. Zaradi ograjenih nasadov beležimo te škode kot škode na nelovnih površinah. Trend izločitev šoj in srak je manj izrazit, dočim je trend izločitev sivih vran bolj izrazit in kaže na nihajoče stanje številčnosti populacije.

Cilj upravljanja s populacijo

Srake, šoje in sive vrane želimo v LUO ohraniti na taki številčnosti, ki omogoča da normalno preživijo kot populacija, da ne povzročajo pretiranih škod in da vrše svojo vlogo v ekosistemu.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Naštete vrste ptic iz družine vranov imajo pomembno vlogo razširjevalcev plodov in semen gozdnega drevja in grmovja, zato višine načrtovanega odvzema za srako in šojo ni potrebno dosegati, razen v primeru večjih škod na kmetijskih kulturah. Odvzem srake in šoje se v osnovi načrtuje skladno s trajnostno rabo naravnih virov v minimalnem številu, praviloma pa le za primere preprečevanja povzročanja škode na človekovem premoženju.

Nutrija in rakunasti pes

Nutrija po sedanjih podatkih v LUO (še) ni prisotna. Prisotnost je zabeležena v nekaterih sosednjih LUO, predvsem po pobegu iz vzrejališč v prosto naravo. Vrsta ima veliko sposobnost reprodukcije in osvajanja novih teritorijev. Ob morebitnem pojavu nutrije, ki je tujerodna in invazivna vrsta, se v LUO načrtuje popolna izločitev. Odvzema v celotni lovni dobi (vrsta nima delnega lovopusta) se ne omejuje, potrebno je odstreliti vse opažene osebkke.

Podobno velja za rakunastega psa. Želimo, da v prostoru območja kot tujerodna in invazivna vrsta ni prisoten. V primeru pojavljanja se upošteva lovno dobo odstreliti vse opažene osebkke rakunastega psa. Lov rakunastega psa naj se intenzivira v loviščih z malo poljsko divjadjo in v habitatih gozdnih ter poljskih kur.

2 UVOD

Namen Lovsko upravljavskega načrta za XII. Zahodno visoko kraško lovsko upravljavsko območje za obdobje 2011 – 2020 je, da se na podlagi analize preteklega upravljanja s populacijami divjadi in njihovim življenjskim okoljem, sedanje ocene stanja populacij ter presoje naravnega ravnovesja in usklajenosti z okoljem določijo cilji, usmeritve in ukrepi za zagotovitev trajnostnega upravljanja s populacijami divjadi in primerne življenjskega okolja za prihodnje desetletno obdobje.

V letu 2008 je pričel veljati Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št. 17/2008), ki je med drugim določil, da se dolgoročni načrt lovsko upravljavskega območja in dolgoročni načrt gozdnogospodarskega območja pripravita kot skupen gozdnogospodarski in lovsko upravljavski načrt območja v skladu z zakonom, ki ureja gozdove. Zato je pričujoči načrt že drugi dolgoročni načrt za XII. Zahodno visoko kraško lovsko upravljavsko območje za obdobje 2011 – 2020, ki nadomešča predhodnega za obdobje 2007 – 2016.

Načrt bo v nadaljevanju predstavljal osnovo vsem bodočim letnim načrtom lovsko upravljavskega območja in bo služil kot strategija upravljanja s populacijami divjadi in njenim okoljem v naslednjem desetletju. Izdelan je na osnovi številnih zelo podrobnih analiz dogajanj tako v populacijah divjadi kot tudi v njenem življenjskem okolju v preteklem desetletju. Vsi podatki se skladno s predmetno zakonodajo sistematično zbirajo v okviru evidenc lovsko upravljavskega območja in se jih nadgrajuje z dodatnimi raziskovanji s področja divjadi in lovstva. Načrt vključuje tudi novejšo ugotovitve s področja upravljanja s populacijami divjadi, prav tako pa upošteva strategije drugih uporabnikov prostora.

Načrt za XII. Zahodno visoko kraško lovsko upravljavsko območje za obdobje 2011 – 2020 je izdelan skladno z:

- Zakonom o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št.16/04), Odločbo US (Ur.l. RS, št. 120/06) ter Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št. 17/08),
- Zakonom o gozdovih (Ur.l. RS, št.30/93) ter Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (Ur.l. RS, št. 76/02 in 110/07),
- Pravilnikom o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo (Ur.l. RS, št.91/2010),
- Odlokom o lovsko upravljavskih območjih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah (Ur.l. RS, št. 110/04),
- Odlokom o loviščih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah (Ur.l. RS, št. 128/04),
- Uredbo o določitvi divjadi in lovnih dob (Ur.l. RS, št. 101/04),
- Osnutkom ON - gozdnogospodarski del načrta za Tolminsko gozdnogospodarsko območje za obdobje 2011-2020 in
- Navodili za usmerjanje razvoja populacij divjadi v Sloveniji (izdelana na Oddelku za gozdne živali in lovstvo in usklajena z lovskimi organizacijami v letu 2011).

Načrt je izdelan v skladu s Predlogo za izdelavo lovsko upravljavskega dela ON, izdelano na Oddelku za gozdne živali in lovstvo ZGS, januarja 2011.

Za pogostejše uporabljene izraze so v pričujočem načrtu uporabljene naslednje okrajšave:

- LUO – XII. Zahodno visoko kraško lovsko upravljavsko območje,
- LD – lovsko družina,
- EE – ekološka enota,
- GGO – Tolminsko gozdnogospodarsko območje,
- ZGS – Zavod za gozdove Slovenije,
- ZVK – Zahodno visoko kraško

3 OPIS LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA

3.1 Opis lovsko upravljavskega območja in pomen za upravljanje z divjadjo

ZVK LUO je bilo ustanovljeno z Odlokom o lovsko upravljavskih območjih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah (Ur.l. RS, št. 110 z dne 11.10.2004). Zaporedna številka LUO je 12. Meji na XI. Triglavsko in II. Gorenjsko LUO na severnem delu, IV. Notranjsko LUO na vzhodnem delu in V. Primorsko LUO na južnem delu. Na zahodu ZVK LUO omejuje državna meja z Italijo. ZVK LUO je sestavljeno iz 31 lovišč v upravljanju lovskih družin. LD so v letu 2009 od RS pridobile dvajsetletno koncesijo za trajnostno upravljanje. LD se v LUO združujejo v območno združenje upravljalcev lovišč (OZUL), ki jih zastopa in predstavlja do državnih organov in drugih institucij. LUO predstavlja zaokroženo populacijsko območje jelenjadi, gamsa, muflona in je najzahodnejši del osrednjega populacijskega območja velikih zveri v Sloveniji.

Slika 3.1: Položaj lovsko upravljavskega območja v Sloveniji

3.2 Krajinsko ekološke značilnosti lovsko upravljavskega območja

Gozdovi v ZVK LUO pokrivajo 69 % površine območja, kmetijskih površin je 26 % in neplodnega 4 %. Neplodna površina predstavlja predvsem območja mest in vasi, torej je te površine največ v naseljenih območjih Vipavske doline, Gorice, Goriških Brd. ZVK LUO leži na območju Tolminskega gozdno gospodarskega območja, delno Postonjskega in delno Ljubljanskega. Gozdovi v LUO so zelo pestri, od primorskih nižinskih gozdov do gorskih gozdov. Prevladujejo jelovo bukovi gozdovi, ki so v LUO zastopani z 19 % površine gozdov. Ti gozdovi se razprostirajo na visokih kraških planotah kot so območja Nanosa, Trnovskega gozda, Hrušice in idrijskih gozdov. 20 % površine pokrivajo predgorski in gorski bukovi gozdovi na Banjšicah, Brdih in Mostu na Soči. Primorski bukov gozd je zastopan s 7. % in se razprostira poleg omenjenih treh GGE še na območju Podkrajja. Gozd črnega gabra in jesenske vilovine se razprostira na 13. % površine gozdov v LUO in sicer na Banjšicah, Goriškem in Ajdovskem. V Brdih in na Ajdovskem najdemo tudi znaten delež – 8 % toploljubnega gozda gradna in jesenske vilovine na Flišu. Ostale gozdne združbe so zastopane z manjšim deležem. Državni gozdovi so skoraj v celoti v GGE Trnovo in Predmeja ter 2.000 ha v Podkraj – Nanosu, 1.000 ha na Banjšicah (Kalski gozd) ter v Hrušici – 2.000 ha. Ostali gozdovi so v glavnem v zasebni lasti. Gospodarjenje v državnih gozdovih je vezano na dolgoletno tradicijo, tako glede načrtovanja, kakor izvajanja gozdnih del. V državnih gozdovih opravljajo dela gozdna gospodarstva. V ZVK LUO je izločenih 560 ha gozdov za gozdne rezervate, zanje pa je predlagana tudi povečana površina na 794 ha. Največji gozdni rezervat je v območju državnih gozdov s 350 ha Smrekova Draga – Golaki. V ZVK LUO je kot gozd s posebnim namenom pomemben tudi primestni gozd Panovec z 380 ha površine ob Novi Gorici.

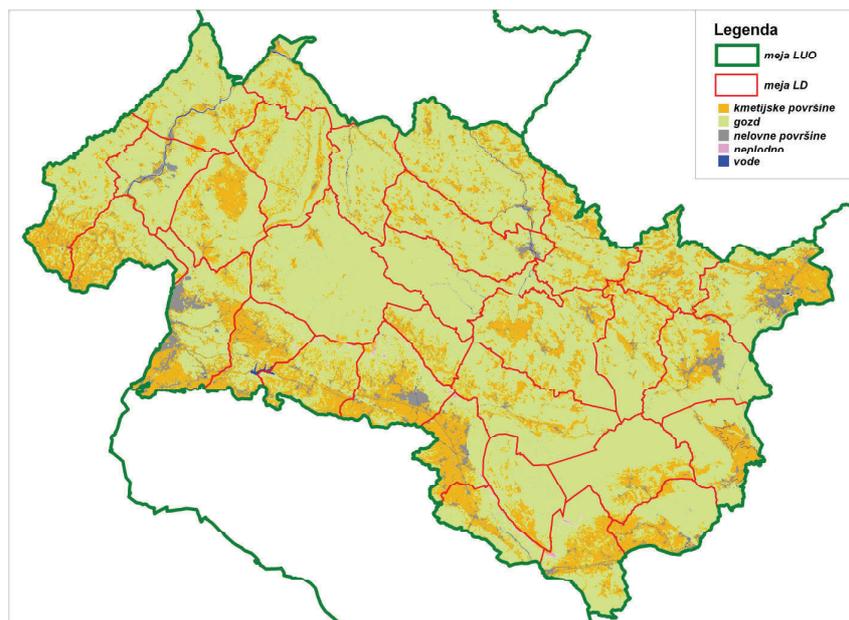
V ZVK LUO je 41.500 ha kmetijskih površin ali 26 % celotne površine LUO. Intenzivne obdelovalne površine so v Vipavski dolini in Spodnjih Goriških Brdih. V ravnini je razvito poljedelstvo, medtem ko v gričevnatem svetu prevladuje vinogradništvo. Zaradi intenzivnega kmetijstva je krajina tu spremenjena tudi na škodo prstoživečih živalskih vrst in divjadi. Na Banjšicah, Trebuši, idrijskem in Zgornjih Brdih se gozd in kmetijske površine mozaično prepletajo. Značilno za kmetijske površine je, da so se začele po letu 1975 močneje zaraščati oziroma, da se je opustila košnja odročnejših predelov, kateri so bili vzdrževani stoletja. Trend zaraščanja še vedno poteka, s tem, da so prve zaraščene površine že prešle prve faze zaraščanja in so danes praktično pionirski gozd. Glavno področje kmetijstva je živinoreja. Prevladuje reja goveje živine za proizvodnjo mesa, pa tudi mleka in sira. Poleg goveje živine je razširjena reja drobnice, ki je v porastu. Z rejo drobnice se skuša zaustaviti procese zaraščanja krajine. V glavnem se redi ovce za prirejo mesa. Na njivah na tem območju se prideluje v glavnem koruzo in krompir in še to le za potrebe lastnega kmetijskega gospodarstva. Banjšice in Trebuša tja do Mosta na Soči so robno območje velikih zveri, predvsem medveda in risa, tako da občasno prihaja do konfliktov med velikimi zvermi in rejo drobnice, katero velike zveri najraje napadajo. Zelo konfliktni so odnosi med kmetijstvom in divjimi prašiči na območju Banjšic in Brd. Slednji povzročajo znatno škodo z ritjem travnikov in pašnikov. Na območju strnjenih gozdov Trnovskega gozda in Nanosa kmetijskih površin ni ali pa se razprostirajo okoli redkih naselij. V teh predelih prevladuje živinoreja.

Preglednica 3.1: Kmetijska zemljišča

raba tal	sfr	P (ha)	%
njive in vrtovi	1100	4498	11
vinogradi	1211	3748	9
intenzivni sadovnjaki	1221	895	2
ekstenzivni sadovnjaki	1222	1312	3
travniki	1300	26584	64
barjanski travniki	1321	992	2
zemljišča v zaraščanju	1410	1492	4
mešana raba zemljišča	1500	1937	5
skupaj	1000	41457	100

Najpomembnejši vodotok v ZVK LUO je reka Soča z tremi akumulacijskimi jezeri pri Mostu na Soči, Ajbi in Solkanu. Med akumulacijami je pomembno tudi jezero Vogršček v Vipavski dolini. Soča daje zatočišče številnim vodnim in obvodnim živalim. Med divjadjo je najpomembnejša rasa mlakarica. V zadnjih letih pa sta se močno razširila še siva čaplja in kormoran, ki vplivata v precejšnji meri tudi na ribjo populacijo v reki. Pomembna vodotoka, ki se izlivata v Sočo, sta v ZVK LUO še reka Vipava v svoji celotni dolžini in reka Idrijca s spodnjim tokom Bače. Pomemben pritok Idrijce je še reka Trebušica. Na območju Vrhnik pa je seveda pomembna reka Ljubljanica in sicer njen zgornji tok. Sicer se v vse omenjene vodotoke izlivajo še številni manjši in večji potoki. Vsi večji vodotoki nekako obkrožajo LUO, osrednji del ZVK LUO pa je na visokih kraških planotah brez površinskih tekočih voda. Pomembnejših mokrišč razen kaluž v ZVK LUO ni, z izjemo mokrišča Mlake. Na samo gospodarjenje z divjadjo, razen v Vipavski dolini, vode in mokrišča nimajo pomembnejšega vpliva, z izjemo že omenjene rase mlakarice. V Vipavski dolini pa so vodotoki in še

posebno njihovi zaraščeni bregovi pomembni habitati za številne živalske vrste. med njimi tudi za nekaj še redkih vrst divjadi kot so poljski zajec, fazan in jerebica. V Vipavski dolini so za živalski svet poleg površinskih voda pomembni tudi vezni melioracijski kanali.

Slika 3.2: Raba tal

Preglednica 3.2: Raba zemljišča v LUO

lovišče	kmetijsko	gozd	nelovno	močvirje	odprto po.	odprto ne.	vode	skupaj
	1000	2000	3000	4000	5000	6000	7000	
ANHOVO	455	3466	261	0		1	57	4239
BUKOVJE	959	4858	76	0			2	5895
COL	1345	5541	150	0	2	2	0	7040
ČAVEN	1815	1785	198	0	15	14	36	3863
ČEPOVAN	1424	4571	138	0	0		0	6134
ČRNA JAMA	1296	2307	171	102			28	3904
DOBROVO	1886	3359	180	0			17	5442
DOLE	1561	3134	150	0			7	4851
GORICA	2504	3410	1124	0			53	7091
GRGAR	1798	3678	118	0	1	0	0	5596
HOTEDRŠICA	952	3675	107	0			1	4735
HRENOVICE	1646	2990	170	51	25	24	10	4915
HUBELJ	2094	2261	504	0	33	49	13	4954
IDRIJA	829	4580	240	0		4	10	5663
JAVORNIK	2046	5978	256	0	0	2	6	8288
JELENK	1755	6833	244	0		1	60	8894
KANAL	957	4842	176	0		2	50	6027
KOZJE STENA	721	1697	60	0	6	5	0	2488
KREKOVŠE	162	5078	39	0		5	24	5309
LIJAK	1970	1627	256	3	5	11	72	3943
LOGATEC	1226	4393	433	0			5	6057
MOST NA SOČI	647	2184	91	0		5	49	2976
NANOS	595	3170	37	0	7			3808
PLANINA	1125	3229	130	41			49	4574
ROVTE	1351	2381	166	0			3	3900
SABOTIN	1674	2113	190	0	7		37	4022
TREBUŠA	573	3936	83	0	1	3	23	4619
TRNOVSKI GOZD	627	9709	119	0	4	1	0	10460
VIPAVA	1792	1324	271	0	23	2	16	3429
VOJKOVO	972	1881	143	0	26	16	2	3040
VRHNIKA	2698	2903	634	7			45	6287
skupaj	41457	112894	6917	203	153	146	677	162446
%	26	69	4	0	0	0	0	100

Legenda k preglednici:

kmetijsko – kmetijska zemljišča

gozd – zemljišča pokrita z gozdom

nelovno – zazidana zemljišča, ceste

močvirje – močvirnata zemljišča

odprto po. – odprto zemljišče poraščeno

odprto ne. – odprto zemljišče neporaščeno

vode – vodne površine

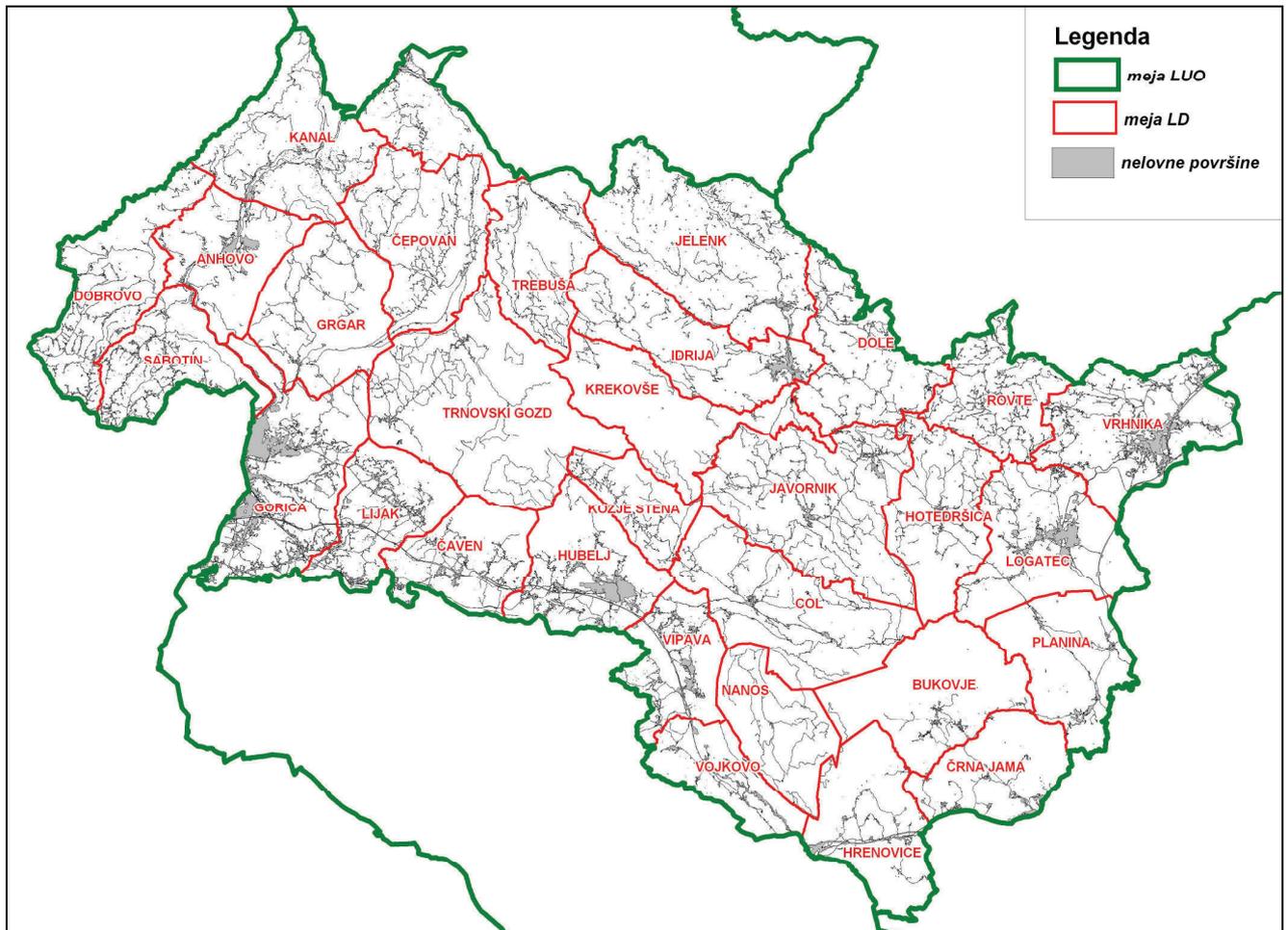
3.3 Lovišča v lovsko upravljavskem območju

ZVK LUO je sestavljeno iz 31 lovišč, od katerih meri največje Trnovski gozd kar 10.460 ha in najmanjše Kozja stena 2.488 ha. Nelovne površine je 7.769 ha in predstavlja 5 % celotne površine LUO. Povprečna gozdnatost s 69 % je nad slovenskim povprečjem.

Preglednica 3.3: Lovišča v lovsko upravljavskem območju

šifra		naziv lovišča	površina		delež gozda
stara	nova		skupna	lovna	
207	1201	Kanal	6.027	5.851	80
367	1202	Most na Soči	2.976	2.884	73
203	1203	Dobrovo	5.454	5.274	62
214	1204	Sabotin	4.022	3.832	53
206	1205	Anhovo	4.239	3.979	82
212	1206	Grgar	5.596	5.477	66
208	1207	Čepovan	6.134	5.996	75
365	1208	Trebuša	4.619	4.536	85
210	1209	Gorica	7.091	5.967	48
211	1210	Lijak	3.943	36.88	41
204	1211	Trnovski gozd	10.460	10.341	93
2	1212	Čaven	3.863	3.666	46
7	1213	Hubelj	4.954	4.450	46
6	1214	Kozja stena	2.488	2.428	68
70	1215	Krekovše	5.309	5.269	96
69	1216	Idrija	5.663	5.424	81
71	1217	Jelenk	8.894	8.650	77
1	1218	Vipava	3.429	3.158	39
4	1219	Col	7.040	6.890	79
73	1220	Javornik	8.288	8.032	72
75	1221	Dole	4.851	4.701	65
3	1222	Vojkovo	3.040	2.897	62
5	1223	Nanos	3.808	3.771	83
241	1224	Hrenovice	4.915	4.745	61
238	1225	Črna jama	3.904	3.733	59
240	1226	Bukovje	5.895	5.820	82
236	1227	Planina	4.574	4.443	71
172	1228	Logatec	6.057	5.624	73
173	1229	Hotedršica	4.735	4.628	78
174	1230	Rovte	3.900	3.735	61
387	1231	Vrhnika	6.287	5.653	46
		skupaj	162.455	155.542	69

Topografska podlaga za vpogled v položaj LUO se nahaja na spletni strani ZGS:
<http://prostor.zgs.gov.si/pregledovalnik/>

Slika 3.3: Lovišča v lovsko upravljavskem območju

3.4 Lovišča v upravni organiziranosti lovsko upravljavskega območja

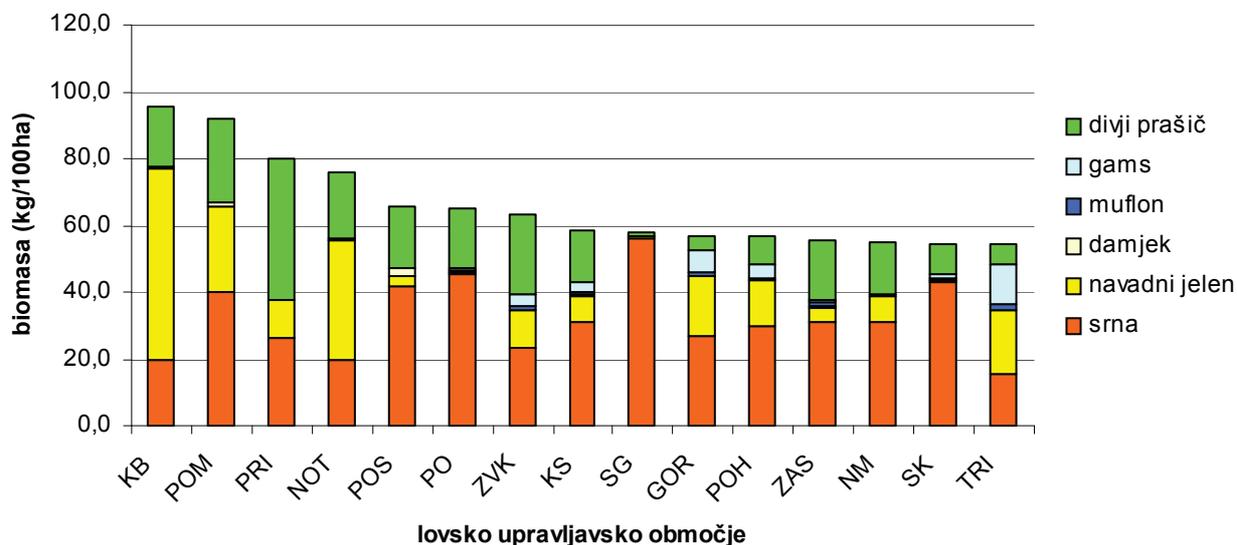
V upravni organiziranosti spadajo lovišča v sedem upravnih enot, v tri gozdnogospodarska območja in devet občin.

Preglednica 3.4: Lovišča v upravni organiziranosti v lovsko upravljavskem območju

šifra		naziv lovišča	upravna enota	občina	GG območje
stara	nova				
207	1201	Kanal	Gorica	Kanal	Tolmin
367	1202	Most na Soči	Tolmin	Tolmin	Tolmin
203	1203	Dobrovo	Gorica	Brda	Tolmin
214	1204	Sabotin	Gorica	Brda	Tolmin
206	1205	Anhovo	Gorica	Gorica	Tolmin
212	1206	Grgar	Gorica	Gorica	Tolmin
208	1207	Čepovan	Gorica	Gorica	Tolmin
365	1208	Trebuša	Tolmin	Tolmin	Tolmin
210	1209	Gorica	Gorica	Gorica	Tolmin
211	1210	Lijak	Gorica	Gorica	Tolmin
204	1211	Trnovski gozd	Gorica	Gorica	Tolmin
2	1212	Čaven	Ajdovščina	Ajdovščina	Tolmin
7	1213	Hubelj	Ajdovščina	Ajdovščina	Tolmin
6	1214	Kozja stena	Ajdovščina	Ajdovščina	Tolmin
70	1215	Krekovše	Idrija	Idrija	Tolmin
69	1216	Idrija	Idrija	Idrija	Tolmin
71	1217	Jelenk	Idrija	Idrija	Tolmin
1	1218	Vipava	Ajdovščina	Ajdovščina	Tolmin
4	1219	Col	Ajdovščina	Ajdovščina	Tolmin
73	1220	Javornik	Idrija	Idrija	Tolmin
75	1221	Dole	Idrija	Idrija	Tolmin
3	1222	Vojkovo	Ajdovščina	Ajdovščina	Tolmin
5	1223	Nanos	Ajdovščina	Ajdovščina	Tolmin
241	1224	Hrenovice	Postojna	Postojna	Postojna
238	1225	Črna jama	Postojna	Postojna	Postojna
240	1226	Bukovje	Postojna	Postojna	Postojna
236	1227	Planina	Postojna	Postojna	Postojna
172	1228	Logatec	Logatec	Logatec	Ljubljana
173	1229	Hotedršica	Logatec	Logatec	Ljubljana
174	1230	Rovte	Logatec	Logatec	Ljubljana
387	1231	Vrhnika	Vrhnika	Vrhnika	Ljubljana

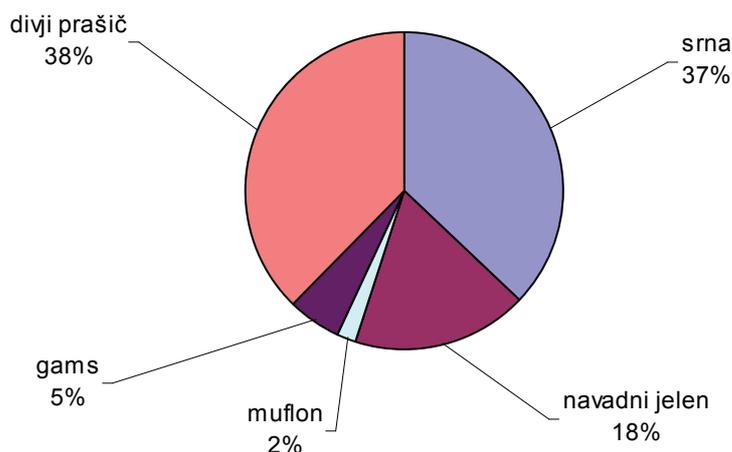
3.5 Mesto LUO v Sloveniji in glavne vrste divjadi v LUO

Po relativno izločeni biomasi parkljaste divjadi (kg/100 ha) je Zahodno visoko kraško LUO na sedmem mestu med LUO v Sloveniji.¹ Izločitve presegajo mejo 60 kg in so podobne kakor v Ptujsko Ormoškem in Posavskem LUO.

Grafikon 3.1: Mesto Zahodno visokokraškega LUO v Sloveniji

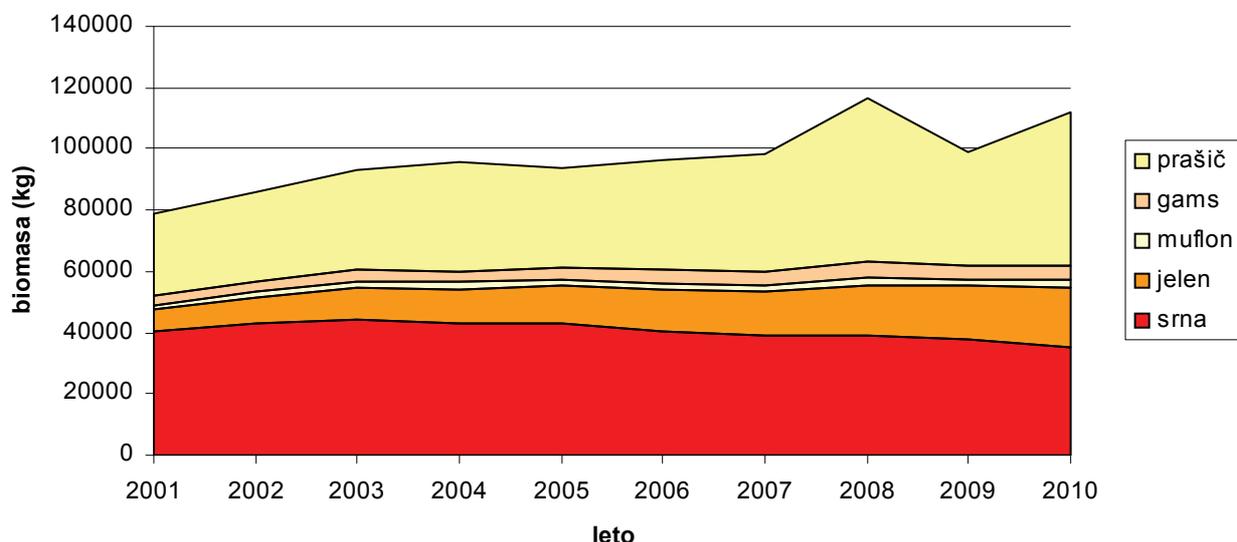
Po izločeni biomasi v zadnjih letih izstopata srna in divji prašič s podobnim deležem. Presenetljivo je izločena masa jelenjadi za polovico manjša od deleža srne in prašiča. Delež gamsa je sicer majhen, vendar je gams tudi pomembna vrsta v LUO. Manjši pa je delež sicer neavtohtonega muflona.

Grafikon 3.2: Po biomasi najpomembnejše vrste divjadi v LUO

¹ Analiza je narejena za leto 2009

Biomasa izločene parkljaste divjadi v Zahodno visokokraškem LUO narašča ($R^2 = 0,7641$). Porast biomase je najbolj značilen pri navadnem jelenu in divjem prašiču, medtem ko je opazen oziroma možen rahel upad biomase pri srnjadi. Izločena biomasa ne izkazuje posebnega trenda pri gamsu in muflonu. Porast izločene biomase je pomemben podatek o gospodarjenju z divjadjo v LUO, saj kaže na prizadevanja upravljavcev lovišč v prilagajanju gospodarjenja na stanje, vsaj gospodarsko najpomembnejših vrst divjadi ter na prizadevanja po usklajevanju odnosov med divjadjo in okoljem.

Grafikon 3.3: Trend razvoja izločene biomase divjadi v LUO

3.6 Obore

V LUO je evidentiranih 16 obor, v katerih se goji damjake, muflone in jelenjad. Zakon o ohranjanju narave v 21. in 22. členu določa pogoje za postavitve obore, namenjene gojitvi – reji divjih živali. Fizična ali pravna oseba, ki namerava gojiti živali v obori, mora za to pridobiti ustrezna dovoljenja s področja varstva okolja in urejanja prostora. Gojitev živali in označitev mora potekati na način, ki ga predpisuje predmetna zakonodaja s področja živinoreje in veterine. Lastnik gojenih živali mora skrbeti, da živali ne uidejo iz obor. V primeru pobega mora lastnik takoj obvestiti lovsko inšpekcijo, pristojnega upravljavca lovišča in Zavod za gozdove Slovenije. Tudi upravljavec lovišča v primeru, ko opazi pobeg živali iz obore, o tem obvesti lovsko inšpekcijo, ZGS in lastnika obore. Za škodo, ki jo povzročijo pobegle živali, odgovarja lastnik ne glede na krivdo. V primeru, da se gojene živali pojavijo v prosti naravi, ima lastnik osem dni časa, da jih odlovi in jih spravi nazaj v ograjeno površino, sicer se pobegle živali štejejo za prosto živečo divjad. O nadaljnjem ravnanju s pobeglo divjadjo odloča ZGS v skladu s strokovnimi usmeritvami iz načrtov LUO ter v dogovoru z upravljavci lovišč/LPN in lovsko inšpekcijo. Avtohtone vrste, ki po navedenem roku ostanejo zunaj obore, upravljavec praviloma lovi skladno s potrjenim načrtom lovišča in predpisanimi lovskimi dobami, enako velja tudi za alohtone vrste, ki so v okolici obore predmet upravljanja, medtem ko je alohtone vrste v območju upravljavca(ev), kjer se z njimi ne upravlja, potrebno čimprej izločiti iz naravnega okolja neglede na lovno dobo, o čemer odloča na predlog ZGS lovsko inšpekcija z izdajo potrebnih dovoljenj. Enako velja tudi za vse osebe vrst gojene divjadi, ki so pobegnile iz obore in kažejo atipično obnašanje, ki ni prilagojeno na naravno okolje (približevanje naseljem, ljudem ...). Po prenehanju gojenja divjadi v obori, je investitor dolžan v roku 6 mesecev odstraniti ograjo, sanirati morebitne poškodbe na površini, ki je bila ograjena in obvestiti krajevno pristojnega delavca ZGS.

Preglednica 3.5: Seznam obor v lovsko upravljavskem območju

zap.	krajevno ime	lovišče	površina (ha)	vrsta divjadi	opombe
1	Lokovec	Čepovan	5	damjak	
2	Seniški breg	Kanal	10	muflon, jelen	
3	Ceneja dolina	Kozje stena	20	damjak	
4	Kalce	Logatec	1	damjak	
5	Pri Škaficu	Most na Soči	2,8	muflon	
6	Nad Britofom	Planota	1,1	damjak	
7	Pri Renku	Trebuša	3,5	muflon, damjak	
8	Za robom	Trebuša	6	muflon, damjak	
9	Lokve	Trnovski gozd	7,5	damjak	
10	Kuren	Vrhnika	2	damjak	ni soglasja
11	Drenov grič	Vrhnika	1	damjak	ni soglasja
12	KOVK	JELENK	2,5	damjak	
13	NA PREHODU	JELENK	0,6	damjak	

4 ZAVAROVANA OBMOČJA, NARAVNE VREDNOTE, EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA IN POSEBNA VARSTVENA OBMOČJA (NATURA 2000) V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU

Preglednica 4.1: Pregled pokrivanja LUO z območnimi enotami ZRSVN in z GGO

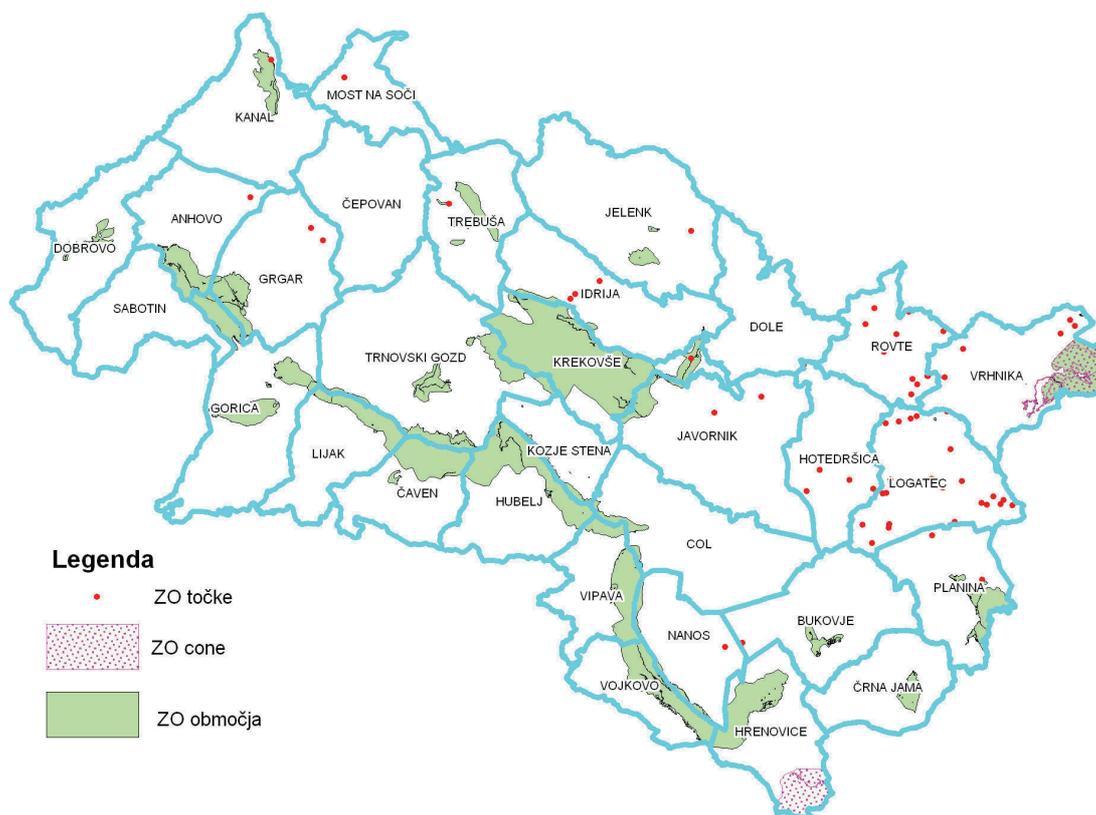
LUO	OE ZRSVN	POVRŠINA (ha)
Zahodno visoko Kraško LUO	Ljubljana	22710,2
	Nova Gorica	139741,8
SKUPAJ		162452,0
LUO	GGO	POVRŠINA (ha)
Zahodno visoko Kraško LUO	GGO Kranj	0,5
	GGO Ljubljana	22231,9
	GGO Postojna	18189,3
	GGO Sežana	238,6
	GGO Tolmin	121791,7
SKUPAJ		162452,0

4.1 Zavarovana območja

Zavarovana območja so ožja ali širša območja narave, za katere je vlada ali pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti ali skupaj vlada in pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti sprejel akt o zavarovanju (55. člen ZON). Ožja zavarovana območja so naravni spomenik, naravni rezervat in strogi naravni rezervat. Širša zavarovana območja so narodni, regijski in krajinski park.

Na zavarovanih območjih je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege izvesti presojo sprejemljivosti posegov v naravo.

Seznam vseh zavarovanih območij v LUO in njihovi varstveni režimi, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem, so v Prilogi 7.1 Zavarovana območja z varstvenimi režimi. Vsa zavarovana območja so prikazana tudi v naravovarstvenem atlasu (ZO – Zavarovana območja) na internetni povezavi <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=ZO@ZRSVN>.

Slika 4.1: Zavarovana območja v lovsko upravljavskem območju

4.2 Naravne vrednote

Naravna vrednota je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, sestavina oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava. Zlasti so to geološki pojavi, minerali, fosili ter njihova nahajališča, površinski in podzemni kraški pojavi, podzemne jame, soteske in tesni ter drugi geomorfološki pojavi, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, rastlinske in živalske vrste, njihovi izjemni osebki ter njihovi življenjski prostori, ekosistemi, krajina in oblikovana narava. Naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije (4. člen ZON).

Splošne varstvene usmeritve

Posegi in dejavnosti zunaj naravnih vrednot, na območju vpliva na naravno vrednoto, se izvajajo tako, da vpliv posega ali dejavnosti ne povzroči uničenja ali bistvene spremembe lastnosti, zaradi katerih je bil del narave opredeljen za naravno vrednoto, ali uničenja naravne vrednote (6. člen Uredbe o zvrsteh naravnih vrednot).

Za potrebe priprave načrtov rabe naravnih dobrin se območje vpliva na naravno vrednoto opredeli glede na nameravani poseg ali dejavnost na podlagi naslednjih izhodišč:

- za hidrološko naravno vrednoto je območje vpliva na naravno vrednoto območje porečja ali dela porečja, v katerem se naravna vrednota nahaja,
- za podzemno geomorfološko naravno vrednoto je območje vpliva na naravno vrednoto površje nad podzemno jamo ter, če je naravna vrednota vodna podzemna jama, porečje voda, ki tečejo v podzemno jamo,
- za naravne vrednote drugih zvrsti je območje vpliva na naravno vrednoto območje, v katerem vplivi posegov in dejavnosti človeka lahko ogrozijo tiste lastnosti, zaradi katerih je bil del narave opredeljen za naravno vrednoto: za geomorfološke in geološke naravne vrednote je to zlasti njihova stabilnost, za botanične, zoološke, ekosistemske in drevesne naravne vrednote je to zlasti kakovost habitatov rastlin in živali.
- Naravno vrednoto se lahko uredi za obisk javnosti z nadelavo poti, razgledišč, počivališč, postavitvijo ograj, tabel z informacijami, opozorili in podobno, vendar tako, da se bistveno ne spremenijo lastnosti naravne vrednote. Naravno vrednoto ali njen del, ki je posebej občutljiv na fizične učinke hoje, ki jih povzročijo obiskovalci, se uredi tako, da se onemogoči ogrožanje naravne vrednote.

Podrobnejše varstvene usmeritve

Površinske geomorfološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹. Na naravnih vrednotah označenih z »V« naj se z gradnjo lovskih objektov ne spreminja vidna podoba naravne vrednote.
- Zemeljska dela (izravnavanje, poglobljanje terena, nasipavanje, zasipavanje) **naj se na naravni vrednoti ne izvaja**. Izjema so naravne vrednote označene z »V«, kjer naj se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti dela izvajajo na tak način, da se ohranjajo lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena.
- Odpadkov in drugega materiala naj se ne odlaga ali skladišči na naravni vrednoti.
- Na naravni vrednoti se lahko izvaja takšne športne in rekreacijske aktivnosti, zaradi katerih se bistveno ne spreminjajo fizične lastnosti naravne vrednote (npr. z obsežnim odstranjevanjem skal, pritrtjevanjem klinov, jeklenih vrvi in podobnim).
- **Vegetacijo na naravni vrednoti se lahko odstrani le v primeru**, da se s tem omogoči dostop, izboljša vidnost ali prepreči vpliv rastlinstva na vrednoto.

Podzemeljske geomorfološke naravne vrednote

- Sigastih tvorb in drugega jamskega inventarja se ne poškoduje, uničuje, odstranjuje, odnaša.
- Tekočih odpadkov se ne odvaja v jamo in se jih ne izliva v jami.
- V jamo se ne vnaša organskih snovi.

Na površju nad znanimi rovi jame, v vplivnem območju ponornic:

- Gradnja objektov (tudi lovskih objektov) se ne izvaja, zemeljsko površje se ne spreminja.
- Vibracij zaradi eksplozij ali iz drugih virov se ne povzroča.
- Vegetacijsko odejo, vključno z njenim odstranjevanjem, se spreminja le v takšnem obsegu, da se ne ali bistveno ne spremenijo kakovostne (kemične) in količinske lastnosti pronicajoče vode.
- Ne slabša se kakovosti vod, ki tečejo v jamo. Uporablja naj se biološko razgradljiva olja. Onemogoči naj se vnos soli v vodne biotope.

V jamskem vhodu in njegovi neposredni okolici:

- Enostavne objekte (tudi lovske objekte), ki nimajo vsebinske povezave z naravno vrednoto, se namešča v takšni oddaljenosti, da se vidna podoba jamskega vhoda ohranja nespremenjena.
- V vegetacijsko združbo v jamskem vhodu se ne posega s fizičnim uničevanjem, spreminjanjem vrstne sestave ipd. Obseg odstranitve vegetacije sme biti tolikšen, da se ohranijo obstoječe lastnosti mikroklima v jamskem vhodu in jami.
- Umeščanje krmišč in solnic naj bo na takšni oddaljenosti od jamskih vhodov, da ne prihaja do neposrednega vnosa soli in organskih snovi v jame.

Za vse jame s statusom naravne vrednote veljajo omejitve, ki so podane z Zakonom o varstvu podzemnih jam (Uradni list RS, št. 2/04). Varstveni režim je določen v 18. in 19. členu, obisk je določen v 14., 15., 16. in 17. členu, gradnja objektov je določena v 21. in 22. členu Zakona o varstvu podzemnih jam.

V letu 2006 je bil sprejet Pravilnik o sporočanju podatkov o podzemnih jamah (Uradni list RS, št. 120/06), katerega namen je zbiranje in izpopolnjevanje podatkov o jamah. V 8. členu omenjenega Pravilnika je opredeljen obseg sporočanja popolnejšega podatka za že znano jamo, vključno z natančnejšo določitvijo lege vhoda v že znano jamo. V kolikor razpolagate s takšnimi podatki, jih sporočite Inštitutu za raziskovanje krasa Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU.

Geološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Zemeljska dela (izravnavanje, poglobljanje terena, nasipavanje, zasipavanje) naj se na naravni vrednoti ne izvaja. Izjema so naravne vrednote označene z »V«, kjer naj se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti dela izvajajo na tak način, da se ohranjajo lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena.
- Delov naravne vrednote se ne lomi, razbija, odkopava ali odnaša v takem obsegu, da se uniči nahajališče oziroma okrne lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto.

- Z namenom preprečitve erozije, neugodnega delovanja atmosferilij in vegetacije se naravno vrednoto lahko fizično zaščiti (prekrije), odstrani vegetacijo in podobno.

Hidrološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Ne slabša se kakovosti vode. Uporablja naj se biološko razgradljiva olja.
- Na naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote odstrani.
- Odpadkov in drugega materiala, vključno z odpadnim izkopnim ali gradbenim materialom, se ne odlaga ali skladišči na naravni vrednoti.
- V obrežno vegetacijo se posega s sekanjem, obsekavanjem, redčenjem, zasajanjem, tako da se bistveno ne spremenijo fizikalne lastnosti obrežja.

Botanične naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Na **naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad**, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote odstrani.
- Združbo rastišča se spreminja z izkrčenjem gozda oziroma posameznih dreves, s pogozditvijo, oranjem in podobno le toliko, da se bistveno ne spremenijo življenjske razmere na rastišču.
- Rastlin se ne požiga, nabira, izkoreninja, lomi ali drugače poškoduje ali uničuje.
- Sestave biocenoze se ne spreminja z vnašanjem rastlin tujerodnih in rastišču neustreznih vrst.
- Na naravni vrednoti se ne uporablja kemičnih sredstev za uničevanje živali in rastlin.
- Na naravni vrednoti, kjer se rastišče vzdržuje s tradicionalno kmetijsko rabo, se upošteva zlasti naslednje usmeritve: način in količina gnojenja se ne spreminjata glede na tradicionalen način gnojenja, na rastišča se ne vnaša mineralnih gnojil, pri času košnje se upošteva življenjski cikel rastlin, po možnosti se kosi po semenitvi.

Zoološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Posege, dejavnosti in aktivnosti na naravni vrednoti se izvaja tako, da se način in čas opravljanja posegov, dejavnosti in aktivnosti kar najbolj prilagodita življenjskim ciklom živalim; posege, dejavnosti in aktivnosti se izvaja v času, ki ne sovpada z obdobji, ko živali potrebujejo mir, npr. sekanje grmišč se opravlja izven obdobja gnezdenja ptic, gozdarska in druga opravila, ki lahko uničijo gnezda ali mladiče, se opravljajo po gnezdenju ali poleganju mladičev in na način, da se živali lahko umaknejo.
- Živali se ne vznemirja, preganja, nabira, zastruplja ali drugače uničuje.
- Sestave zoocenoze se ne spreminja z naseljevanjem živali tujerodnih vrst.
- Odstranjevanje ali spreminjanje vegetacije, odstranjevanje zemlje, ruše ali kamninske podlage, zasipavanje, nasipavanje naj se izvaja le v takem obsegu, da ne bo negativnega vpliva na naravno vrednoto.
- Na naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote odstrani.
- Eksploziji ali drugih dejanj, ki povzročajo močan hrup ali vibracije, se ne izvaja.
- Rekreatijske in športne aktivnosti se preusmerja na spoznavanje in doživljanje narave.

Ekosistemske naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena².

² Lovski objekti naj se ne gradijo na točkovnih naravnih vrednotah, na območjih naravnih vrednot, ki niso označene z »V« pa naj bodo umeščene le izjemoma (tam, kjer res ni druge možnosti). Pri tem naj se ne spreminja in uničuje lastnosti, zaradi katerih so bili naravni pojavi razglašeni za naravne vrednote.

- Odstranjevanje ali spreminjanje vegetacije, spreminjanje vodnih razmer (npr. osuševanje, poplavitve), spreminjanje temperature vode, spreminjanje kislosti oziroma alkalnosti tal, odstranjevanje zemlje, ruše ali kamninske podlage, zasipavanje, nasipavanje, vključno z odlaganjem odpadnih materialov naj se izvaja le v takem obsegu, da ne bo negativnega vpliva na naravno vrednoto.
- Na naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote postopoma odstrani oziroma premesti na primernejše lokacije izven območja naravne vrednote.
- Sestave biocenozo se ne spreminja z naseljevanjem živali in rastlin tujerodnih ter rastišču neustreznih vrst.
- Na naravno vrednoto se ne vnaša gensko spremenjenih organizmov.
- Na naravni vrednoti, kjer se habitat vzdržuje s tradicionalno kmetijsko rabo, se upošteva zlasti naslednje usmeritve: način in količina gnojenja se ne spreminjata glede na tradicionalen način gnojenja, na naravno vrednoto se ne vnaša mineralnih gnojil, pri času košnje se upošteva življenjski cikel rastlin in živali, po možnosti se kosi po semenitvi.
- Številčnost rastlinojede divjadi in divjega prašiča se ohranja na ravni, ki še omogoča naravno pomlajevanje gozdnega ekosistema in trajnost predvsem biotopske funkcije in funkcije varstva naravnih vrednot in biotske pestrosti.
- Za vsa mokrišča velja usmeritev, da se po mokriščih ne hodi izven urejenih poti, na območjih naj se ne umešča lovskih stez ter druge lovske infrastrukture.

Za kale in druge vodne površine veljajo naslednje usmeritve:

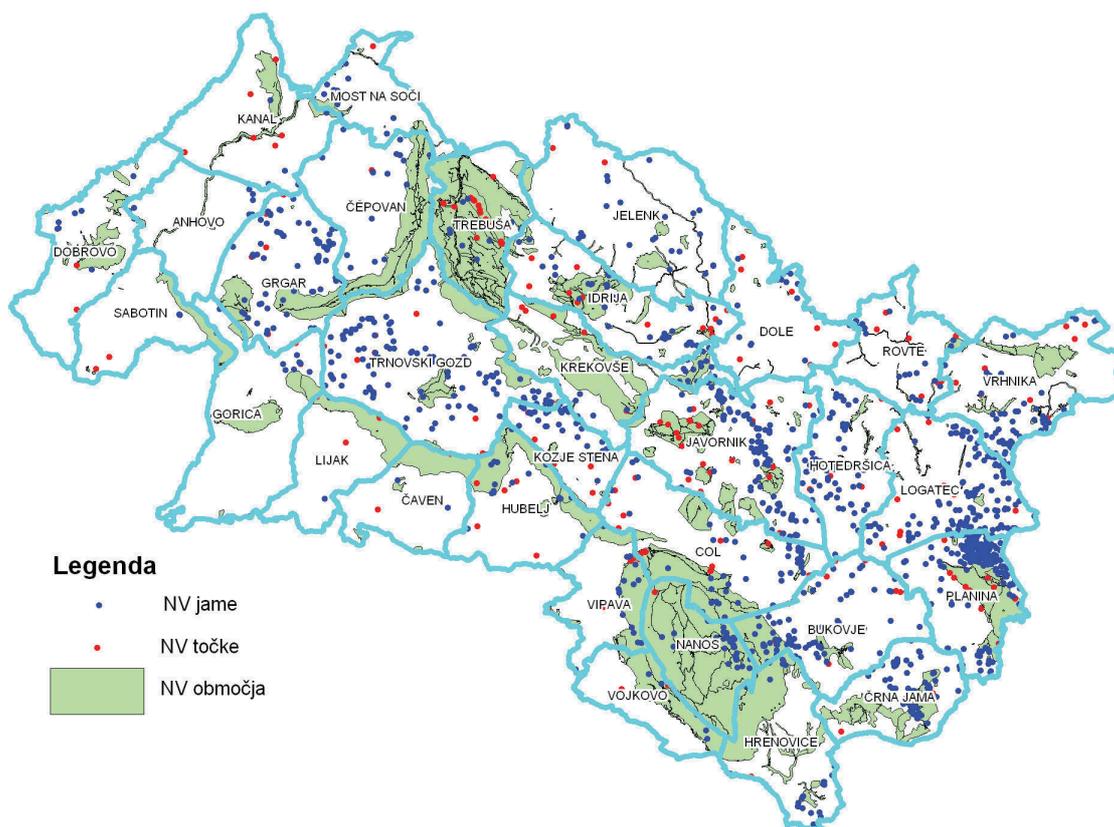
- Kali se vzdržujejo na način, ki ohranja biotsko pestrost. Kali se obnavljajo le v obdobjih izven razmnoževalnih ciklov dvoživk in drugih živali, to je predvsem pozno jeseni ali pozimi. Če je kal suh, se ga lahko obnavlja tudi poleti.
- Pri obnovi se ohranijo položne brežine kala, da se bodo vanj lahko naselile rastline in živali.
- Pri obnovi kalov naj se v čim večji uporablja naravne materiale.
- V kale se ne vnaša tujerodnih rastlin in živali.
- Na območju vpliva na kale se ohranja vegetacija in druge naravne lastnosti, ki omogočajo povezavo sistema kalov v mrežo.

Drevesne naravne vrednote

- Vej, debel, drevesne skorje in korenin se ne lomi, seka, obsekava ali drugače poškoduje, razen če gre za sanacijske ukrepe na drevesu.
- Življenjske razmere na rastišču se ohranja nespremenjene, zato se ne odstranjuje zemlje, razkriva korenin, zasipava debla ali rastišča oz površine nad koreninami, s hojo, vožnjo ali kako drugače ne tepta tal, ne poplavlja rastišča, spreminja višine podtalnice, kislosti oziroma alkalnosti tal, spušča škodljivih tekočin ali plinastih snovi na rastišče ter ne odlaga odpadkov.
- Podlago na rastišču naj se ne utrjuje, če ni druge možnosti je potrebno omogočiti zadostno zračnost in vodoprepustnost tal nad koreninskim sistemom.
- Na rastišče naj se ne postavlja objektov ali naprav.
- Na deblo, korenine in veje dreves se ne obeša, pritrjuje ali postavlja tujih teles kot so plakati, obvestila, svetilke, nosilci žičnih vodov, table, omarice, antene in podobno. Na drevesne naravne vrednote naj se ne pritrjuje lovskih prež.
- Na območju habitusa drevesa (dve dolžini krošnje) naj se ne postavlja krmišč in solnic. Morebitne solnice in krmišča v neposredni bližini drevesne naravne vrednote naj se premesti na primernejše lokacije izven območja vpliva na naravno vrednoto.

Seznam vseh naravnih vrednot v LUO in morebitne konkretne usmeritve, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem, so v Prilogi 7.2 Naravne vrednote z varstvenimi režimi. Vse naravne vrednote, za katere je potrebno upoštevati splošne in podrobnejše varstvene usmeritve, so prikazane v naravovarstvenem atlasu (NV – Naravne vrednote) na internetni povezavi:

<http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=NV@ZRSVN>.

Slika 4.2: Naravne vrednote v lovsko upravljavskem območju

4.3 Ekološko pomembna območja

Ekološko pomembno območje (v nadaljevanju: EPO) je območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti (32. člen ZON). So prepoznana kot biotsko najpomembnejša območja. Na teh območjih se z blagim varstvenim režimom, zlasti z usmeritvami za načrtovanje rabe prostora in naravnih dobrin ter izvajanja spodbujevalnih ukrepov zagotavlja ugodno stanje habitatov in vrst. EPO zagotavljajo širše ohranjanje biotske raznovrstnosti na obsežnih površinah, povezanost območij Natura 2000 in zagotavljanje tamponskih con okoli njih.

Splošne varstvene usmeritve

Na EPO, ki niso tudi posebna varstvena območja, so vsi posegi in dejavnosti možne, načrtuje pa se jih tako, da se v čim večji možni meri ohranja naravna razširjenost habitatnih tipov ter habitatov rastlinskih ali živalskih vrst, njihova kakovost ter povezanost habitatov populacij in omogoča ponovno povezanost, če bi bila le-ta z načrtovanim posegom ali dejavnostjo prekinjena.

- Pri izvajanju posegov in dejavnosti, ki so načrtovani v skladu s prejšnjim odstavkom, se izvedejo vsi možni tehnični in drugi ukrepi, da je neugoden vpliv na habitatne tipe, rastline in živali ter njihove habitate čim manjši.
- **Solnice za divjad** se ne smejo nameščati na način, ki omogoča vnos soli v mokrišča in druge vodne površine. **Solnica je lahko nameščena v razdalji 50 metrov in več od roba mokrišča ter drugih vodnih površin.** Obstoječe solnice, ki ne ustrezajo temu predpisu, naj se odstranijo.

Podrobne varstvene usmeritve

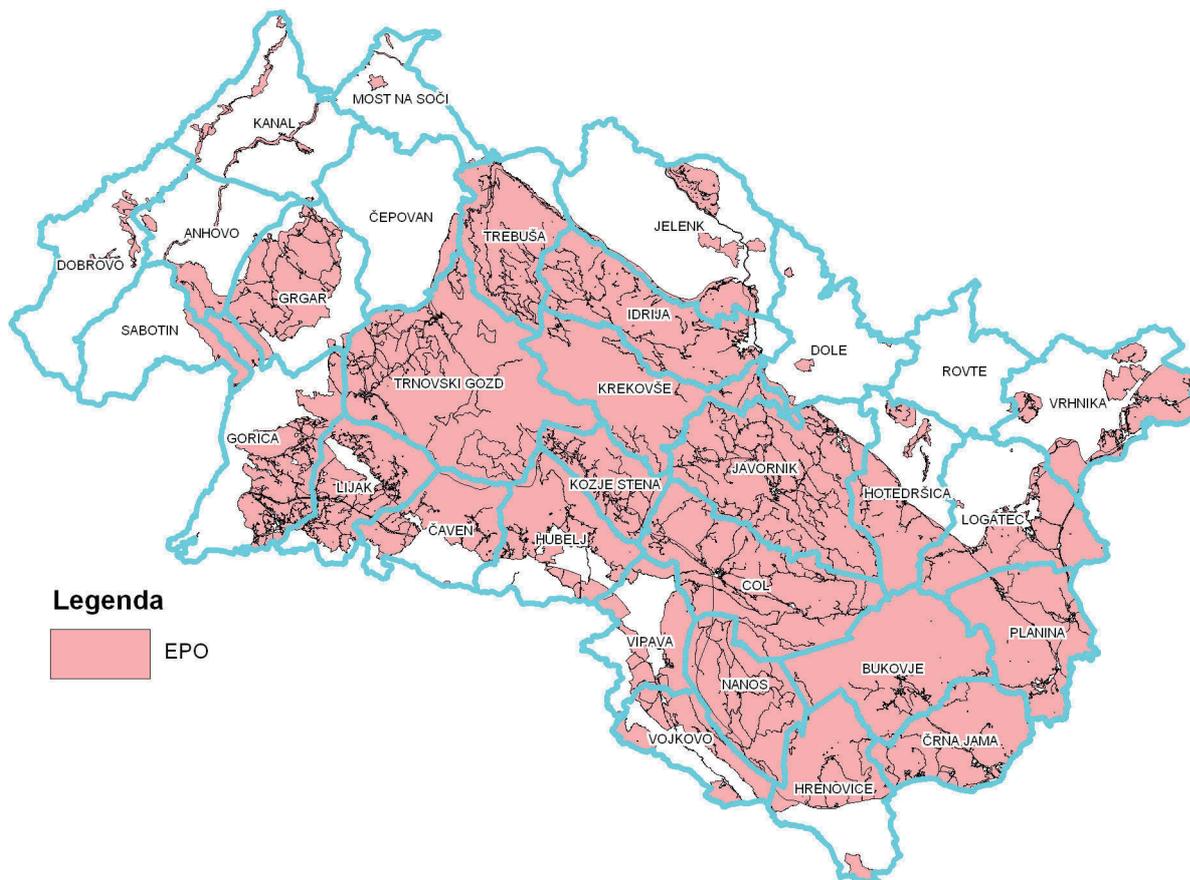
Na EPO območjih, ki se prekrivajo z območji Natura 2000, je potrebno upoštevati varstvene usmeritve, ki so podane v poglavju 3.4 Posebna varstvena območja oziroma Konkretna varstvena usmeritve.

Na EPO območjih, ki se prekrivajo z zavarovanimi območji, je potrebno upoštevati varstvene usmeritve, ki so podane v poglavju 3.1 Zavarovana območja.

Na EPO območjih, ki se prekrivajo z naravnimi vrednotami, je potrebno upoštevati varstvene usmeritve, ki so podane v poglavju 3.2 Naravne vrednote.

Seznam vseh EPO v LUO in morebitne konkretne usmeritve, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem, so v Prilogi 7.3 EPO z varstvenimi režimi. Vsa EPO so prikazana v naravovarstvenem atlasu (EPO – Ekološko pomembna območja) na povezavi:

<http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=Epo@ZRSVN>.

Slika 4.3: Ekološko pomembna območja v lovsko upravljavskem območju

4.4 Posebno varstveno območje (območje Natura 2000)

Posebno varstveno območje (območje Natura 2000) je ekološko pomembno območje, ki je na ozemlju Evropske unije pomembno za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov (33. člen ZON). Na njihovem območju se izvajajo najpomembnejše aktivnosti za ohranjanje biotske raznovrstnosti na ravni Evropske unije.

Na posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege izvesti presajo sprejemljivosti posegov v naravo.

Splošne varstvene usmeritve

Na vseh Natura območjih se posege in dejavnosti načrtuje tako, da se v čim večji možni meri:

- ohranja naravna razširjenost habitatnih tipov ter habitatov rastlinskih ali živalskih vrst;
- ohranja ustrezne lastnosti abiotskih in biotskih sestavin habitatnih tipov, njihove specifične strukture ter naravne procese ali ustrezno rabo;
- ohranja ali izboljšuje kakovost habitata rastlinskih in živalskih vrst, zlasti tistih delov habitata, ki so bistveni za najpomembnejše življenjske faze kot so zlasti mesta za razmnoževanje, skupinsko prenočevanje, prezimovanje, selitev in prehranjevanje živali;
- ohranja povezanost habitatov populacij rastlinskih in živalskih vrst in omogoča ponovno povezanost, če je le-ta prekinjena.

Pri izvajanju posegov in dejavnosti, ki so načrtovani v skladu s prejšnjim odstavkom, se izvedejo vsi možni tehnični in drugi ukrepi, da je neugoden vpliv na habitatne tipe, rastline in živali ter njihove habitate čim manjši.

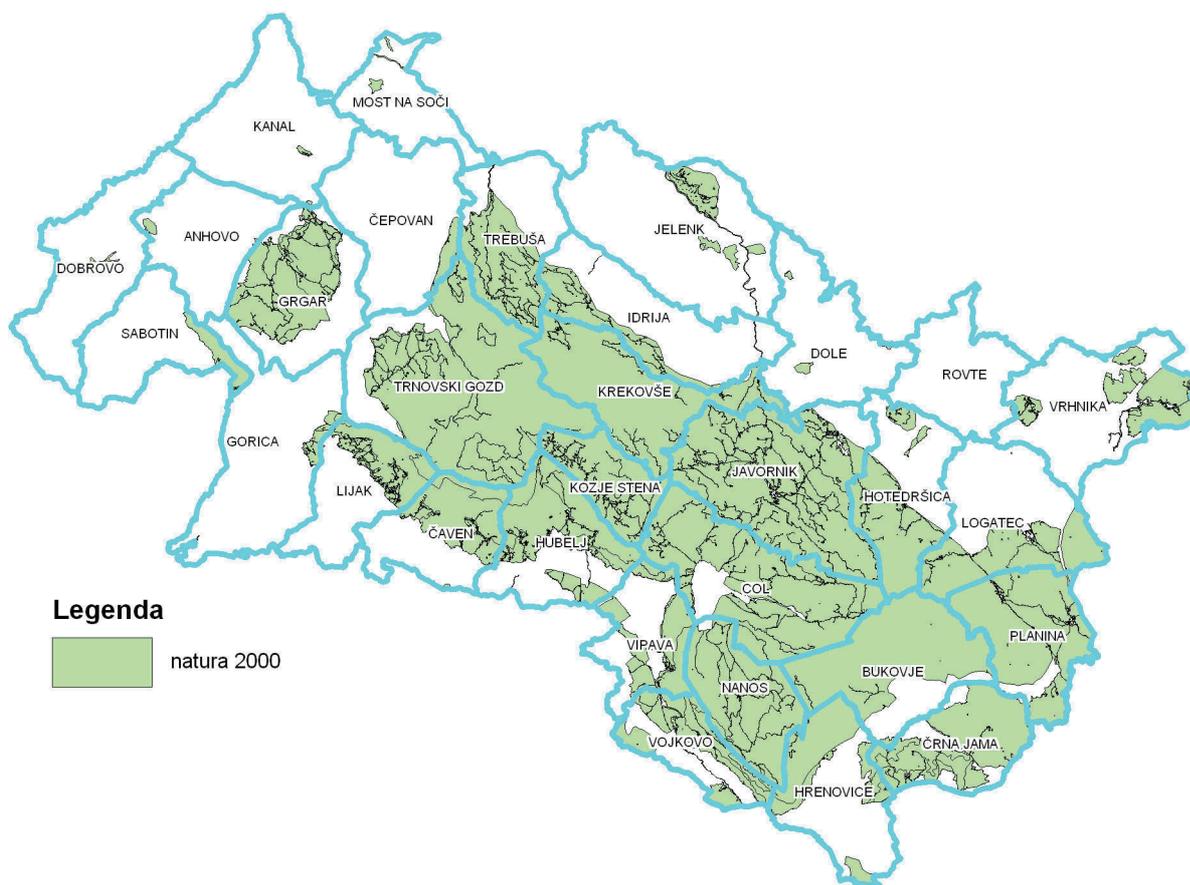
Čas izvajanja posegov, opravljanja dejavnosti ter drugih ravnanj se kar najbolj prilagodi življenjskim ciklom živali in rastlin tako, da se:

- živalim prilagodi tako, da poseganje oziroma opravljanje dejavnosti ne, ali v čim manjši možni meri, sovpada z obdobji, ko potrebujejo mir oziroma se ne morejo umakniti, zlasti v času razmnoževalnih aktivnosti, vzrejanja mladičev, razvoja negibljivih ali slabo gibljivih razvojnih oblik ter prezimovanja;
- rastlinam prilagodi tako, da se omogoči semenenje, naravno zasajevanje ali druge oblike razmnoževanja.

Na Natura območja se ne vnaša živali in rastlin tujerodnih vrst ter gensko spremenjenih organizmov:

- Na krmnih njivah naj se ne **zasaja tujerodnih invazivnih vrst** (kot je topinambur) oziroma sadi vrst (primer sončnica), s katerimi se lahko prenašajo invazivne vrste (topinambur).
- Velikost obstoječe **populacije alohtonih vrst divjadi** (muflon, damjak, pižmovka, nutrija) naj se na območjih Nature 2000 **zmanjšuje oziroma vzdržuje** na taki ravni, da le-te ne vplivajo na **ugodno stanje kvalifikacijskih habitatnih tipov in vrst**. Za nekatera območja je bilo ocenjeno, da tujerodne vrste ogrožajo kvalifikacijske habitatne vrste, zato je bila podana usmeritev za postopno izločanje alohtonih vrst divjadi.
- **Solnice za divjad** se ne smejo nameščati na način, ki omogoča vnos soli v mokrišča in druge vodne površine. **Solnica je lahko nameščena v razdalji 50 metrov in več od roba mokrišča in drugih vodnih površin**. Obstoječe solnice, ki ne ustrezajo temu predpisu, naj se odstranijo.

Seznami vseh posebnih varstvenih območij v LUO ter območij s splošnimi ali konkretnimi usmeritvami, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem, so v Prilogi 7.4 Posebna varstvena območja z varstvenimi režimi. Vsa posebna varstvena območja, za katere veljajo splošne varstvene usmeritve, so prikazana v Naravovarstvenem atlasu (Natura 2000 – Območja Nature 2000) na internetni povezavi: <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=N2K@ZRSVN>.

Slika 4.4: Območja Natura 2000 v lovsko upravljavskem območju

4.5 Habitatni tipi

Habitatni tip je biotopsko ali biotsko značilna in prostorsko zaključena enota ekosistema, katerega ohranjanje v ugodnem stanju prispeva k ohranjanju ekosistemov (31. člen ZON). Za ohranjanje habitatnega tipa v ugodnem stanju se uporabljajo določila 3. člena Uredbe o habitatnih tipih ter varstveni cilji za doseganje ustreznih ekoloških razmer za posamezne skupine habitatnih tipov, ki so navedeni v Prilogi 2 iste uredbe.

Splošne varstvene usmeritve

Habitatni tipi se ohranjajo v ugodnem stanju tako, da se posegi in dejavnosti na območjih habitatnih tipov načrtujejo in izvajajo na takšen način, da je njihov neugoden vpliv čim manjši.

Posegi in dejavnosti na območjih habitatnih tipov se načrtujejo na način in v obsegu:

- da se v kar največji možni meri ohranja ali večja naravna razširjenost habitatnih tipov in območij, ki jih posamezni habitatni tip znotraj te razširjenosti pokriva,
- da se v kar največji možni meri ohranjajo specifična struktura habitatnega tipa in naravni procesi ali ustrezna raba v skladu z varstvenimi cilji iz priloge 2 Uredbe o habitatnih tipih,
- da se ohranja ugodno stanje za te habitatne tipe značilnih rastlinskih in živalskih vrst v skladu z varstvenimi cilji iz predpisov, ki urejajo varstvo zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst.

Habitatni tipi, ki so tudi kvalifikacijski tipi za Naturo 2000, so natančneje obravnavani v poglavju 5 Posebna varstvena območja (območja Natura 2000).

Habitatni tipi, ki so tudi kvalifikacijski tipi za Naturo 2000, so natančneje obravnavani v poglavju 2.3.4 Posebna varstvena območja (območja Natura 2000).

Splošne usmeritve za zavarovane vrste

Osnovo varstva zavarovanih vrst predstavljata Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih in živalskih vrstah ter Uredba o habitatnih tipih. Glede na to, da je upravljanje z divjadjo delno povezano tudi z varstvom vrst, smo podali nekatere usmeritve za ohranjanje habitatnih tipov ter usmeritve, ki so podane za območja s statusom. Pri upravljanju z divjadjo pa je potrebno upoštevati še:

- Strategijo upravljanja z rjavim medvedom (*Ursus arctos*) v Sloveniji,
- Strategija ohranjanja in trajnostnega upravljanja z volkom (*Canis lupus*) v Sloveniji.

5 OPREDELITEV GLAVNIH PROBLEMOV UPRAVLJANJA S POPULACIJAMI DIVJADI

5.1 Glavni problemi v povezavi s stanjem v populacijah divjadi oziroma njihovih medsebojnih odnosih

Divji prašič je v LUO najbolj problematična vrsta in to na tradicionalnem območju največje populacijske gostote kakor tudi na območjih, kamor se šele širi. Sama številčnost divjega prašiča je nekajkrat višja kakor jo prenese življenjsko okolje oziroma je tudi nekajkrat višja od priporočene gostote. Številčnost prašičev je nekako »ušla iz vajeti« in jo izjemno težko znižujemo. Pred letom 1995, ko je načrtovanje prevzel ZGS, se je s prašičem intenzivno gospodarilo s ciljem povečanja njegove številčnosti. Temu cilju so sledili ukrepi varovanja, katere še danes težko izkoreninimo. Današnji visoki načrti odvzema in trend povečevanja odvzema povzročata pri upravljavcih lovišč izrazito neugodno klimo, ki se še povečuje z včasih kar neverjetnimi škodami, ki jih prašiči povzročajo.

5.2 Glavni problemi v povezavi z življenjskim okoljem divjadi

Zaraščanje krajine z gozdom v predelih pod gornjo gozdno mejo, pa tudi zaraščanje številnih planin, sta najbolj pereča problema življenjskega okolja divjadi v LUO. Prvotno zaraščanje številnih senožeti po drugi svetovni vojni je sicer imelo na populacije divjadi ugoden vpliv, predvsem na porast njihove številčnosti. V povojnem obdobju se je delež gozda povečal za 20 % in danes dodobra spremenil bivalne in življenjske navade številnih vrst divjadi. Zaraščanje je v neposredni povezavi s fenomenom širjenja divjega prašiča in jelenjadi ter morebitnim oz. pričakovanim upadom številčnosti srnjadi. Zaraščene površine pa po drugi strani pomenijo tudi oteženo upravljanje z divjadjo in posredno vplivajo na povečan obseg biomeliorativnih del v okolju.

Nakazuje se problem pomlajevanja nekaterih drevesnih vrst, ki naj bi bile graditeljice bodočih sestojev. V LUO se problem nakazuje v Goriških brdih in Vipavski dolini, kjer se pomanjkljivo pomlajuje hrast ter v jelovo bukovih gozdovih, kjer v mladju primanjkuje iglavcev, tako smreke kot jelke.

Nemir, ki ga vnaša turizem praktično na celotnem območju LUO, izrazito negativno vpliva na populacije divjadi. Priča smo izrednemu povečanju obiskovanja gora, prisotnosti adrenalinskih športov, ki ponekod posegajo v nekoč najbolj nedotaknjene dele narave. Divjad se temu nemiru le delno prilagodi, sicer pa po nepotrebem izgublja za življenje potrebno energijo, kar lahko vpliva tudi na povečanje škod v prostoru.

Avtocesta Ljubljana–Nova Gorica je praktično onemogočila prehode divjadi med Zahodno visokokraškem LUO ter Notranjskim in Primorskim LUO. Samo upravljanje z vrstami, ki ne prehajajo mrežne ovire, je sicer olajšano, saj ni potrebno usklajevati načina upravljanja s sosednjimi območji. Otežena oziroma onemogočena pa je naravna disperzija divjadi in predvsem je osiromašena bodoča genetska pestrost posameznih vrst.

5.3 Glavni problemi, ki izhajajo iz upravno administrativnih ovir oziroma določb

Večjih problemov, ki izhajajo iz upravno administrativnih ovir oziroma določb, v Zahodno visokokraškem LUO ne poznamo. Mogoče se bomo srečevali s problemom upravljanja z divjadjo z ozirom na dejstvo, da je skoraj celotno območje ZVK LUO vključeno v posebno varstveno območje NATURA 2000. V območju je tudi veliko zavarovanih območij, naravnih vrednot in ekološko pomembnih območij.

6 ŽIVLJENJSKO OKOLJE DIVJADI

6.1 Pretekla vlaganja v življenjsko okolje divjadi

Preglednica 6.1: Opravljeni ukrepi v življenjskem okolju divjadi v lovsko upravljavskem območju v obdobju 2001 – 2010

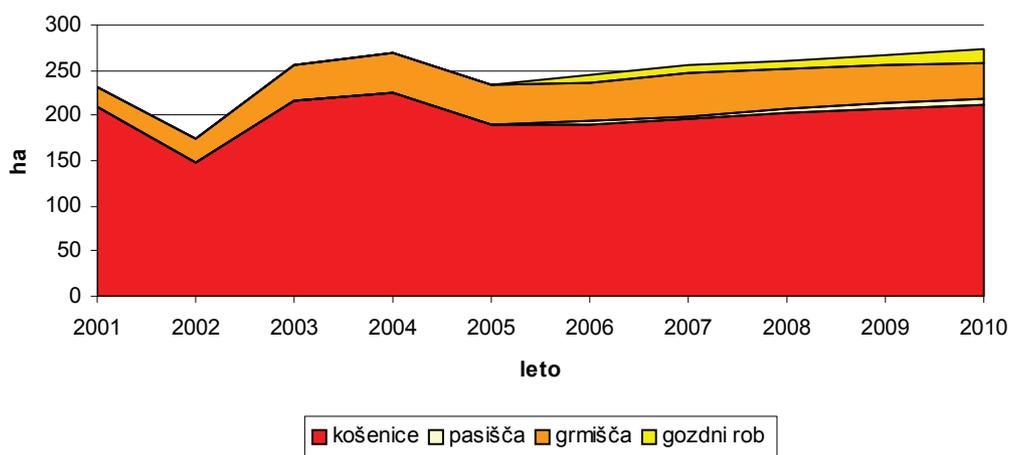
Vrsta ukrepa / leto	e.m.	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. UKREPI ZA VARSTVO IN MONITORING DIVJADI											
Ukrepi za varstvo in monitoring divjadi	ure	789	781	849	769	1.227	1.524	1.624	2.397	5.615	6.864
2. BIOMELIORATIVNI UKREPI											
Vzdrževanje pasišč s košnjo (ročna in strojna)	ha	209	147	216	224,1	189,5	188,8	195,9	202,4	208,0	211,3
Spravilo sena z odvozom	ha						62,0	63,0	71,1	83,6	78,3
Priprava pasišč za divjad	ha						4,7	3,2	4,5	5,5	6,9
Gnojenje travnikov	ha						6,6	9,8	10,2	12,9	13,0
Vzdrževanje grmišč	ha	24	26	39	45,7	44,6	42,9	47,8	44,1	43,3	40,9
Vzdrževanje remiz za malo divjad	ha	4	2	4	4,3	3,6	3,7	3,7	4,7	3,9	3,5
Vzdrževanje gozdnega roba	ha	0	0	0			7,6	8,7	8,6	9,3	13,6
Izdelava in vzdrževanje kaluž	št.	161	122	163	165,0	165	145	165	162	167	173
Izdelava in vzdrževanje večjega vod. vira	št.							1	5	6	5
Sadnja in vzdrž. plod.drevja in grmovja	št.	118	100	354	318	316	304	372	495	463	379
Postavitev in vzdrževanje gnezdnic	št.						113	186	176	216	171
3. BIOTEHNIČNI UKREPI											
Zimsko krmljenje	kg	57.787	28.567	49.797	139.410	142.915	174.445	170.215	165.124	224.782	198.027
Preprečevalno krmljenje	kg	74.895	30.124	39.413	40.260	35.678	22.240	19.370	25.744	27.390	26.210
Privabljalno krmljenje	kg						29.458	25.060	30.718	34.856	35.198
Krmne njive	ha	20	14	20	22,7	21,3	17,6	20,2	21,1	21,3	20,4
Pridelovalne njive	ha	2	1	1	2,8	5,1	4,6	7,5	6,8	8,0	8,1
Solnice	kg	7.130	6.888	7.943	8.035	8.320	8.285	8.750	9.385	9.598	9.367
4. LOVSKI OBJEKTI											
Solnice (obnova in novogradnja)	št.	2.686	2.200	3.119	2.806	2.788	2.895	2.923	2.781	2.743	2.701
Lovske preže (obnova in novogradnja)	št.	185	124	152	97	90	119	94	187	192	141
Krmišča (obnova in novogradnja)	št.	119	48	62	58	45	51	55	64	49	35
Lovske steze (obnova in novogradnja)	km	401	370	571	319,2	293,0	339,0	353,6	361,6	377,5	348,4
5. UKREPI ZA PREPREČEVANJE ŠKOD OD DIVJADI											
Kemična sredstva	št. obj.	100	52	58	32	32	32	32	15	13	13
Tehnična sredstva	št. obj.	43	33	51	18	18	18	18	30	34	34

Ukrepi za varstvo in monitoring divjadi

Glavni ukrep za varstvo in monitoring divjadi je, po uveljavitvi novega Zakona o divjadi in lovstvu ter podzakonskih aktov, izvajanje lovsko čuvajske službe. To je tudi razlog, zakaj se je po letu 2004 število opravljenih ur tako povečalo. Ostala dela se nanašajo na spremljavo bolezni divjadi, na vsa dela v zvezi s poveženo divjadjo in na ugotavljanje številčnosti divjadi (monitoring).

Biomeliorativni ukrepi

Vzdrževanje pasišč s košnjo oziroma košnja travnikov in senožeti je eden izmed najpomembnejših ukrepov za izboljševanje prehranske ponudbe za rastlinojedo divjad, s prenosom večjega deleža energije po drugi prehranski verigi. To je košnja odročnejših predelov in predvsem predelov, kjer obstaja nevarnost, da se bodo travniki oziroma senožeti zrasli. Da je to dejansko eden pomembnejših ukrepov nam pove tudi dejstvo, da se obseg teh del ne zmanjšuje. To je še zlasti pomembno zaradi trendov spreminjanja krajine, kakor je opisano v enem izmed naslednjih poglavij načrta. Poprečno se letno pokosi 199,2 ha površine. Za čiščenje grmišč velja glede pomembnosti podobno kot za košnjo. Vedeti je namreč potrebno, da se krajina v LUO že dalj časa močneje zarašča in da je čiščenje grmišč zelo dober ukrep, ko se površina, ki se je zarašala, očisti prvič. Vsako nadaljnje čiščenje je težje, dokler praktično to ni več mogoče in se površina počasi spremeni v gozd. Povprečno se letno očisti 71,6 ha površine. Posebna oblika čiščenja grmišč je vzdrževanje gozdnega roba, ki preprečuje zaraščanje travnikov in podobno kot grmišče nudi dodatno ponudbo hrane, predstavlja pa tudi pomemben življenjski prostor za številne živalske vrste. Čiščenje gozdnega roba kot ukrep evidentiramo posebej z uveljavitvijo novega zakona o divjadi in lovu. Poprečen letni obseg teh del znaša 6 ha.

Grafikon 6.1: Biomeliorativni ukrepi

Vzdrževanje remiz za malo divjad bi moral biti bolj tipičen ukrep za lovišča v ZVK LUO, vsaj za nižinska lovišča, ki imajo več male divjadi, predvsem fazana, jerebico in poljskega zajca. Remize oskrbuje le nekaj lovišč v Vipavski dolini. V povprečju se vzdržuje nekaj manj kot 4 ha teh površin. Zaskrbljujoč je tudi trend upadanja vzdrževanih površin za malo divjad.

Mokrišča in kaluže bodo v ZVK LUO postajala vedno pomembnejša zaradi širitve jelenjadi na to območje, pomembna pa so tudi zaradi vitalne populacije divjih prašičev. Na pomembnost kaluž in mokrišč nam kaže tudi pozitiven trend vsakoletno vzdrževanih objektov. Letno je vzdrževanih je 158 kaluž .

Ohranjanje in pospeševanje plodonosnega drevja je tudi izredno pomemben ukrep. Ohranjanje plodonosnega drevja je namreč pomembno zaradi prenosa energije po drugi prehranjevalni verigi. V ZVK LUO je ta ukrep pomemben predvsem na zaraščajočih se kmetijskih površinah. Vsekakor pa naj ta ukrep ostane še naprej v veljavi kot eden izmed pomembnejših biomeliorativnih ukrepov v LUO. Letni obseg teh del znaša 321 vzdrževanih dreves.

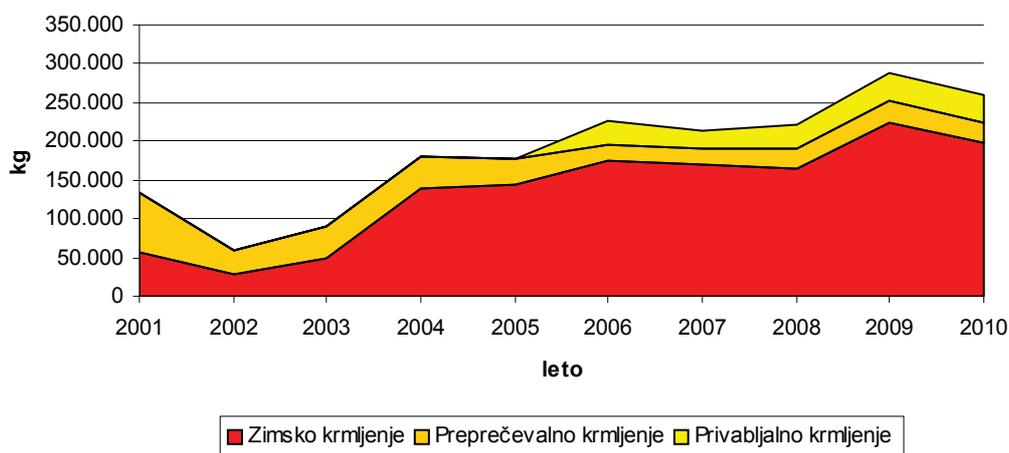
Biotehnični ukrepi

Krmljenje divjadi predstavlja neposredno dodatno ponudbo hrane divjadi. Pri krmljenju ločimo tri različne oblike in sicer:

- *Zimsko krmljenje*, ki se v LUO nanaša na dodatno ponudbo hrane v zimskem času. K zimskemu krmljenju poleg neposrednega polaganja hrane lahko štejemo tudi ponudbo hrane preko krmnih njiv, pa tudi pridelovalne njive, ki so le ena izmed oblik pridobivanja dodatne hrane. Posebna oblika dodatne ponudbe hrane pozimi je tudi sečnja v zimskem času. V LUO je to običajno sečnja bršljana in jelke v zimah z visoko snežno odejo. K zimskemu krmljenju pa moramo prišteti tudi krmljenje muflonov, saj je preživetje populacije in doseganje ciljnega stanja populacije v veliki meri odvisno prav od krmljenja. Zimsko krmljenje v LUO tekom let niha in je odvisno od tega, kako huda je posamezna zima. Letni obseg te vrste krmljenja znaša 135.106 kg krme.
- *Preprečevalno krmljenje* se v LUO nanaša na krmljenje divjih prašičev, ki je eden izmed ukrepov za preprečevanje škod, ki jih prašiči povzročajo na kmetijskih površinah.. Preprečevalno se krmi divje prašiče tam, kjer so najštevilčnejši, to so predvsem lovišča v bazenu za gospodarjenje z divjim prašičem. Trend preprečevalnega krmljenja je količinsko v rahlem upadu. Letni obseg te vrste krmljenja znaša 34.132 kg krme.
- Možna oblika krmljenja je tudi *privabljalno krmljenje*. To je predvsem občasno krmljenje za potrebe lažjega opazovanja divjadi in izvajanja lova. Letni obseg te vrste krmljenja znaša 31.058 kg.

V skupnem je krmljenje v porastu, predvsem v zadnjem času, ko se povečuje delež zimskega in privabljalnega krmljenja.

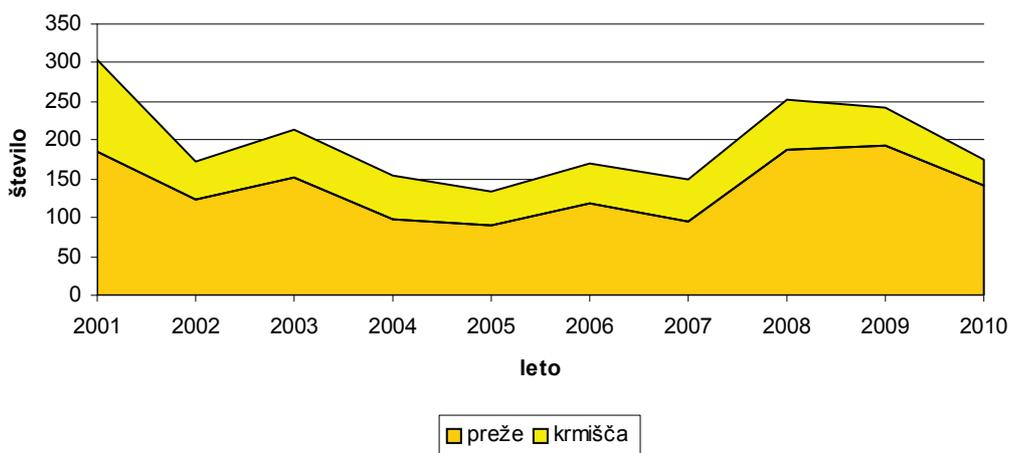
Posebna oblika krmljenja so tudi krmne njive. Letno se obdela okoli 20 ha krmnih njiv in okoli 5 ha pridelovalnih njiv.

Grafikon 6.2: Biotehnični ukrepi

Lovski objekti

Med lovske objekte, ki se v ZVK LUO intenzivno gradijo in vzdržujejo, štejemo zlasti preže in krmišča. Poprečno se letno postavi in vzdržuje okoli 140 visokih prež in 60 krmišč. Trend izdelave teh objektov letno precej niha. Za ZVK LUO so pomembne tudi lovske steze, ki se letno vzdržujejo v obsegu okoli 350 km. Polaganje soli za divjad je v ZVK LUO star in tradicionalen biotehnični ukrep. Namen solnic je nuditi rastlinojedi divjadi dodaten vir mineralov in olajšati spomladanske prehode na sočno hrano, enako pomembna funkcija pa je privabljanje za namene monitoringa divjadi in tudi odstrela. Sol se polaga na okoli 2.800 solnicah, v poprečju se položi okoli 9.000 kg soli letno.

Grafikon 6.3: Lovski objektii

Ukrepi za preprečevanje škod od divjadi

Prevladujejo tehnični ukrepi varovanja z električnimi pastirji, katere lovišča nabavljajo in jih razdeljujejo oškodovancem. Med kemičnimi ukrepi prevladujejo različna odvrčala, vendar je uporaba le-teh vse manjša. Poprečno število objektov, tretiranih s kemičnimi sredstvi, znaša 38, poprečno letno se s tehničnimi sredstvi zaščiti 30 objektov.

6.2 Presoja usklajenosti divjadi in njenega življenjskega okolja

6.2.1 Trend vpliva parkljaste divjadi na gozdno vegetacijo

Objedenost gozdnega mladja

Leta 1996 je ZGS pričel s sistematičnim spremljanjem objedenosti gozdnega mladja in sicer v LUO na 152 ploskvah, ki so morala zadostovati v naprej določenem pogojem. Popis se je ponavljal in sicer v letih 1996, 2000 in 2004 podroben popis (vse poškodbe nad statistično srednjo višino razreda v oddaljenosti od vrha poganjka) skupaj s tekočim popisom (poškodbe terminalnega poganjka nastale v približno enem letu) ter v letih 1998 in 2000 samo s hitrim popisom.

Preglednica 6.2: Ocena števila osebkov na ha in stopnja poškodovanosti (objedenosti) gozdnega mladja po višinskih razredih – podatki za vse drevesne vrste iz opravljenih »podrobnih« popisov v letih 1996, 2000 in 2004

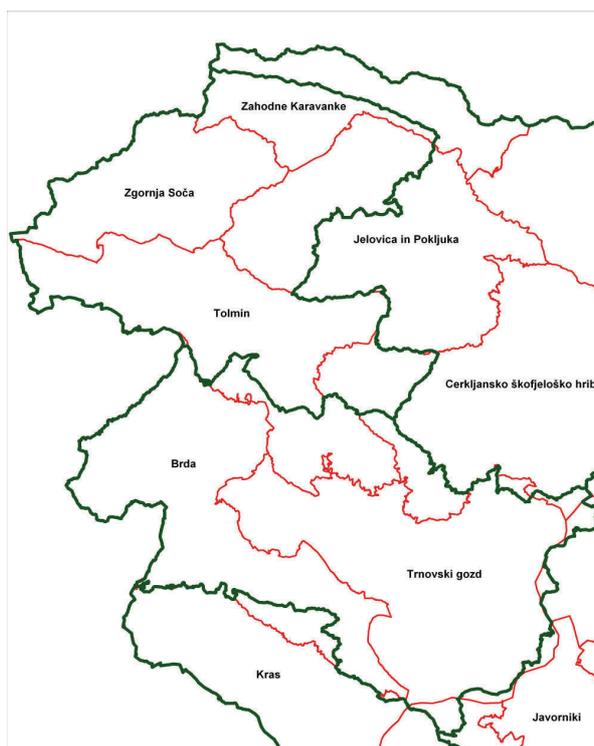
	Število (N/ha)					Objedenost (%)				
	1996	2000	Indeks 1996	2004	Indeks 1996	1996	2000	Indeks 1996	2004	Indeks 1996
1. do 15 cm	44531	35955	81	25109	56	21	23	110	20	95
2. od 16 do 30 cm	15943	17412	109	14574	91	34	41	121	36	106
3. od 31 do 60 cm	6695	8290	124	6629	99	40	41	103	34	85
4. od 61 do 150 cm	2156	4627	215	3859	179	38	36	95	25	66
Skupaj 1 - 4	69325	66284	96	50171	72	27	31	115	27	100
Skupaj 2 - 4	24794	30029	121	25062	101	36	40	111	34	94

Število mladja tako višine 0 do 150 kakor tudi 15 do 150 se je tekom treh popisov zmanjševalo. Zmanjševanje število mladja na ploskvah je posledica povečevanja sklepa krošenj in zmanjševanja dotoka svetlobe. Tekom treh popisov se je zmanjšalo mladje višine do 15 cm, medtem ko se je število mladja v višjih višinskih razredih povečevalo. Slednje kaže na nemoteno preraščanje mladja v višino. Stopnja objedanja mladja je v drugem popisu narasla, v tretjem popisu je upadla na stopnjo iz prvega popisa ali še manjšo. Trend preraščanja mladja in trend zmanjševanja stopnje objedenosti mladja kaže na ne preveč konfliktno odnose med rastlinojedo divjadjo in gozdnimi ekosistemi. Podobni trendi veljajo tudi za najpomembnejše drevesne vrste, ki so graditeljice sestojev. Močnejše so objedeni le plemeniti listavci, medtem ko sta smreka in bukev malo objedeni.

Preglednica 6.3: Delež posameznih drevesnih vrst v mladju po višinskih razredih in stopnja poškodovanosti (objedenosti) gozdnega mladja – podatki za vse drevesne vrste iz opravljenih »podrobnih« popisov v letih 1996, 2000 in 2004

drevesna vrsta	0 do 150					15 do 150				
	1996	2000	%	2004	%	1996	2000	%	2004	%
smreka	11	18	164	6	55	14	19	136	9	64
jelka	23	19	83	22	96	48	37	77	40	83
bori	19	23	121	11	58	8	10	125	13	163
ostali iglavci	30	50	167	100	333	33				
bukev	10	14	140	12	120	14	14	100	13	93
hrasti	29	30	103	37	128	40	50	125	44	110
plemeniti listavci	34	39	115	36	106	54	65	120	54	100
drugi trdi listavci	26	30	115	21	81	37	36	97	28	76
mehki listavci	46	62	135	60	130	52	69	133	72	138
iglavci	16	18	113	12	75	24	26	108	19	79
listavci	27	32	119	28	103	37	41	111	35	95
SKUPAJ	27	31	115	27	100	36	40	111	34	94

Zaradi izpada številnih ploskev, ker le-te niso več izpolnjevale že omenjenih pogojev (osebki so prerasli 1,5 metrov višine, zastor matičnega sestoja se je povečal preko 80 – 90 %), je ZGS leta 2004 izvedel zadnji popis po zgornji metodi. V letih 2009 in 2010 se je po celi Sloveniji opravil popis objedenosti gozdnega mladja po prenovljeni in racionalnejši metodi, ki bo na podlagi dolgoročnega in periodičnega izvajanja omogočala korektniješe analize, tudi s pomočjo statističnih orodij. Osnova za izvedbo popisa predstavljajo popisne enote, ki ob upoštevanju težko prehodnih ovir in populacijskih območij rastlinojede parkljaste divjadi, združujejo med seboj si podobne gozdnogospodarske enote glede na območne rastiščno-gojitvene tipe. Popis smo izvedli po novi metodi v letu 2009 na celotnem območju ZGS OE Tolmin, z izjemo ene popisne enote, katero smo popisali v letu 2010. V OE Tolmin smo izločili pet popisnih enot. Dve enoti presegata območje OE Tolmin (Trnovski gozd in Cerkljansko-Škofjeloško hribovje), tri enote v celoti leže znotraj meja OE. Skupno so bile popisane 202 ploskve.

Slika 6.1: Popisne enote v lovsko upravljavskem območju

Preglednica 6.4: Popisne enote v LUO

popisna enota	šifra	P (ha) SKU	P (ha) LUO	%
Brda	27	64.271	59.321	92,3
Trnovski gozd	26	76.844	73.982	96,3
Tolmin	31	66.020	16.837	25,5
Cerkljansko Škofjeloško hribovje	30	86.856	8.315	9,6

Iz zgornje slike in preglednice je razvidno, da v LUO skoraj v celoti ležita popisni enoti Brda in Trnovski gozd. Severni del LUO, porečje Idrijce in Trebuša ležijo v popisni enoti Tolmin in manjši del v popisni enoti Cerkljansko Škofjeloško hribovje.

Ker je bil popis po novi metodi izveden prvič, še ne moremo analizirati trendov objedanja, za kar bo potreben vsaj še en popis. Novi popis zaradi metode, predvsem izbire ploskev, tudi ni direktno primerljiv s starimi popisi. V nadaljevanju prikazujemo osnovne podatke iz popisa gozdnega mladja v letih 2009 in 2010 (preglednica 3.10) za celotno območje LUO.

Preglednica 6.5: Analiza objedenosti gozdnega mladja 2009

Skup. DV	% DV	< 15cm			R1 15-30cm		R2 30-60cm		R3 60-100cm		R4 100-150cm		Skupaj R1-R4	
		št./ha	obj. %	obj. %	št./ha	obj. %	št./ha	obj. %	št./ha	obj. %	št./ha	obj. %	št./ha	obj. %
Smreka	2	1.551	2.128	5	1.998	5	720	3	181	5	5.028	5		
Jelka	1	3.101	985	17	688	30	177	47	42	33	1.891	25		
Bori			9								9			
Bukev	7	4.107	5.599	11	4.312	16	2.630	20	1.241	7	13.782	14		
Hrasti	1	2.473	2.226	14	158	59	23	80			2.407	17		
Plemeniti listavci	72	55.907	18.489	40	5.409	72	1.032	78	274	71	25.204	49		
Drugi trdi listavci	15	13.118	5.358	29	2.821	54	1.264	54	409	32	9.851	40		
Mehki listavci	2	796	655	47	506	57	274	56	112	42	1.547	51		
Iglavci	3	4.652	3.123	9	2.686	11	897	12	223	10	6.928	10		
Listavci	97	76.401	32.327	32	13.206	49	5.223	42	2.035	23	52.791	37		
Skupaj	100	81.053	35.450	30	15.892	43	6.120	38	2.258	22	59.719	34		

Visoko stopnjo objedenosti izkazujejo plemeniti listavci, drugi trdi listavci in mehki listavci. Skupna objedenost perspektivnega mladja 15-150 cm znaša 34 % in je zelo enaka popisu iz leta 2004, ko je znašala 34 %. V grobem je podobna primerjava med letoma 2004 in 2009 tudi ločena za iglavce in listavce. Po popisu leta 2009 je bila objedenost iglavcev 10 %, v letu 2004 19 %. Po popisu leta 2009 je bila objedenost listavcev 37 %, v letu 2004 35 %. Med drevesnimi vrstami velja omeniti, da je jelka po zadnjem popisu manj objedena kakor v predhodnem popisu. Ne glede na različni metodi popisa, predvsem glede izbire ploskev, lahko v grobem zaključimo, da se »pritisak« rastlinojede divjadi na gozdove v LUO ne povečuje. Ugotovitev sovpada s stanjem in ukrepi v populacijah rastlinojedov, kakor je opisano v nadaljevanju.

V nadaljevanju prikazujemo podrobnejše podatke popisa gozdnega mladja za posamezno popisno enoto v okviru LUO

Preglednica 6.6: Število popisanih osebkov in njihov delež po višinskih razredih za popisno enoto Brda

Skup. DV	< 15cm		R1 15-30cm		R2 30-60cm		R3 60-100cm		R4 100-150cm		Skupaj R1-R4	
	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%
Smreka	913	0,7	212	0,4	35	0,2	12	0,2		0,0	259	0,4
Jelka	4.867	3,5	1.458	3,0	929	5,3	35	0,6		0,0	2.422	3,3
Bori		0,0	24	0,0		0,0		0,0		0,0	24	0,0
Bukev	4.461	3,2	6.959	14,4	3.421	19,7	1.458	25,9	376	24,1	12.213	16,7
Hrasti	6.894	5,0	5.713	11,8	517	3,0	59	1,1		0,0	6.289	8,6
Plemeniti listavci	97.435	70,7	22.170	45,8	6.183	35,6	952	16,9	129	8,3	29.434	40,3
Drugi trdi listavci	22.610	16,4	11.320	23,4	5.901	33,9	2.856	50,8	905	57,9	20.982	28,8
Mehki listavci	608	0,4	552	1,1	400	2,3	247	4,4	153	9,8	1.352	1,9
Iglavci	5.779	4,2	1.693	3,5	964	5,5	47	0,8		0,0	2.704	3,7
Listavci	132.009	95,8	46.714	96,5	16.422	94,5	5.572	99,2	1.563	100,0	70.271	96,3
Skupaj	137.788	100,0	48.407	100,0	17.385	100,0	5.619	100,0	1.563	100,0	72.974	100,0
%			66,3		23,8		7,7		2,1		100,0	

Popisna enota se prostorsko večinoma pokriva z rastiščno-gojitvenim razredom (v nadaljevanju RGR) toploljubna hrastovja. Hkrati se popisna enota ujema s površino LUO, kjer naj jelenjad ne bi bila prisotna oziroma je že danes v tem predelu prisotna le občasno oziroma le na severnem robu popisne enote.

Najpomembnejše drevesne vrste graditeljice sestojev v RGR so hrasti s 55 %. Delež hrastov v mladju višine 15–30 cm je le 12 % in že predstavlja problem nadaljnega preraščanja. Že po popisu mladja hrasti ne preraščajo v zadnji višinski razred 100–150 cm, saj v ta razred ni prerasel noben osebek teh drevesnih vrst. Struktura popisane mladja v popisni enoti je glede zastopanosti hrastov in njihove nadaljnje vrasti zelo problematična in predstavlja problem pri pomlajevanju sestojev v RGR. Nasprotno je z bukvijo, ki je v nizkem mladju zastopana z nizkim deležem 14 %, v perspektivnem mladju zadnjega višinskega razreda pa je zastopana že z 24 %. Bukev ni graditeljica sestojev v RGR, saj je njen delež v lesni zalogi le 2 %. Popis mladja v pomlajajočih se sestojih v RGR kaže na proces, ki vodi v povečanje deleža bukve v končni sestavi sestojev. Preraščanje plemenitih listavcev v RGR ni problematično, saj je delež plemenitih listavcev v perspektivnem mladju višine 100–150 cm (8,3 %) podoben deležu plemenitih listavcev v končni podobi sestojev (4 % od lesne zaloge). Podobno kot pri bukvi se delež trdih listavcev v strukturi mladja povečuje (iz 23 % na 58 %) in zagotavlja tudi prerast v sestoje, kjer je danes zastopan s 23 % od lesne mase. Ali je objedanje gozdnega mladja vzrok problemom pri pomlajevanju v RGR, je s samo z enim popisom težko zanesljivo trditi. Hrast v splošnem za rastlinojede ni priljubljena vrsta, razlog za nepreraščanje je lahko tudi drugje in sicer morda v pomladitvenih tehnikah, ki ne ustrezajo hrastu.

Preglednica 6.7: Število popisanih osebkov in njihov delež po višinskih razredih za popisno enoto Trnovski gozd

Skup. DV	< 15cm		R1 15-30cm		R2 30-60cm		R3 60-100cm		R4 100-150cm		Skupaj R1-R4	
	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%
Smreka	2.146	5,3	3.889	14,7	3.870	25,6	1.354	19,6	339	11,6	9.452	18,4
Jelka	1.610	4,0	493	1,9	203	1,3	126	1,8	10	0,3	832	1,6
Bukev	1.968	4,9	3.222	12,2	4.383	29,0	3.541	51,3	1.964	67,0	13.110	25,5
Hrasti	3.041	7,5	1.161	4,4	184	1,2	48	0,7	0,0	0,0	1.393	2,7
Plemeniti listavci	22.180	55,0	15.180	57,3	4.876	32,3	1.103	16,0	387	13,2	21.546	41,9
Drugi trdi listavci	8.675	21,5	1.790	6,8	1.055	7,0	416	6,0	145	4,9	3.406	6,6
Mehki listavci	715	1,8	745	2,8	522	3,5	310	4,5	87	3,0	1.664	3,2
Iglavci	3.756	9,3	4.383	16,6	4.073	27,0	1.480	21,5	348	11,9	10.284	20,0
Listavci	36.580	90,7	22.098	83,5	11.020	73,0	5.418	78,5	2.583	88,1	41.118	80,0
Skupaj	40.336	100,0	26.480	100,0	15.093	100,0	6.898	100,0	2.932	100,0	51.403	100,0
%			51,5		29,4		13,4		5,7		100,0	

Popisna enota se prostorsko večinoma pokriva z RGR jelova bukovja na globokih tleh. Hkrati se popisna enota ujema s površino LUO, kjer je gostota jelenjadi v LUO najvišja. Najpomembnejša graditeljica sestojev jelka je glede pomlajevanja in preraščanja gotovo zelo problematična vrsta. V lesni zalogi sestojev je jelka zastopana z 21 %, perspektivnega mladja jelke za prerast pa je v višinskem razredu mladja 100–150 cm le 0,3 %. Tudi v najnižjem višinskem razredu mladja je jelke le 2 %. Podobno velja tudi za smreko, le da je tu problem manjši, še posebej če upoštevamo tudi nasade smreke v odraslih sestojih. Delež smreke v sestojih je 27 % od lesne zaloge, v perspektivnem mladju je smreke 11 %. Vrast smreke v mladju ni problematična. Problem v pomlajevanju je torej v pomanjkanju iglavcev, ki naj bi gradili bodoče sestoje. Nekoliko je problem omiljen, če pogledamo strukturo iglavcev po debelinskih razredih: v prvem razredu, kamor preraste mladje, je iglavcev dosti manj kakor v višjih debelinskih razredih. Analiza listavcev kaže, da gre pri pomlajevanju in preraščanju mladja v smeri zabukovljenja sestojev. Delež bukve v mladju namreč prerase iz 12 % v nizkem mladju v kar 67 % v perspektivnem mladju. Ta delež je tudi višji kakor delež bukve v končni podobi sestojev v RGR, ki znaša 44 %. Preraščanje plemenitih listavcev ni problematično, delež plemenitih listavcev v mladju omogoča tudi prerast v sestoje, kjer je njegov delež okoli 6 %. Objedanje gozdnega mladja predvsem zaradi jelenjadi je v tej popisni enoti možen vzrok za probleme pri sestavi sestojev in pomanjkanju iglavcev. Temu je tudi prilagojen cilj gospodarjenja z jelenjadjo.

Preglednica 6.8: Število popisanih osebkov in njihov delež po višinskih razredih za popisno enoto Tolmin

Skup. DV	< 15cm		R1 15-30cm		R2 30-60cm		R3 60-100cm		R4 100-150cm		Skupaj R1-R4	
	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%
Smreka	488	1,0	854	2,6	625	3,3	252	3,5	132	5,4	1.864	3,1
Jelka	781	1,6	445	1,4	577	3,0	265	3,7	96	3,9	1.383	2,3
Bukev	14.054	28,1	12.456	38,5	8.861	46,4	3.559	49,8	1.190	48,3	26.066	42,7
Hrasti	195	0,4	24	0,1		0,0		0,0		0,0	24	0,0
Plemeniti listavci	31.134	62,3	16.111	49,8	6.384	33,4	2.152	30,1	794	32,2	25.441	41,7
Drugi trdi listavci	2.635	5,3	2.128	6,6	2.092	11,0	745	10,4	168	6,8	5.134	8,4
Mehki listavci	683	1,4	361	1,1	553	2,9	168	2,4	84	3,4	1.166	1,9
Iglavci	1.269	2,5	1.298	4,0	1.202	6,3	517	7,2	228	9,2	3.246	5,3
Listavci	48.702	97,5	31.080	96,0	17.890	93,7	6.625	92,8	2.236	90,7	57.831	94,7
Skupaj	49.971	100,0	32.378	100,0	19.093	100,0	7.142	100,0	2.465	100,0	61.078	100,0
%			53,0		31,3		11,7		4,0		100,0	

Popisna enota se prostorsko večinoma pokriva z RGR podgorska bukovja na karbonatih. Popisna enota se nahaja le na manjšem delu LUO, kjer pa se prepletajo populacije srne, jelena, muflona in gamsa. Glavni graditelji sestojev v RGR so smreka, bukev in plemeniti listavci. Bukev glede pomlajevanja ni problematična vrsta. Njena vrast v mladju je dobra - iz 39 % v nizkem mladju do 48 % v perspektivnem mladju. Doseganje deleža v lesni zalogi v RGR z 45 % je zagotovljeno. Tudi plemeniti listavci niso problematični, vrast v mladju je dobra - iz 50 % v nizkem mladju do 32 % v perspektivnem mladju. Doseganje deleža v lesni zalogi v RGR z 13 % je zagotovljeno. Popis mladja kaže, da smreka kot pomembna graditeljica sestojev ne prerašča tako, da bi zagotovila svoj delež v odraslih sestojih. V perspektivnem mladju je delež smreke le 5 %, v končni podobi sestojev v RGR pa je njen delež 23 % od lesne zaloge. Vedeti pa moramo, da je današnji delež smreke v sestojih posledica sajenja smreke oziroma smreke v nasadih in ne gre za smreko, ki se je pomladila po naravni poti. Popisna enota Tolmin torej glede sestave in preraščanja mladja ni problematična.

Preglednica 6.9: Primerjava deležev razvojnih faz med modelnim in dejanskim stanjem po popisnih enotah v lovsko upravljavskem območju

Tolmin			
razvojna faza	P (ha)	%	% model
mladovje	1220,4	2,6	12,1
drogovnjak	10954,4	23,3	31,9
debeljak	12173,4	25,9	25,0
sestoj v obnavljanju	1876,1	4,0	7,9
ostalo	20861,2	44,3	23,2
skupaj	47085,5	100,0	100,0
Brda			
razvojna faza	P (ha)	%	% model
mladovje	394,9	1,1	6,2
drogovnjak	6464,4	17,5	27,1
debeljak	5415,3	14,7	20,8
sestoj v obnavljanju	776,7	2,1	8,3
ostalo	23924,0	64,7	37,6
skupaj	36975,3	100,0	100,0
Trnovski gozd			
razvojna faza	P (ha)	%	% model
mladovje	3617,2	6,3	10,7
drogovnjak	15627,8	27,0	33,5
debeljak	21815,9	37,7	34,0
sestoj v obnavljanju	8257,8	14,3	14,4
ostalo	8511,8	14,7	7,9
skupaj	57830,5	100,0	100,0

V zgornji preglednici so prikazani deleži stanja posameznih razvojnih faz gozdov po popisnih enotah ter pričakovano modelno stanje glede deležev posameznih razvojnih faz. Modelni deleži posameznih razvojnih faz so oblikovani na podlagi dolžin proizvodnih dob, na podlagi časovnega obdobja, ki je potrebno, da posamezna razvojna faza gozda preraste v drugo ter dolžine pomladitvene dobe. Za zagotavljanje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi se stremi, da se razvoj gozdov čimbolj usmerja v izenačitev dejanskega stanja z modelnim. Ker predstavljajo gozdovi glavni vir prehranske baze za divjad, je delež mladovij in sestojev v obnovi zato zelo pomemben. Kot je razvidno iz podatkov, dejanski deleži tako mladovij kot sestojev v obnovi po vseh popisnih enotah bistveno zaostajajo za modelnim stanjem. Ob tem je potrebno opozoriti, da so bili v primerjavo vključeni tudi varovalni gozdovi, kjer gospodarjenja z gozdovi praktično ni.

Večja odstopanja beležimo v strmejših predelih z manj intenzivnim gospodarjenjem, bistveno manjša odstopanja pa v večjih lastniških kompleksih (državni gozdovi). Posledično so bistveno bolj obremenjene površine, kjer je proizvodna vloga gozda močno poudarjena. Izostanek znatnega deleža mladovij in sestojev v obnovi se odraža v večji obremenjenosti obstoječih pomlajenih površin. S povečanjem deleža mladovij lahko bistveno razbremenimo ostale površine in poskrbimo za večjo usklajenost med živalsko in rastlinsko komponento. V osnovanju novih pomladitvenih jeder, ki je tesni povezavi z intenzivnostjo sečenj oz. gospodarjenjem z gozdovi, vidimo glavni ukrep, s katerim lahko bistveno izboljšamo življenjsko okolje divjadi.

Trenutne analize objedenosti gozdnega mladja kažejo, da stopnja objedenosti ni problematična. S pričakovano povečanjem gostote jelenjadi v območju se bo lahko stanje objedenosti tekom veljave načrta spremenilo. Pričakujemo lahko probleme v zvezi s sektorskim usklajevanjem tudi zato, ker ostaja odprt bistveno preizek delež mladovij, ki potencira konflikte med gozdarstvom in lovstvom.

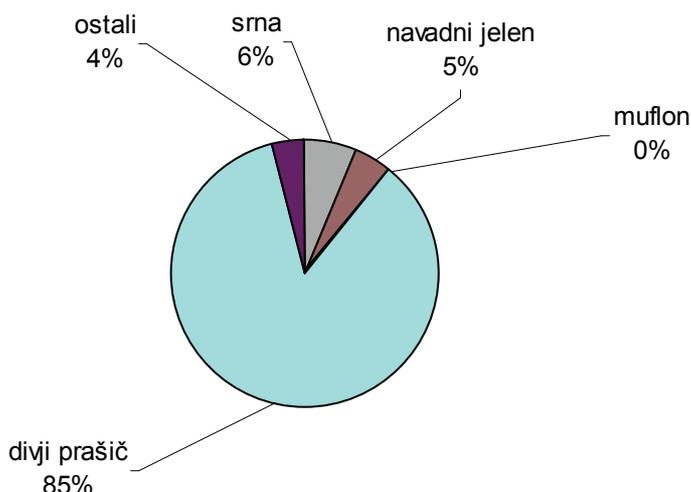
Ostale poškodbe parkljaste divjadi na gozdni vegetaciji (obgrizenost, lupljenje)

Obgrizenost in lupljenje od jelenjadi je v LUO prisotno in to v vedno večji meri. Zanesljivejših podatkov o tem nimamo, saj se škode zaradi teh poškodb ne prijavljajo redno, ker v veliko primerih niso opažene.

6.2.2 Škode od divjadi na kmetijskih kulturah, domačih živalih in objektih

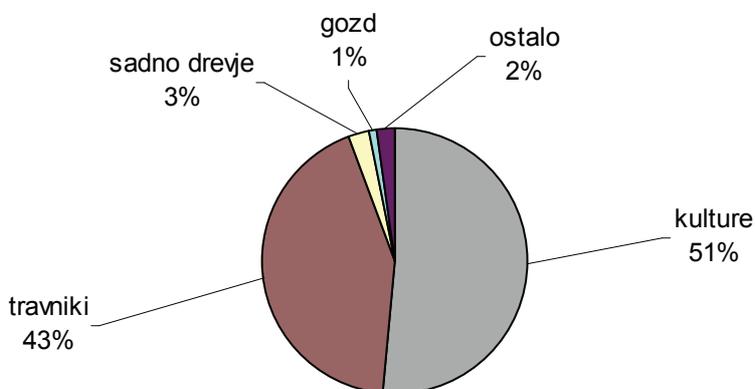
Preglednica 6.10: Izplačana odškodnina na lovni površini od posameznih vrst divjadi po skupinah škodnih objektov v lovsko upravljavskem območju za obdobje 2001 – 2010

Vrsta divjadi	Kultura	IZPLAČANA ODŠKODNINA (v eur)									
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
SRNA	kulture	106,20	2.393,17	5.892,17	2.988,64	2.093,13	2.262,02	2.488,96	3.107,99	1.135,50	1.491,00
	travniki		87,63	417,29							
	sadno drevje	12,51	1.489,73	959,77	2.068,10	146,05	1.252,87	291,93	1.688,20	834,80	45,00
	gozd										
	ostalo										
skupaj SRNA		118,71	3.970,53	7.269,23	5.056,74	2.239,18	3.514,89	2.780,89	4.796,19	1.970,30	1.536,00
NAVADNI JELEN	kulture	437,32	377,64	371,39	1.507,67	443,51	2.738,34	2.060,50	2.322,51	1.458,33	3.119,86
	travniki			158,57	204,47						
	sadno drevje	41,72	37,55	141,87	100,15	256,63	548,73	1.314,25	784,38	50,00	456,78
	gozd					187,78	91,80	53,20	375,00	1.125,00	1.835,00
	ostalo						166,91				1.058,00
skupaj NAVADNI JELEN		479,04	415,19	671,83	1.812,29	887,92	3.545,78	3.427,95	3.481,89	2.633,33	6.469,64
DAMJAK	kulture										
	travniki										
	sadno drevje										
	gozd										
	ostalo										
skupaj DAMJAK		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
MUFLON	kulture										
	travniki					250,37					
	sadno drevje										
	gozd										
	ostalo										
skupaj MUFLON		0,00	0,00	0,00	0,00	250,37	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
GAMS	kulture										
	travniki										
	sadno drevje										
	gozd										
	ostalo										
skupaj GAMS		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
DIVJI PRAŠIČ	kulture	24.630,69	24.207,97	30.887,99	20.998,58	21.277,17	14.993,92	11.202,97	25.987,81	15.429,86	26.806,80
	travniki	3.851,61	18.930,06	20.384,74	21.852,36	13.613,25	15.243,18	12.852,39	38.540,65	35.715,18	30.398,89
	ostalo			412,04	1.200,55	4.620,78	200,30	83,00	3.183,85		522,50
skupaj DIVJI PRAŠIČ		28.482,30	43.138,03	51.684,77	44.051,49	39.511,20	30.437,40	24.138,36	67.712,31	51.145,04	57.728,19
SKUPAJ PARKLJARJI		29.080,05	47.523,75	59.625,83	50.920,52	42.888,67	37.498,07	30.347,20	75.990,39	55.748,67	65.733,83
JAZBEC		66,76	150,22	402,27	69,27	19,61	55,00	82,00	370,00		
LISICA		41,72		54,24	104,32	13,35	16,00	360,00		300,00	
P. ZAJEC	1.258,97	1.293,60	1.533,55	813,72	7.010,51	863,79	307,00	395,70	30,00		
ŠOJA					2.595,56	471,54					
KUNA		16,69				19,61	30,00				
FAZAN						1.180,93	50,90				10,00
SIVA VRANA								519,20	25,00	83,00	
NUTRIJA											
SKUPAJ OSTALE VRSTE		1.258,97	1.418,77	1.683,77	1.270,23	10.960,59	1.438,80	408,00	1.356,90	425,00	393,00
<u>VSE SKUPAJ</u>		<u>30.339,02</u>	<u>48.942,52</u>	<u>61.309,60</u>	<u>52.190,75</u>	<u>53.849,26</u>	<u>38.936,87</u>	<u>30.755,20</u>	<u>77.347,29</u>	<u>56.173,67</u>	<u>66.126,83</u>

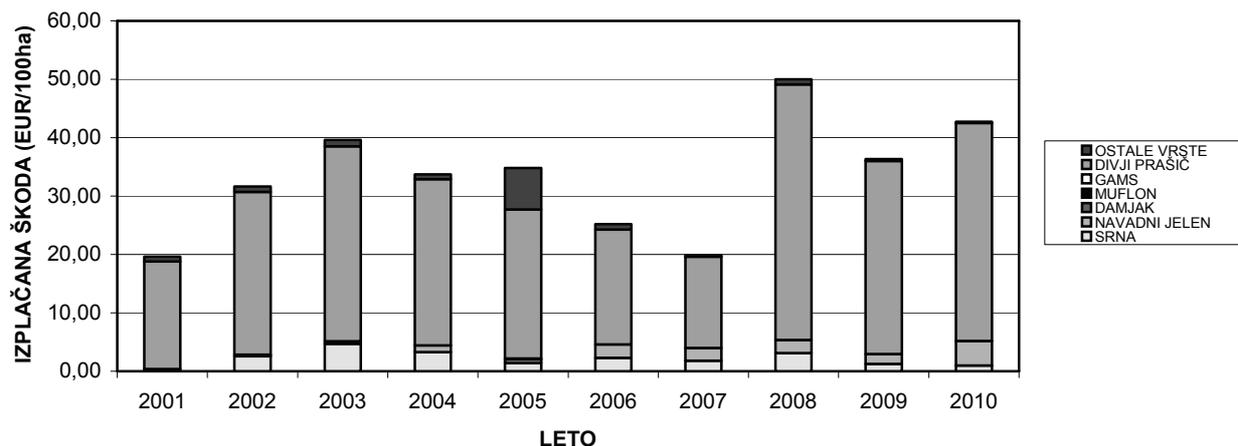
Grafikon 6.4: Povzročitelji škod

Med povzročitelji škod prevladuje divji prašič in sicer predvsem z ritjem travnikov in s prehranjevanjem s kmetijskimi kulturami. Druga največja povzročitelja škod, vendar v veliko manjšem obsegu, sta srna in navadni jelen, slednji predvsem v zadnjih letih dela škodo s pašo na travnikih, prav tako uničuje tudi kmetijske kulture, lomi sadno drevje, vedno več pa je škode tudi v gozdu. Škoda v gozdu z lupljenjem in obgrizenjem je poseben problem, saj je dosti višja kakor je škode dejansko prijavljene. Pojav škode pri jelenu je povezan z rastjo številčnosti populacije. Pri divjem prašiču je pojav škode povezan z letno številčnostjo prašičev, ki je zopet odvisna od letne prehranske ponudbe. Ostale vrste divjadi povzročajo manjšo škodo, v skupnem le 4 % vrednosti vse škode.

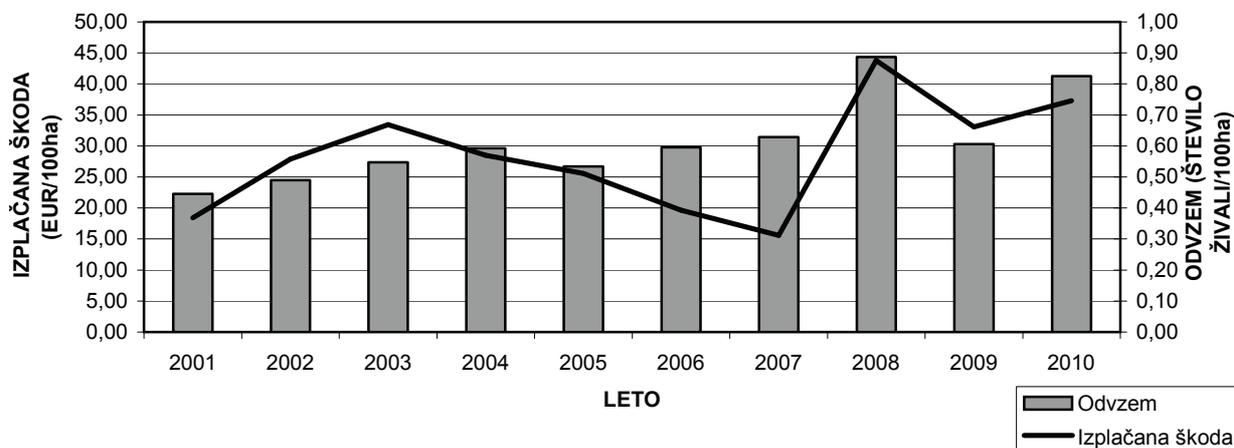

Grafikon 6.5: Vrste škod

Trend izplačane škode po letih zelo niha in je odvisen predvsem od letnih življenjskih pogojev v povezavi z divjim prašičem oziroma letno številčnostjo prašiča in njegovega pojavljanja na kmetijskih površinah, ko v gozdu manjka hrane. Tako so odškodnine rahlo rasle v prvih petih letih do leta 2005, nato so v letih 2006 in 2007 močno upadle. Sledilo je leto 2008 z množičnim pojavljanjem divjega prašiča in najvišjimi odškodninami v desetletju. Zadnji dve leti so odškodnine zopet nekoliko nižje.

Grafikon 6.6: Trendi izplačanih odškodnin za nastalo škodo od rastlinojedih parkljastih in ostalih vrst divjadi v lovsko upravljavskem območju za obdobje 2001 – 2010

Grafikon 6.7: Primerjava med izplačanimi odškodninami za nastalo škodo od divjega prašiča in njegovim odvzemom v lovsko upravljavskem območju v obdobju 2001 – 2010

Iz grafikona je lepo razvidno, da odstrel sledi višini odškodnine, kar pomeni, da se prašiča intenzivneje lovi takrat, ko je njegova številčnost velika in kadar povzroča veliko škodo.

6.3 Ocena stanja življenjskega okolja divjadi (tudi trendi)

Prehranske in bivalne razmere za divjad

Prehranske in bivalne razmere za divjad prikazujemo s pomočjo razvoja populacij nekaterih rastlinojedov za daljše – 50-letno časovno obdobje. Dinamike razvoja rastlinojedov so namreč v tesni povezavi s prehranskimi in bivalnimi razmerami, ki so se tekom desetletij tudi spreminjale. Najpomembnejša prehranska in bivalna sprememba v bližnji preteklosti je nastala s spremembo velikih travnatih košenih površin v gozd. Ta proces zaraščanja opuščanih travnatih površin ali senožeti, pa tudi drugih kmetijskih površin, se je začel intenzivneje kazati po letu 1970. Po tem letu je začel na nekdanjih senožetih prevladovati mlad gozd. Mlade gozdne površine so nudile rastlinojedi divjadi dvoje: bogato ponudbo hrane in zavetišče. Slednje je verjetno še pomembnejše kot sama hrana, saj je gosta zarast s predvsem pionirskimi drevesnimi vrstami nudila divjadi ugodno zavetišče, ki je bilo predpogoj za nadaljnji razvoj populacij rastlinojedov. Nove ugodne bivalne in prehranske razmere so imele za posledico dvoje:

1. Populacije obstoječih rastlinojedov so se spričo povečanega pretoka energije po drugi prehranjevalni verigi pričele številčno krepiti, v prostoru gostiti in osvajati nov življenjski prostor. Dve taki izraziti vrsti divjadi sta srnjad in gams.

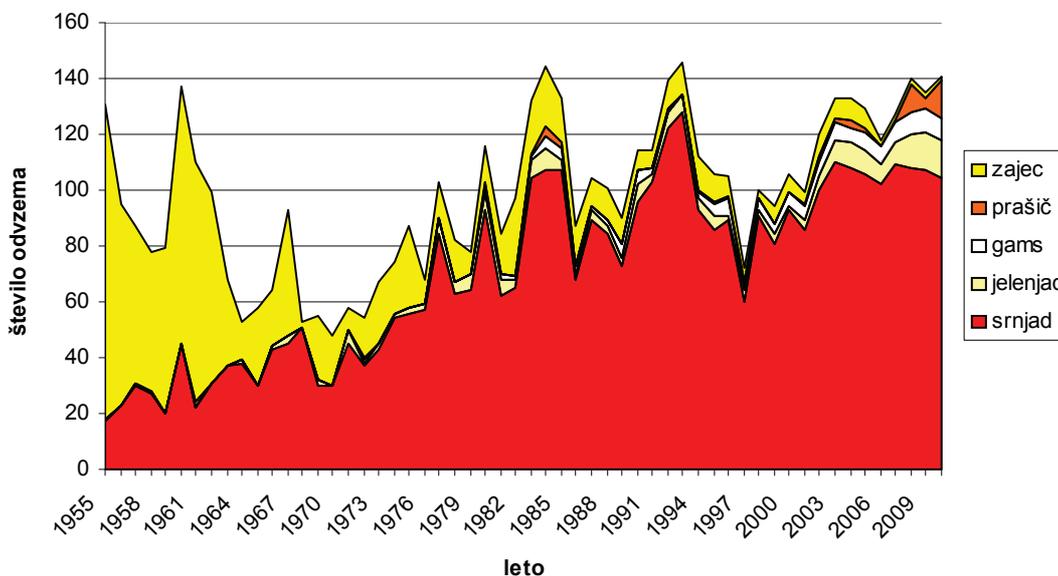
2. V prostoru so se pričele pojavljati nove vrste divjadi, ki jih do tedaj tu še ni bilo oziroma so se pojavljale zelo poredko. Taki vrsti sta divji prašič in jelenjad. Posebnost v tem primeru je umetno vnešeni alohtoni muflon.

Opisani proces je trajal 25 let do okoli leta 1995. Biomasa rastlinojedov se je v tem obdobju povečala za štiri krat. Bivalne in prehranske razmere so bile v teh petindvajsetih letih, od povojnega časa do danes, za rastlinojedo divjad najugodnejše. Po prelomnici okoli leta 1995 pa imamo opraviti s pomembno spremembo, ki je vplivala tako na prehrabene, bivalne kot tudi druge procese v okolju. Pionirski gozd je namreč v dvajsetih letih počasi prerasel pionirsko fazo in predvsem prehrabene razmere so se z rastjo gozda močno spremenile. Nove, predvsem prehransko, manj ugodne razmere so imele za posledico dvoje:

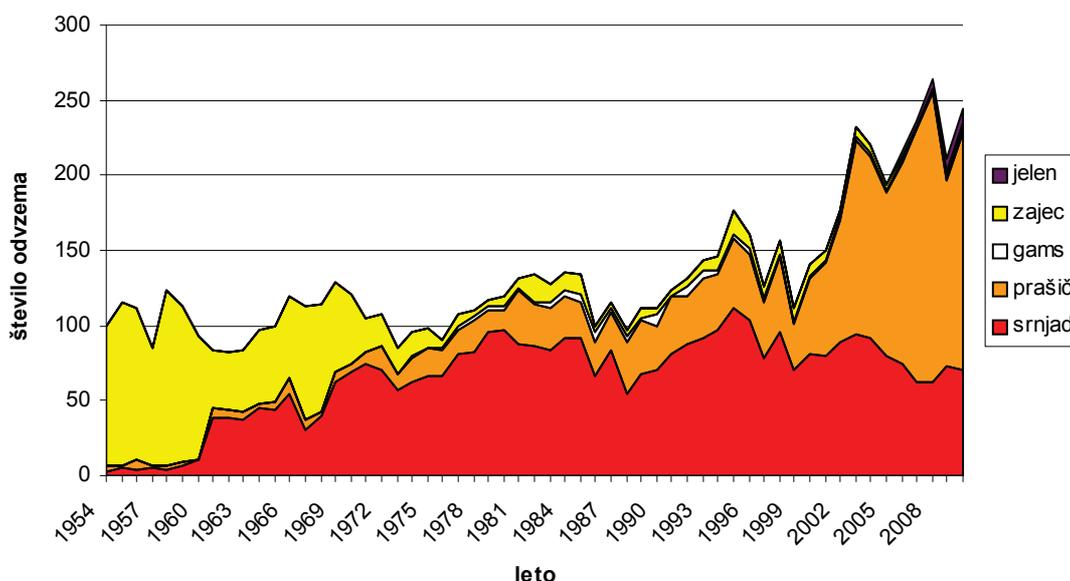
1. Populacije nekaterih rastlinojedov so pričele številčno upadati. Najopaznejša taka vrsta je srnjad, vendar upad številčnosti ni tako zelo močan kakor na primer v sosednjem triglavskem LUO. Za gamsa upad številčnosti ne velja v tako močni meri, saj si je v gozdnatih ekosistemih našel nove zase primerne habitate, predvsem v preprednejših delih gozdov.
2. Namesto upadajočih populacij nekaterih vrst so pričele številčno naraščati druge vrste. Na račun srnjadi, ki je v tem obdobju v upadanju, se je pričela številčno krepiti jelenjad. Predvsem pa to velja za divjega prašiča in sicer predvsem v zahodnem delu LUO. Pri vsem tem je zanimivo to, da se skupna biomasa v tem času ne povečuje več, temveč da tudi v skupnem celo rahlo upada ali pa vsaj ostaja na istem mestu.

Pri analizi prehranskih in bivalnih razmer moramo posebej obravnavati tisti del LUO, ki pripada nižini, to je predvsem Vipavska dolina in Goriško. V teh predelih smo v preteklosti imeli opravka ravno z obratnim procesom kakor je opisan zgoraj. Predvsem Vipavska dolina se je močno spremenila glede bivalnih in prehrabnih razmer z melioracijami, izsuševanji, namakanji in komasacijami kmetijskih površin. Številni fragmenti gozda, okrajki, gozdni robovi, ki so nudili predvsem mali divjadi izjemno ugodne bivalne in prehranske razmere, so dobesedno izginili. Kot posledica se je močno zmanjšala številčnost nekaterih populacij divjadi kot sta na primer poljski zajec in fazan, medtem ko je populacija poljske jerebice iz tega prostora praktično izginila. Takšno stanje je v opisanih predelih prisotno še danes.

Trenutno so v LUO prehranske in bivalne razmere ugodne za večino vrst divjadi z izjemo nekaterih, katerih populacijski maksimumi so že preseženi in se verjetno v bližnji bodočnosti ne bodo več ponovili. To velja predvsem za srnjad. Za malo divjad v nižinah pa so prehranske in bivalne razmere bistveno slabše kakor so bile nekoč.

Grafikon 6.8 : Dinamika razvoja populacij nekaterih rastlinojedov (primer vzhod LUO–Col)

Grafikon 6.9 : Dinamika razvoja populacij nekaterih rastlinojedov (primer zahod LUO–Anhovo)

Bivalne in prehranske razmere za posamezne vrste divjadi:

Srnjad:

Prehranske in bivalne razmere za srnjad so se bistveno izboljšale po letu 1970 z intenzivnejšim procesom zaraščanja senožeti in tudi kmetijskih površin. Prenos energije po drugi prehranjevalni verigi se je povečal in vplival na biomaso srnjadi, ki se je predvsem gostila in tudi širila v prostoru. Ta proces se je pri srnjadi nadaljeval 25 let do okoli leta 1995, ko je srnjad dosegla svoj populacijski maksimum. Po tem letu so se predvsem prehranske razmere za srnjad nekoliko poslabšale. Dostopne hrane je bilo z rastjo gozda vedno manj in populacija je začela številčno upadati. V LUO pričakujemo še nadaljnji rahel upad številčnosti kot posledico slabšanja prehranskih razmer. Prav tako pričakujemo, da se bo številčnost sčasoma ustalila, saj so prehranske razmere za srnjad, v seveda manjši populacijski gostoti, še vedno ugodne.

Jelenjad:

Jelenjad je v naših razmerah prebivalec gozdov in z večanjem deleža gozda se povečuje tudi populacija jelenjadi. Pri jelenjadi imamo opravka torej z obratnim procesom kakor pri srnjadi. Z zmanjševanjem biomase srnjadi se povečuje biomasa jelenjadi, saj so prehranske in bivalne razmere z večanjem deleža gozda in vraščanjem gozda v starejše razvojne faze vedno bolj ugodne. Ker trend zaraščanja še ni upadel, lahko pričakujemo v bodoče vedno bolj ugodne razmere za jelenjad in posledično tudi razvoj same populacije jelenjadi. Prehranske in bivalne razmere so v LUO za jelenjad ugodne predvsem v gozdnatih predelih.

Muflon:

Muflon je v LUO vnešena vrsta v obdobju 70. let. Vnos muflona je sovpadal s procesi v okolju, ki so v prehranskem in bivalnem pomenu predstavljali kombinacijo procesov, ki so značilni tudi za srnjad in jelenjad. Bivalni in prehranski procesi so za vnešenega muflona postajali vedno ugodnejši, tako da populacija številčno še danes narašča in se širi v prostoru. Porast številčnosti pa ni tako močan kakor pri srnjadi ali jelenjadi. V gozdnatih predelih so danes bivalne in prehranske razmere za muflona ugodne. Širi se izven tega prostora v visokogorje, kjer pa veljajo glede tega iste zakonitosti in zaključki kakor za jelenjad.

Gams:

Procesi glede prehranskih in bivalnih razmer pri gamsu niso tako intenzivni kakor pri srnjadi, jelenjadi in muflonu. Prehranske in bivalne razmere v gozdovih so prav tako ugodne za gamsa, vendar procesi zaraščanja na gamsa niso vplivali tako močno kakor na srnjad in jelenjad. Ker skupna biomasa srnjadi in jelenjadi ostaja konstantna, se tudi biomasa gamsov v gozdnatih predelih bistveno ne spreminja. Vsekakor so danes prehranski in bivalni pogoji za gamsa ugodni in omogočajo razvoj populacije vsaj v takšnem obsegu kakor je danes.

Divji prašič :

Divji prašič je izrazita vrsta, za katerega so postale bivalne in prehranske razmere izrazito ugodne skozi ves proces zaraščanja in tvorbe novega gozda. Številčnost prašiča se je povečala, populacija se je prostorsko

razširila tako zaradi ugodnih razmer kakor tudi zaradi načina gospodarjenja s to vrsto. Pri divjem prašiču so ponekod prehranske in bivalne razmere botrovale pravi ekspanziji te vrste. Obsežna zaraščena območja nudijo prašičem predvsem mir in zatočišče. Problem ekspanzije je tudi širitev prašičev v habitate, ki so zanje povsem neprimerni. To je predvsem visokogorje kamor prašiči v zadnjem času kar pogosto vdirajo in posledično puščajo sledove v okolju, predvsem na pašnih planinah. Prehranske in bivalne razmere so danes, vsaj v zahodnem delu LUO, za prašiča zelo ugodne in brez ustreznega upravljanja s prašičem lahko pričakujemo nadaljnjo rast populacije.

Poljski zajec:

Poljski zajec pa je vrsta divjadi, na katero so spremembe v okolju kakor so opisane v tem poglavju izrazito negativno vplivale. Z zmanjšanjem kmetijskih in odprtih travnatih površin se je življenjsko okolje za zajca zelo spremenilo in to v izrazito negativnem smislu. Prav tako se je življenjsko okolje izrazito poslabšalo v Vipavski dolini, kjer so predvsem bivalne razmere postale za zajca izrazito neugodne. Prehranske in bivalne razmere so se tako poslabšale, da je številčno populacija močno upadla. Biomasa zajca je upadla tudi za šestkrat. Konstanten upad beležimo do okoli leta 1975, ko se je začel proces zaraščanja intenziv. Od tedaj dalje se je poljski zajec prilagodil spremenjenim in bistveno slabšim prehrabnim in bivalnim razmeram v LUO in ostal številčno na približno enaki nizki ravni vse do današnjih dni.

Ostale vrste:

Prehranske in bivalne razmere so v LUO za ostale vrste dokaj ugodne, vrste divjadi so se seveda prilagodile na ponudbo hrane, predvsem tiste vrste, ki so vezane na prvo trofično strukturo v prehrabni verigi. Vrste iz višjih trofičnih struktur pa so itak glede hrane vezane na nižje strukture.

6.4 Vplivi rabe prostora na bivalne razmere

Spreminjanje življenjskega okolja povzemamo za dinarsko in submediteransko regijo po nalogi Analiza zaraščanja v območni enoti Tolmin (Leban 1998*). Dinarska in submediteranska regija se po omenjeni nalogi lepo pokrivata s ZVK LUO. V dinarsko regijo spadajo GGE Podkraj Nanos, GGE Trnovo, GGE Predmeja, GGE Otlica in GGE Banjšice. V submediteransko regijo pa sodijo GGE Brda, GGE Gorica in GGE Ajdovščina.

Že leta 1830 je znašal delež gozdov v dinarski regiji v povprečju kar 45 % celotne površine, po letu 1991 pa je narasel na 72 %. Delež kmetijskih površin se je v obdobju od leta 1830 do leta 1991 zmanjšal s 55 % na 25 % celotne površine. Med vsemi gozdnogospodarskimi enotami izstopata GGE Trnovo in Predmeja, v katerih je bil delež gozda že leta 1830 nad 80 % celotne površine, do leta 1991 pa se je še dodatno povečal za 10 %, oziroma za 14 %. V tej regiji se je površina gozda najbolj povečala v enoti Banjšice in sicer za 35 %. Tudi v tem primeru se je delež gozdov povečal zaradi odhoda ljudi v večje centre, kar je imelo za posledico opuščanje kmetijske rabe zemljišč. Enoti Otlica in Podkraj Nanos nista zajeti na karti »Carta corografica del Litorale«, zato je delež kmetijskih kultur spremljan le od leta 1900 dalje. V enoti Otlica se je delež gozdov v tem obdobju povečal za 5 %, v enoti Podkraj Nanos pa za 16 %. V regiji ni večjih naselij, zato lahko vse prebivalce uvrstimo med podeželsko prebivalstvo. Do leta 1900 je število prebivalcev še naraščalo, po letu 1900 pa je pričelo število prebivalcev hitro upadati, zato se je zmanjšal tudi obseg kmetijske rabe. Upadanje števila prebivalcev se v dinarski regiji še vedno nadaljuje.

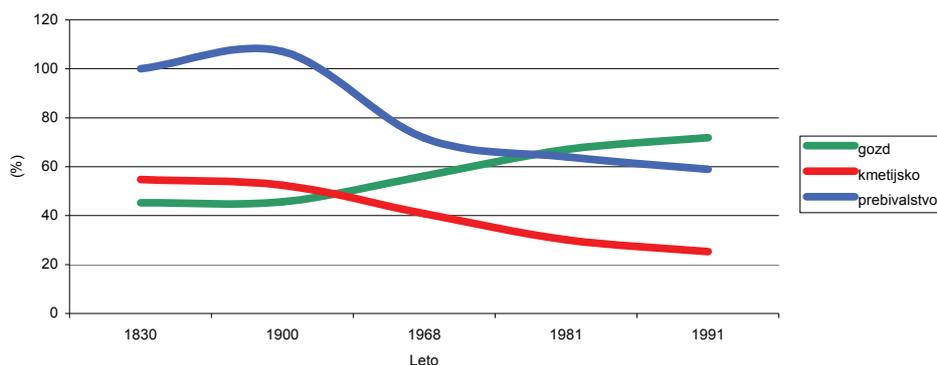
Preglednica 6.11: Deleži rabe prostora in indeks prebivalstva (%) v dinarski regiji

raba	1830	1900	1968	1981	1991
gozd	45,3	45,7	56,3	67,0	71,8
kmetijsko	54,7	52,4	40,9	30,2	25,3
neploidno	0,0	1,9	2,9	2,8	2,8
skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
prebivalci	100,0	107,1	71,7	64,1	59,0

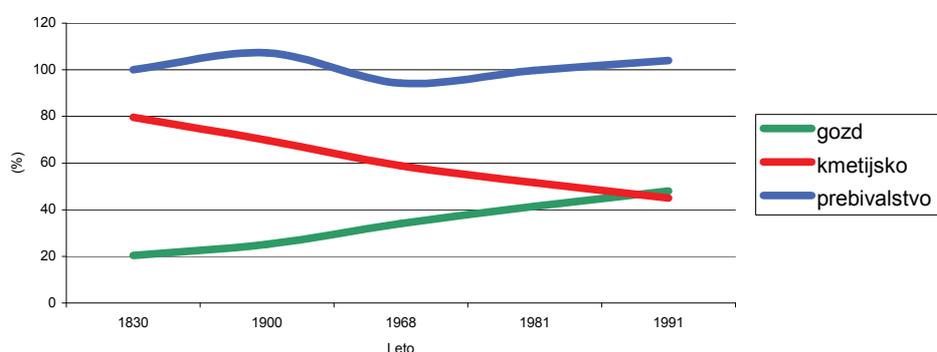
Preglednica 6.12: Deleži rabe prostora in indeks prebivalstva (%) v submediteranski regiji

raba	1830	1900	1968	1981	1991
gozd	20,4	25,2	34,1	41,4	48,0
kmetijsko	79,6	69,7	58,9	51,6	45,0
neploidno	0,0	5,1	7,0	7,0	7,0
skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
prebivalci	100,0	107,3	94,3	99,7	103,9

* LEBAN, F.: Analiza zaraščanja v Območni enoti Tolmin, Višješolska diplomska naloga, Ljubljana, 1998

Grafikon 6.10: Deleži rabe prostora in indeks prebivalstva v dinarski regiji

Grafikon 6.11: Deleži rabe prostora in indeks prebivalstva v submediteranski regiji

V submediteranski regiji je gozdna posest ekstremno razdrobljena. Prevladuje domača poraba lesa, predvsem za vinogradništvo in sadjarstvo, ki sta tukaj glavni kmetijski panogi. Kmetijstvu so bile tukaj v preteklosti podrejene vse druge dejavnosti, tudi gozdarstvo. Najboljši dokaz za to so številni namerni gozdni požari, s katerimi so ljudje, da bi si pridobili kmetijske površine, krčili in uničevali gozd. Leta 1540 je tako požar Trnovski gozd, ki je takrat segal celo v dolino, zmanjšal na današnjo površino. Zaradi intenzivne kmetijske obdelave je znašal delež gozdov leta 1830 le 20 %, do danes pa se je povečal na 48 % celotne površine regije. Zmanjšanje kmetijskih površin v tej regiji je posledica opuščanja kmetovnja na strmejših preedelih okoliškega hribovja, vendar je tudi danes še vedno okoli 45 % celotne površine namenjene za kmetijsko rabo. Izjema so Brda, predvsem njihov zgornji del, kjer kmetijsko rabo hitro opuščajo, tako da je delež gozdov v celotni površini GGE Brda že večji od 56 %. Zadnja desetletja se v submediteranski regiji vse bolj razvija industrija. Delež urbanega prebivalstva se povečuje, za razliko od drugih regij narašča tudi delež prebivalstva na podeželju. Gre za specifične okoliščine Vipavske doline, ki ljudi privabljajo, da se naseljujejo tudi izven mest. Kljub temu se delež kmetijskih površin zmanjšuje, saj se z kmetijstvom tudi tukaj ukvarja vse manj ljudi.

6.5 Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi

Ciljno stanje življenjskega okolja je zadržati današnje stanje oziroma ga v nekaterih segmentih tudi izboljšati. Ta cilj bo zelo težko doseči, predvsem zaradi nezadržnega procesa zaraščanja krajine. Vsekakor nam je cilj zadržati dosedanja obseg biomeliorativnih del s tem, da bi ta dela po možnosti tudi povečevali. Ciljno stanje biotehniških del naj se, vsaj kar se krmljenja tiče, ne povečuje.

6.6 Usmeritve za doseganje ugodnega stanja življenjskega okolja divjadi ter izvajanje biomeliorativnih in biotehničnih del

6.6.1 Košnja travnikov in vzdrževanje grmišč

Izboljšanje prehranske ponudbe za divjad s košnjo travnikov in vzdrževanjem grmišč mora ostati tudi v bodoče v ZVK LUO prednostna naloga:

- V LUO naj bi letno pokosili od 150 do 200 ha površin ter vzdrževali od 35 do 40 ha grmišč.
- Lovišča v državnih in občinskih gozdovih naj skušajo od Sklada kmetijskih zemljišč gozdov RS ter Občin vzeti v najem jase sredi gozda. Pri tem bo ZGS nudil pomoč in strokovne utemeljitve.
- Lovišča ne smejo dopustiti, da se danes košeni travniki zarasejo. Zaraščajoče površine naj vzdržujejo kar najdalj časa kolikor je le mogoče.
- Revirni gozdarji ZGS naj sodelujejo pri izločanju košenih površin v gozdu, namenjenih za prehrano divjadi tako, da te površine vnesejo v detajlne gozdnogojitvene načrte kot posebno negovalno enoto, katero je prepovedano pogozditi.
- Z vidika varstva narave je najustreznejši čas za vzdrževanje grmišč izven reprodukcijskega obdobja večine živali, to je poleti ali jeseni. Pozna košnja je pomembna tudi iz vidika ohranjanja pestrosti rastlinskih vrst.
- Košnja se izvaja enkrat do dvakrat letno, po cvetenju za travnike, kjer se ne prideluje krma. Travniki, ki so pomembni za ohranjanje biotske raznovrstnosti, se ne gnojijo.

6.6.2 Vzdrževanje remiz za malo divjad

Za vrste divjadi iz skupine male poljske divjadi in ptice iz družine vranov je pomembna kombinacija gozda, polja, travnika in vode. Izboljšanje življenjskega prostora za našete vrste divjadi se doseže z izvajanjem biomeliorativnih del kot so: vzdrževanje grmišč (remiz), vzdrževanje obrečnih pasov, vzdrževanje vodnih virov v gozdu, sadnja in vzdrževanje plodonosnega drevja ter grmovja in osnovanje in obdelovanje krmnih njiv. Pomembno je puščanje podrasti v ostankih avtohtone vegetacije (skupine gozdnega drevja, gozdni rob) ter vzdrževanje živih mej, omejnikov in posameznih prostorastočih dreves v kmetijski krajini. Letno naj bi vzdrževali v ta namen vsaj 3–4 ha ustreznih površin.

6.6.3 Vzdrževanje mokrišč, kaluž in kalov

Obseg vzdrževanja kaluž in vodnih virov naj ostane v obsegu poprečne realizacije, to je okrog 160 objektov letno. Vzdrževanje teh objektov se sme opravljati v poznem poletju. Tudi vzdrževanje kaluž je potrebno zaradi varstva narave omejiti na zimski in pozno poletni čas. Gre namreč za življenjske prostore ogroženih in zavarovanih vrst dvoživk ter nekaterih nevretenčarskih vrst, ki jih vzdrževalna dela ne smejo ogroziti. Kaluže in druge vodne vire je treba v območjih jelenjadi vzdrževati in sicer najmanj 3 kaluže na 1.000 ha površine lovišča. Pri tem je treba preprečiti morebiten dostop soli iz solnic v vodo.

6.6.4 Ohranjanje in pospeševanje plodonosnega drevja

Na zaraščajočih kmetijskih površinah, kjer je še ohranjeno sadno drevje, le-tega ohranjamo z obrezovanjem in sproščanjem. V gozdovih z ustreznimi gozdnogojitvenimi ukrepi pospešujemo sledeče plodonosne drevesne vrste: lesniko (divjo jablano), drobnico (divjo hruško), jerebiko, mokovec, skorž, brek, domači kostanj in češnja. Za sadnjo primerne plodonosne vrste pa so češnja, hruška, v nižinah skorž in brek ter domači in divji kostanj. Pospeševanje, ohranjanje in sadnjo plodonosnih drevesnih vrst opredeljujejo gozdnogojitveni načrti. Okvirno število vzdrževanih dreves za pospeševanje plodonosnosti je okoli 300 dreves letno.

6.6.5 Krmljenje divjadi

Pod ukrepom krmljenja poznamo vse vrste polaganja hrane v naravno okolje, ki je namenjena prehrani divjadi. Za polaganje hrane se ne smatra posek drevja za objedanje in pridelava krme na kmetijskih površinah (t.i. krmnih njivah), s katero se divjad prehranjuje neposredno na rastočih rastlinah. Kot ukrep krmljenja prav tako ne šteje polaganje soli, kljub temu pa je pri polaganju le-te potrebno upoštevati v načrtih zapisane usmeritve in omejitve. Krmljenje s krmo, pridelano na travnatih površinah (pašniki, travniki), ki jih

vzdržujejo upravljavci lovišč/LPN, se šteje kot ukrep krmljenja in je tudi te lokacije potrebno vnesti v kataster krmišč. Takšno polaganje krme se lahko omeji v primerih negativnih učinkov divjadi na okolje.

Namen:

Pri opredelitvi namena krmljenja je potrebno le-tega obravnavati z vidika učinkov na celotno populacijo posameznih vrst divjadi in njeno življenjsko okolje ter na medvrstne odnose. Pri tem je potrebno upoštevati tudi obstoječe razmere v življenjskem okolju in cilje upravljanja s posameznimi vrstami divjadi v določenem okolju. Ker so nameni krmljenja za posamezne vrste divjadi različni, je temu prilagojeno tudi krmljenje. Zelene učinke krmljenja po vrstah divjadi se zagotavlja s prostorsko in časovno opredelitvijo krmljenja ter sestavo krme.

Krmljenje ima lahko pozitivne učinke v od človeka osiromašenih življenjskih okoljih ali okoljih, kjer se zaradi sedanjih interesov po rabi prostora (kmetijstvo, gozdarstvo) brez večjih negativnih posledic za okolje lahko omogoči prisotnost vitalnih populacij posameznih vrst divjadi ali pa se s krmljenjem zniža negativen vpliv divjadi na to okolje. S pomočjo krmljenja se tudi omogoča lažji in pravilnejši poseg v populacije divjadi z odstrelom.

Razen krmljenja nekaterih vrst male divjadi (fazan, poljska jerebica, poljski zajec), pri kateri je zaradi trenutnega stanja v Sloveniji osnovni cilj dvig številčnosti, krmljenje ne sme biti namenjeno ali imeti za posledico dvig natalitete in s tem gostot posameznih vrst divjadi, preživetje posameznih manj vitalnih osebkov v populaciji ali celo vzdrževanje preštevilne populacije divjadi v ohranjenih habitatih.

Ker ima neustrezna sestava ali kakovost krme lahko za posledico povečanje obremenitev okolja (povečanje objedanja naravne vegetacije in lupljenja drevja) ali celo povzroči prebavne motnje posamezne živali, se v načrtih predpisuje tudi dovoljena sestava krme, pri čemer je za določene namene krmljenja omejena zlasti količina močne škrobne krme oziroma obvezna prisotnost sočne krme v strukturi ponujene krme.

V osrednjem življenjskem območju rjavega medveda je pri krmljenju divjadi potrebno upoštevati tudi predpise, ki urejajo krmljenje medveda.

Pri krmljenju je potrebno upoštevati medvrstne odnose med živalskimi vrstami, vključno z zavarovanimi in še posebej ogroženimi vrstami (gozdne kure). Krmljenje nekaterih vrst divjadi (divji prašič, lisica, kuna belica) ima v habitatih gozdnih kur zaradi plenilstva med vrstami lahko dodatne negativne posledice na te vrste.

Pri nekaterih vrstah divjadi (lisica, kuna belica), ki jih krmimo s stranskimi živalskimi proizvodi, je potrebno upoštevati predpise s področja veterine.

Vrste krmljenja:

Po namenu krmljenja ločimo zimsko, preprečevalno in privabljalno krmljenje.

Zimsko krmljenje se izvaja z namenom zmanjšanja pritiska divjadi na naravne prehranske vire in tvorbe energijske rezerve v času prehranske ožine. S tem ukrepom se divjad v obdobju leta, ko nastopi prehranska ožina, prostorsko zadržuje v predelih zimovališč. Pri mali divjadi je namenjeno povečanju prehranske ponudbe tudi izven zimskega obdobja ter s tem preživetju posameznih osebkov oz. skupin divjadi, ki imajo kot skupni učinek povečevanje številčnosti te divjadi.

Zimsko se v LUO krmijo naslednje vrste divjadi:

Navadni jelen

Muflon

Mala divjad (fazan, poljska jerebica, poljski zajec, raca mlakarica)

Preprečevalno krmljenje se izvaja le za divjega prašiča v časovno omejenem vegetacijskem obdobju, kar bo opredeljeno z letnimi načrti LUO, z namenom zadrževanja živali v predelih, kjer so manjše možnosti nastanka škod na kmetijskih površinah.

Privabljalno krmljenje se izvaja z namenom privabljanja divjadi zaradi opazovanja in odstrela. Privabljalno se v LUO krmijo naslednje vrste divjadi:

Navadni jelen

Muflon

Divji prašič

Lisica

Kuna belica

Kuna zlatica

Namensko krmljenje srnjadi, gamsa in kozoroga, razen v izjemnih razmerah (izjemen vremenske razmere, naravne katastrofe), ni dovoljeno.

V primeru izjemnih zimskih razmer (dolgotrajnejša visoka in pomrzljena snežna odeja) je dovoljeno krmljenje naštetih vrst divjadi le v predelih, kjer je na večjih površinah s prehranskega vidika osiromašeno življenjsko okolje teh vrst. Oceno izrednih razmer, ki bi opravičevale izjemno zimsko krmljenje naštetih vrst divjadi, opravi upravljavec lovišča samostojno ter o tem z vlogo (opis izrednih razmer, kraj oz. območje potrebnega krmljenja, čas, vrsta divjadi) pisno obvesti OE ZGS. Soglasje (pozitivno ali negativno) k začetku krmljenja izda pristojna OE ZGS pisno ter o tem obvesti tudi lovsko inšpekcijo. Pred izdajo dovoljenja za krmljenje morajo biti izvedeni ukrepi povečevanja prehranske ponudbe z naravno hrano (posek drevja in grmovja za objedanje, pluženje). Povečevanje prehranske ponudbe z ukrepi omogočanja prehrane z naravno hrano (posek drevja in grmovja za objedanje, pluženje) je dovoljeno in v ostrejših zimskih razmerah priporočljivo, zato se jih nikjer v Sloveniji ne omejuje.

Vrste, količina in sestava krme:

Vrste krme so obravnavane s stališča energijske vrednosti, vsebnosti vode ter izvora po naslednjih skupinah:

- močna škrobna krma (koruza, žita, kostanj, želod, briketi s hrano rastlinskega izvora),
- sočna krma (okopavine, tropine, sadje),
- voluminozna krma (seno, vejniki, travna silaža, koruzna silaža, pesni rezanci) in
- krma živalskega izvora v skladu z veterinarskimi predpisi.

Vse ostale vrste krme, razen zgoraj navedenih v prvih treh alinejah, za krmljenje parkljaste divjadi niso dovoljene.

Krmljenje rastlinojede parkljaste divjadi – splošne usmeritve

Količina močne škrobne krme za zimsko krmljenje rastlinojede vrste divjadi (navadni jelen, damjak, muflon) naj bo v najnižjem deležu, praviloma ne sme presegati 10 % delež v skupni količini (po masi) krme. Na istem krmišču, namenjenem zimskemu krmljenju rastlinojede parkljaste divjadi, mora biti struktura krme v sledečih deležih – močna škrobna krma do 10 %, sočna krma do 30 %, voluminozna krma vsaj 60 %. Odstopanja od navedene strukture krme za rastlinojedo parkljasto divjad v času zimskega krmljenja so le v smislu vzdrževanja pasišč s košnjo in naknadnim sušenjem sena, ko je le-tega dovoljeno samostojno zložiti v jasli.

Priporočljivo je, da je ob zimskem krmljenju parkljaste divjadi močna škrobna krma na razpolago le v jesenskih mesecih (oktober, november, december), sočna in voluminozna krma pa v celotnem obdobju krmljenja.

Količine položene krme naj bodo dejansko odvisne od naravne ponudbe hrane (gozdni obrod kostanja, hrasta in bukve) v posameznem letu.

Specifične usmeritve pri krmljenju posameznih vrstah divjadi so zapisane v posebnem delu načrta.

Intenzivnost zimskega krmljenja, izbira lokacij in števila krmišč ter stalnost krmišč v prostoru

Krmljenje divjadi, predvsem zimsko, lahko močno vpliva in preoblikuje migracijske značilnosti, prostorsko razporeditev in splošne vedenjske vzorce parkljaste divjadi, zlasti jelenjadi. Dolgotrajno krmljenje zmanjšuje njeno sezonsko migratornost in celoletna območja aktivnosti ter povečuje njene celoletne in zlasti zimske gostote v neposredni okolici krmišč. Vse naštetu lahko vpliva na:

- akutno povečanje poškodb in škod na mladju v okolici krmišč, pri čemer vplivno območje povečanih poškodb znaša okoli 500 metrov okoli krmišč,
- prevelike splošne obremenitve gozdov ob krmiščih, kar se odraža v padcu vrstne pestrosti, izginjanju rastlinskih in živalskih vrst in degradaciji ekosistemov,
- povečani zaparazitiranosti in obolezlosti parkljaste divjadi ter slabšanju njenega telesnega stanja (manjša telesna masa in slabše trofeje) zaradi lažjega prenosa bolezni med osebkami in povečano znotrajvrstno tekmovalnostjo,
- potencialno olajšanega prenosa bolezni s prstoživečih na domače živali.

V izogib naštetim negativnim dejavnikom krmljenja priporočamo, da se lokacije zimskih krmišč v času dosledno menjavajo in naj isto krmišče ne bo nepretrgoma v uporabi več kot 10 let. Krmljenje samo po sebi ne zmanjšuje poškodb gozdnega mladja in drevja zaradi lupljenja, pač pa je mogoče z njim divjad odtegniti v predele, kjer so poškodbe manj problematične. Zato naj bodo lokacije krmišč določene ob upoštevanju zgradbe gozdov in gozdnogospodarskih ter gozdnogojitvenih ciljev - s krmišči se je treba izogibati obsežnejšim delom sestojev, ki so ali bodo v naslednjem desetletju v obnovi in sestojem, kjer so zaradi specifične drevesne zgradbe težave z obnovo večje. Tudi sicer priporočamo, da se zimsko krmljenje izvaja po kritični presoji pozitivnih in negativnih učinkov na individualni ravni. V splošnem je treba obseg krmljenja

pri vseh vrstah divjadi postopno zmanjševati in krmljenje na območjih, kjer se ga doslej še ni uporabljalo, dovoliti le v primerih in na konkretnih lokacijah in območjih, ko njegovi pozitivni učinki odtehtajo negativne. Na območjih, kjer se ukrep že dlje časa izvaja, pa naj bodo vse spremembe postopne. Morebitna nagla ukinitve krmljenja na območju z dolgo tradicijo rabe tega ukrepa, bi namreč lahko vodila v velike poškodbe gozda in tudi poslabšanje telesnega stanja ter celo pogine na krmo habituiranih živali.

Gostota krmišč:

Zaradi preprečitve prekomernega krmljenja parkljaste divjadi, gostitve divjadi na neprimernih lokacijah, neželenih migracij divjadi ali krmljenja, ki bi imelo za posledico zmanjševanje vpliva naravne selekcije med divjadjo, se določi tako količina kot tudi struktura krme oziroma število krmišč. Število krmišč za malo divjad in male zveri ni omejeno.

Najpomembnejša krmišča v ZVK LUO so privabljalna krmišča, praviloma za divjega prašiča. Število privabljalnih krmišč je v splošnem omejeno na eno krmišče na 200 do 600 ha gozda v lovišču. Gostejša privabljalna krmišča so v osrednjem življenjskem območju divjega prašiča. Največje možno število privabljalnih krmišč je v osrednjem območju prašiča eno krmišče na 200 ha gozda in v ostalem območju eno krmišče na 400 ha gozda v posameznem lovišču. Glede na trenutno stanje populacije divjega prašiča in glede na probleme z upravljanjem z vrsto, se dejansko število krmišč opredeli v letnem načrtu LUO. Število privabljalnih krmišč je prvenstveno namenjeno za privabljanje divjega prašiča, vendar služijo kot privabljalna krmišča tudi za druge vrste divjadi.

Kataster krmišč:

Kataster krmišč v LUO je popis (vključno s kartnim gradivom) lokacij vseh krmišč, ki so pri upravljanju z divjadjo v danem trenutku strokovno ter okoljsko sprejemljiva in dopustna. V katastru krmišč so opredeljene natančne lokacije krmišč po posameznih loviščih, ciljna živalska vrsta, katero se krmi, namen krmljenja, tip krmišča ter vrste in količine krme.

ZGS v sodelovanju z upravljavci lovišč in lovišč s posebnim namenom ter območnim združenjem upravljavcev lovišč (OZUL) izdelava in vodi kataster krmišč v LUO. Na predlog upravljavca lovišča/LPN ter po strokovni presoji ZGS se kataster lahko spremeni ali dopolni.

V katastru krmišč se vodijo lokacije za sledeče vrste krmišč in načine krmljenja na krmiščih:

- krmišča za zimsko krmljenje navadnega jelena, damjaka in muflona;
- krmišča za privabljalno krmljenje navadnega jelena, damjaka in muflona, kjer se poleg sočne krme polaga še ostale vrste krme;
- krmišča za preprečevalno krmljenje divjih prašičev;
- krmišča za privabljalno krmljenje divjih prašičev.

Kataster krmišč je sestavni del načrtov upravljanja z divjadjo. Del vsebin iz katastra krmišč mora biti sestavni del letnega lovsko upravljavskega načrta LUO za konkretno koledarsko/lovsko/načrtovalsko leto, predvsem so to: kriteriji, pogoji in načini krmljenja (podrobnejša navodila) za vrste parkljaste divjadi ter tudi dovoljene maksimalne količine in struktura krme (kjer so le te omejene), kar velja tudi za krmišča, za katera se ne vodi katastra. V načrtih LUO morajo biti opredeljene (navedene) tudi lokacije krmišč za posamezne vrste divjadi.

Krmne njive naj postanejo pogostejše oblika dodatne ponudbe hrane za vse vrste rastlinojedov. S krmnimi njivami zmanjšamo pritisk divjadi na gozd. Krmne njive naj začno obdelovati lovišča, kjer so zastopani tako jelenjad kot srnjad in mufloni, pa tudi druga lovišča z vsaj polovičnim deležem gozda v lovišču. Postopno se ukinja zasaditev krmnih njih s tujimi invazivnimi vrstami kakor je na primer topinambur.

Smernice krmljenja za posamezno vrsto divjadi so sledeče:

Srna:

Krmljenje srnjadi, razen v izjemnih primerih, ni dovoljeno.

V primeru izjemnih zimskih razmer (dolgotrajnejša visoka snežna odeja) je dovoljeno krmljenje srnjadi le v predelih, kjer je na večjih površinah s prehranskega vidika srnjadi osiromašeno življenjsko okolje, a je tudi v tem primeru dovoljeno krmljenje samo s kombinacijo krme (sočna, močna in voluminozna krma) in ne zgolj samo z eno od teh. Oceno izrednih razmer, ki bi upravičevale izjemno zimsko krmljenje srnjadi, opravi upravljavec lovišča samostojno ter o tem z vlogo (opis izrednih razmer, kraj oz. območje potrebnega krmljenja, čas) pisno obvesti OE ZGS. Soglasje (pozitivno ali negativno) k začetku krmljenja izda pristojna OE ZGS pisno ter o tem obvesti tudi lovsko inšpekcijo. Pred izdajo dovoljenja za krmljenje srnjadi morajo biti izvedeni ukrepi povečevanja prehranske ponudbe srnjadi z ukrepi omogočanja prehrane srnjadi z naravno hrano (posek drevja in grmovja za objedanje, pluženje). Povečevanje prehranske ponudbe srnjadi, z ukrepi

omogočanja prehrane srnjadi z naravno hrano (posek drevja in grmovja za objedanje, pluženje) je dovoljeno in v ostrejših zimski razmerah priporočljivo, zato se jih nikjer v Sloveniji ne omejuje.

Z namenom zmanjšanja povoza srnjadi je izjemoma v bližini prometnic z močno povečanim povozom srnjadi v zimskem času za kratek čas (največ 1-2 tedna) dovoljeno t.i. prestrezno krmljenje (»intercept feeding«), s katerim zmanjšamo potrebo po približevanju (prehranjevanju) srnjadi na brežinah cest. Tovrstno prestrezno krmljenje je mogoče dovoliti le, če so izpolnjeni naslednji pogoji:

- dolgotrajna ali visoka snežna odeja;
- zaznana pogosto prehranjevanje srnjadi na brežini ceste;
- registrirano večje število povožene srnjadi v dotičnem lovišču v času te zime (>3 po 1.12.);
- krmljenje se izvaja v pasu 300-500 m od problematičnega/ih odseka/ov cest(e).

Za pridobitev dovoljenja za prestrezno krmljenje veljajo enaki pogoji kot za izjemoma dovoljeno zimsko krmljenje srnjadi (podana pisna informacija z vlogo na ZGS s strani upravljavca, izdano soglasje s strani OE ZGS ter obveščanje lovske inšpekcije). Pred izdajo dovoljenja morajo biti predhodno vzpostavljeni ukrepi dostopa srnjadi do naravnih prehranskih virov (pluženje visokega snega do robidovja in ostalih virov naravne hrane...).

Navadni jelen:

Zimsko krmljenje se izvaja v območjih povečanih gostitev jelenjadi v zimskem obdobju – zimovaliških/mirnih conah. Zimsko krmljenje se lahko izvaja tudi na območjih, kjer želimo jelenjad privabiti in zadržati z namenom razbremenitve vpliva jelenjadi na življenjsko okolje v nekem drugem okolju. Pri opredelitvi lokacij krmišč se upošteva tudi prisotnost in vpliv velikih plenilcev, predvsem volka. Odstrel na teh krmiščih ni dovoljen.

V »območjih skupin jelenjadi« in v »območjih brez jelenjadi« (prisotnost jelenjadi tam ni zaželena) ni dovoljeno nobeno krmljenje jelenjadi.

Sestava krme za zimsko krmljenje jelenjadi:

- močna škrobna krma (koruza, žita, kostanj, želod) v deležu do 10 %,
- sočna krma (okopavine, tropine, sadje) v deležu do 30 %,
- voluminozna krma (seno, vejniki, silaža, pesni rezanci) v deležu najmanj 60 %.
- pri krmljenju z močno škrobno krmo in voluminozno krmo mora biti na krmišču divjadi stalno na razpolago tudi sočna krma.

Priporočljivo je, da je močna krma jelenjadi na razpolago le v jesenskih mesecih (oktober, november, december), sočna in voluminozna krma pa še v zimskih in spomladanskih mesecih. Količina skupaj položene sočne in grobo vlaknate krme v ustreznem razmerju ni omejena, količine položene krme naj bodo odvisne od naravne ponudbe hrane. Krmljenje samo z močnimi škrobnimi krmili na posameznih krmiščih ni dovoljeno, pač pa mora biti jelenjadi na voljo na istem krmišču v priporočenem obdobju (oktober – december) strukturno vsa potrebna krma (močna, voluminozna, sočna) oziroma vsaj voluminozna in sočna v ustreznem razmerju.

Gostota krmišč za zimsko krmljenje jelenjadi je definirana upošteva gostoto odvzema jelenjadi oz. uvrstitvijo lovišča v osrednje populacijsko območje. Dovoljeno je 1 krmišče na začetih 1.000 – 1.500 ha lovne površine lovišča oz. LPN, katerega del spada v osrednje populacijsko območje jelenjadi.

Pri zimskem krmljenju je glede na število jelenjadi, ki prihaja na določeno krmišče, potrebno z razporeditvijo krme omogočiti, da vse živali istočasno pridejo do položene krme.

Privabljalno krmljenje se izvaja s ciljem olajšanega opazovanja in odstrela jelenjadi. Tu je odstrel dovoljen. Privabljalno krmljenje jelenjadi se lahko izvaja le v času lovne dobe na jelenjad.

Pri privabljalnem krmljenju je dovoljeno zalagati največ 1 krmišče na 500 ha lovne površine lovišča oz. LPN, pri čemer je na posameznem krmišču dovoljeno dnevno položiti skupno največ 50 kg krme, od tega količina močne krme, ki je dnevno dostopna jelenjadi, ne sme presegati 5 kg. V načrtih LUO se lahko določijo dodatne omejitve površin za lovišča, glede na dejanske razmere v LUO (npr. majhna gostota odvzema, prepletene travniške površine v gozdu ipd).

Muflon:

Zimsko krmljenje muflona je dovoljeno v času zimskih razmer, ki so podrobneje opredeljena z letnimi načrti LUO. Krmimo ga s kombinacijo močnih, sočnih in voluminoznih krmil. Priporočljivo je, da je močna krma v

maksimalnem deležu do 10 %, muflonu na razpolago predvsem v poznih poletnih in jesenskih mesecih (oktober – december). Količina sočne in grobo vlaknate krme ni omejena, količine položene krme naj bodo odvisne od naravne ponudbe hrane. Krmljenje samo z močnimi škrobnimi krmili na posameznih krmiščih ni dovoljeno, pač pa mora biti na voljo na istem krmišču strukturno vsa potrebna krma (močna, voluminozna, sočna). Struktura krme je praviloma v enakem razmerju kot za zimsko krmljenje navadnega jelena. Odstrel na teh krmiščih ni dovoljen.

Privabljalno krmljenje muflona je namenjeno privabljanju te vrste divjadi z namenom opazovanja in odstrela. Za doseganje učinka privabljanja so na krmišču potrebne in priporočene le minimalne količine krme, ki opravljajo funkcijo privabljanja muflonov. Privabljalno krmljenje se lahko izvaja v času lovne dobe. V kolikor se za privabljalno krmljenje polaga le sočna krma, se takšno krmišče ne upošteva kot krmišče, katerega je potrebno voditi v katastru lovišč, mora pa biti lokacija opredeljena v letnem načrtu lovišča oz. lovišča s posebnim namenom. Na privabljalnem krmišču je lahko divjadi dostopno največ do 5 kg močnih vrst krme (briketov, žit ali koruze) na dan.

Gams in kozorog:

Gams in kozorog posebnega krmljenja ne potrebuje, mogoče izjemoma v zelo hudih zimah z visoko snežno odejo. V tem primeru pride v poštev krmljenje s senom oziroma na krmiščih, ki so založena s senom kot produktom košnje bližnjih košenic.

Divji prašič:

Zimsko krmljenje divjega prašiča je na celotnem območju Republike Slovenije prepovedano.

Preprečevalno krmljenje divjega prašiča je dovoljeno zgolj v loviščih, kjer povprečni letni odvzem divjega prašiča v zadnjih treh letih dosega 5 ali več kosov. Preprečevalno krmljenje je v ustreznih razmerah strnjenih gozdov in primerne oddaljenosti od kmetijskih površin, namenjeno odvratanju tropov divjih prašičev od kmetijskih kultur, pri čemer se priporoča tudi krmljenje z beljakovinsko hrano na osnovi žit (soja, rastlinske beljakovine,...). Priporočeno obdobje izvajanja preprečevalnega krmljenja je od začetka junija do konca oktobra, izjemoma za konkretna lovišča v primeru večletnega pojavljanja škod tudi prej. Podroben časovni termin izvajanja preprečevalnega krmljenja z letnim načrtom lovišča opredeli upravljavec lovišča. Lovišče sme praviloma imeti le eno preprečevalno krmišče na začetnih 1.000 ha gozdne površine, pri določanju primernosti lokacij se upošteva tudi strnjenost gozdnega kompleksa (gozdne krajine). Preprečevalno krmišče mora biti oddaljeno praviloma vsaj 500 m od zunanje meje gozdnega kompleksa z negozdno krajino. Lov na teh krmiščih je prepovedan.

Privabljalno krmljenje divjih prašičev je prvenstveno namenjeno opazovanju ter lažjemu izvrševanju odstrela. Za doseganje učinka privabljanja so na krmišču potrebne in priporočene le minimalne količine krme, ki opravljajo funkcijo privabljanja divjih prašičev. Privabljalno krmljenje divjega prašiča se lahko izvaja vse leto. Divjadi naj bo dnevno dostopno na privabljalnem krmišču največ do 2 kg ustrezne vrste krme (žit ali koruze). Termin založenosti (v letu) je v pristojnosti upravljavca lovišča. Gostota in lokacije privabljalnih krmišč se glede na obseg problematike upravljanja z divjim prašičem (gostota odvzema, problematika škod...) in značilnosti LUO (delež in razdrobljenost gozdov...) podrobneje določi v letnih načrtih LUO. Krmišča so praviloma lahko locirana po eno na vsakih 200-600 ha gozdne površine. Pri tem je potrebno zagotoviti, da so mesta privabljalnega krmljenja divjega prašiča zadosti oddaljena od krmišč, kjer se izvaja preprečevalno krmljenje. Med seboj morajo biti oddaljena vsaj 300 m.

Za krmo je priporočljivo uporabljati vse vrste žit in koruze. Priporočeno je le krmljenje na način, da je krma na krmiščih dostopna predvsem divjemu prašiču (npr: krmni valj, polaganje krme v tla, prekrivanje krme ...) in ne ostali divjadi (srnjadi).

Krmljenje divjega prašiča se v osrednjem in robnem življenjskem prostoru rjavega medveda omeji skladno z določili Strategije upravljanja z rjavim medvedom v Sloveniji. V habitatih divjega petelina in ruševca krmljenje divjega prašiča ni dovoljeno.

Krmne njive za divje prašiče so zaželeno v smislu preprečevanja škod na kmetijskih površinah.

Pridelovalne njive so dovoljene z namenom pridelave krme za privabljalna oz. preprečevalna krmišča v obdobju po spravilu pridelkov.

Mala poljska divjad:

Zimsko krmljenje male poljske divjadi je dovoljeno v vseh loviščih, upoštevajoč pri tem prisotnost posamezne vrste. Kljub temu, da je krmljenje male poljske divjadi smiselno in potrebno izvajati tudi izven zimskega obdobja, se krmljenje v smislu biotehniških del opredeljuje med zimsko krmljenje. Krmljenje mora biti izvajano z vrsto krme in na način, ki je v največji možni meri prilagojen vrsti divjadi, katero se krmi (poljski zajec, fazan, poljska jerebica, raca mlakarica). Pri krmljenju z močno škrobno krmo mora biti le-ta položena tako oziroma zaščitena s tehničnimi objekti (nadkritje, lese), da se prepreči, da bi pretežni del krme zaužila srnjad. Lokacije krmljenja male poljske divjadi se ne upoštevajo kot krmišče, katere se vodi v katastru krmišč, mora pa biti lokacija opredeljena v letnem načrtu lovišča oz. lovišča s posebnim namenom.

Male poljske divjadi se na krmiščih ne lovi.

Male zveri:

Krmljenje malih zveri (lisica, kuna belica) ima izključno značaj privabljalnega krmljenja z namenom lova. Izvaja se s krmo živalskega izvora ter s krmo rastlinskega izvora (sadje). Krmljenje mora biti izvajano na način, ki je skladen z veterinarskimi predpisi o ravnanju s stranskimi živalskimi proizvodi.

6.6.6 Polaganje soli

Polaganje soli ostane tudi v bodoče biotehniški ukrep v loviščih in sicer v količini od 9.000 do 10.000 kg soli letno. V gozdnih predelih s poudarjeno obnovo postavljanje solnic ni dovoljeno, razen z dovoljenjem lastnika in ZGS.

Solnic se ne postavlja v bližino območij naravnih vrednot, na območja naravovarstveno najpomembnejših tipov, v ožja zavarovana območja in v dele širših zavarovanih območij s strožjim varstvenim režimom. Izjemoma je tudi na teh območjih možna začasna postavitev. V letnih načrtih LUO se podajo usmeritve za konkretno prostorsko razporeditev.

7 UPRAVLJANJE S POSAMEZNI MI VRSTAMI DIVJADI

7.1 SPLOŠNI DEL

Prostorski okvir obravnave

Praviloma osnovni prostorski okvir načrtovanja za populacije posameznih vrst divjadi predstavlja zaokroženo lovsko upravljavsko območje. Zaradi morebitnih naravnih ali umetnih ločnic, razlik v gostotah posameznih vrst divjadi, različnega okolja ali znanih medvrstnih odnosov z ostalimi živalskimi vrstami, je marsikje smiselna dodatna obravnava po notranjih »ekoloških enotah« – v okviru skupin lovišč ali izjemoma po posameznih loviščih znotraj LUO. Kjer je moč natančneje določiti območje populacijske razširjenosti za posamezno vrsto, je le-ta obravnavana znotraj konkretnega populacijskega območja. V Zahodno visokokraškem LUO populacije obravnavamo v več manjših ekoloških enotah, odvisno od vrste divjadi kot je opisano v nadaljevanju načrta.

Za LUO oz. posamezne »ekološke enote« se na podlagi analiz podatkov določijo stanje, cilji, usmeritve in ukrepi, ki upoštevajo dejansko stanje v populacijah divjadi in njihovem življenjskem okolju ter želena smer razvoja. Izhajajoč iz teh specifičnosti posameznega LUO ali delov LUO so možna tudi odstopanja od zapisanih določil, ki pa morajo biti v lovsko upravljavskih načrtih podrobneje pojasnjena.

Upravljanje v preteklem desetletnem oz. petletnem obdobju

Upravljanje s populacijami posameznih vrst divjadi ocenjujemo na podlagi podatkov preteklega desetletnega (dolgoročni načrti LUO) oz. petletnega (letni načrti LUO) obdobja:

- Stopenj uresničevanja načrtovanih usmeritev in ukrepov za posege v populacijo, s poudarkom na številu in strukturi,
- Izgub po višini, strukturi, vzrokih ter trendih izgub,
- Gibanjih telesnih mas pri parkljasti divjadi in mas rogovja pri samcih iz družine jelenov (srnjak, navadni jelen, damjak),
- Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja,
- Stanju in ukrepih v življenjskem okolju,
- Drugih kazalnikov v populacijah divjadi kot so npr. velikosti/dolžine čeljusti ali stopnja oplojenosti samic zlasti mlajših starostnih razredov pri parkljasti divjadi.

V realizacijo načrta odvzema se pri parkljasti divjadi poleg odstrela štejejo vse z materialnimi dokazi (čeljust, rogovje) dokumentirane izgube. V primerih, kjer materialnega dokaza zaradi popolnega uničenja trofeje in/ali čeljusti ni možno predložiti ali kjer lahko odvzem materialnega dokaza zaradi stanja kadavra pomeni tveganje za zdravje lovca, je dovolj tudi uradni zaznamek (zapisnik) odgovornih oseb lovske organizacije in drugih (VURS, Veterinarska fakulteta, Policija,...), ob hkratnem obveznem kronološkem vpisu v evidenčno knjigo odstrela in izgub velike divjadi. Pri mali divjadi in ostalih vrstah divjadi se v realizacijo štejejo poleg odstrela vse dokumentirane izgube, ki so kronološko vpisane v evidenčno knjigo odstrela in izgub male divjadi, razen v kolikor predpisi ne določajo drugače.

Ocena stanja populacije

Stanje posameznih vrst populacij ocenimo na podlagi:

- trenda številčnosti populacij in ocene prostorske razporeditve, katere ugotavljamo z različnimi metodami (kontrolna metoda, radiotelemetrija, genetske raziskave, sistematična štetja,...),
- spolne in starostne strukture ter prirastka,
- zdravstvenega stanja,
- medsebojnih vplivov z ostalimi vrstami in usklajenosti z okoljem,
- trenda škod na kmetijskih kulturah in objedenosti gozdnega mladja,
- upoštevanja abiotičnih dejavnikov (zlasti klimatskih, npr. dolžina in ostrina zim, ekstremne suše...).

Cilj upravljanja s populacijo

Posamezne cilje upravljanja s populacijami vrst divjadi z namenom optimizacije prirastka, večnamenskih koristi in vlog divjadi opredelimo z:

- želenim trendom številčnosti, z relativno ciljno gostoto in prostorsko razporeditvijo,
- ciljno starostno, spolno in kakovostno strukturo,
- ciljnimi razmerjem z ostalimi populacijami prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst,
- ciljnimi stanjem življenjskega okolja glede bivalnih in prehranskih razmer.

Pri tem sledimo splošnemu cilju, ki opredeljuje za vse vrste divjadi stabilno, vitalno (viabilno) populacijo naravne spolne in starostne strukture, ki mora biti usklajena z okoljem in s populacijami drugih vrst divjadi ter zavarovanimi živalskimi vrstami, pri čemer še posebno pozornost namenimo vrstam divjadi z negativnimi populacijskimi trendi. Vsem populacijam divjadi mora biti zagotovljen ustrezen nadaljnji razvoj, pri čemer je primerno izražen tudi cilj trajne gospodarske rabe teh vrst. Na območjih z velikimi zvermi se poudari pomembnost ohranjanja rastlinojedov kot prehranskega vira velikih zveri.

Glede na gostoto populacij posamezne vrste divjadi in njihovega vpliva na okolje ter odnosa do drugih živalskih vrst se lahko odločimo za:

ohranitev trenutne številčnosti	0
povečanje trenutne številčnosti	+
zmanjšanje trenutne številčnosti	-

ali pa za izhodiščno starostno in spolno strukturo, ki jo prožno prilagajamo glede na dejanske razmere v populacijah in okolju.

Usmeritve za upravljanje

Usmeritve za posamezne vrste populacij smiselno opredelimo z naslednjimi vsebinami:

- usmeritev za določitev ukrepov v populaciji v celotnem LUO ali po posameznih delih LUO,
- usmeritev za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja populacije,
- usmeritev za ohranitev in nego habitatov v gozdnem in negozdnem prostoru ter izboljšanje življenjskih (bivalnih in prehranskih) razmer,
- usmeritev za preprečevanje škod od in na divjadi.

V primerih populacij vrst divjadi s povečanim arealom aktivnosti (navadni jelen, damjak, muflon, divji prašič), ki presegajo meje LUO mora biti načrtovanje upravljanja z njimi med posameznimi LUO medsebojno usklajeno. Izvajanje načrta odvzema posameznih vrst divjadi je ukrep varstva in upravljanja populacij divjadi.

Starostni in spolni razredi pri parkljasti divjadi

Starostni in spolni razredi (kategorije) so za vsako vrsto parkljaste divjadi opredeljeni posebej. Pri ostalih vrstah divjadi ta ločitev na kategorije ni potrebna in ni smiselna.

Za prehod v višji starostni razred se pri parkljasti divjadi, razen pri divjem prašiču, upošteva datum 1. april. Pri parkljasti divjadi se za ugotavljanje in oceno starosti uporablja metoda okularne ocene razvitosti (menjave) in obrabljenosti zobovja, ki jo opravi Komisija za oceno odstrela in izgub v LUO. Pri divjem prašiču se za prehod v višji starostni razred upošteva okularna ocena dejanske starosti v mesecih na podlagi pregleda razvitosti zobovja. Ocena komisij(e) v LUO glede določitve starosti za vpis v bazo podatkov je dokončna. V primerih, ko komisija pri oceni starosti odvzete divjadi ni enotna, se lahko pred svojo suvereno in dokončno odločitvijo posvetuje s predstavnikom ali komisijo upravljavca lovišča/LPN.

Višina in prostorska razdelitev odvzema

Višino in prostorsko razdelitev odvzema v prostorskem območju obravnave določamo praviloma na podlagi ocene stanja, opredeljene s kontrolno metodo v najširšem pomenu besede in določenih ciljev usmerjanja populacije. Načrtovano število in strukturo odvzema posamezne vrste divjadi se z letnimi načrti določi za LUO oziroma ožje prostorske enote, izjemoma tudi za posamezna lovišča. Upoštevamo sledeče dejavnike (stanje in trende):

- številčnost in prostorsko pojavljanje živalske vrste,
- bioindikatorje,
- realizacijo odvzema pri posamezni živalski vrsti v preteklih petih letih,
- realizacijo odvzema pri posamezni živalski vrsti v preteklem letu,
- zdravstveno stanje živalske vrste,
- ugotovljene izgube,
- škode v gozdu in na kmetijskih površinah ter
- medvrstne odnose do drugih živalskih vrst in odnose znotraj vrste.

Višina odvzema je odvisna od cilja glede na relativno številčnost populacije in drugih kazalnikov njenega stanja. Vodilo pri upravljanju z vrstami parkljaste divjadi je ohranitev vitalnih, zdravih populacij, številčno usklajenih z okoljem ob hkratnem upoštevanju človekovih interesov in dejavnosti v okolju (lovstvo, kmetijstvo, gozdarstvo, promet...). Za doseg cilja je zato nujno doseganje dovolj visokega količinskega in strukturnega odvzema, ob hkratnem izvajanju izbirnega, t.i. kakovostnega odstrela/odvzema. Iz populacije naj se pri mlajših kategorijah praviloma odstranjujejo podpovprečno telesno razviti osebki, varuje srednji starostni razred in zopet močnejše posega v starejše/prestarele osebke. Pogoji izbirnega odstrela so lahko opredeljeni v letnih načrtih LUO zgolj kot priporočila.

V območjih s prisotnostjo velikih zveri (medveda, volka in risa), se njihov vpliv na vedenje in številčnost parkljaste divjadi upošteva tako v višini kot tudi starostni strukturi načrtovanega odvzema divjadi.

V načrtih morajo biti določena tudi dopustna odstopanja realizacije od načrtovanega odvzema pri posamezni vrsti divjadi. Realizacija, dosežena v okviru dopustnih odstopanj pomeni, da je načrt ustrezno realiziran. Odstopanja od načrtovanega odvzema, po višini in strukturi, še zlasti v starostnem razredu osebkov 2+ in starejši (prednostno srednji starostni razred - nosilci populacije, ki so različno oblikovani glede na vrsto divjadi) ter ne glede na to, da so znotraj dopustnih odstopanj realizacije, morajo biti smiselno izravnana v načrtih naslednjih let, predvsem v prvem letu. Dinamiko odstrela z namenom izpolnitve načrtov se priporoča z letnimi načrti LUO.

Starostna in spolna struktura odvzema

Starostna in spolna razdelitev odvzema je odvisna od postavljenega cilja glede številčnosti in sestave populacije ter ocene trenutne starostne in spolne strukture populacije posamezne vrste parkljaste divjadi. Spolna in starostna struktura načrtovanega odvzema ne sme imeti za posledico nenaravno strukturiranih populacij ter mora stremeti k oblikovanju populacij s piramidalno strukturo in čim bolj naravno spolno strukturo, ki je v naravi sicer redko v razmerju 1:1, kar zlasti velja za starejšo divjad. To pa pomeni, da odvzem ne sme biti višji pri spolu, ki je v naravnih populacijah v manjšini.

Podobno kot pri višini odvzema morajo biti tudi pri starostni in spolni strukturi določena dopustna odstopanja pri realizaciji. Realizacija, dosežena v okviru dopustnih odstopanj v vseh starostnih in spolnih razredih (kategorijah) pomeni, da je načrt ustrezno realiziran.

Časovna dinamika odvzema

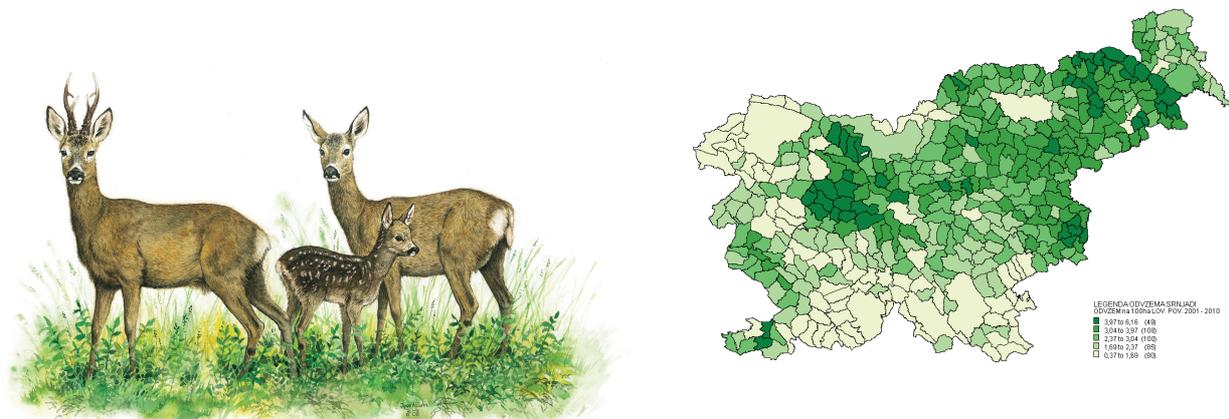
Časovna dinamika odstrela kot glavnega vzroka odvzema je zapisana kot priporočilo za čim hitrejšo in pravilnejšo realizacijo. Tako po višini kot po strukturi je opredeljena v nadaljevanju, v posebnem delu načrta, za vsako vrsto divjadi posebej.

Ostalo

Pri vseh vrstah divjadi preseganje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub določene vrste divjadi po končani lovni dobi na posamezno spolno in starostno kategorijo ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema v posamezni spolni in starostni kategoriji, ne štejejo kot kršitev določil načrta.

Morebitni dodatni/drugi bioindikatorji za določitev stanja populacij divjadi, kot so opredeljeni s tem načrtom bodo v naslednjem obdobju veljavnosti dolgoročnega načrta uvedeni v prakso kot posledica sprememb podzakonskih predpisov ali medsebojnih dogovorov med znanstveno-raziskovalnimi ustanovami, lovskimi organizacijami v LUO in ZGS.

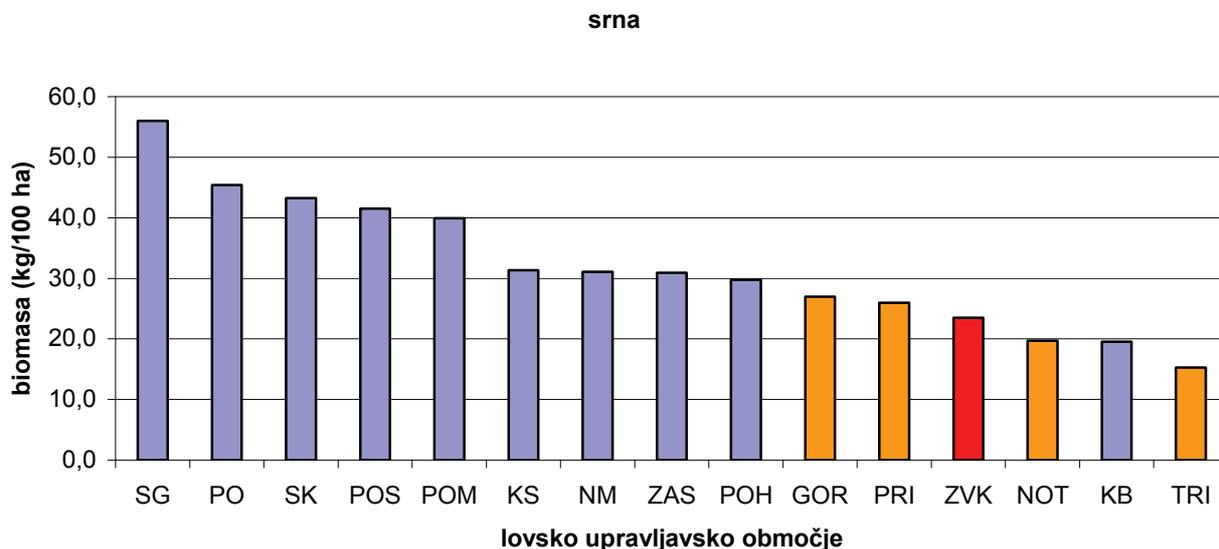
7.2 SRNA (*Capreolus capreolus* L.)

Slika 7.1: Slika srne in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

7.2.1 Prostorski okviri obravnave

Srna je dokaj enakomerno prostorsko porazdeljena, zato jo obravnavamo v okviru celotnega LUO. Delitev LUO na manjše ekološke celote pri obravnavi srnjadi ni smiselna. V slovenskem merilu je gostota srne v LUO na 12. mestu in je podobna gostoti srne v sosednjih Gorenjskem in Primorskem LUO. Gostota srne v sosednjem Triglavskem LUO pa je manjša.

Grafikon 7.1: Mesto relativne biomase srne med LUO v Sloveniji

7.2.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem srne je znašal 98,7 % od načrta odvzema. Načrtovani odvzem je bil dosežen nad 90 % vsako leto v desetletju. Najnižje je bil načrt dosežen 92,4 % v letu 2006, najvišje 114,5 % v letu 2004. Delež srnjakov v odvzemu je znašal 50,5 %, delež srn 49,5 %. Odvzem mlade srnjadi, mladičev in enoletnikov ne glede spol, je dosegel 59,6 %. Delež srnjakov 2+ in starejših je znašal 20,7 %, delež srn 2+ in starejših je znašal 19,6 %.

Spolna in starostna struktura odvzema je tekom desetih let dokaj konstantna. Izgube predstavljajo 18,2 % odvzema. Delež nenaravnih izgub znaša 71,7 %, delež naravnih izgub dosega 28,3 %. Med izgubami prevladujejo povozi s 60,3 %, slede neznani vzroki s 16,8 % in bolezni z 8,9 %. Opazne so še izgube zaradi potepuških psov s 6,7 %. Ostali vzroki izgub so manjši od 3 % po vzroku. Tudi izgube so tekom desetih let dokaj konstantne brez izrazitih trendov.

Biološki kazalniki

Telesne mase srnjakov in srn po vseh starostnih kategorijah in mase rogovja srnjakov 2+ in starejših ne izkazujejo izrazitejših trendov, katere bi lahko povezali s trendom gibanja populacije srnjadi oz. njeno gostoto/številčnostjo v območju. Test telesnih mas³ enoletnih osebkov, ločeno po spolu, v dveh primerjalnih petletnih obdobjih (2001–2005 in 2006–2010) prav tako pokaže, da med poprečnima telesnima masama v dveh obdobjih ne obstajajo značilne razlike ($p_{\text{moški}} = 0,322$; $p_{\text{ženski}} = 0,163$).

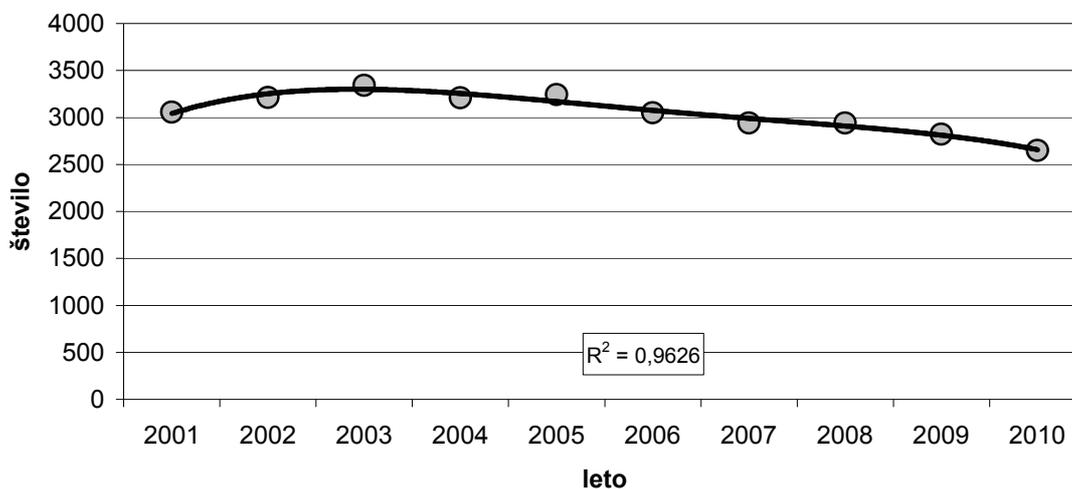
Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

S srno se je v preteklem desetletju gospodarilo po modelu za ohranjanje številčnosti (delež moških 50 %, delež srnjakov 2+ 20 % in delež srn 2+ 20 %). Uporaba modela je bila upravičena, saj srna skupaj z divjim prašičem predstavlja najpomembnejšo vrsto divjadi v LUO. Uporabljen model ocenjujemo kot primeren in uspešen, saj dosežena struktura odvzema ne odstopa od modela in je bila tekom desetih let realizirana vsako leto zelo konstantno.

7.2.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve⁴

Trend številčnosti srne v LUO je izrazit in je v rahlem upadanju. Upadanje številčnosti srnjadi lahko povezujemo s povečevanjem številčnosti populacije jelenjadi in tudi divjega prašiča. Rahel upad številčnosti pričakujemo tudi v prihodnjih letih.

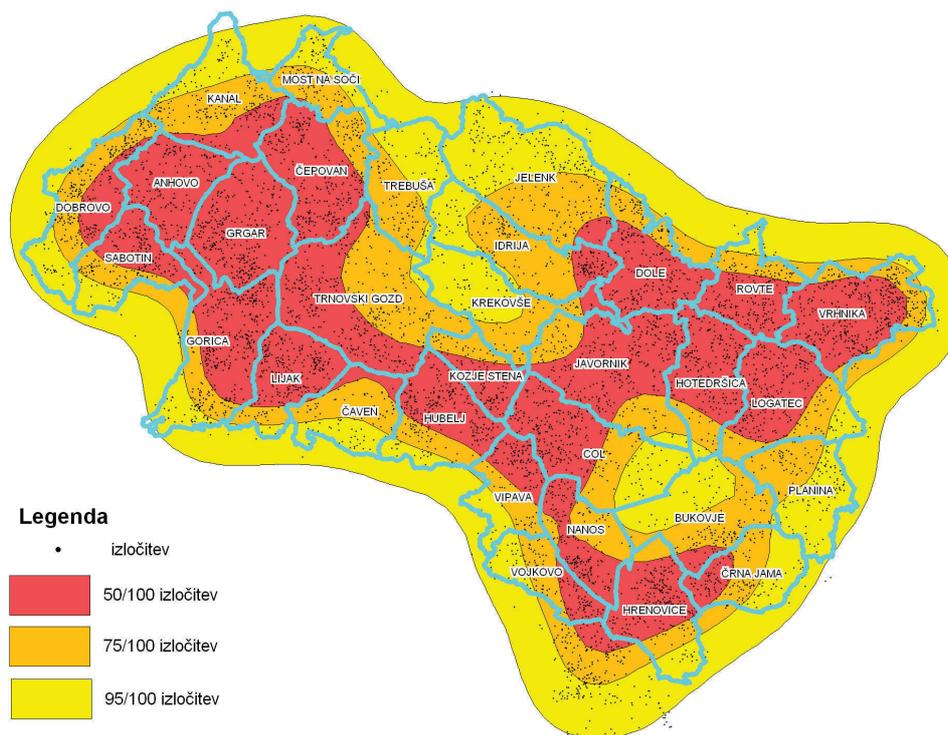
Grafikon 7.2: Trend odvzema srne

Prostorsko je srnjad v LUO dokaj enakomerno porazdeljena. Izjema sta dve območji, prvo je na idrijskem (lovišča Krekovše, Trebuša, Jelenk), kjer manjša gostota srnjadi sovпада z večjo gostoto gamsa. Drugo

³ Telesne mase smo testirali v dveh petletnih obdobjih (2001–2005 in 2006–2010) s pomočjo t testa ob predhodnem F testu homogenosti varianc. Testirali smo samo osebke starosti 1+, ločeno po spolu ter se tako izognili vplivu starosti na telesno maso pri večletnih osebkih in vplivu meseca odvzema pri mladih.

⁴ Trend številčnosti populacije prikazujemo preko poteka odvzema s polinomsko krivuljo četrte stopnje. Krivulja je izbrana, ker dobro opiše časovno dinamiko odvzema in posledično številčnosti pri vrstah divjadi z izrazitim nihajočim trendom, to je predvsem pri mali divjadi in zvereh. Ker trend ni uporaben za napovedovanje razvoja populacije, v prihodnosti ne navajamo parametrov krivulje.

območje je na Notranjskem (lovišča Col, Bukovje, Planina, Črna jama), kjer manjša gostota srnjadi sovpada z večjo gostoto jelenjadi. Ne glede na različno gostoto pa srnjad poseljuje celotno območje LUO in se tudi povezuje s srnjadjo v sosednjih LUO, še posebej s Triglavskim in Gorenjskim LUO.

Slika 7.2: Prostorska porazdelitev srne v LUO

Spolna in starostna struktura

Spolna struktura populacije srne je naravna in ne odstopa veliko od razmerja 1 : 1 oziroma rahle nagnjenosti v korist ženskega spola. Ob veliki slučajnosti komponenti odvzema pri mladičih znaša delež moških mladičev v odvzemu 43 %. Tudi starostna struktura populacije je naravna in piramidalne oblike. Naravni in stabilni strukturi zagotavljata za populacijo ugodne socialne, znotraj vrstne odnose.

Zdravstveno stanje

Zaradi manjkajočih podatkov o vzrokih bolezni oceno zdravstvenega stanja srnjadi težje podamo. Večjih poginov zaradi bolezni ne poznamo. V populaciji se občasno pojavlja nosni zolj, aktinomikoza in črevesno-želodčni zajedalci.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Z nadaljnjim povečevanjem številčnosti jelenjadi lahko pričakujemo tudi nadaljnji upad številčnosti srnjadi. Negativni vplivi se kažejo tudi med populacijama srnjadi in muflonov na območjih, kjer je populacija muflonov najgostejša. Srnjad in tudi gams se muflonom umikata, saj imata ti vrsti drugačen dnevni in prostorski ritem kakor mufloni.

Upad številčnosti srnjadi zaradi povečevanja številčnosti jelenjadi pa ni nujno posledica zgolj kompeticije med tema vrstama, temveč je lahko tudi rezultat spreminjanja habitatov iz bolj odprtih v gozdnate. Jelenjad je namreč avtohtona vrsta, ki se po iztrebljanju pred 100 leti ponovno vrača v prvotne habitate.

7.2.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Cilj gospodarjenja s srnjadjo je stabilna, vitalna populacija naravne spolne in starostne strukture, ki mora biti usklajena z okoljem.

V prihodnjih petih letih pričakujemo umirjen trend številčnosti oziroma celo rahel upad številčnosti srnjadi. Srnjadi pa nikakor ne bo več toliko kolikor jo je bilo nekoč. Glavni razlog za to je sprememba življenjskega okolja, pa tudi pričakovani medvrstni odnosi z muflonom in jelenjadjo. Srnjad naj bo prisotna še vedno na celotnem območju LUO. Zaradi današnjega stanja porazdelitve gostote populacije ne moremo govoriti o novih smereh širjenja srnjadi.

Glede na stanje populacije v smislu zdravstvenega stanja, izgub, telesnih in trofejnih mas, realizacije načrta odvzema in trendov vpliva na okolje se lahko v desetletju dogodi, da bo trenutni cilj odstopal od zgoraj postavljenega dolgoročnega. Morda bomo trenutne cilje glede številčnosti morali korigirali v smislu povečevanja številčnosti, lahko pa tudi v smislu zmanjševanja številčnosti, kar pa je manj verjetno.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna struktura

Zadržati želimo danes ugodno starostno, spolno in kakovostno strukturo. V populaciji želimo imeti polovični delež samcev ter takšno starostno strukturo, v kateri prevladujejo mladi osebki. Zaradi verjetnega zmanjšanja številčnosti srnjadi želimo imeti v populaciji zadosti starejših srn kot nosilk reprodukcije. Cilj upravljanja je tudi zadostno število starih in trofejnih srnjakov. Ker želimo številčnost populacije ohraniti, želimo zadržati tudi poprečne telesne mase posameznih kategorij srnjadi oziroma njihovo današnjo fizično kondicijo. Cilj trajnostnega upravljanja s srnjadjo je tudi ustrezna trofejna vrednost 2+ srnjakov.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

Ker želimo zadržati vsaj sedanje stanje populacije srnjadi, moramo posebno pozornost posvetiti konkurenčnima vrstama kot sta muflon in jelenjad. Še posebej je potrebno paziti na vneseno, neavtohtono vrsto kot je muflon. Medvrstne odnose med srnjadjo in muflonom moramo regulirati s temu primernim (podrejenim) upravljanjem z muflonom. Medvrstna razmerja med srnjadjo in jelenjadjo pa bodo morala biti takšna, da bo zagotovljen obstoj obeh vrst.

7.2.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji

Višina odvzema:

Višino odvzema se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije rastlinojede divjadi v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju.

Starostna in spolna struktura

Pri srni uporabljamo sledeče spolne in starostne kategorije:

Preglednica 7.1: Starostni in spolni razredi (kategorije)

Srnjaki	Srne
Mladiči M	Mladiči Ž
Lanščaki	Mladice
Srnjaki 2 + *	Srne 2 + *

- dopolnjeno življenjsko leto; prehod v višji starostni razred s 1.4.

Kategorizacija dvo in večletnih srnjakov in srn se opravi praviloma po obrabi zobovja. Oznako starosti se vpiše v evidenčno knjigo pod rubriko starost. Prav tako se oznako starosti vnese v računalniško datoteko kot spremenljivko starost. Dvo in večletni srnjaki in srne se kategorizirajo na tri starostne razrede:

- mladi osebki z oznako starosti 3,
- srednje stari osebki z oznako starosti 5,
- prestareli osebki z oznako starosti 8.

Ob izvršenem odstrelu in najdenih izgubah se ugotovi in evidentira tudi spol mladičev. Pri izvajanju načrtovanega odvzema z odstrelom v razredu mladičev obeh spolov naj bo poudarek na tem, da je potrebno izvršiti količinsko zadosten odzem v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugotnega pomena.

Preglednica 7.2: Izhodiščna starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema

Starostni razred	Struktura odvzema (v %)				
	M		Ž		Skupaj
Mladiči M / Mladiči Ž	15 min	25-30	15 min	25 - 30	
Lanščaki / Mladice	15 max		15 max		
Srnjaki 2+ / Srne 2+	20 - 25		20 - 25		40 - 50
Skupaj	100				

Morebitne cilje zmanjševanja ali povečevanja številčnosti srnjadi dosegamo primarno s prilagojeno višino celotnega odvzema/odstrela.

Dejanska struktura načrtovanega odvzema za območje oziroma ekološke enote in predvsem za posamezna lovišča lahko odstopa od izhodiščne v primeru večjih odstopanj realizacije odvzema od načrtovanega odvzema v preteklem (preteklih) letih ali zaradi ostalih strokovnih vzrokov (struktura izgub, vzroki izgub). Odstopanja realizacije od načrtovanega odvzema po višini in znotraj spolne in starostne strukture (še posebej v starostnem razredu 2+), se smiselno upošteva pri načrtovani višini in strukturi odvzema za naslednje leto. V letnem lovsko upravljavskem načrtu območja se opredeli zahteve, katere je potrebno upoštevati pri nadaljnji razdelitvi odvzema srnjadi po loviščih, ki so nastale zaradi odvzema v posameznem lovišču v preteklem letu.

Časovna dinamika odvzema

Priporočeno je čim hitreje izvršiti odstrel srn in mladičev, predvidoma najmanj 70 % do 31. oktobra. Do 25. julija je priporočeno odstreliti največ 2/3 za odvzem predvidenih srnjakov 2+.

Ostalo

Izraz »odstopanje« v nadaljevanju pomeni razliko med realiziranim in načrtovanim odvzemom srnjadi. Izraženo je lahko v absolutni količini (osebek) ali v % od načrtovanega odvzema.

Preglednica 7.3: Dopusna odstopanja od načrtovanega odvzema pri srnjadi:

Starostni razred	Dovoljena odstopanja (v % od načrtovanega št. v danem razredu)			
	M		Ž	
Mladiči	+/- 30 %*	+- 15 %	+/- 30 %*	+- 15 %
Lanščaki / Mladice	+/- 30 %*		+/- 30 %*	
Srnjaki 2+ / Srne 2+	+- 15 %		+- 15 %	
Skupaj	+- 15 %			

* Pri kategorijah mladičev in enoletnih osebkov obeh spolov do +/-30 % pomeni možnost kompenzacije številčnega odvzema obeh navedenih kategorij v okviru istega spola, kar konkretno pomeni, da je možno npr. od načrtovanega absolutnega števila mladičev M spola odvzeti le-teh do 30 % manj/več, to pa je potem potrebno kompenzirati s zmanjšanim/povečanim odvzemom od načrtovanega absolutnega števila v razredu lanščakov in obratno.

V posameznem lovišču je po opravljeni kompenzaciji, kot je predhodno opisano, dovoljeno odstopanje realizacije v obeh kategorijah (mladiči, enoletni) skupaj in pri posameznem spolu v višini do +/-15 % načrtovanega števila odvzema.

Dopusno odstopanje v kategoriji nad dvoletnih srnjakov in srn je do +/-15 % od načrtovanega števila odvzema te kategorije. Zaradi zagotavljanja ustreznega spolnega razmerja med nad dvoletno srnjadjo načrt LUO določa neposredno vezavo med višino realiziranega odstrela srnjakov 2+ in srn 2+, ki mora biti v razponu med 70 in 100 %, pri čemer se vezava dotičnih kategorij kot redni postopek vpelje skozi letne načrte LUO postopoma, najkasneje pa v treh letih od nastopa veljavnosti območnih načrtov.

V posameznem lovišču je dovoljeno odstopanje realizacije v višini do +/-15 % načrtovanega skupnega odvzema srnjadi. V primeru, da je v posameznem starostnem razredu načrtovan odvzem nižji od 10 živali, dopustna toleranca +/-15 % pomeni dve (2) živali, pri načrtovanem odvzemu 10 ali več kosov pa zaokrožitev na najbližjo celo vrednost.

Usmeritve za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja divjadi

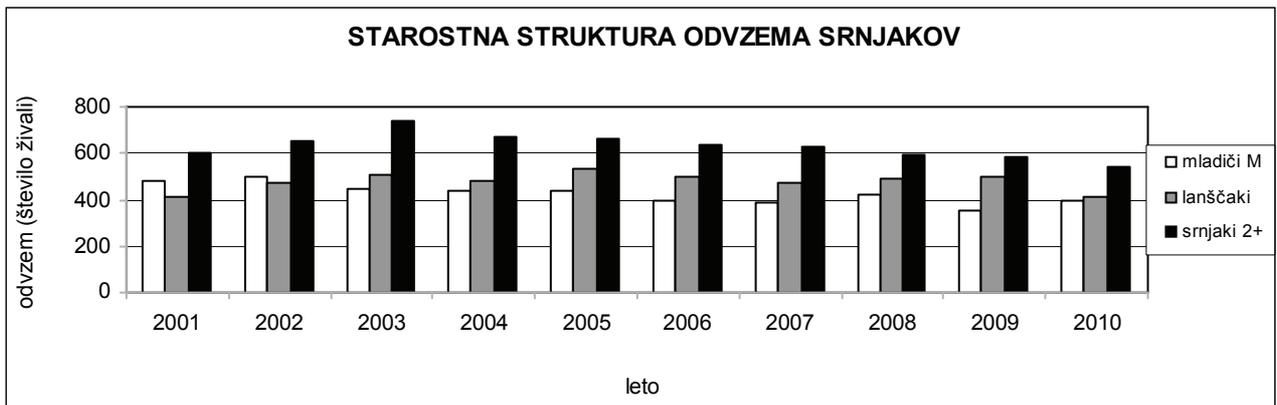
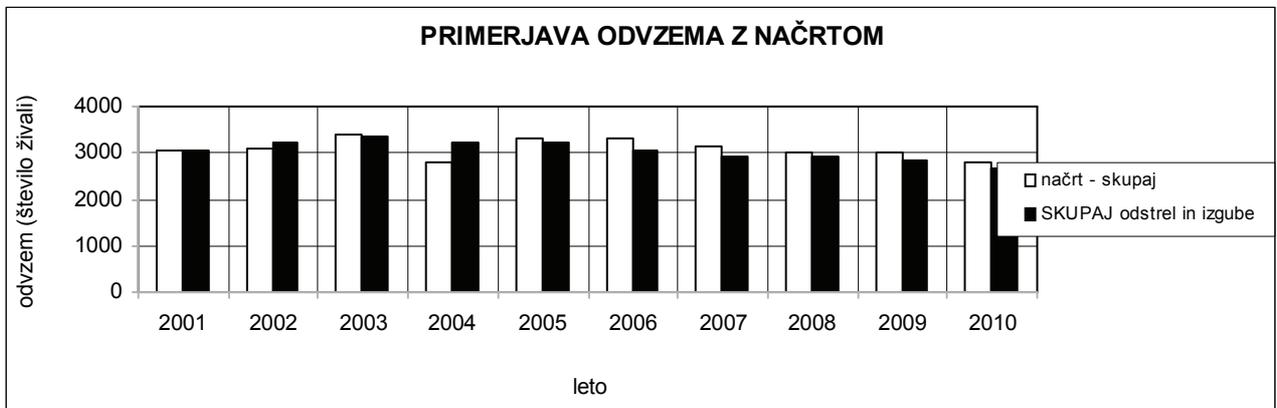
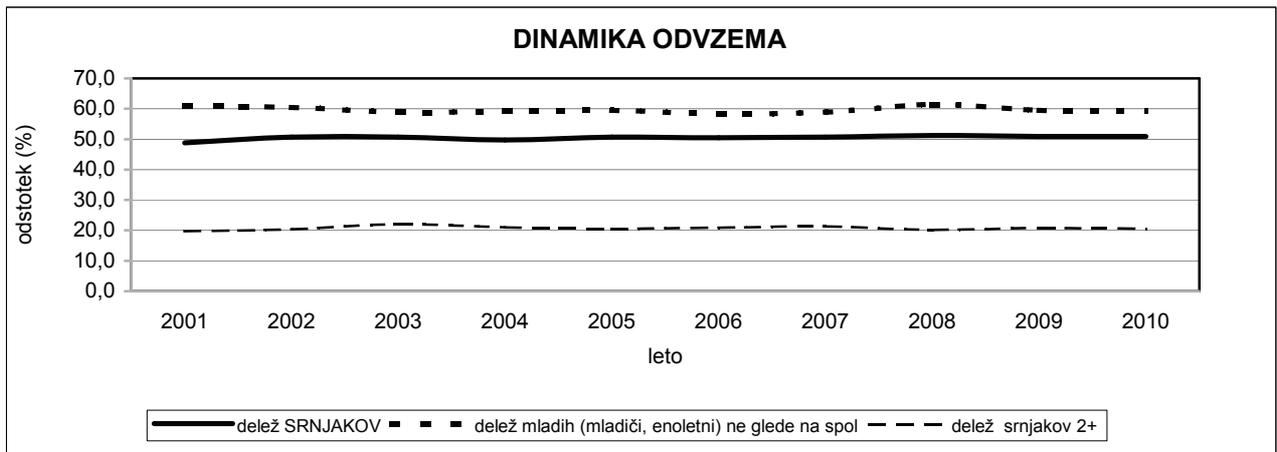
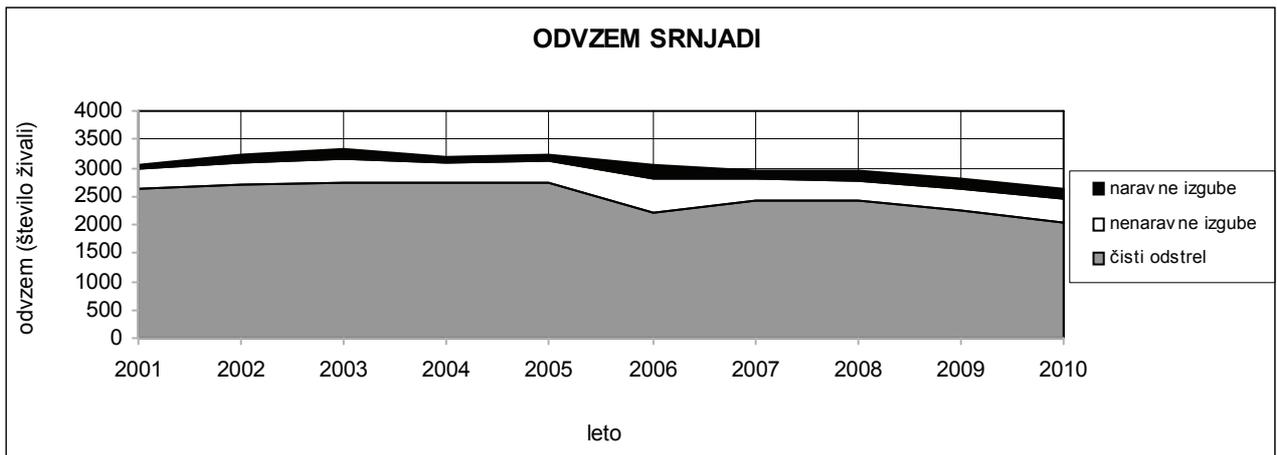
Stanje številčnosti se ne spremlja absolutno, temveč relativno glede na pojavljanje srnjadi v posameznem letu. To je tudi ena izmed osnov za določevanje višine odvzema. Poleg rednega spremljanja z opazovanji naj lovišča, v kolikor je le mogoče, ugotavljajo tudi vzroke naravnega pogina srnjadi. Med vzroki prvenstveno ločimo, v kolikor je seveda mogoče ali je pogin zaradi napada zveri ali bolezni in nadalje še katere zveri in kakšne bolezni.

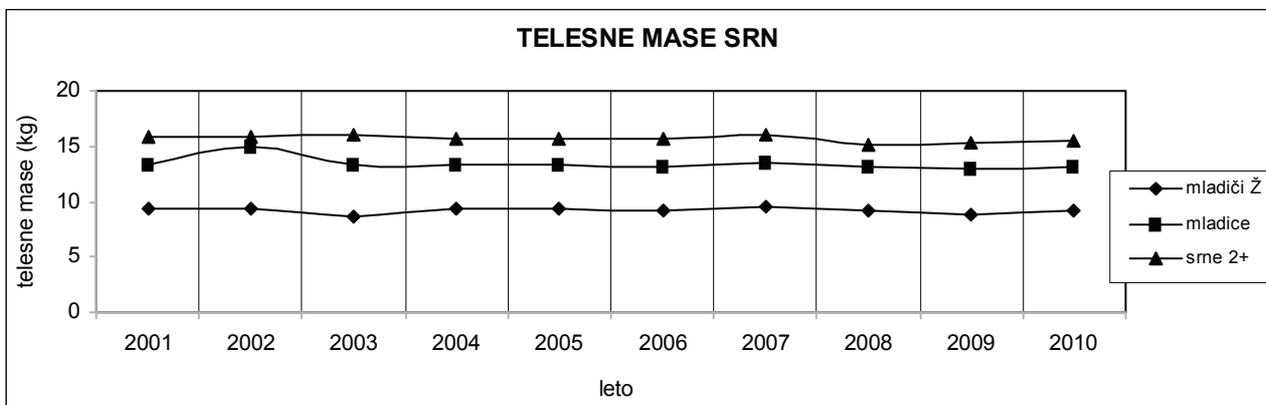
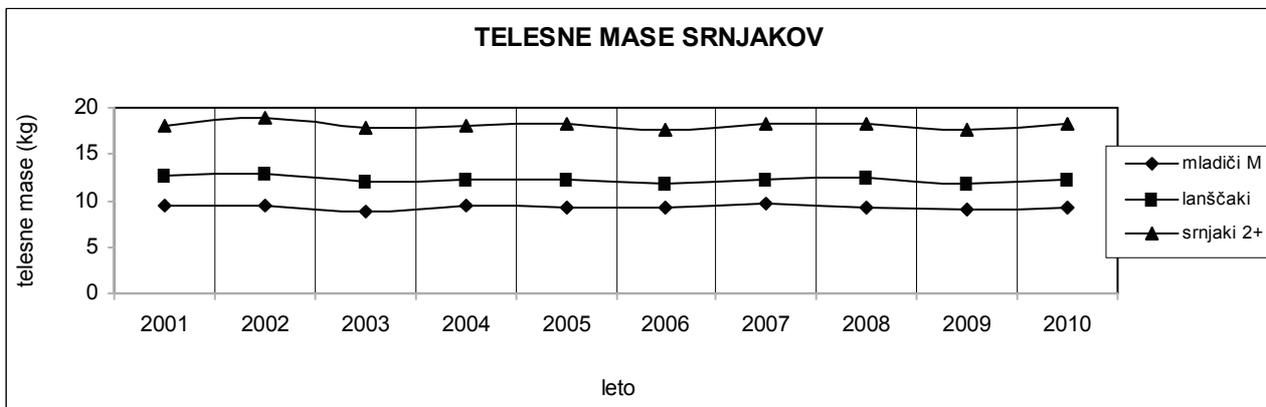
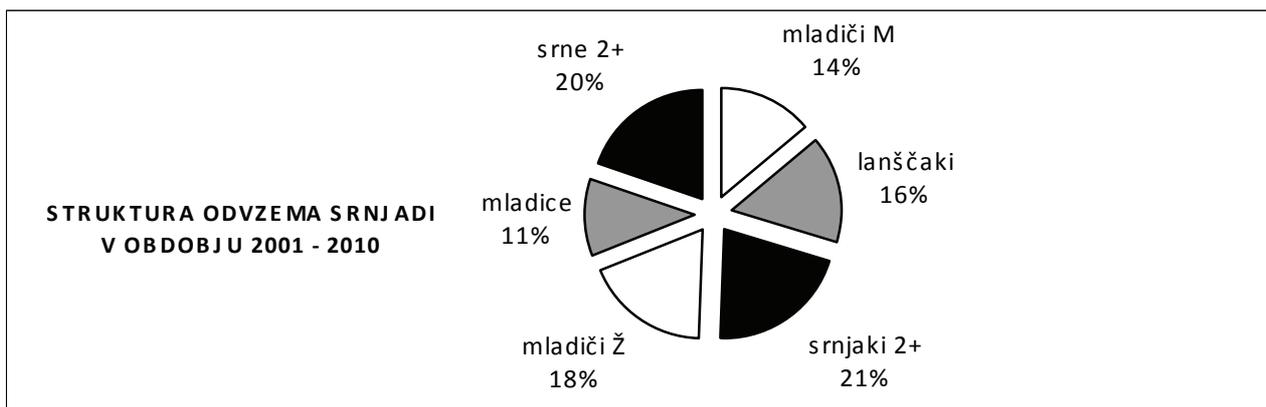
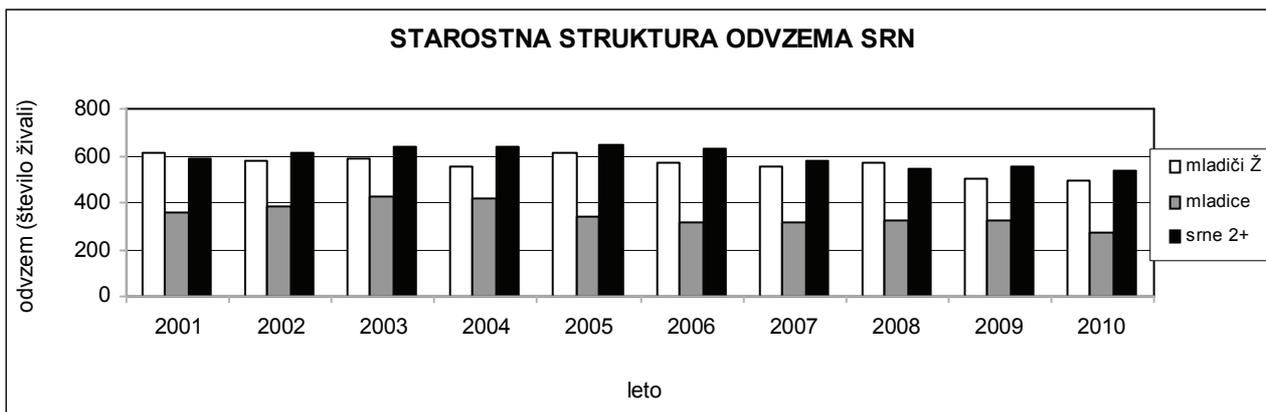
Usmeritve za preprečevanje škod od in na divjadi

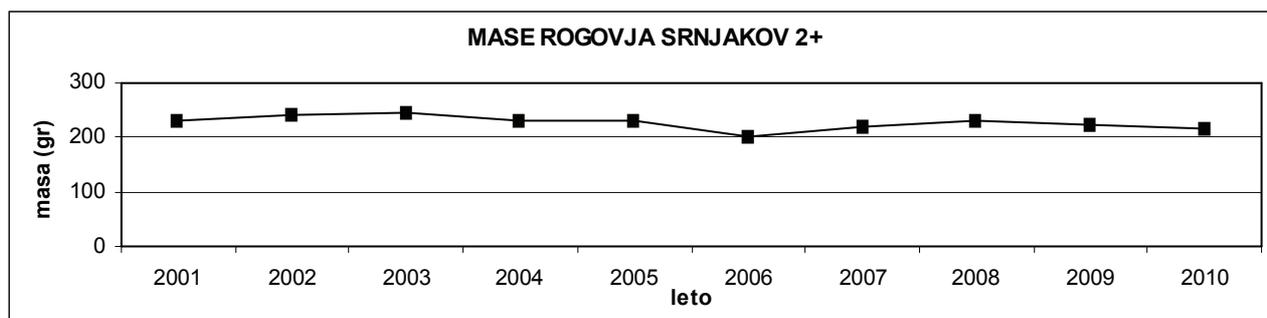
Ukrepi za zmanjšanje nenaravnih izgub, predvsem povoza, ki se izvajajo v okolju so: kemična odvrčala, zvočna odvrčala, silhuete, odsevniki, plašilne naprave pri kosilnicah, cestno prometni znaki, ipd. ter predvsem pravočasna količinsko in strukturno ustrezna realizacija načrtovanega odvzema.

Preglednica 7.4: Pregled podatkov o srni za obdobje 2001–2010

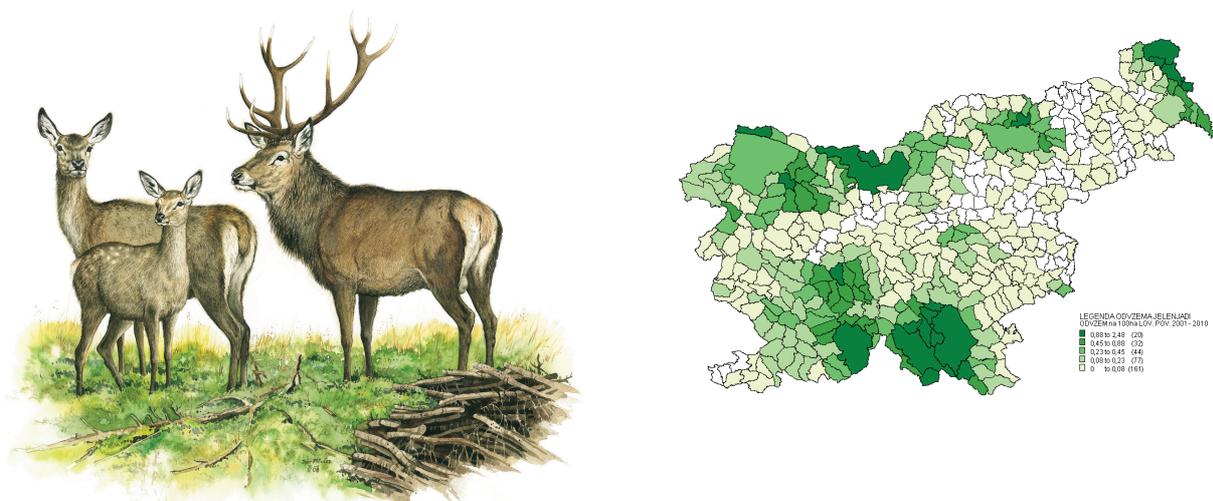
Odstrel in izgube (kos)													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
mladiči M	478	501	447	440	441	399	388	422	350	392	4258	27,7	14,0
lanščaki	410	473	510	486	535	502	477	493	500	409	4795	31,2	15,7
srnjaki 2+	602	654	737	672	666	637	627	592	586	546	6319	41,1	20,7
skupaj SRNJAKI	1490	1628	1694	1598	1642	1538	1492	1507	1436	1347	15372	100,0	50,5
mladiči Ž	615	582	583	554	610	566	554	570	504	495	5633	37,3	18,5
mladice	359	387	427	420	342	313	313	320	326	271	3478	23,1	11,4
srne 2+	591	615	638	637	648	631	582	544	556	535	5977	39,6	19,6
skupaj SRNE	1565	1584	1648	1611	1600	1510	1449	1434	1386	1301	15088	100,0	49,5
SKUPAJ odstrel in izgube	3055	3212	3342	3209	3242	3048	2941	2941	2822	2648	30460		100,0
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom (kos ali %)													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		
načrt - skupaj	3040	3083	3409	2803	3306	3300	3124	3000	3000	2800	30865		
odstrel in izgube / načrt	100,5	104,2	98,0	114,5	98,1	92,4	94,1	98,0	94,1	94,6	98,7		
delež SRNJAKOV	48,8	50,7	50,7	49,8	50,6	50,5	50,7	51,2	50,9	50,9	50,5		
delež srnjakov 2+	19,7	20,4	22,1	20,9	20,5	20,9	21,3	20,1	20,8	20,6	20,7		
delež mladih (0+,1+) ne glede na spol	60,9	60,5	58,9	59,2	59,5	58,4	58,9	61,4	59,5	59,2	59,6		
izgube													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
nenaravne izgube	324	382	426	350	374	577	368	375	388	421	3985	71,7	
naravne izgube	85	117	179	112	126	250	142	158	205	197	1571	28,3	
skupaj izgube	409	499	605	462	500	827	510	533	593	618	5556	100,0	
% izgub	13,4	15,5	18,1	14,4	15,4	27,1	17,3	18,1	21,0	23,3	18,2		
čisti odstrel	2646	2713	2737	2747	2742	2221	2431	2408	2229	2030	24904		
Vzroki izgub													
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
1 neznan	58	78	96	70	116	108	85	95	105	124	935	16,8	
2 bolezen	20	28	73	35	8	123	43	50	74	42	496	8,9	
3 krivolov	1	1	2	3	1	3	1	3	1	2	18	0,3	
4 cesta	262	329	361	284	298	472	332	325	334	353	3350	60,3	
5 železnica	7	5	9	3	9	13	4	9	10	5	74	1,3	
6 plenilci	7	11	10	7	2	19	14	13	25	31	139	2,5	
7 psi	24	25	41	51	44	70	19	25	29	44	372	6,7	
8 kosilnica	30	22	13	9	22	19	12	13	14	17	171	3,1	
9 garje											0	0,0	
Telesne mase (biološka telesna masa v kg)													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010			
mladiči M	9,5	9,4	8,8	9,4	9,3	9,3	9,7	9,3	9,1	9,3			
indeks	100,0	98,9	92,6	98,9	97,9	97,9	102,1	97,9	95,8	97,9			
lanščaki	12,7	12,9	12,0	12,2	12,2	11,9	12,3	12,5	11,9	12,3			
indeks	100,0	101,6	94,5	96,1	96,1	93,7	96,9	98,4	93,7	96,9			
srnjaki 2+	18,0	18,9	17,9	18,1	18,2	17,6	18,3	18,2	17,7	18,2			
indeks	100,0	105,0	99,4	100,6	101,1	97,8	101,7	101,1	98,3	101,1			
mladiči Ž	9,4	9,3	8,6	9,4	9,3	9,1	9,5	9,2	8,9	9,1			
indeks	100,0	98,9	91,5	100,0	98,9	96,8	101,1	97,9	94,7	96,8			
mladice	13,4	14,9	13,4	13,3	13,4	13,1	13,5	13,1	13,0	13,1			
indeks	100,0	111,2	100,0	99,3	100,0	97,8	100,7	97,8	97,0	97,8			
srne 2+	15,8	15,8	16,1	15,7	15,7	15,6	16,0	15,2	15,3	15,5			
indeks	100,0	100,0	101,9	99,4	99,4	98,7	101,3	96,2	96,8	98,1			
Masa trofej srnjakov 2+ (g)													
Povprečna masa trofej / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010			
srnjaki 2+	230	240	244	232	229	202	220	232	224	217			
indeks	100,0	104,3	106,1	100,9	99,6	87,8	95,7	100,9	97,4	94,3			

7.3 NAVADNI JELEN (*Cervus elaphus* L.)

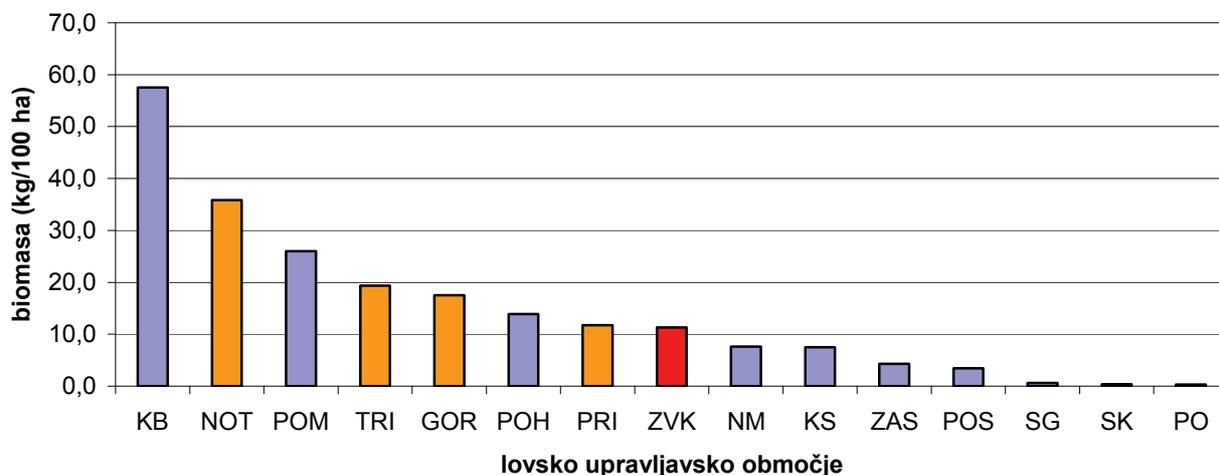
Slika 7.3: Slika navadnega jelena in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

7.3.1 Prostorski okvir obravnave

Zaradi razvoja populacije jelenjadi se je nekdanje robno območje že zliilo z osrednjim območjem. Nadalje sta se že združili zahodno visokokraška populacija in tolminska populacija. Povezali sta se tudi že zahodno visokokraška populacija z območjem jelenjadi na Kolovratu. Vsa lovišča že love jelenjad v višini, ki omogoča tudi strukturni odstrel po smernicah za ohranjanje številčnosti. Jelenjad se trenutno še ni razširila v Vipavsko dolino in spodnja Goriška Brda. Jelenjad obravnavamo na dveh območjih in sicer na osrednjem območju, kjer z jelenjadjo normalno gospodarimo in na območju, kjer jelenjad ni zaželena. Slednje območje predstavljajo lovišča v Vipavski dolini, Goriških Brdih ter lovišči Dole in Rovte. Razlog za izločitev območja, kjer jelenjad ni zaželena, je predvsem v intenzivni obdelavi kmetijskih zemljišč, predvsem so to vinorodna območja v spodnjih Goriških Brdih in Vipavski dolini. V območju, kjer jelenjad ni zaželena, se habitati ne spreminjajo tako hitro kakor v ostalem območju, prav tako so habitati tu manj primerni za samo jelenjad.

Po izločeni biomasi jelenjad v LUO v Slovenskem merilu zaseda osmo mesto, po gostoti izločitev ji je podoben sosednji Primorski LUO. Jelenjadi je več v sosednjih Triglavskem in Gorenjskem LUO. Skoraj trikrat več pa je jelenjadi v sosednjem Notranjskem LUO.

navadni jelen

Grafikon 7.3: Mesto relativne biomase navadnega jelena med LUO v Sloveniji

Preglednica 7.5: Ekološke enote navadnega jelena

šifra		lovišče	ekološka enota
stara	nova		
207	1201	Kanal	osrednje območje
367	1202	Most na Soči	osrednje območje
206	1205	Anhovo	osrednje območje
212	1206	Grgar	osrednje območje
208	1207	Čepovan	osrednje območje
365	1208	Trebuša	osrednje območje
204	1211	Trnovski gozd	osrednje območje
6	1214	Kozja stena	osrednje območje
70	1215	Krekovše	osrednje območje
69	1216	Idrija	osrednje območje
71	1217	Jelenk	osrednje območje
4	1219	Col	osrednje območje
73	1220	Javornik	osrednje območje
3	1222	Vojkovo	osrednje območje
5	1223	Nanos	osrednje območje
241	1224	Hrenovice	osrednje območje
238	1225	Črna jama	osrednje območje
240	1226	Bukovje	osrednje območje
236	1227	Planina	osrednje območje
172	1228	Logatec	osrednje območje
173	1229	Hotedršica	osrednje območje
387	1231	Vrhnika	osrednje območje
skupaj osrednje območje			
203	1203	Dobrovo	območje brez prisotnosti
214	1204	Sabotin	območje brez prisotnosti
210	1209	Gorica	območje brez prisotnosti
211	1210	Lijak	območje brez prisotnosti
2	1212	Čaven	območje brez prisotnosti
7	1213	Hubelj	območje brez prisotnosti
1	1218	Vipava	območje brez prisotnosti
75	1221	Dole	območje brez prisotnosti
174	1230	Rovte	območje brez prisotnosti
skupaj območje brez prisotnosti			
skupaj			

7.3.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem navadnega jelena je znašal 96,5 % od načrta odvzema. Načrtovani odvzem je bil dosežen nad 90 % z eno izjemo vsako leto v desetletju. Najnižje je bil načrt dosežen 87,1 % v letu 2001, najvišje 129,9 % v letu 2004. Delež jelenov v odvzemu je znašal 50,2 %, delež košut 49,8 %. Odvzem mlade jelenjadi, telet in enoletnikov ne glede spol je dosegel 66,8 %. Delež jelenov 2+ in starejših je znašal 18,2 %, delež košut 2+ in starejših je znašal 14,9 %. Spolna struktura odvzema je tekom desetih let dokaj konstantna. Pri starostni strukturi se tekom desetih let povečuje delež telet tako pri jelenih kakor pri košutah. Izgube predstavljajo 11,9 % odvzema. Delež nenaravnih izgub znaša 36,1 %, delež naravnih izgub dosega 63,9 %. Med izgubami prevladujejo povozi z 39,4 % na cestah in 19,1 % na železnici, slede neznan vzrok z 23,2 % in plenilci z 9,1 %. Ostali vzroki izgub so manjši. Trend izgub narašča pri povozih, neznanih vzrokih in pri plenilcih.

Biološki kazalniki

Telesne mase jelenov in košut po vseh starostnih kategorijah in mase rogovja jelenov starosti 2 – 4 ne izkazujejo izrazitejših trendov. Test telesnih mas enoletnih osebkov, ločeno po spolu, v dveh primerjalnih petletnih obdobjih (2001–2005 in 2006–2010) prav tako pokaže, da med poprečnima telesnima masama v dveh obdobjih ne obstajajo značilne razlike ($p_{\text{moški}} = 0,557$; $p_{\text{ženski}} = 0,421$).

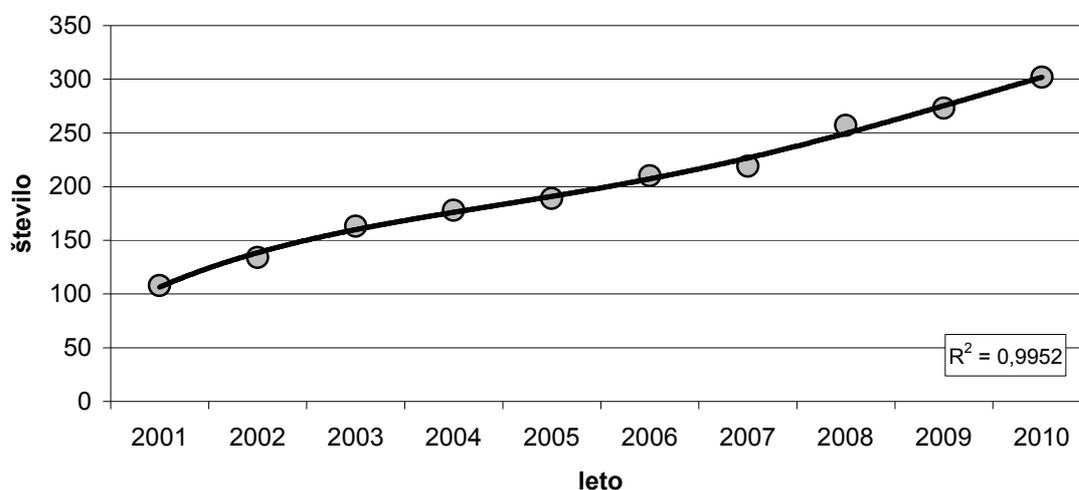
Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Z navadnim jelenom se je v preteklem desetletju gospodarilo po modelu za ohranjanje številčnosti (delež moških 50 %, delež jelenov 2+ 20 % in delež košut 2+ 20 %). Odvzem po modelu smo uspešno realizirali v večini spolnih in starostnih kategorij, razen pri starejših košutah, ko smo se modelu približali šele v zadnjem letu 2010. Vzrok temu je skorajšnje oblikovanje populacije in nizka gostota jelenjadi v začetnem obdobju v nekaterih predelih LUO. Vseeno uporabljen model ocenjujemo kot primeren in uspešen, saj je jelenjad po izločeni biomasi postala tretja najpomembnejša vrsta divjadi v LUO.

7.3.3 Ocena stanja populacije

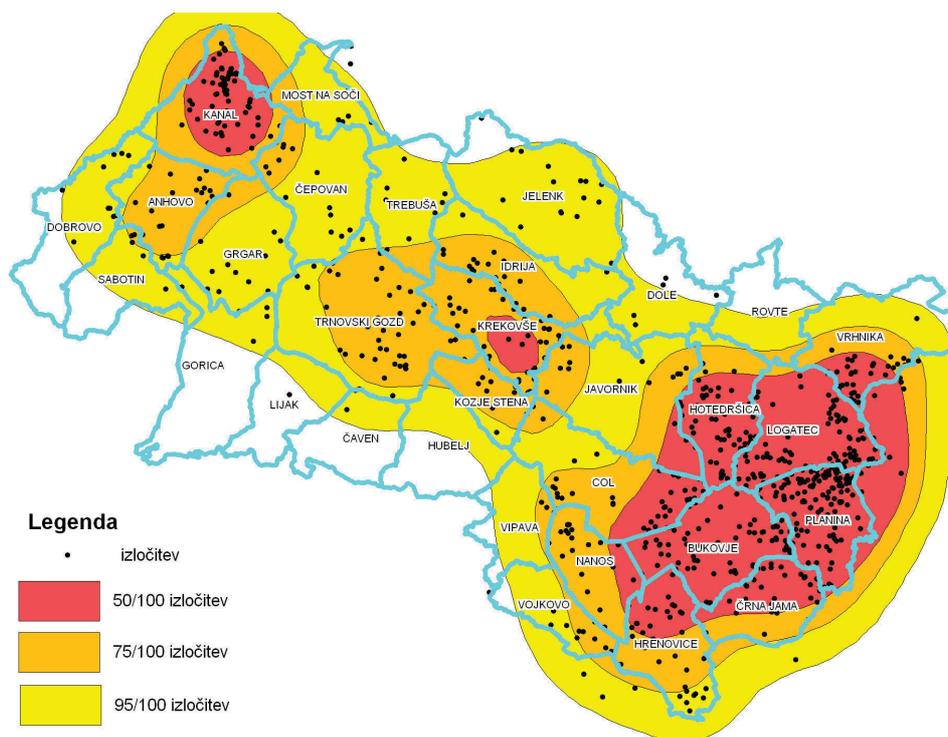
Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Trend številčnosti navadnega jelena je v zadnjih desetih letih v izrazitem porastu. Jelenjad se je prostorsko razširila na celotno območje LUO in se tudi v socialnem smislu izgradila. Z doslednejšim uveljavljanjem modela ohranjanja številčnosti pri gospodarjenju z jelenjadjo, predvsem močnejšim poseganjem v rodni del populacije, ne pričakujemo več tako močnega povečevanja številčnosti.

Grafikon 7.4: Trend odvzema navadnega jelena

Najštevilčnejša in najgostejša je populacija jelenjadi v vzhodnem delu LUO v loviščih Hotedršica, Logatec, Vrhnika, Bukovje, Col, Hrenovice, Planina in Črna jama. V zahodnem delu LUO je gostota jelenjadi manjša, podobne gostote kot v vzhodnem delu dosega populacija le še v dveh ločenih predelih, v loviščih Krekovše in Kanal. Okoli teh dveh otokov pa se ustvarja široko področje, kjer se je jelenjad že pričinja gostiti. Praznega prostora v populaciji ni več, populacija je povezana v enotno populacijsko območje, ki se je že povežalo tudi s tolminsko populacijo jelenjadi. Prazen prostor brez jelenjadi oziroma z manjšo, prehodno prisotnostjo danes beležimo le v Vipavski dolini in spodnjih Goriških Brdih ter v loviščih Dole in Rovte. Ta prostor brez prisotnosti jelenjadi obravnavamo kot ločeno ekološko enoto kot je prikazano v prejšnjih poglavjih. Povezava populacije jelenjadi v LUO z jelenjadjo v Triglavskem in dalje Gorenjskem LUO je nakazana. Povezavo s populacijo v Notranjskem in Primorskem LUO pa onemogoča avtocesta Ljubljana – Nova Gorica.

Slika 7.4: Prostorska porazdelitev navadnega jelena v LUO

Spolna in starostna struktura

Današnja spolna struktura populacije jelenjadi je naravna in ne odstopa veliko od razmerja 1 : 1 vendar v populaciji najverjetneje prevladujejo samice. Ob veliki slučajnostni komponenti odvzema pri mladih znaša delež moških mladičev v odvzemu 48 %.. Tudi današnja starostna struktura populacije je naravna in piramidalne oblike. Naravni in stabilni strukturi zagotavljata za populacijo ugodne socialne, znotraj vrstne odnose. Še pred desetimi leti je bila struktura populacije drugačna, prevladovali so mlajši jeleni, ki so osvajali prostor in šele za njimi so se širile tudi košute. Tudi starostna vrst jelenov je opazna, saj v zadnjih letih konstantno izločamo preko 2 % jelenov starosti nad 10 let.

Zdravstveno stanje

Zaradi manjkajočih podatkov o vzrokih bolezni oceno zdravstvenega stanja jelena težje podamo. Večjih poginov zaradi bolezni ne poznamo.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Z nadaljnjim povečevanjem številčnosti jelenjadi lahko pričakujemo tudi upad številčnosti srnjadi, saj srnjad po izločeni biomasi ni več najpomembnejša divjad v LUO. Predeli z najgostejšo jelenjadjo in srnjadjo se sicer prekrivajo. Jelenjad se širi tudi v predele, kjer je najgostejša populacija gamsa. Pričakujemo lahko negativne medvrstne odnose tudi med jelenom in gamsom.

Upad številčnosti srnjadi zaradi povečevanja številčnosti jelenjadi pa ni nujno posledica le kompeticije med tema vrstama, temveč je lahko tudi rezultat spreminjanja habitatov iz bolj odprtih v gozdnote. Jelenjad je namreč avtohtona vrsta, ki se po iztrebljanju pred 100 leti ponovno vrača v prvotne habitate.

7.3.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Osnovni cilj gospodarjenja z jelenjadjo je stabilna, vitalna populacija naravne spolne in starostne strukture, ki mora biti usklajena z okoljem

V osrednjem območju jelenjadi je cilj zadržati številčnost in preprečiti nadaljnjo rast številčnosti. Vendar je cilj tudi znotraj osrednjega območja diferenciran. Na najgostejšem delu populacije, to je na vzhodnem delu LUO

in zahodnem delu na desnem bregu Soče je cilj zmanjševanje številčnosti, saj ima tam jelenjad že znaten vpliv na okolje. Na desnem bregu reke Soče moramo zaustaviti tudi prodor jelenjadi proti jugu oziroma proti Goriškim Brdom.

Na območju brez prisotnosti jelenjadi oziroma tam, kjer je jelenjadi manj (druga ekološka enota), zaradi prisotnosti intenzivnega kmetijstva jelenjadi ne želimo imeti. Takšen cilj je postavljen zaradi izrazito negativnega vpliva na intenzivno obdelane kmetijske površine in zaradi konfliktov, ki lahko iz tega sledijo.

Glede na stanje populacije v smislu zdravstvenega stanja, izgub, telesnih in trofejnih mas, realizacije načrta odvzema in trendov vpliva na okolje se lahko v desetletju dogodi, da bo trenutni cilj odstopal od zgoraj postavljenega dolgoročnega. Morda bomo trenutne cilje glede številčnosti morali korigirali v smislu zmanjševanja številčnosti, lahko pa lokalno tudi v smislu povečevanja številčnosti, kar pa je manj verjetno.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna struktura

V populaciji želimo utrditi spolno in predvsem starostno strukturo. Pri tem mislimo na povečanje deleža starih, tudi trofejno zrelih osebkov. Vsekakor pa želimo v populaciji imeti naravno spolno razmerje ter piramidalno zastopane vse starosti jelenjadi, s tem da je največ mladih osebkov. Cilj je imeti v populaciji tudi zadosten delež jelenov starosti 10+ in več, vsaj z 2 %. Želimo tudi zadržati današnjo fizično kondicijo jelenjadi oziroma zadržati telesne mase in mase rogovja na današnji ravni.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

Imeti želimo zdravo populacijo jelenjadi, kjer se bodo bolezni pojavljale le sporadično. Razmerja populacije jelenjadi do ostalih vrst bodo morala biti na takšni ravni, da bodo zagotavljala obstoj tako jelenjadi kakor ostalih, predvsem rastlinojedih vrst. Pri uravnavanju medvrstnih odnosov je potrebno gledati vse vrste enakovredno, z izjemo alohtonega muflona. Pri neugodnih medvrstnih odnosih med muflonom in jelenjadjjo, te odnose uravnavamo z ustreznim gospodarjenjem z muflonom.

7.3.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji

Višina odvzema:

Višino odvzema se določa za celotno LUO, ločeno za ekološki enoti. V osrednjem območju je možno diferencirati načrt odvzema na območje na desni strani reke Soče ter po potrebi ločiti preostali del LUO na lovišča z gostejšo populacijo in manj gosto populacijo (nekdanje robno območje). Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije rastlinojede divjadi v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju.

V območjih, kjer je prisotnost jelenjadi nezaželena/nedopustna (ti. območja brez jelenjadi, druga ekološka enota), je potrebno težiti k popolnemu oz. »čim večjemu« odzemu jelenjadi. Odstrrel jelenjadi se v tem območju praviloma izvaja v strukturi 1 jelen 2+ in več : 1 košuta 2+ in več (lahko več jelenov in košut, vendar v razmerju 1:1) in neomejeno število živali 0+ in 1+ ne glede na spol. Razdelilnik odvzema jelenjadi je za lovišča v tem območju (druga ekološka enota) le okviren. S takšnim predpisom želimo vzpodbuditi odstrrel košut z namenom preprečevanja širjenja vrste. Ker je v robnih območjih spolna sestava zaradi izrazito spolno specifične disperzije močno odklonjena v prid samcev, se zna dogoditi, da določila ne bomo mogli izpolnjevati. V tem primeru se z letnim načrtom lahko predvidi tudi drugačne ukrepe, ki morajo voditi k osnovnemu cilju, da se jelenjad v ta območja ne naseli.

Starostna in spolna struktura

Pri navadnem jelenu uporabljamo sledeče spolne in starostne kategorije:

Preglednica 7.6: Starostni razredi navadnega jelena

Jeleni	Košute
Teleta M	Teleta Ž
Lanščaki	Junice
Jeleni 2 –4*	Košute 2+*
Jeleni 5 –9*	
Jeleni 10+*	

* dopolnjeno življenjsko leto; prehod v višji starostni razred s 1.4.

Ob izvršenem odstrele se ugotovi in evidentira tudi spol telet.

Pri izvajanju načrtovanega odvzema z odstrelom v razredu telet obeh spolov naj bo poudarek na tem, da je potrebno izvršiti količinsko zadosten odzem v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugotnega pomena.

V območjih s stalno prisotnostjo velikih zveri se načrtuje korigirana struktura od izhodiščne z manjšim deležem telet.

Ob kategorizaciji se na podlagi obrabljenosti zobovja oceni tudi starost nad dvo letnih jelenov in košut.

Preglednica 7.7: Izhodiščna starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema za osrednja populacijska območja (v %)

Starostni razred	M		Ž
Teleta M/Ž	16-21		17-22
Lanščaki/Junice	do 8		do 10
Jeleni 2 –4*	10-13	od 15 do max 20	od min 20 do 26
Jeleni 5 –9*	5-7		
Jeleni 10+*	do 4		
M:Ž	42-48		52-58

* Skupen odstotek načrtovanega števila dve in večletnih jelenov (vseh treh starostnih kategorij skupaj) v osrednjih populacijskih območjih ne sme presegati 20 %.

Časovna dinamika odvzema

Priporočeno je čim hitreje izvršiti odstrel telet, junic in košut, predvidoma najmanj 70 % do 30. novembra.

Ostalo

Naseljevanje in doseljevanje (dodajanje) jelenjadi v prosto naravo v LUO ni potrebno in strokovno ni dopustno.

Glede na cilje v osrednjih in robnih populacijskih območjih se lahko s primerno utemeljitvijo odstrel nad dvo letnih košut v določenem deležu veže na odstrel nad dve in večletnih jelenov. Odstrel košut naj znaša praviloma vsaj med 70 do 100 % višine odstrela nad dvo in več letnih jelenov, pri čemer se vezava dotičnih kategorij kot redni postopek vpelje skozi letne načrte LUO postopoma, najkasneje pa v treh letih od nastopa veljavnosti območnih načrtov.

Za **osrednje populacijsko območje** so dopustna odstopanja v realizaciji od načrta po loviščih in za LUO sledeča: odstopanje je praviloma v višini do + -15 % od skupno načrtovanega števila odvzema vseh kategorij. Načrta odvzema v razredu dve in večletnih jelenov ni treba realizirati ter ga tudi ni dovoljeno presegati, razen sorazmerno s preseganjem skupno načrtovanega odvzema. Načrtovani odzem jelenov starostnega razreda 5–9 let se ne sme presegati, lahko pa se ga nadomesti z odvzemom mladih 2-4 letnih ali starih jelenov 10+. Načrtovani odzem jelenov starostnega razreda 10+ se lahko nadomesti z odvzemom mladih 2-4 letnih jelenov. Z letnimi načrti LUO se nadomeščanje med kategorijami dve in večletnih jelenov lahko drugače uredi. Pri košutah je dovoljeno odstopanje do +- 15 %, pri teletih in enoletnih osebkih pa do +- 30 % od načrtovanega števila odvzema. V primeru, da je v posameznem starostnem razredu načrtovan odzem do 10 živali, dopustna toleranca +-15 % ali +- 30 % pomeni dve do tri (2-3) živali, pri načrtovanem odvzemu 11 ali več kosov pa zaokrožitev na najbližjo celo vrednost. Za lovišča osrednjega življenjskega območja, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov jelenjadi, se kot dopustno odstopanje od načrta šteje realizacija +-2 kosa, pri čemer načrta odvzema dve in večletnih jelenov ni dovoljeno presegati.

Preseganje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj, ki bi nastalo kot posledica evidentiranih izgub jelenjadi po končani lovni dobi na posamezno spolno in starostno kategorijo ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema v posamezni spolni in starostni kategoriji, ne štejejo kot kršitev določil načrta.

Merila za pravilnost odstrela

Vodilo pri upravljanju z jelenjadjo je ohranitev vitalnih, zdravih populacij, številčno usklajenih z danostmi okolja. Za doseg cilja je zato nujno doseganje dovolj visokega količinskega odstrela hkrati z upoštevanjem izbirnega, t.i. kakovostnega odstrela. Iz populacije naj se praviloma odstranjujejo podpopovprečno telesno in trofejno razviti osebki, kar v grobem pomeni, da se v populacijah teži k varovanju telesno in tudi po rogovju močnejše razvitih osebkov. Pogoji izbirnega odstrela bodo opredeljeni v letnih načrtih LUO kot priporočila.

Usmeritve za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja divjadi

Stanje številčnosti se ne spremlja absolutno, temveč relativno glede na pojavljanje jelenjadi v posameznem letu. To je tudi ena izmed osnov za določevanje višine odvzema. Poleg rednega spremljanja z opazovanji naj

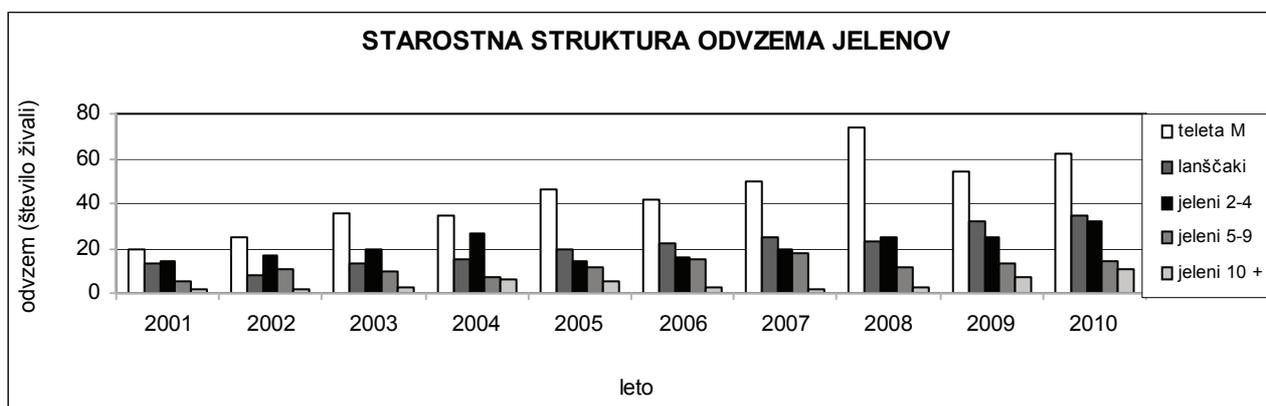
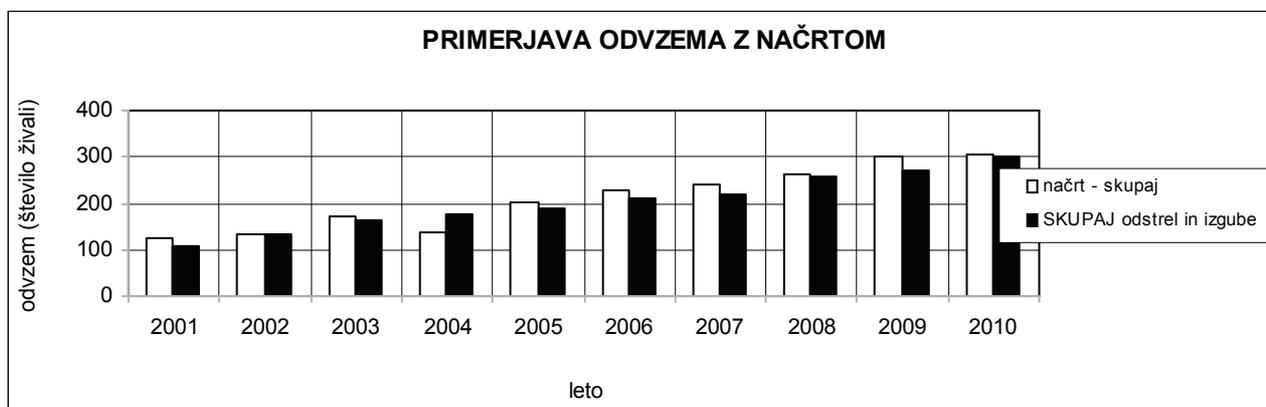
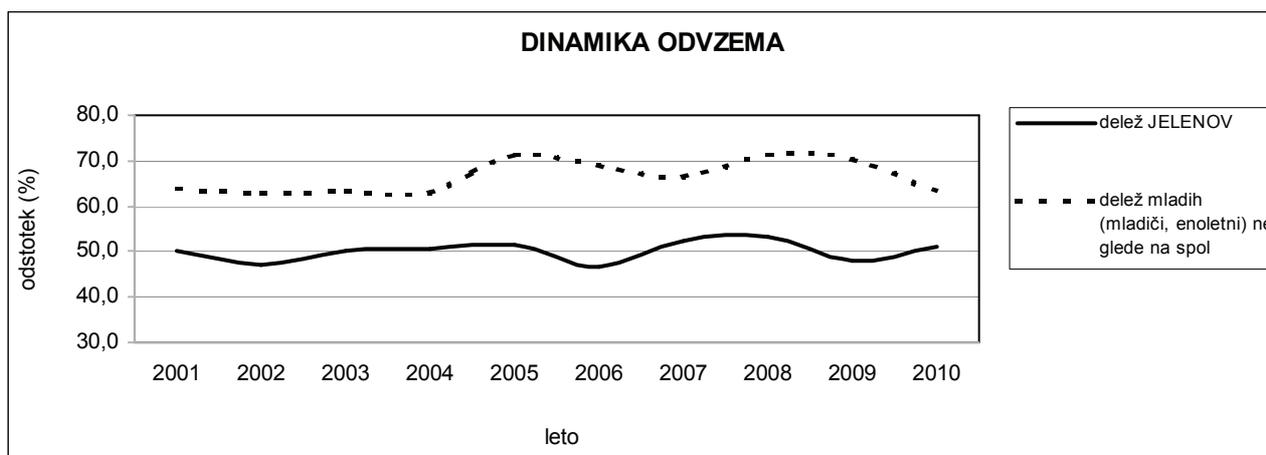
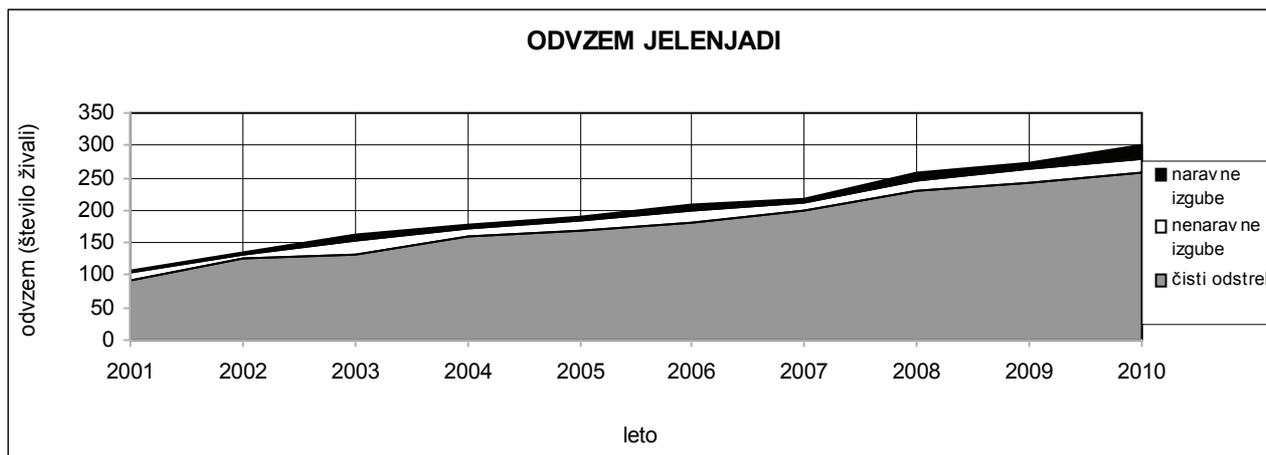
lovišča v kolikor je le mogoče ugotavljajo tudi vzroke naravnega pogina jelenjadi. Med vzroki prvenstveno ločimo v kolikor je seveda mogoče ali je pogin zaradi napada zveri ali bolezni in nadalje še katere zveri in kakšne bolezni.

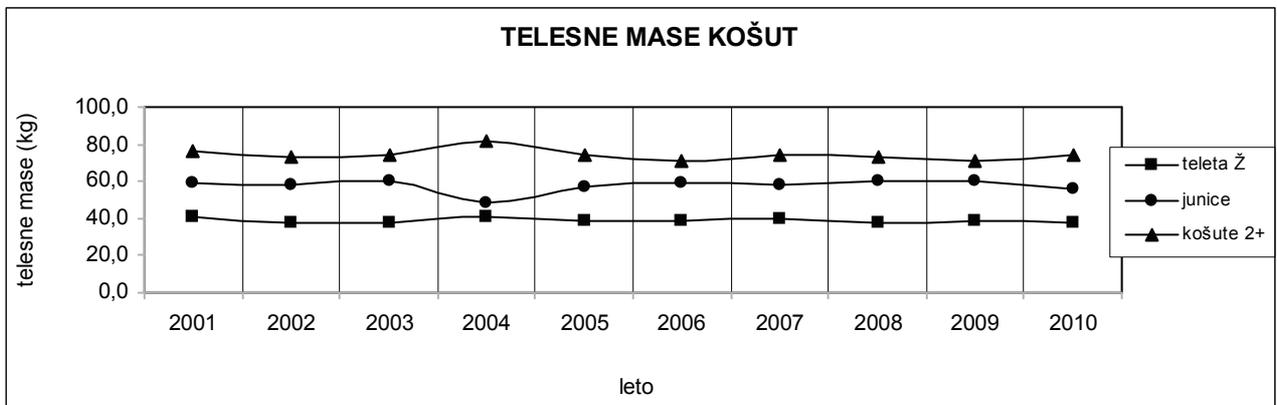
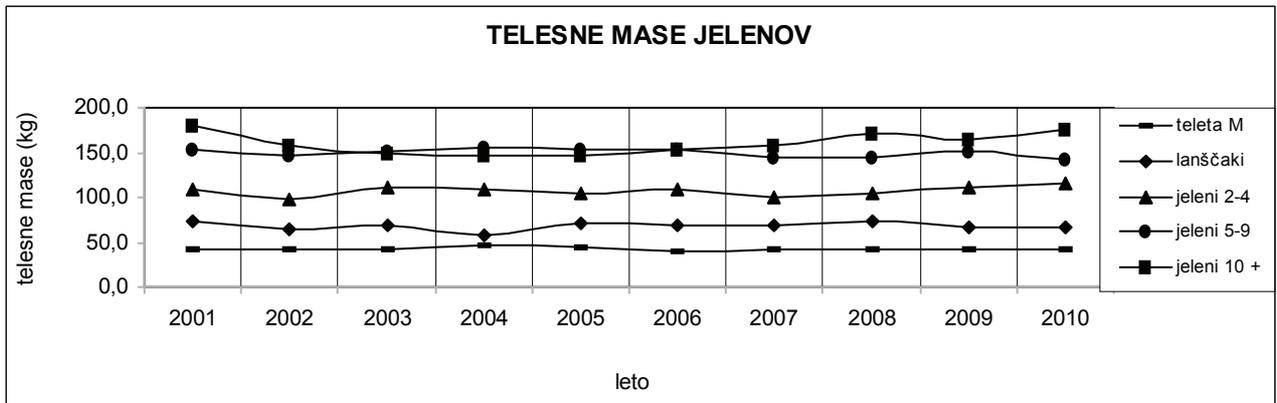
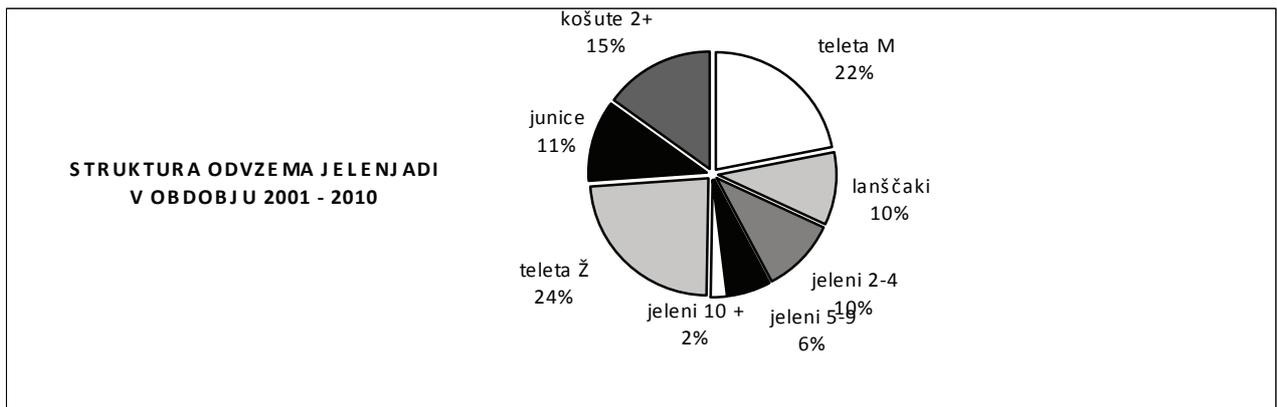
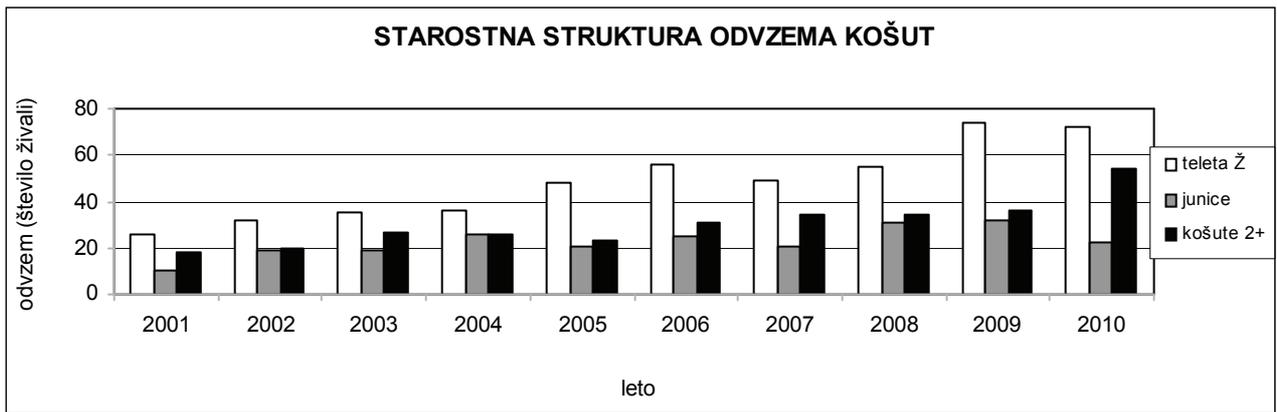
Usmeritve za preprečevanje škod od in na divjadi

Posebnih usmeritev samo za jelenjad ni, pač pa veljajo vse splošne usmeritve tako glede preprečevanja škod od jelenjadi, še bolj pa usmeritve glede škod na jelenjadi, s posebnim poudarkom na povozih. Te usmeritve so podrobno opisane v posebnem poglavju o škodah.

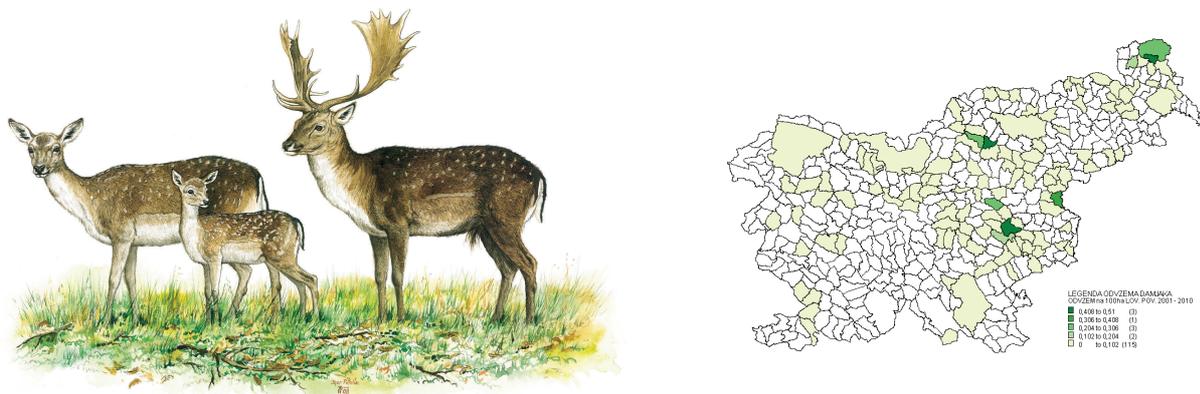
Preglednica 7.8: Pregled podatkov o navadnem jelenu za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube (kos)													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
teleta M	20	25	36	35	46	42	50	74	54	62	444	43,5	21,8
lanščaki	13	8	13	15	20	22	25	23	32	35	206	20,2	10,1
jeleni 2-4	14	17	20	27	14	16	20	25	25	32	210	20,6	10,3
jeleni 5-9	5	11	10	7	12	15	18	12	13	14	117	11,5	5,8
jeleni 10 +	2	2	3	6	5	3	2	3	7	11	44	4,3	2,2
skupaj JELENI	54	63	82	90	97	98	115	137	131	154	1021	100,0	50,2
teleta Ž	26	32	35	36	48	56	49	55	74	72	483	47,7	23,8
junice	10	19	19	26	21	25	21	31	32	22	226	22,3	11,1
košute 2+	18	20	27	26	23	31	34	34	36	54	303	29,9	14,9
skupaj KOŠUTE	54	71	81	88	92	112	104	120	142	148	1012	100,0	49,8
SKUPAJ odstrel in izgube	108	134	163	178	189	210	219	257	273	302	2033		100,0
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom (kos ali %)													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		
načrt - skupaj	124	134	172	137	201	227	243	262	300	306	2106		
odstrel in izgube / načrt	87,1	100,0	94,8	129,9	94,0	92,5	90,1	98,1	91,0	98,7	96,5		
delež JELENOV	50,0	47,0	50,3	50,6	51,3	46,7	52,5	53,3	48,0	51,0	50,2		
delež trofejnih jelenov 2+ in več	19,4	22,4	20,2	22,5	16,4	16,2	18,3	15,6	16,5	18,9	18,2		
delež mladih (0+,1+) ne glede na spol	63,9	62,7	63,2	62,9	71,4	69,0	66,2	71,2	70,3	63,2	66,8		
Izgube													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
nenaravne izgube	12	6	20	13	14	21	13	15	20	20	154	63,9	
naravne izgube	5	1	10	6	6	9	6	12	9	23	87	36,1	
skupaj izgube	17	7	30	19	20	30	19	27	29	43	241	100,0	
% izgub	15,7	5,2	18,4	10,7	10,6	14,3	8,7	10,5	10,6	14,2	11,9		
čisti odstrel	91	127	133	159	169	180	200	230	244	259	1792		
Vzroki izgub													
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
1 neznan	2		9	6	5	4	6	9	5	10	56	23,2	
2 bolezen	1	1				4		1		2	9	3,7	
3 krivolov	1		2			2	4	1	1		11	4,6	
4 cesta	4	3	8	9	10	17	6	8	14	16	95	39,4	
5 železnica	7	3	10	4	4	2	3	6	4	3	46	19,1	
6 plenilci	2		1		1	1		2	4	11	22	9,1	
7 psi										1	1	0,4	
8 kosilnica											0	0,0	
9 garje											0	0,0	
Telesne mase (biološka telesna masa v kg)													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010			
teleta M	42,2	41,3	41,4	47,3	43,4	39,5	41,7	41,9	41,8	41,8			
indeks	100,0	97,9	98,1	112,1	102,8	93,6	98,8	99,3	99,1	99,1			
lanščaki	72,8	64,3	69,0	57,5	70,5	68,6	68,3	72,7	67,5	66,0			
indeks	100,0	88,3	94,8	79,0	96,8	94,2	93,8	99,9	92,7	90,7			
jeleni 2-4	109,6	97,5	111,4	108,1	105,1	108,3	100,3	105,4	110,9	115,5			
indeks	100,0	89,0	101,6	98,6	95,9	98,8	91,5	96,2	101,2	105,4			
jeleni 5-9	153,3	146,7	152,2	156,0	154,0	153,0	144,8	145,4	151,0	142,3			
indeks	100,0	95,7	99,3	101,8	100,5	99,8	94,5	94,8	98,5	92,8			
jeleni 10 +	180,0	158,5	148,0	147,5	145,7	154,0	157,5	171,3	165,4	174,7			
indeks	100,0	88,1	82,2	81,9	80,9	85,6	87,5	95,2	91,9	97,1			
teleta Ž	40,9	38,1	37,1	40,9	38,5	39,2	39,9	37,9	38,6	37,2			
indeks	100,0	93,2	90,7	100,0	94,1	95,8	97,6	92,7	94,4	91,0			
junice	59,6	58,4	60,7	48,5	56,5	59,3	58,0	59,8	60,2	56,4			
indeks	100,0	98,0	101,8	81,4	94,8	99,5	97,3	100,3	101,0	94,6			
košute 2+	76,5	73,6	74,3	81,4	73,8	70,6	73,9	72,9	71,0	74,1			
indeks	100,0	96,2	97,1	106,4	96,5	92,3	96,6	95,3	92,8	96,9			

7.4 DAMJAK (*Dama dama L.*)

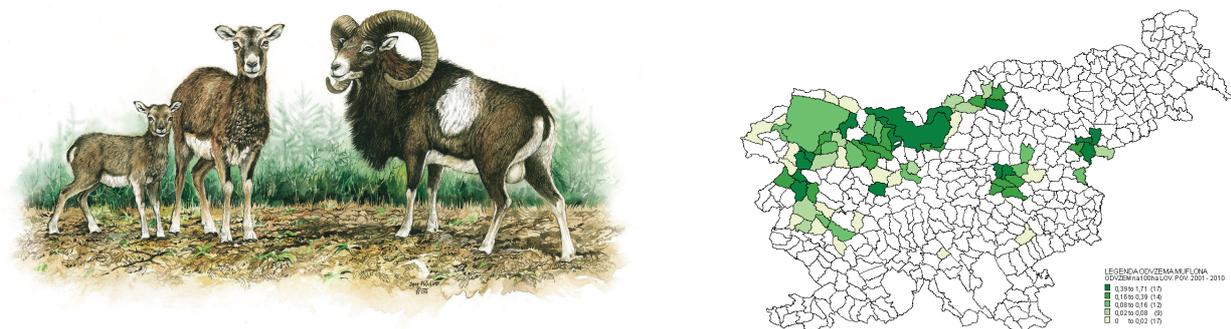
Slika 7.5: Slika damjaka in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

Damjaki se občasno pojavljajo v bližini obor iz katerih pobegnejo. V LUO je takih obor kar štirinajst. Ker so pobegi v zadnjih letih pogostejši, smo odvzem v zadnjih treh letih tudi načrtovali. Odvzem smo izvršili le v letu 2010 in sicer 10 živali vseh starosti in obeh spolov. V desetletju smo na ta način izločili 23 živali. O pobegu živali iz obore mora lastnik oziroma imetnik obore obvestiti ZGS, lovsko inšpekcijo in upravljavce lovišč/LPN. Lastnik oziroma imetnik obore mora pobeglo divjad ujeti v osmih dneh od dneva, ko je bil pobeg ugotovljen, sicer se pobegla divjad šteje za prosto živečo divjad. V tem primeru je damjake potrebno iz proste narave odstraniti v celoti. Osnova za odvzem je odločba lovske inšpekcije, katero pridobijo upravljavci lovišč z vednostjo ZGS. Pri lovu je potrebno upoštevati določila odločbe.

Preglednica 7.9: Pregled podatkov o damjaku za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube (kos)													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
teleta M			4								4	50,0	17,4
lanščaki								1		1	2	25,0	8,7
jeleni 2-4			2								2	25,0	8,7
jeleni 5-8											0	0,0	0,0
jeleni 9 +											0	0,0	0,0
skupaj JELENI	0	0	6	0	0	0	0	1	0	1	8	100,0	34,8
teleta Ž			2				1				3	20,0	13,0
junice			1					1			2	13,3	8,7
košute 2+			7			1	1	1			10	66,7	43,5
skupaj KOŠUTE	0	0	10	0	0	1	2	2	0	0	15	100,0	65,2
SKUPAJ odstrel in izgube	0	0	16	0	0	1	2	3	0	1	23		100,0
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom (kos ali %)													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		
načrt - skupaj										5	5		
odstrel in izgube / načrt										20,0	460,0		
delež JELENOV			37,5			0,0	0,0	33,3		100,0	34,8		
delež trofejnih jelenov 2+ in več			12,5			0,0	0,0	0,0		0,0	8,7		
delež mladih (0+,1+) ne glede na spol			43,8			0,0	50,0	66,7		100,0	47,8		
Izgube													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
nenaravne izgube											0		
naravne izgube											0		
skupaj izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
% izgub			0,0			0,0	0,0	0,0		0,0	0,0		
čisti odstrel	0	0	16	0	0	1	2	3	0	1	23		

7.5 MUFLON (*Ovis ammon musimon* L.)

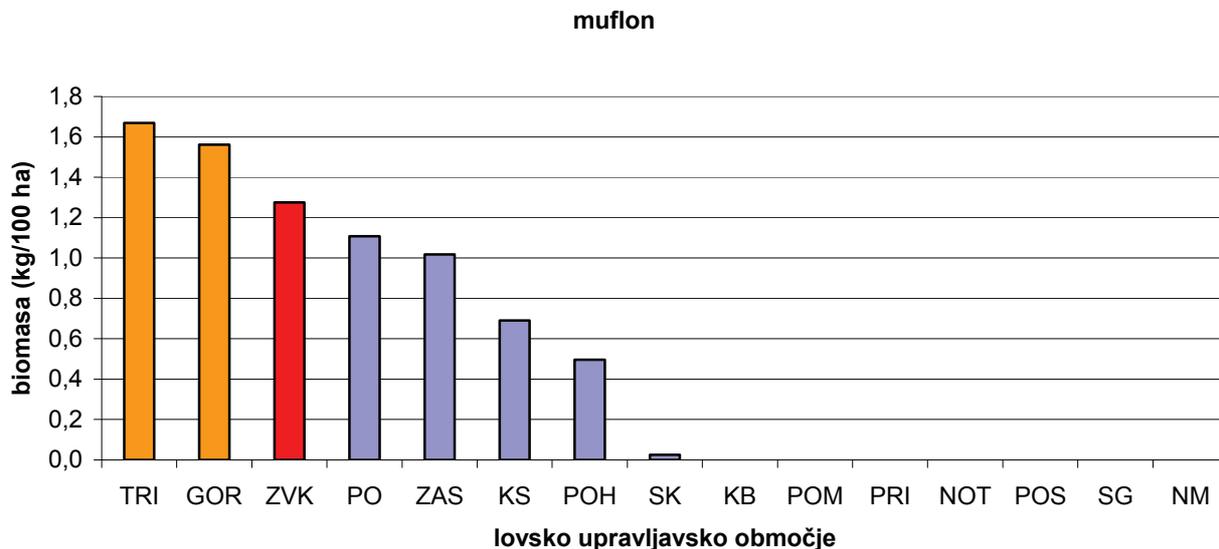

Slika 7.6: Slika muflona in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

7.5.1 Prostorski okvir obravnave

Največja gostota muflonov v LUO je v loviščih, kjer je bil pred 30. leti naseljen in v sosednjih loviščih, kamor se je razširil. Muflon se posamič včasih pojavlja tudi v nekaterih drugih loviščih, vendar bolj poredkoma, posebnost so mufloni, ki so bili protizakonito izpuščeni v naravo izven območij prvotne naselitve z namenom nadaljnje gojitve. Zaradi cilja upravljanja z muflonom, le-tega v LUO obravnavamo v okviru ekološke enote, ki jo imenujemo osrednje območje. V to enoto so vključena tudi tri lovišča na robu Trnovske planote (Lijak, Čaven, Hubelj), kamor mufloni prehajajo redno, a praviloma le v zimskem času. Vse ostalo območje v LUO je zaradi postavljenega cilja upravljanja z muflonom območje brez prisotnosti, ne glede na to, da je muflon zaradi protipravne izpustitve prisoten tudi izven osrednjega območja.

Čeprav je muflona v LUO malo, le 2 % izločene skupne biomase, pa pripada populaciji v slovenskem merilu pomembno tretje mesto. Več muflona je le v sosednjih Triglavskem in Gorenjskem LUO. V ostalih dveh sosednjih LUO muflona ni.

Grafikon 7.5: Mesto relativne biomase muflona med LUO v Sloveniji

Preglednica 7.10: Ekološke enote muflona

šifra		lovišče	ekološka enota
stara	nova		
207	1201	Kanal	osrednje območje
367	1202	Most na Soči	osrednje območje
208	1207	Čepovan	osrednje območje
365	1208	Trebuša	osrednje območje
204	1211	Trnovski gozd	osrednje območje
211	1210	Lijak	osrednje območje
2	1212	Čaven	osrednje območje
7	1213	Hubelj	osrednje območje
skupaj osrednje območje			
skupaj območje brez prisotnosti			
skupaj			

7.5.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem muflona je znašal 88,8 % od načrta odvzema. Načrtovani odvzem je bil dosežen nad 90 % le v petih letih (2004, 2005, 2006, 2008, 2010). Najnižje je bil načrt dosežen 70,1 % v letu 2001, najvišje 103,7 % v letu 2010. Delež ovnov v odvzemu je znašal 52,6 %, delež ovc 47,4 %. Odvzem mladih muflonov, mladičev in enoletnikov ne glede spol, je dosegel 55,1 %. Delež ovnov 2+ in starejših je znašal 25,0 %, delež ovc 2+ in starejših je znašal 19,9 %. Spolna in starostna struktura odvzema je tekom desetih let dokaj konstantna. Izgube predstavljajo 3,3 % odvzema. Delež naravnih izgub dosega 71,1 %. Med izgubami prevladujejo neznan vzrok s 60,5 %, slede psi s 15,8 % in povozi z 10,5 %. Ostali vzroki izgub so manj pomembni. Tudi izgube so tekom desetih let dokaj konstantne brez izrazitih trendov.

Biološki kazalniki

Telesne mase ovnov in ovc po vseh starostnih kategorijah ne izkazujejo izrazitejših trendov upadanja ali naraščanja mas. Test telesnih mas enoletnih osebkov, ločeno po spolu, v dveh primerjalnih petletnih obdobjih (2001–2005 in 2006–2010) prav tako pokaže, da med poprečnima telesnima masama v dveh obdobjih ne obstajajo značilne razlike ($p_{\text{moški}} = 0,098$; $p_{\text{ženski}} = 0,722$).

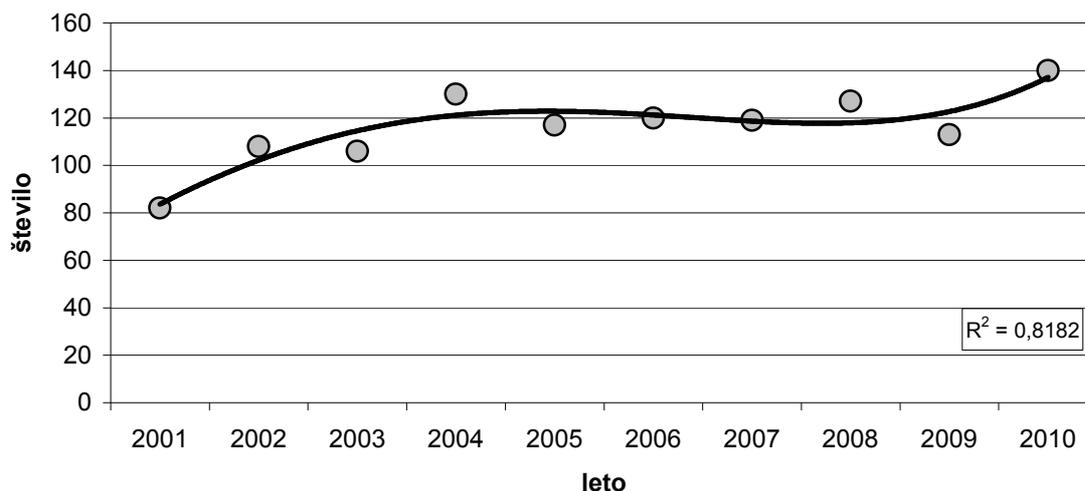
Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Z muflonom se je v preteklem desetletju upravljalo po modelu za ohranjanje številčnosti (delež moških 50 %, delež ovnov 2+ 25 % in delež ovc 2+ 20 %). Uporabljen model ocenjujemo kot primeren in uspešen, saj dosežena struktura odvzema ne odstopa od modela in je bila tekom desetih let realizirana vsakoletno zelo konstantno.

7.5.3 Ocena stanja populacije

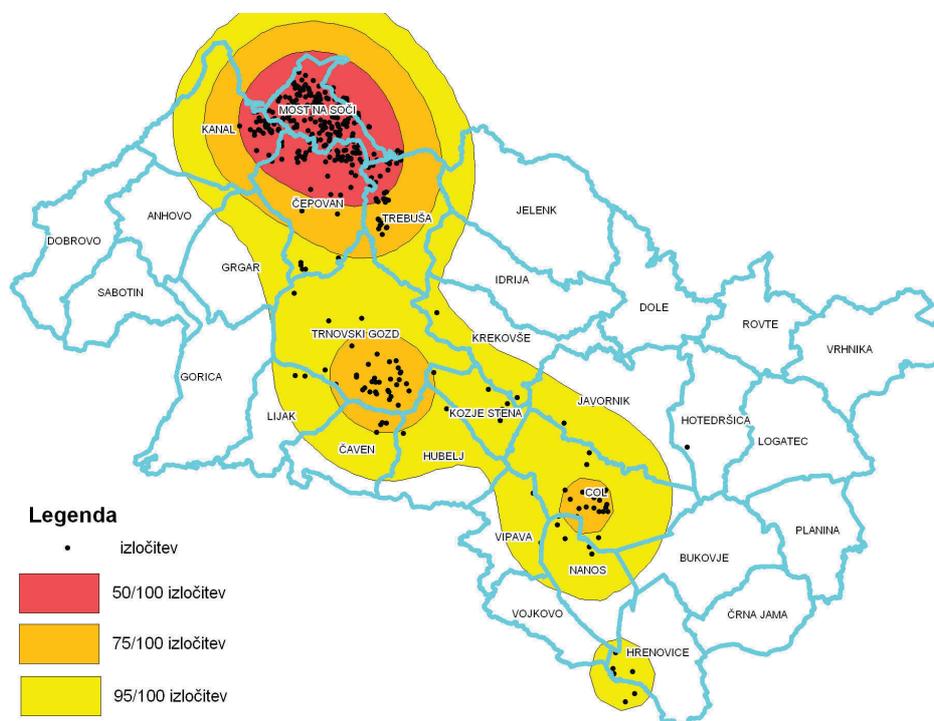
Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Trend številčnosti muflonov kaže tendenco porasta, še zlasti v zadnjih nekaj letih. Ker se muflon v zadnjem času opazneje tudi prostorsko širi (tudi nelegalen vnos), pričakujemo povečevanje številčnosti tudi v bodoče, v kolikor porast številčnosti ne bomo z ustreznim upravljanjem ustavili.

Grafikon 7.6: Trend odvzema muflona

Značilno za prostorsko porazdelitev je, da je populacijsko območje sestavljeno iz muflonov iz dveh prostorsko ločenih naselitev v Trnovskem gozdu in na Mostu na Soči. Iz osnovnih naselitev so se mufloni razširili v sosednja lovišča Trebuša, Čepovan in Kanal. Nadaljnja značilnost prostorske porazdelitve je velika neenakomerna gostota populacije. Najgostejša je še vedno v območju prvotne naselitve. Zelo pomembna značilnost porazdelitve muflonov pa je, da se naselitvi šele v zadnjem času medsebojno povezujeta. Tretja skupina muflonov v lovišču Col predstavlja iz obore protipravno izpuščene muflone s ciljem nadaljnega gospodarjenja z vrsto. Mufloni iz LUO se ne povezujejo z mufloni iz Triglavskega LUO, čeprav ti dve populaciji ločujejo le reke Soča, Idrija in Bača. Reke očitno predstavljajo za muflona oviro pri njegovem prostorskem širjenju. Z drugimi LUO se mufloni ne povezujejo, kar v končni fazi lahko pomeni problem genetske osiromašitve populacije.

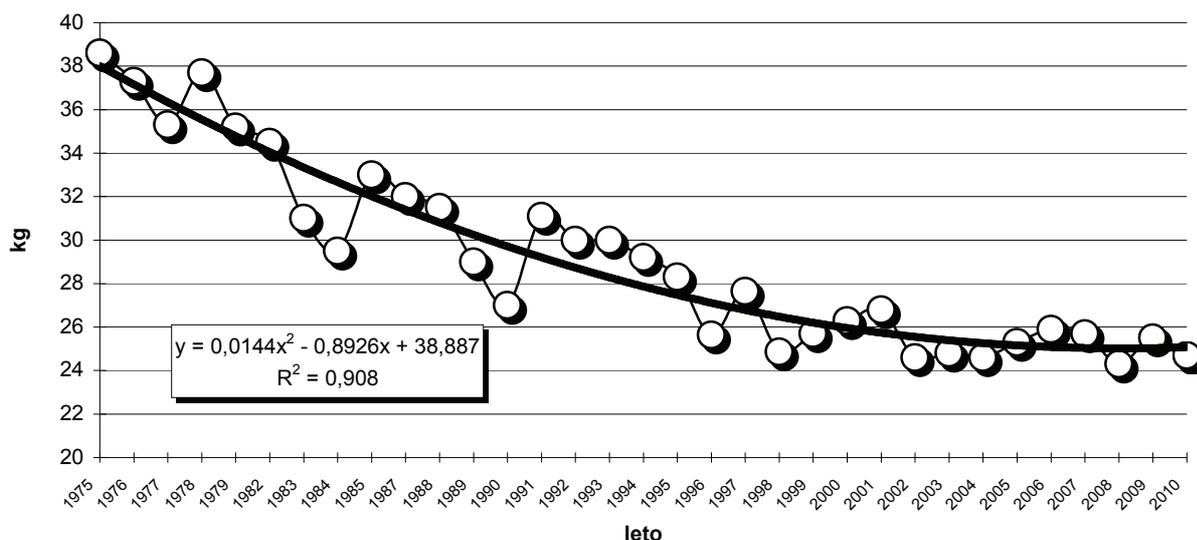
Slika 7.7: Prostorska porazdelitev muflona v LUO

Spolna in starostna struktura

Spolna struktura populacije muflona je naravna in ne odstopa veliko od razmerja 1 : 1, vendar v populaciji najverjetneje prevladujejo samice. Ob razmeroma veliki slučajnostni komponenti odvzema pri mladih znaša delež moških mladičev v odvzemu 44 %. Tudi starostna struktura populacije je naravna in piramidalne oblike. Naravni in stabilni strukturi zagotavljata za populacijo ugodne socialne, znotraj vrstne odnose.

Zdravstveno stanje

Zaradi manjkajočih podatkov o vzrokih bolezni oceno zdravstvenega stanja muflona teže podamo. Večjih poginov zaradi bolezni ne poznamo. Zaradi izoliranosti populacije in pomanjkanja križanja z drugimi populacijami obstaja nevarnost genetske oslavitve populacije, ki se kaže predvsem v današnjih nižjih telesnih masah v primerjavi z masami ob naselitvi izpred tridesetih in več let.

Grafikon 7.7: Upad telesnih mas dvo in večletnih muflonov od naselitve do danes

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Negativni vplivi se kažejo med populacijama srnjadi in muflonov na območjih, kjer je populacija muflonov najgostejša (lovišči Most na Soči, Trnovski gozd). Srnjad in tudi gams se muflonom umikata, saj imata ti vrsti drugačen dnevni in prostorski ritem kakor mufloni.

7.5.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Cilj upravljanja z muflonom je stabilna in zdrava populacija naravne spolne in starostne strukture, ki mora biti usklajena z življenjskim okoljem in še posebno z ostalimi populacijami divjadi. Bistvo zelenega stanja populacije muflona je ohranjanje današnjega stanja. To pomeni, da naj bi se populacija ne širila navzven izven današnjega populacijskega območja. Zaradi izmenjave genetskega materiala je zaželena razširitev oziroma spojitev med posameznimi naselitvami muflonov. Številčnost muflonov naj se več ne povečuje, zaželena je celo manjša številčnost populacije. Izven osrednjega območja je muflon nezaželena vrsta divjadi.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna struktura

Ciljna starostna in spolna struktura je danes že dosežena, zato jo moramo samo ohranjati. V populaciji si želimo nekoliko večji delež starih muflonov - preko šest let starosti. Glede kakovostne strukture pa si želimo kakovostnejšo populacijo tako glede telesnih mas kakor glede trofejev. Ker je zelo verjetno prišlo do genetske osiromašitve populacije zaradi tridesetletnega križanja v sorodu na manjši izolirani površini, bo ta cilj teže doseči. Vseeno si moramo kot cilj zastaviti tudi genetsko izboljšanje populacije.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

Populacija muflonov ne sme ogrozati ostalih vrst divjadi, še posebej tu mislimo na srnjad, gamsa in jelenjad. To ciljno razmerje bomo dosegli, če bomo dosegali ostale parametre postavljenega cilja upravljanja s populacijo muflona, predvsem z njeno številčnostjo in prostorsko porazdelitvijo. V kolikor se bodo pojavljala negativna razmerja na škodo srnjadi, gamsa in jelena, je potrebno medvrstna razmerja uskladiti »na škodo« muflona.

7.5.5 Usmeritve za upravljanje s populacijoVišina odvzema:

Višino odvzema se določa ločeno za osrednje območje in za ostala lovišča. Pri določitvi višine odvzema za osrednje območje se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije rastlinojede divjadi v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju. Za določevanje višine odvzema, kjer je muflon nezaželen, se poslužujemo veljavnih odločb za odstranitev muflonov iz lovišč, bodisi se višina odvzema določa po avtomatizmu za lovišča, kamor lahko muflon zaide.

Starostna in spolna struktura

Pri muflonu uporabljamo sledeče spolne in starostne kategorije:

Preglednica 7.11: Spolni in starostni razredi muflona

Starostni razred	Ovni	Ovce
I	0+	0+
II	1+	1+
III	2+ in starejši	2+ in starejše

I. starostni razred sestavljajo jagnjeta (mladiči) obeh spolov;

II. starostni razred sestavljajo enoletni ovni in ovce.;

III. starostni razred sestavljajo ovni in ovce starosti 2+ in starejši.

Starostna in spolna razdelitev odvzema je odvisna od postavljenega cilja glede številčnosti populacije. Starostna in spolna razdelitev odvzema kakršna je prikazana v preglednici velja za strukturno stabilno zgrajeno populacijo, kar pomeni enakomerno spolno strukturo in piramidalno starostno strukturo. V kolikor stanje v populaciji odstopa od tega modela, je treba korigirati strukturo odvzema tako, da v populaciji ustvarjamo zeleno stanje glede spolne in starostne strukture.

Preglednica 7.12: Starostna in spolna struktura odvzema

Spol	star. razred	vzdrževanje št.	zmanjšanje št.
		%	%
Ovni	I	min 10	10
	II	15	12
	III	max 25	min 23
	skupaj	50	45
Ovce	I	min 15	10
	II	15	20
	III	max 20	min 25
	skupaj	50	min 55
Skupaj		100	100

Ostalo

Naseljevanje muflona v prosto naravo na novih območjih v LUO strokovno ni zaželeno in dopustno.

Dopustna odstopanja za muflona so: po višini do + - 15 % od načrtovanega skupnega števila odvzema. Odvzem v III. starostnem razredu (2+) pri vsakem od obeh spolov se lahko prekorači le do 10 %, v ostalih razredih preseganje ni omejeno. Neizvršeni odvzem v III. starostnem razredu se lahko nadomesti z odvzemom v I. in II. starostnem razredu. Dopustno odstopanje v spolni strukturi je praviloma do 5 % od realizirane strukture v odstotkih (npr.: 45 : 55 %). Morebitna odstopanja prek meja dopustnih odstopanj se upoštevajo pri letnih načrtih v naslednjem obdobju.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov muflona, se kot dopustno odstopanje od načrta praviloma šteje realizacija + - 1 kos. V teh loviščih se III. starostni razred lahko praviloma preseže za 1 kos, razlika v spolnem razmerju pa lahko pri realizaciji odstopa tudi za 1 kos.

Za lovišča, ki imajo skupen načrt odvzema oziroma kjer načrt za posamezno lovišče ne presega 3 kose, načrta odvzema ni obvezno dosegati, presega pa se ga lahko za 1 kos.

Morebitna odstopanja realiziranega odvzema od načrtovanega prek dovoljenih meja, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub muflonov po končani lovni dobi na posamezno spolno in starostno kategorijo ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema v posamezni spolni in starostni kategoriji, ne štejejo kot kršitev določil načrta. Morebitna odstopanja pri starostni strukturi v III. starostnem razredu pri obeh spolih se, ne glede na meje dopustnih odstopanj, upošteva pri letnih načrtih v naslednjem obdobju.

Usmeritve za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja divjadi

Stanje številčnosti se ne spremlja absolutno, temveč relativno glede na pojavljanje muflonov v posameznem letu. To je tudi ena izmed osnov za določevanje višine odvzema. Poleg rednega spremljanja z opazovanji naj lovišča, v kolikor je le mogoče, ugotavljajo tudi vzroke pogina muflonov. Prvenstveno ugotavljamo vzrok izgub (bolezen, zveri...), potem pa, če je to mogoče, tudi dejanskega povzročitelja (vrsta bolezni ali plenilca...).

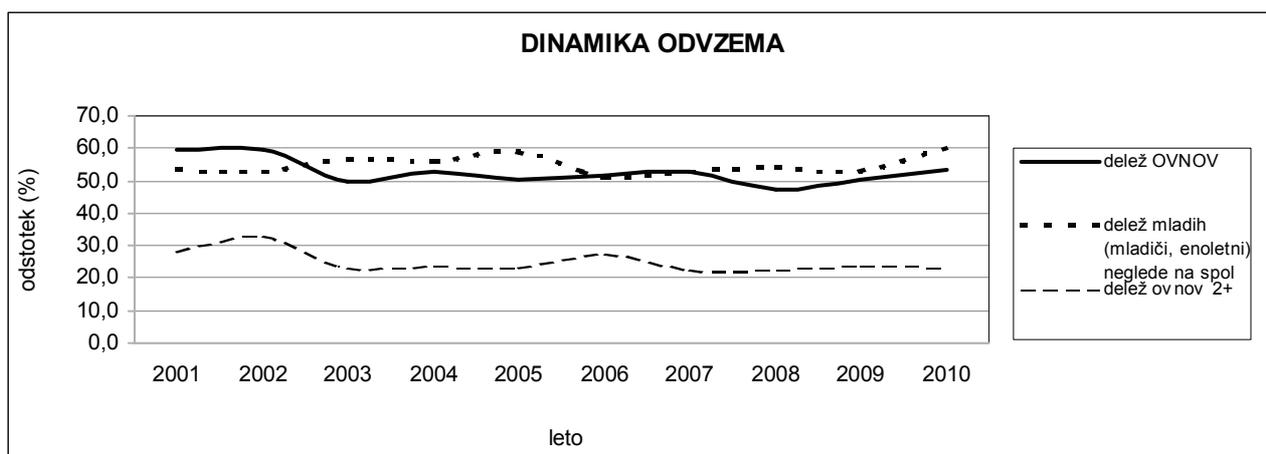
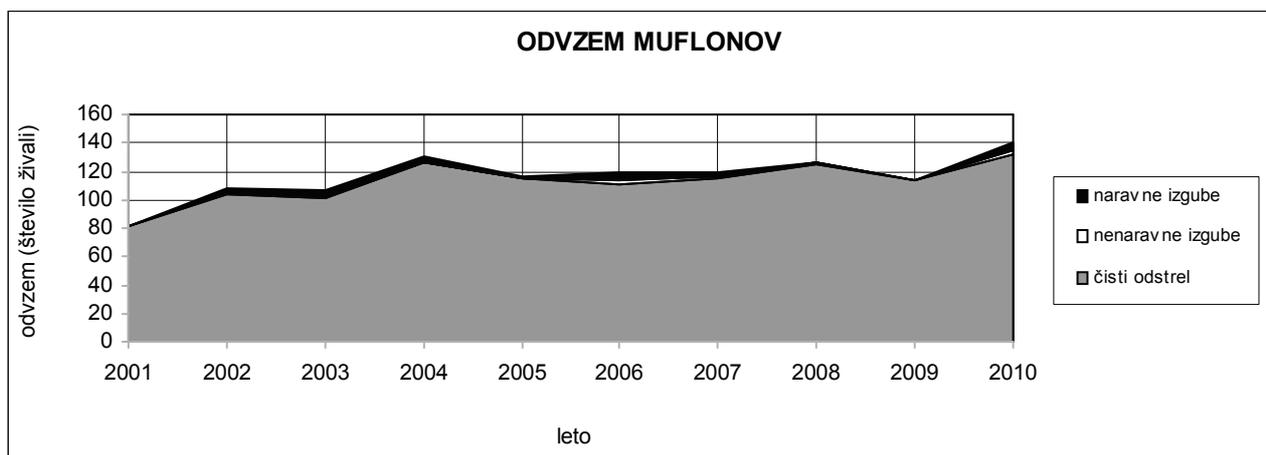
Usmeritve za preprečevanje škod od in na divjadi

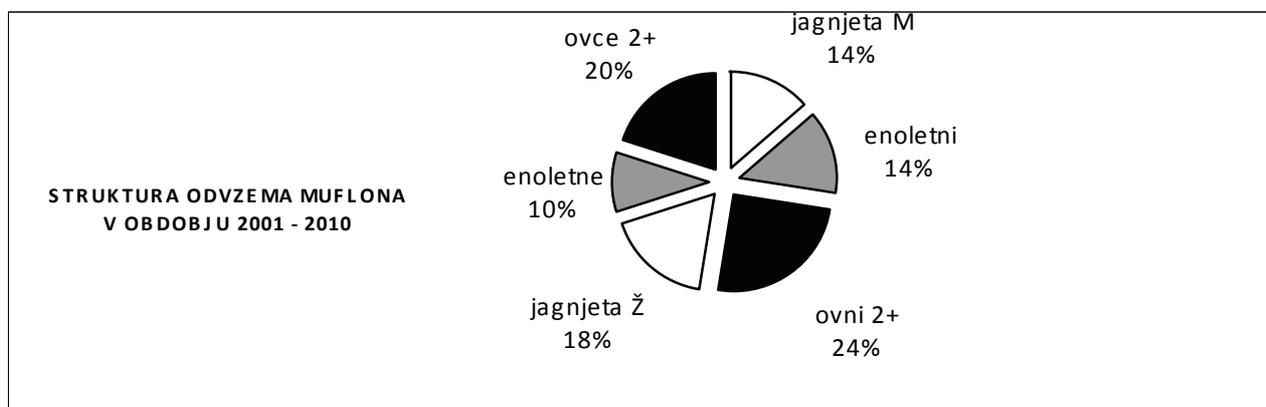
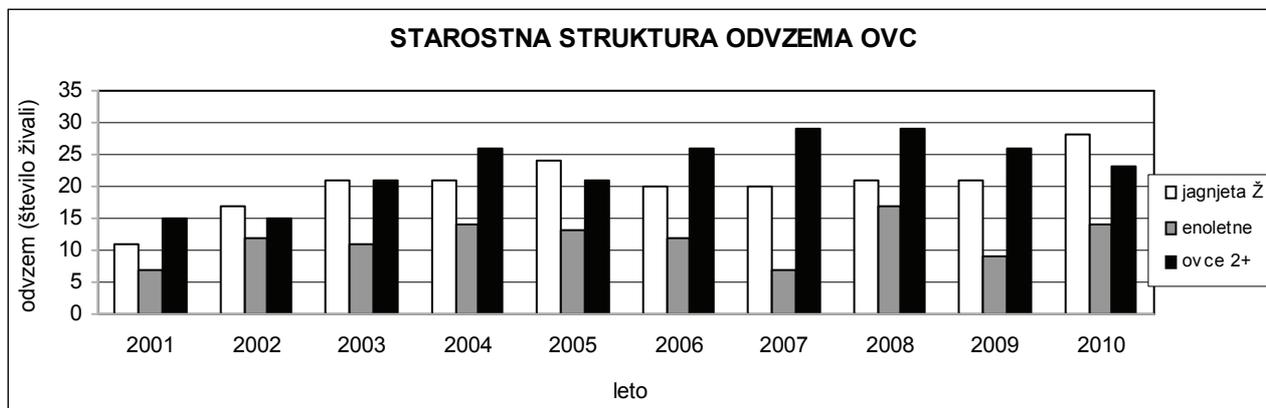
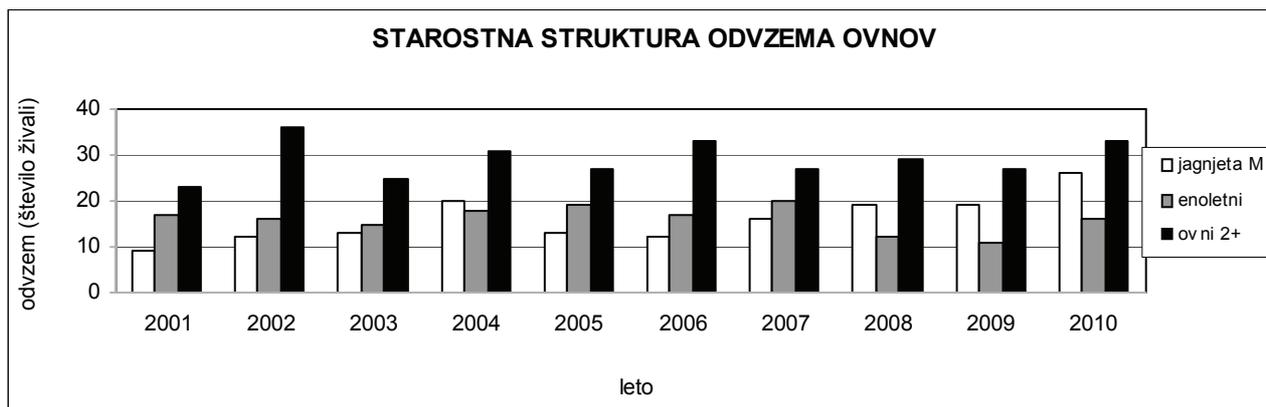
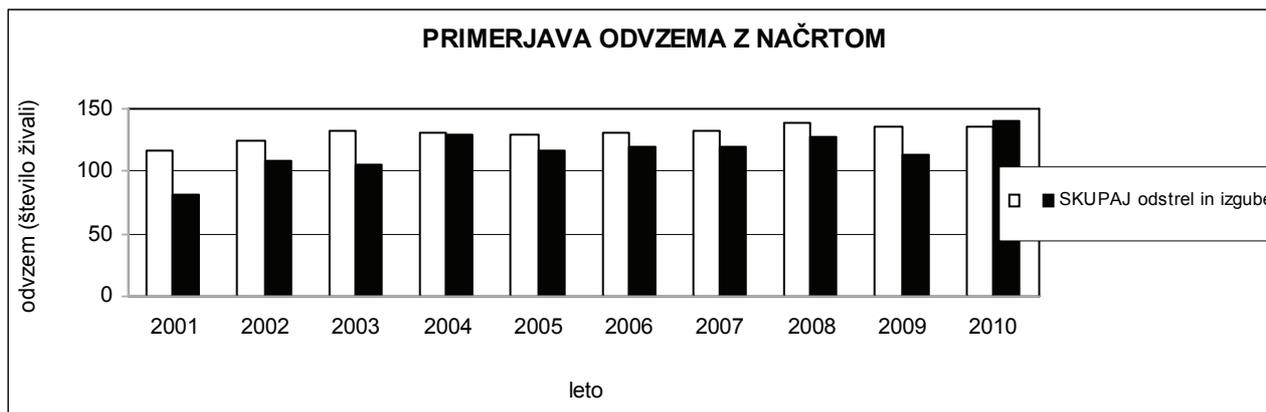
Posebnih usmeritev samo za muflona ni, pač pa veljajo vse splošne usmeritve tako tudi glede preprečevanja škod od muflonov. Te usmeritve so podrobno opisane v posebnem poglavju o škodah.

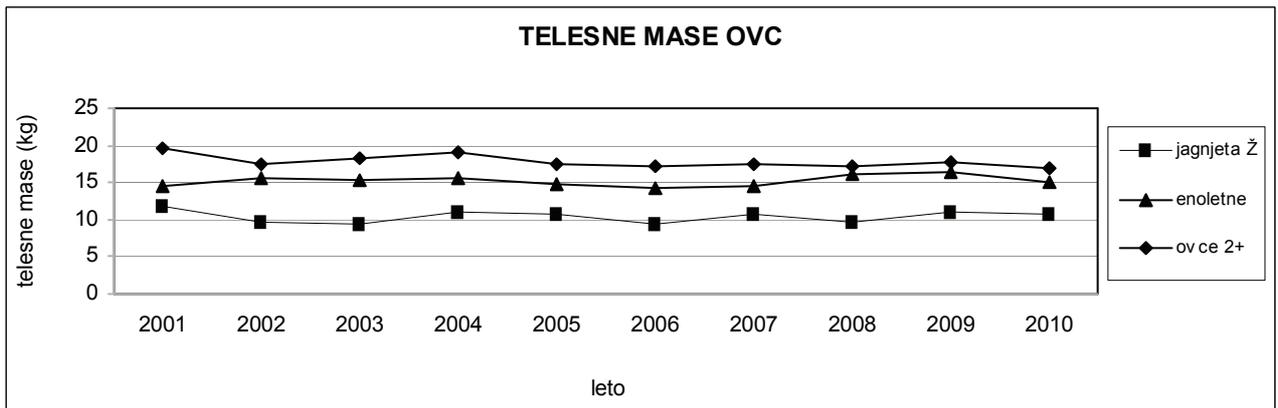
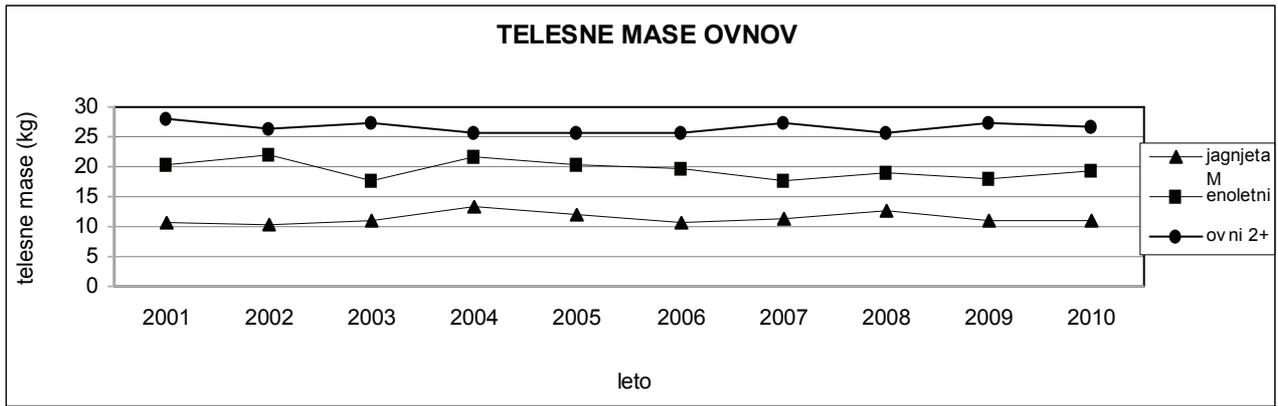
Preglednica 7.13: Pregled podatkov o muflonu za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube (kos)													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
jagnjeta M	9	12	13	20	13	12	16	19	19	26	159	26,0	13,7
enoletni	17	16	15	18	19	17	20	12	11	16	161	26,4	13,9
ovni 2+	23	36	25	31	27	33	27	29	27	33	291	47,6	25,0
skupaj OVNI	49	64	53	69	59	62	63	60	57	75	611	100,0	52,6
jagnjeta Ž	11	17	21	21	24	20	20	21	21	28	204	37,0	17,6
enoletne	7	12	11	14	13	12	7	17	9	14	116	21,1	10,0
ovce 2+	15	15	21	26	21	26	29	29	26	23	231	41,9	19,9
skupaj OVCE	33	44	53	61	58	58	56	67	56	65	551	100,0	47,4
SKUPAJ odstrel in izgube	82	108	106	130	117	120	119	127	113	140	1162		100,0
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom (kos ali %)													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		
	117	125	133	131	129	131	133	139	135	135	1308		
odstrel in izgube / načrt	70,1	86,4	79,7	99,2	90,7	91,6	89,5	91,4	83,7	103,7	88,8		
delež OVNOV	59,8	59,3	50,0	53,1	50,4	51,7	52,9	47,2	50,4	53,6	52,6		
delež ovnov 2+	28,0	33,3	23,6	23,8	23,1	27,5	22,7	22,8	23,9	23,6	88,8		
delež mladih (0+,1+) neglede na spol	53,7	52,8	56,6	56,2	59,0	50,8	52,9	54,3	53,1	60,0	55,1		
Izgube in odvzem													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
nenaravne izgube		1	2			3	1	1		3	11	28,9	
naravne izgube	1	3	3	3	2	6	3	1		5	27	71,1	
skupaj izgube	1	4	5	3	2	9	4	2	0	8	38	100,0	
% izgub	1,2	3,7	4,7	2,3	1,7	7,5	3,4	1,6	0,0	5,7	3,3		
čisti odstrel	81	104	101	127	115	111	115	125	113	132	1124		

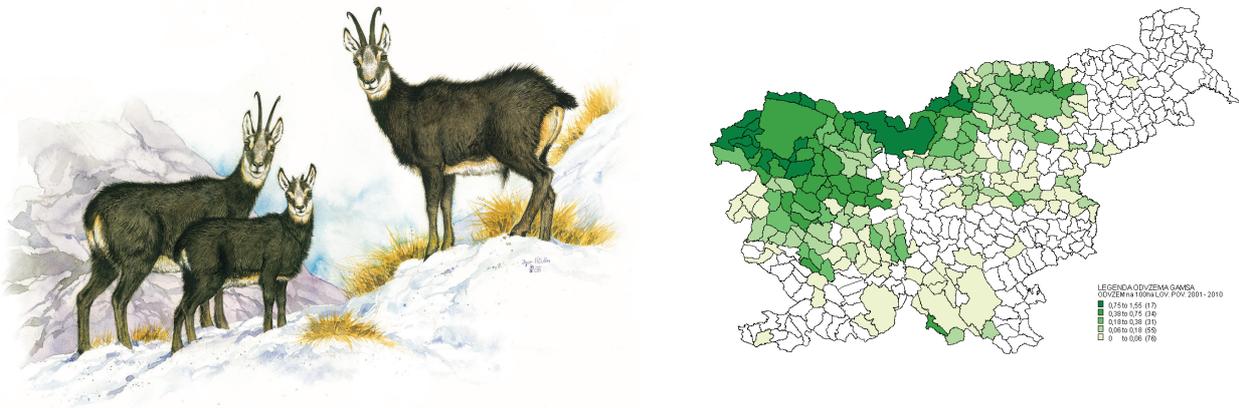
Vzroki izgub												
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	1	3	3	3	2	4	3	1		3	23	60,5
2 bolezen						2				1	3	7,9
3 krivolov			1								1	2,6
4 cesta		1						1		2	4	10,5
5 železnica											0	0,0
6 plenilci										1	1	2,6
7 psi			1			3	1			1	6	15,8
8 kosilnica											0	0,0
9 garje											0	0,0
Telesne mase (biološka telesna masa v kg)												
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010		
jagnjeta M	10,6	10,2	11,0	13,4	12,0	10,7	11,4	12,6	11,0	11,1		
indeks	100,0	96,2	103,8	126,4	113,2	100,9	107,5	118,9	103,8	104,7		
enoletni	20,3	21,9	17,6	21,7	20,2	19,6	17,8	19,1	17,9	19,3		
indeks	100,0	107,9	86,7	106,9	99,5	96,6	87,7	94,1	88,2	95,1		
ovni 2+	28,0	26,5	27,3	25,7	25,8	25,7	27,2	25,6	27,2	26,7		
indeks	100,0	94,6	97,5	91,8	92,1	91,8	97,1	91,4	97,1	95,4		
jagnjeta Ž	11,7	9,8	9,4	10,9	10,8	9,4	10,7	9,7	11,0	10,8		
indeks	100,0	83,8	80,3	93,2	92,3	80,3	91,5	82,9	94,0	92,3		
enoletne	14,4	15,6	15,2	15,5	14,7	14,3	14,4	16,1	16,4	15,1		
indeks	100,0	108,3	105,6	107,6	102,1	99,3	100,0	111,8	113,9	104,9		
ovce 2+	19,5	17,6	18,2	19,0	17,6	17,3	17,6	17,1	17,7	17,0		
indeks	100,0	90,3	93,3	97,4	90,3	88,7	90,3	87,7	90,8	87,2		

7.6 GAMS (*Rupicapra rupicapra* L.)

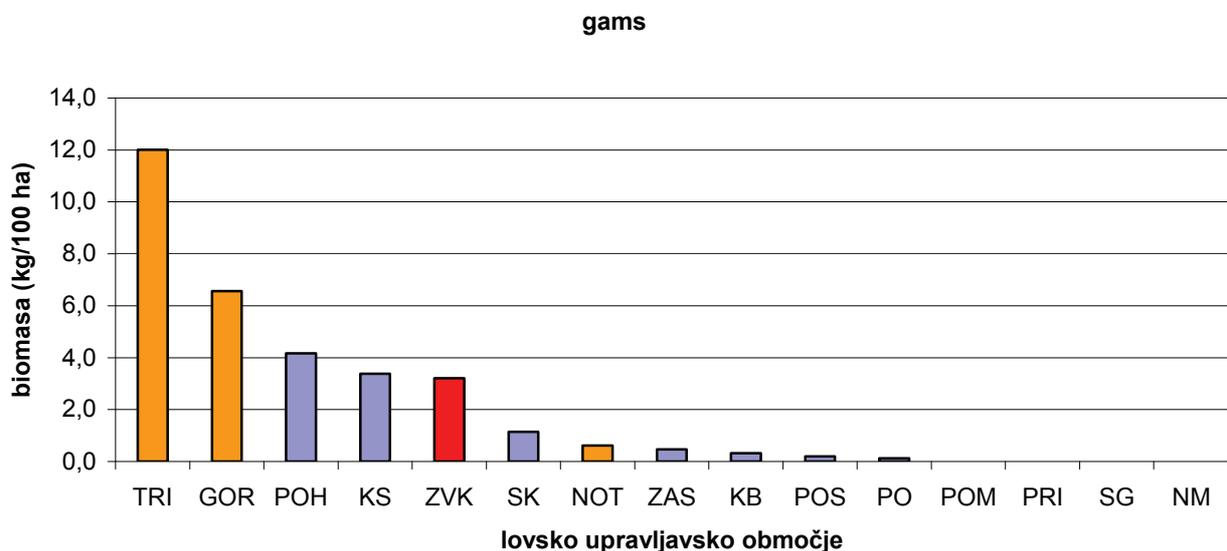

Slika 7.8: Slika gamsa in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

7.6.1 Prostorski okviri obravnave

Gams v območju ni enakomerno zastopan, zato je smiselno območje razdeliti na štiri ekološko zaokrožene enote. Dve enoti predstavljata strnjeno populacijo gamsa, to sta osrednje območje gamsa na Idrjskem (10 lovišč) in Nanoško območje (8 lovišč). Ostali dve ekološki enoti predstavljata robno območje gamsa, to sta Goriško robno območje (9 lovišč) in Logaško robno območje (4 lovišča).

Gams v LUO sicer predstavlja le 5 % izločene biomase, vendar je v slovenskem merilu na petem mestu. Gostota gamsje populacije je v sosednjih Triglavskem in Gorenjskem LUO tri oziroma dva krat večja, v sosednjem Notranjskem LUO pa je gamsov manj.

Grafikon 7.8: Mesto relativne biomase gamsa med LUO v Sloveniji

Preglednica 7.14: Ekološke enote gamsa v LUO

šifra		lovišče	ekološka enota
stara	nova		
1	1218	Vipava	Nanoško območje
4	1219	Col	Nanoško območje
3	1222	Vojkovo	Nanoško območje
5	1223	Nanos	Nanoško območje
241	1224	Hrenovice	Nanoško območje
238	1225	Črna jama	Nanoško območje
240	1226	Bukovje	Nanoško območje
236	1227	Planina	Nanoško območje
skupaj Nanoško območje			
367	1202	Most na Soči	osrednje območje
208	1207	Čepovan	osrednje območje
365	1208	Trebuša	osrednje območje
204	1211	Trnovski gozd	osrednje območje
6	1214	Kozja stena	osrednje območje
70	1215	Krekovše	osrednje območje
69	1216	Idrija	osrednje območje
71	1217	Jelenk	osrednje območje
73	1220	Javornik	osrednje območje
75	1221	Dole	osrednje območje
skupaj osrednje območje			
207	1201	Kanal	Goriško robno območje
203	1203	Dobrovo	Goriško robno območje
214	1204	Sabotin	Goriško robno območje
206	1205	Anhovo	Goriško robno območje
212	1206	Grgar	Goriško robno območje
210	1209	Gorica	Goriško robno območje
211	1210	Lijak	Goriško robno območje
2	1212	Čaven	Goriško robno območje
7	1213	Hubelj	Goriško robno območje
skupaj Goriško robno območje			
172	1228	Logatec	Logaško robno območje
173	1229	Hotedršica	Logaško robno območje
174	1230	Rovte	Logaško robno območje
387	1231	Vrhnika	Logaško robno območje
skupaj Logaško robno območje			
skupaj			

7.6.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem gamsa je znašal 92,6 % od načrta odvzema. Načrtovani odvzem je bil dosežen nad 90 % šest let v desetletju. Najnižje je bil načrt dosežen 84,2 % v letu 2001, najvišje 100,3 % v letu 2007. Delež kozlov v odvzemu je znašal 52,5 %, delež koz 47,5 %. Odvzem mladih gamsov, mladičev, enoletnikov in dvoletnikov, ne glede spol je dosegel 60,0 %. Delež kozlov II. starostnega razreda je znašal 11,0 %, delež koz istega razreda je znašal 12,0 %. Pri spolni strukturi je opazen trend upadanja deleža kozlov in približevanje polovičnemu deležu. Pri starostni strukturi je opazen rahel trend povečanja odvzema mladih gamsov. Izgube predstavljajo 5,0 % odvzema. Delež nenaravnih izgub znaša 12,3 %, delež naravnih izgub dosega 87,7 %. Med izgubami prevladujejo neznani vzroki s 50,8 %, slede izgube zaradi bolezni z 22,3 % in plenilcev s 14,6 %. Ostali vzroki izgub so manjši.

Biološki kazalniki

Telesne mase kozlov in koz po starostnih kategorijah ne izkazujejo izrazitejših trendov. Test telesnih mas enoletnih osebkov, ločeno po spolu, v dveh primerjalnih petletnih obdobjih (2001–2005 in 2006–2010) prav

tako pokaže, da med poprečnima telesnima masama v dveh obdobjih ne obstajajo značilne razlike ($p_{\text{moški}} = 0,267$; $p_{\text{ženski}} = 0,694$).

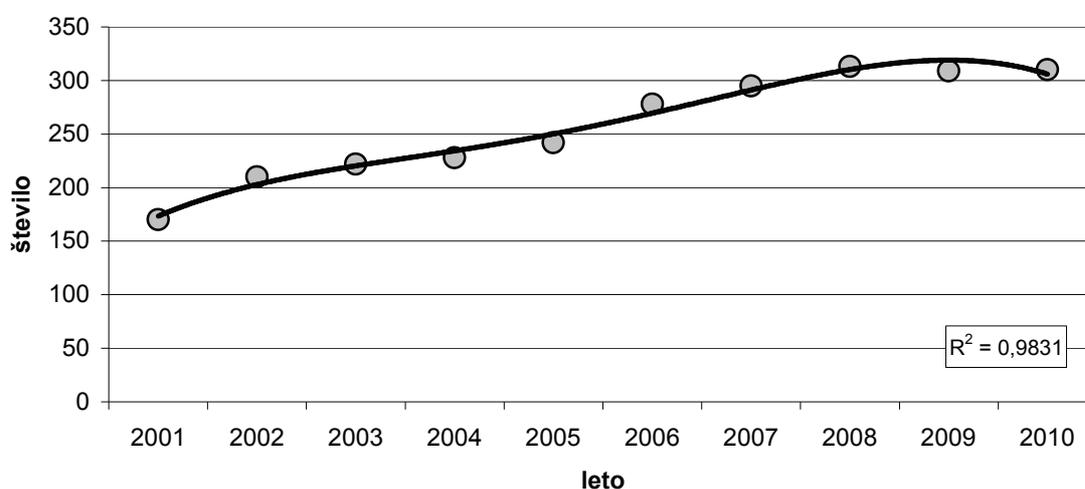
Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Z gamsom se je v preteklem desetletju gospodarilo po modelu za ohranjanje številčnosti (delež moških 50 %, delež I. razreda 27 %, II. razreda 18 % in III. razreda 5 %). Uporabljen model ocenjujemo kot primeren in uspešen, saj dosežena struktura odvzema ne odstopa od modela in je bila tekom desetih let realizirana vsakoletno zelo konstantno. Nekoliko odstopa zaradi tradicije lova na gamsa spolna struktura, kjer v odvzemu prevladujejo kozli, vendar se trend približuje polovičnemu deležu.

7.6.3 Ocena stanja populacije

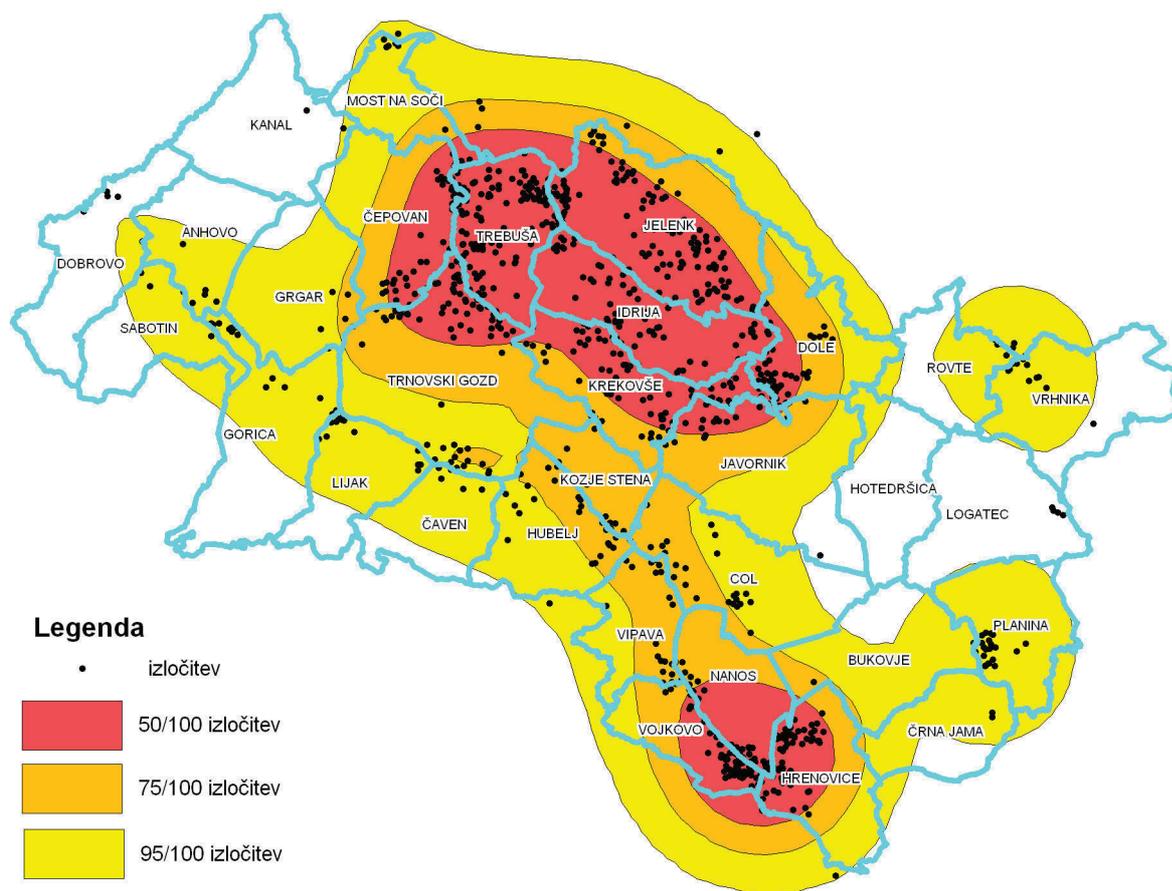
Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Številčnost populacije gamsa v LUO je v porastu. V desetletju se je število izločitev povečalo za 100 %. Ker se gams tudi prostorsko širi, pričakujemo rahlo povečevanje številčnosti tudi v prihodnosti.

Grafikon 7.9: Trend odvzema gamsa

Gams je prisoten na celotnem območju LUO, vendar je prostorsko neenakomerno porazdeljen, neenakomerna je tudi njegova gostota. Največji gostoti gamsov sta v osrednjem območju in na Nanoškem območju. V dveh robnih območjih je gostota precej nižja. Vseeno pa se osrednji območji povezujeta z Goriškim robnim območjem v enovito populacijo. Ta populacija se proti severu povezuje tudi s Triglavsko populacijo. V manjši meri se gamsi povezujejo tudi proti jugu in vzhodu, saj avtocesta za gamsa ni tako zelo huda prepreka. Domače raziskave kažejo, da čez avtocesto gams pogosto prehaja in pri tem ni močno selektiven glede premostitvenega objekta. Samostojno območje gamsa v LUO predstavlja le Logaško robno območje.

Slika 7.9: Prostorska porazdelitev gamsa v LUO

Spolna in starostna struktura

Spolna struktura populacije gamsov je naravna in ne odstopa veliko od razmerja 1 : 1, vendar v populaciji najverjetneje prevladujejo samice, samci, zlasti odrasli, namreč pogosteje umirajo. Ob poleganju pa je razmerje blizu 1 : 1. Ob veliki slučajnosti komponenti odvzema pri mladih znaša delež moških mladičev v odvzemu 49 %. Tudi starostna struktura populacije je naravna in piramidalne oblike. Naravni in stabilni strukturi zagotavljata za populacijo ugodne socialne, znotraj vrstne odnose. Za gamsa je predvsem pomembno, da se ohranja tudi prisotnost najstarejših osebkov III. starostnega razreda. Delež teh osebkov v odvzemu je trenutno dober in še večji od predpisanega.

Zdravstveno stanje

Kar nekaj analiz zdravstvenega stanja gamsov v Nanoški populaciji kaže na veliko številčnost populacije, saj so gamsi poginili zaradi različnih vzrokov, ki so posledica velike številčnosti populacije. Analiza gamsa iz leta 2011 v lovišču Jelenk kaže na prisotnost garij. Upamo, da je to osamljen primer, saj se garje v osrednjem delu populacije gamsov v LUO ne pojavljajo. Tudi gamsje garje iz Triglavskega LUO še niso prestopile v Zahodno visoko kraško LUO.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Negativne medvrstne odnose lahko pričakujejo na območjih, kjer so najgostejše populacije gamsa, jelenjadi in muflona, to je v osrednjem in severozahodnem delu LUO. Upad številčnosti gamsa zaradi povečevanja številčnosti jelenjadi pa ni nujno posledica le kompeticije med tema vrstama, temveč je lahko tudi rezultat spreminjanja habitatov iz bolj odprtih v gozdnate. Jelenjad je namreč avtohtona vrsta, ki se po iztrebljanju pred 100 leti ponovno vrača v prvotne habitate.

7.6.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Cilj upravljanja z gamsom je stabilna, vitalna in zdrava populacija naravne spolne in starostne strukture, ki mora biti usklajena tako z okoljem kakor tudi s populacijami drugih živalskih vrst. Ohraniti želimo današnjo številčnost gamsov, pričakujemo pa še vedno rahel porast številčnosti in tudi prostorsko širitev. V prostoru od Cola do Svete Gore, na obronkih Trnovskega gozda, pa želimo povečati številčnost gamsov. Podobno velja za Logaško robno območje. Glede na stanje populacije, predvsem v smislu zdravstvenega stanja, izgub, telesnih mas in trofejnih mas, realizacije načrta odvzema in trendov vpliva na okolje, se lahko v desetletju dogodi, da bo trenutni cilj odstopal od zgoraj postavljenega dolgoročnega. Zato se lahko dogodi, da bomo trenutne cilje glede številčnosti morali korigirati tudi v smislu povečevanja številčnosti, lahko pa tudi v smislu zmanjševanja številčnosti, kar pa je manj verjetno. Nadalje želimo ohraniti gamsa na vsem območju LUO oziroma želimo ohraniti vse skupine gamsov. Manjše skupine želimo tudi prostorsko in številčno povečati.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna struktura

Pri ženskem in moškem delu populacije gamsov želimo zadržati današnjo starostno strukturo, to je dobro zastopan II. starostni razred, ki je nosilec populacije in III. starostni razred z več kot 10 % deležem najstarejših gamsov. Zelena spolna struktura populacije naj bi bila 1 : 1, kar pa bo verjetno težko doseči, zato je lahko tudi ciljno stanje populacije glede spolne strukture nekoliko porušeno, s tem, da je v populaciji nekoliko več koz. Glede kakovostne strukture vsekakor želimo ohraniti ali celo izboljšati fizično kondicijo gamsov, ki se odraža preko telesnih mas. Cilj upravljanja z gamsom so tudi dobre trofeje v lovskem smislu. Cilj dobre trofeje delno sovпада s ciljem doseči dobro zastopan III. starostni razred oziroma dosegati z upravljanjem tudi največje starosti gamsov, pri kozah okoli 20 let, pri kozlih okoli 15 let.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

Ker želimo zadržati sedanje stanje populacije gamsov, moramo posebno pozornost posvetiti konkurenčnim vrstama kot sta muflon in jelenjad. Še posebej je potrebno paziti na vneseno, neavtohtono vrsto kot je muflon. Medvrstne odnose med gamsom in muflonom moramo regulirati z ustreznim upravljanjem z muflonom. Muflon ne sme izpodrivati gamsa oziroma mora biti preprečena širitev muflonov na gamsova stanišča. Medvrstna razmerja med gamsom in jelenjadjo pa bodo morala biti takšna, da bo zagotovljen obstoj obeh vrst.

7.6.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji

Višina odvzema:

Višino odvzema se določa za celotno LUO, ločeno po štirih ekoloških enotah. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije rastlinojede divjadi v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju.

Za kontrolo določitve višine odvzema poleg mehanizmov kontrolne metode lahko uporabljamo tudi številčnost populacije, v kolikor je le-ta vsaj približno natančno in sistematično določena za več prostorsko zaokroženih lovišč v LUO, ki upravljajo z gamsom. Deleži prirastka, preko katerega določimo višino odvzema, so odvisni od cilja glede številčnosti populacije:

- pri ohranjanju številčnosti uporabimo delež 20 %,
- pri zmanjšanju številčnosti uporabimo delež od 20% do 25 %,
- pri povečevanju številčnosti uporabimo delež od 15% do 20 %.

V kolikor se bodo gamsje garje v prihajajočem desetletju resnično razširile na območje LUO, bo potrebno izvajati posebne ukrepe za preprečitev njihovega širjenja. Vsekakor je eden izmed bistvenih ukrepov povečanje odstrela gamsa na okuženem območju ter izvajanje intenzivnega monitoringa širjenja bolezni. Posebne ukrepe v zvezi z morebitnimi garjami se posebej določi v letnih načrtih LUO.

Starostna in spolna struktura

Pri gamsu uporabljamo sledeče spolne in starostne kategorije:

Preglednica 7.15: Spolni in starostni razredi gamsov

Starostni razred	Kozli	Koze
I	0+, 1+, 2+	0+, 1+, 2+
II	3+ - 7+	3+ - 10+
III	8+ in starejši	11+ in starejše

Razred mladih gamsov – I. starostni razred, predstavljajo 0+, 1+ in 2+ gamsi obeh spolov. Praviloma ti gamsi še ne sodelujejo v reprodukciji. Naravna smrtnost je največja v prav v tem starostnem razredu. Znotraj razreda mladih še posebej ločimo mladiče - 0+ in enoletne - 1+ gamse ter gamse starosti 2+.

Razred srednje starih gamsov – II. starostni razred, predstavljajo kozli 3+ do vključno 7+ ter koze 3+ do vključno 10+. Ta starostni razred tvorijo nosilci populacije, katere je treba v kar največji možni meri varovati.

Razred starih gamsov – III. starostni razred, predstavljajo kozli 8+ in starejši ter koze 11+ in starejše. Ta starostni razred predstavljajo osebk največjih starosti. Zadostno preraščanje gamsov v III. starostni razred je tudi eden izmed splošnih ciljev upravljanja z gamsi.

Uporaba takšnih starostnih razredov je pričela veljati leta 2002.

Starostna in spolna razdelitev odvzema je prikazana ločeno za skupine gamsov in ločeno za populacije z večjo številčnostjo. Starostna in spolna razdelitev odvzema, kakršna je prikazana v preglednici, velja za strukturno stabilno zgrajeno populacijo, kar pomeni enakomerno spolno strukturo in piramidalno starostno strukturo. V kolikor stanje v populaciji odstopa od tega modela, je treba korigirati strukturo odvzema tako, da v populaciji ustvarjamo želeno stanje glede spolne in starostne strukture.

Preglednica 7.16: Starostna in spolna struktura odvzema

spol	star. razred	Populacijska številčnost			Skupine gamsov
		vzdrževanje št.	zmanjšanje št.	povečanje št.	
		%	%	%	
Kozli	ml. in 1+	min 14	12	15	16
	2+	max 13	13	15	16
	I	min 27	25	min 30	min 32
	II	max 18	min 15	max 15	max 5
	III	5	5	10	13
	skupaj	50	45	55	50
Koze	ml. in 1+	min 14	13	13	16
	2+	max 13	15	12	16
	I	min 27	28	min 25	min 32
	II	max 18	min 22	max 10	max 5
	III	5	5	10	13
	skupaj	50	min 55	max 45	max 50
Skupaj		100	100	100	100

Pomembnejše od izbirnega odstrela je količinsko in strukturno doseganje načrtovanega odvzema. Ob izvršenem odstrelu in ugotovljenih izgubah se ugotovi in evidentira tudi spol mladičev. Namen skupnega načrtovanja odvzema mladičev izhaja iz težnje, da je potrebno opraviti količinsko zadosten odzvem v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugotnega pomena.

Dopustno odstopanje za gamsa je po višini do + - 15 % od načrtovanega skupnega števila odvzema. Odzvem v II. starostnem razredu pri vsakem spolu posebej se lahko prekorači le do 10 %, v ostalih razredih preseganje ni omejeno v skladu s splošnimi določili možnih odstopanj realizacije od načrta. V kolikor 10 % znotraj posamezne spolne kategorije II. starostnega razreda predstavlja manj kot 1 kos, se kot dopustno odstopanje šteje +- 1 kos. Neizvršeni odzvem v II. starostnem razredu se lahko nadomesti z odvzemom v I. ali III. starostnem razredu. Odzvem v III. starostnem razredu se lahko nadomesti z odvzemom v I. starostnem razredu. Dopustno odstopanje v spolni strukturi za vse starostne kategorije razen mladičev je praviloma do 3 % od realizirane strukture v odstotkih (npr.: 47 : 53 %). Morebitna odstopanja pri spolni strukturi prek meja dopustnih odstopanj se upoštevajo pri letnih načrtih v naslednjem obdobju. Morebitna odstopanja pri starostni strukturi v II. starostnem razredu pri obeh spolih se ne glede na meje dopustnih odstopanj upoštevajo pri letnih načrtih v naslednjem obdobju.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema od vključno 4 do vključno 10 kosov gamsa, se kot dopustno odstopanje od načrta praviloma šteje realizacija + 1 kos do - 2 kosa. V teh loviščih se II. starostni razred pri obeh spolih skupaj lahko praviloma preseže za največ 1 kos, razlika v spolnem razmerju pa lahko pri realizaciji odstopa tudi za največ 1 kos.

Za lovišča, ki imajo skupen načrt odvzema oziroma kjer načrt za posamezno lovišče ne presega 3 kose, načrta odvzema ni obvezno dosegati, lahko pa se ga presega za 1 kos. Morebitna odstopanja pri starostni strukturi v II. starostnem razredu pri obeh spolih se, ne glede na meje dopustnih odstopanj, upošteva pri letnih načrtih v naslednjem obdobju.

Morebitna odstopanja realiziranega odvzema od načrtovanega prek dovoljenih meja, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub gamsa po končani lovni dobi na posamezno spolno in starostno kategorijo ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema v posamezni spolni in starostni kategoriji, ne štejejo kot kršitev določil načrta.

Časovna dinamika odvzema

Lov na gamsa se začne izvajati takoj po začetku lovne dobe. Priporočljivo je, da se 50 % odvzema realizira do konca oktobra.

Usmeritve za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja divjadi

Stanje številčnosti se praviloma ne spremlja absolutno temveč relativno, glede na pojavljanje gamsov v posameznem letu. To je tudi ena izmed osnov za določevanje višine odvzema. Poleg rednega spremljanja z opazovanji naj lovišča, v kolikor je le mogoče, ugotavljajo tudi vzroke pogina gamsov Prvenstveno ugotavljamo vzrok izgub (bolezen, zveri...), potem pa, če je to mogoče, tudi dejanskega povzročitelja (vrsta bolezni ali plenilca...).

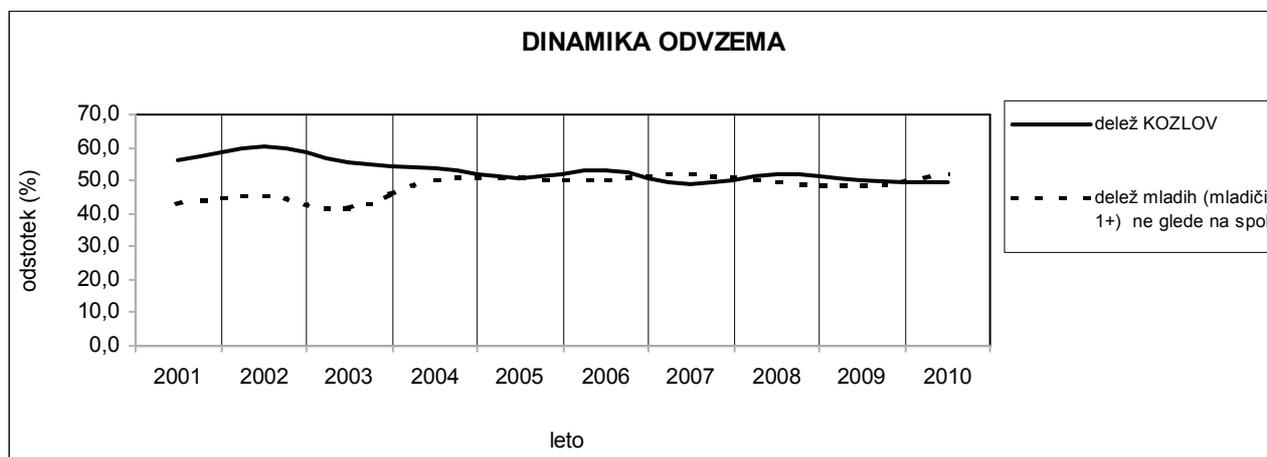
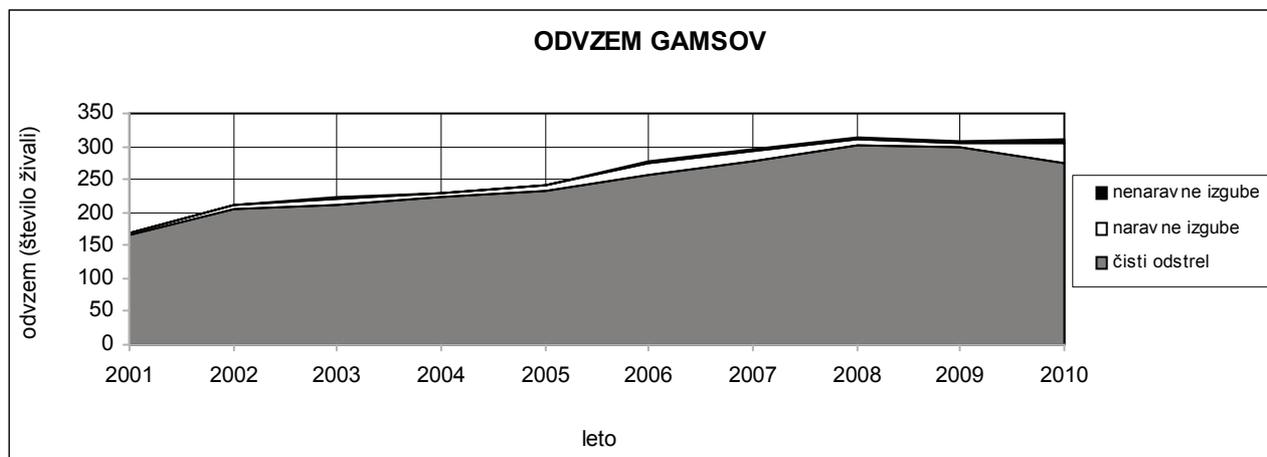
Usmeritve za preprečevanje škod od in na divjadi

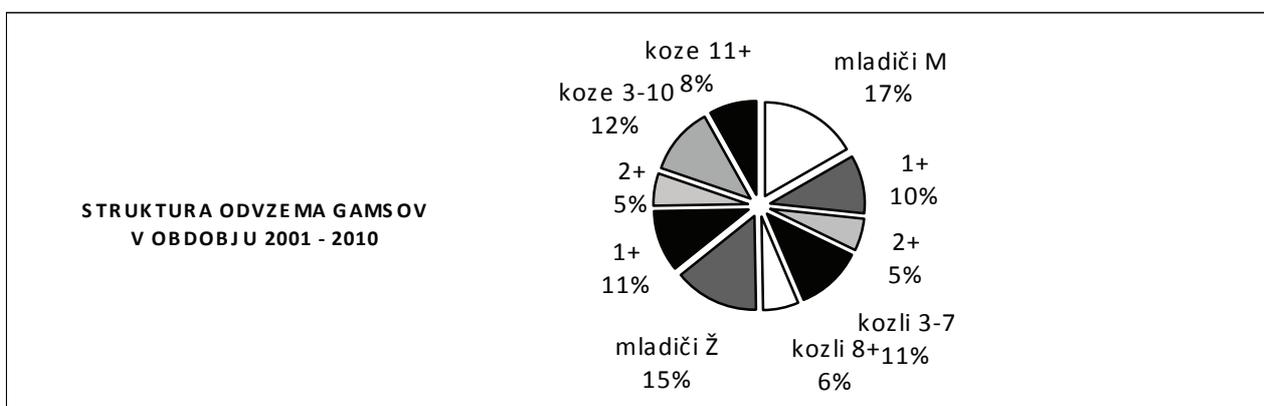
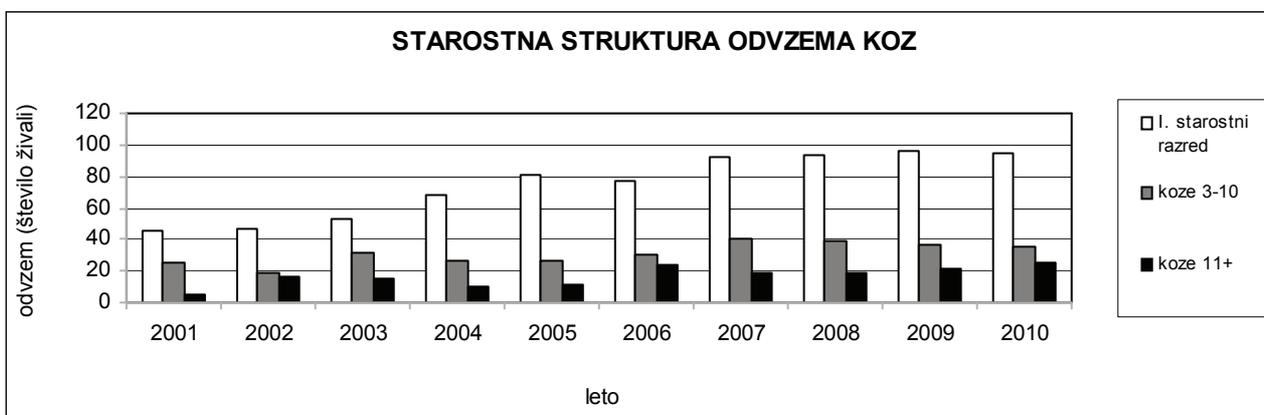
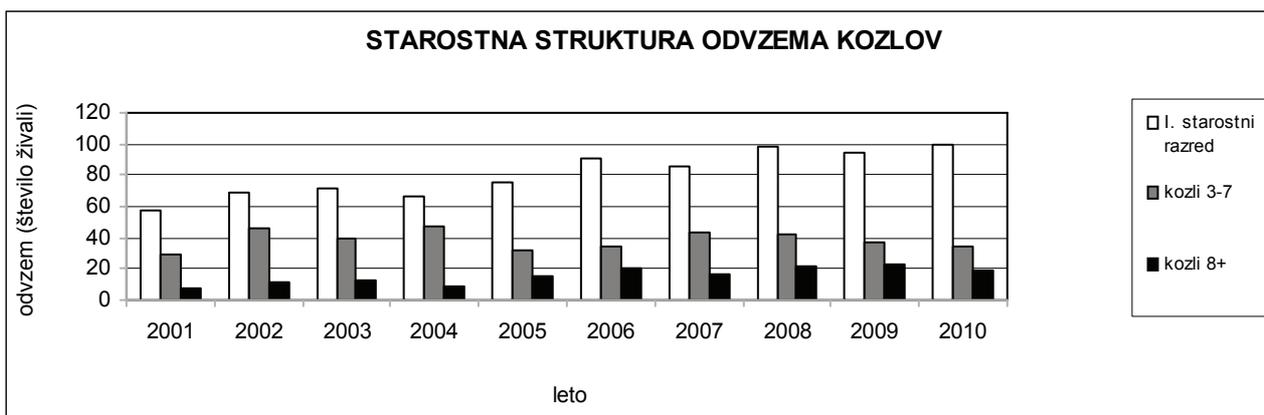
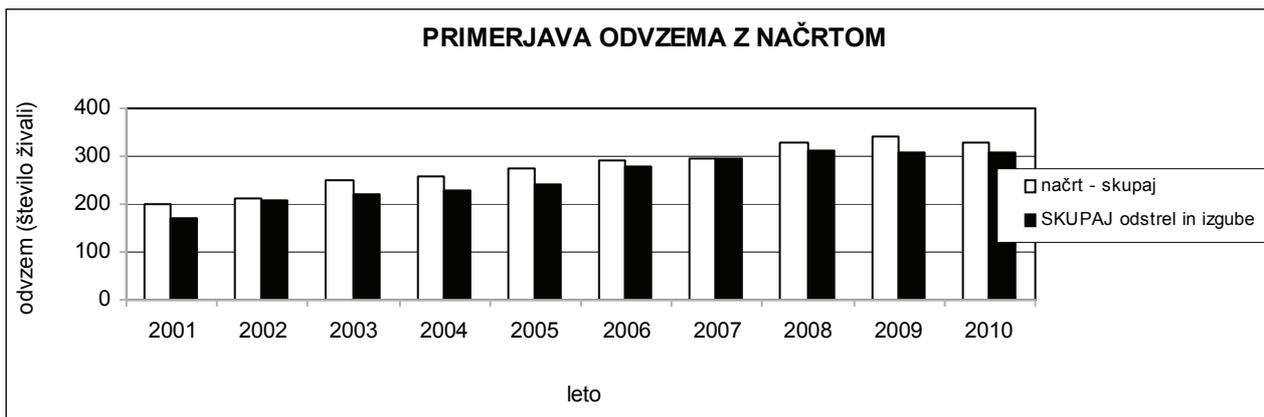
Posebni usmeritvi samo za gamsa ni, pač pa veljajo vse splošne usmeritve tako tudi glede preprečevanja škod od gamsov. Te usmeritve so podrobno opisane v posebnem poglavju o škodah.

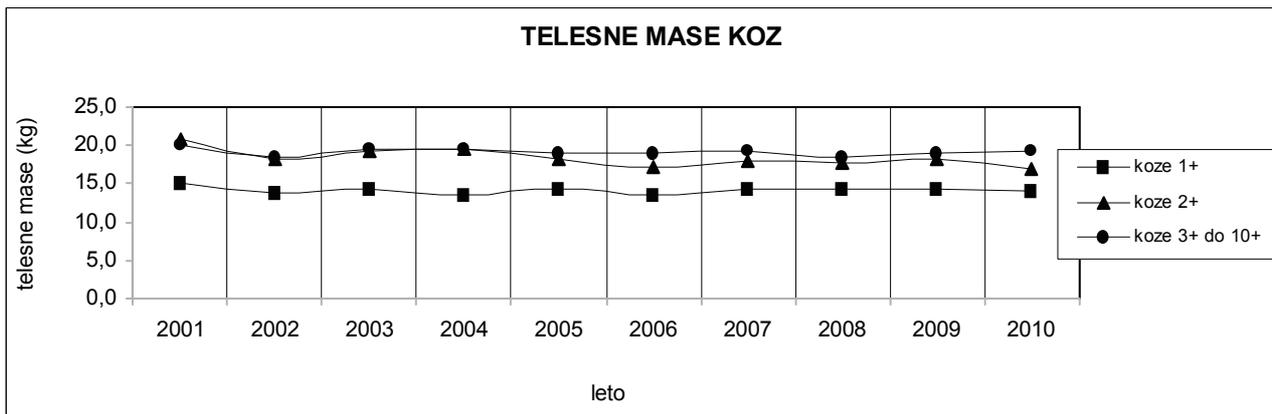
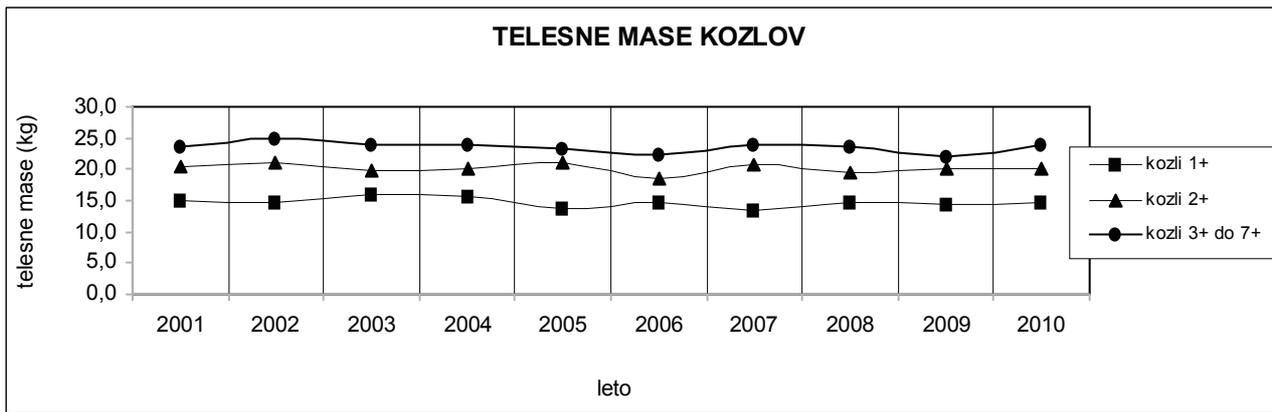
Preglednica 7.17: Pregled podatkov o gamsu za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube (kos)													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
mladiči M	17	34	16	24	29	33	45	49	43	52	342	25,3	13,3
1+	22	24	36	32	25	39	28	25	27	31	289	21,4	11,2
2+	18	11	19	11	21	19	12	24	25	17	177	13,1	6,9
I. starostni razred	57	69	71	67	75	91	85	98	95	100	808	59,8	31,4
kozli 3-7	30	46	39	47	32	35	43	42	37	35	386	28,6	15,0
kozli 8+	8	12	13	9	15	21	16	22	23	19	158	11,7	6,1
skupaj KOZLI	95	127	123	123	122	147	144	162	155	154	1352	100,0	52,5
mladiči Ž	17	16	27	37	47	38	54	40	40	45	361	29,5	14,0
1+	17	21	14	21	21	29	26	40	40	33	262	21,4	10,2
2+	11	10	12	10	13	10	12	13	16	17	124	10,1	4,8
I. starostni razred	45	47	53	68	81	77	92	93	96	95	747	61,0	29,0
koze 3-10	25	19	31	27	27	30	40	39	37	36	311	25,4	12,1
koze 11+	5	17	15	10	12	24	19	19	21	25	167	13,6	6,5
skupaj KOZE	75	83	99	105	120	131	151	151	154	156	1225	100,0	47,5
SKUPAJ odstrel in izgube	170	210	222	228	242	278	295	313	309	310	2577		100,0
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom (kos ali %)													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		
načrt - skupaj	202	214	249	260	273	290	294	328	341	331	2782		
odstrel in izgube / načrt	84,2	98,1	89,2	87,7	88,6	95,9	100,3	95,4	90,6	93,7	92,6		
delež KOZLOV	55,9	60,5	55,4	53,9	50,4	52,9	48,8	51,8	50,2	49,7	52,5		
delež kozlov 2+ in več	32,9	32,9	32,0	29,4	28,1	27,0	24,1	28,1	27,5	22,9	28,0		
delež koz 2+ in več	24,1	21,9	26,1	20,6	21,5	23,0	24,1	22,7	23,9	25,2	23,4		
delež mladih (0+, 1+) ne glede na spol	42,9	45,2	41,9	50,0	50,4	50,0	51,9	49,2	48,5	51,9	48,7		
Izgube													
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
nenaravne izgube	1		1		1	2	2	1	3	5	16	12,3	
naravne izgube	3	5	9	5	9	21	15	9	8	30	114	87,7	
skupaj izgube	4	5	10	5	10	23	17	10	11	35	130	100,0	
% izgub	2,4	2,4	4,5	2,2	4,1	8,3	5,8	3,2	3,6	11,3	5,0		
čisti odstrel	166	205	212	223	232	255	278	303	298	275	2447		

Vzroki izgub												
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	1	3	2	5	8	6	10	7	7	17	66	50,8
2 bolezen	1	1	5			7	3	1	1	10	29	22,3
3 krivolov					1						1	0,8
4 cesta	1					1	2	1	1	1	7	5,4
5 železnica											0	0,0
6 plenilci	1	1	2		1	8	2	1		3	19	14,6
7 psi			1			1			2	4	8	6,2
8 kosilnica											0	0,0
9 garje											0	0,0
Telesne mase (biološka telesna masa v kg)												
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010		
mladiči M	10,6	9,6	9,8	9,8	10,1	9,2	9,6	9,5	9,5	8,9		
indeks	100,0	90,6	92,5	92,5	95,3	86,8	90,6	89,6	89,6	84,0		
kozli 1+	14,9	14,8	15,8	15,6	13,6	14,7	13,5	14,8	14,4	14,6		
indeks	100,0	99,3	106,0	104,7	91,3	98,7	90,6	99,3	96,6	98,0		
kozli 2+	20,5	21,1	19,8	20,2	21,1	18,5	20,6	19,5	20,1	20,2		
indeks	100,0	102,9	96,6	98,5	102,9	90,2	100,5	95,1	98,0	98,5		
kozli 3+ do 7+	23,6	25,0	23,9	23,9	23,4	22,4	23,8	23,7	22,0	23,9		
indeks	100,0	105,9	101,3	101,3	99,2	94,9	100,8	100,4	93,2	101,3		
kozli 8+ in več	22,9	24,8	24,1	24,1	23,3	23,4	24,5	22,9	23,0	25,0		
indeks	100,0	108,3	105,2	105,2	101,7	102,2	107,0	100,0	100,4	109,2		
mladiči Ž	10,7	9,3	9,7	10,3	9,4	9,5	9,6	9,1	8,8	8,5		
indeks	100,0	86,9	90,7	96,3	87,9	88,8	89,7	85,0	82,2	79,4		
koze 1+	15,1	13,8	14,2	13,6	14,4	13,6	14,4	14,2	14,2	14,1		
indeks	100,0	91,4	94,0	90,1	95,4	90,1	95,4	94,0	94,0	93,4		
koze 2+	20,8	18,2	19,3	19,6	18,3	17,3	17,9	17,7	18,2	17,0		
indeks	100,0	87,5	92,8	94,2	88,0	83,2	86,1	85,1	87,5	81,7		
koze 3+ do 10+	20,0	18,6	19,5	19,6	19,0	19,0	19,3	18,5	19,0	19,3		
indeks	100,0	93,0	97,5	98,0	95,0	95,0	96,5	92,5	95,0	96,5		
koze 11+ in več	19,0	19,3	20,9	17,6	20,2	18,7	19,6	17,4	19,1	18,6		
indeks	100,0	101,6	110,0	92,6	106,3	98,4	103,2	91,6	100,5	97,9		

7.7 DIVJI PRAŠIČ (*Sus scrofa* L.)

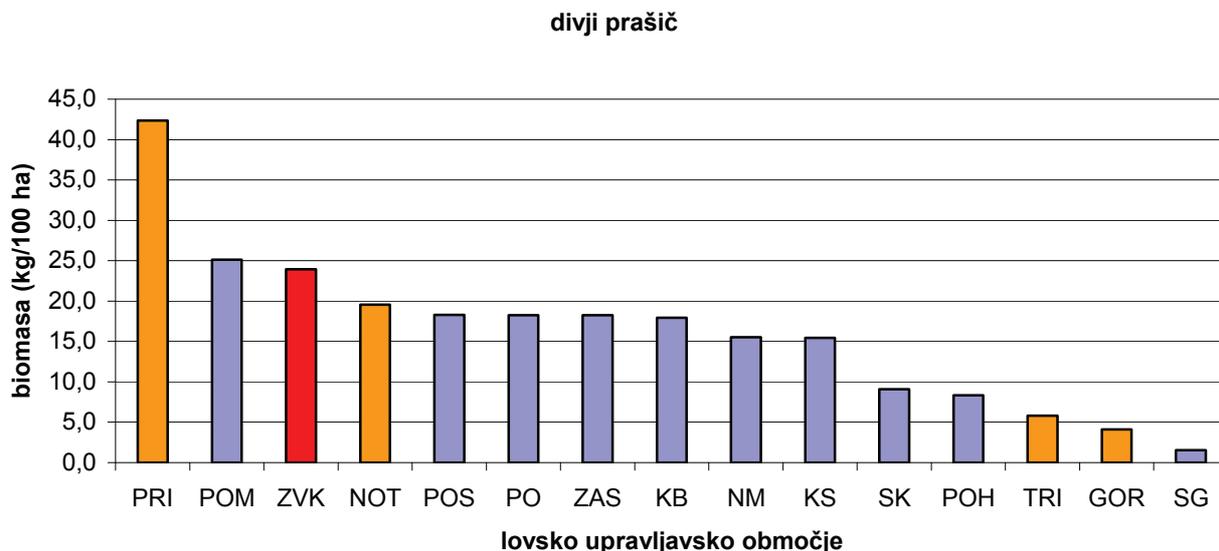

Slika 7.10: Slika divjega prašiča in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

7.7.1 Prostorski okvir obravnave

Divjega prašiča obravnavamo v treh ekoloških enotah v LUO. Prvo je osrednje območje (11 lovišč), ki predstavlja populacijsko območje ene najgostejših populacij prašiča v Sloveniji. Drugo je robno območje (13 lovišč), kjer je gostota prašičev okoli desetkrat manjša, vendar so prašiči tu stalno prisotni. Tretje območje (6 lovišč) je robno območje, kjer je prašičev zelo malo oziroma se v loviščih pojavljajo le občasno.

V slovenskem merilu predstavlja gostota prašičev v poprečju za celoten LUO pomembno tretje mesto. V sosednjem primorskem LUO je prašičev več, v Notranjskem LUO jih je manj. V obeh ostalih sosednjih LUO pa je prašičev bistveno manj.

Grafikon 7.10: Mesto relativne biomase divjega prašiča med LUO v Sloveniji

Preglednica 7.18: Ekološke enote divjega prašiča v LUO

šifra		lovišče	ekološka enote
stara	nova		
207	1201	Kanal	osrednje območje
367	1202	Most na Soči	osrednje območje
203	1203	Dobrovo	osrednje območje
214	1204	Sabotin	osrednje območje
206	1205	Anhovo	osrednje območje
212	1206	Grgar	osrednje območje
208	1207	Čepovan	osrednje območje
210	1209	Gorica	osrednje območje
211	1210	Lijak	osrednje območje
204	1211	Trnovski gozd	osrednje območje
2	1212	Čaven	osrednje območje
skupaj osrednje območje			
365	1208	Trebuša	robno območje
7	1213	Hubelj	robno območje
6	1214	Kozja stena	robno območje
69	1216	Idrija	robno območje
71	1217	Jelenk	robno območje
1	1218	Vipava	robno območje
4	1219	Col	robno območje
3	1222	Vojkovo	robno območje
5	1223	Nanos	robno območje
241	1224	Hrenovice	robno območje
238	1225	Črna jama	robno območje
240	1226	Bukovje	robno območje
236	1227	Planina	robno območje
172	1228	Logatec	robno območje
skupaj robno območje I			
70	1215	Krekovše	robno območje
73	1220	Javornik	robno območje
75	1221	Dole	robno območje
173	1229	Hoterdšica	robno območje
174	1230	Rovte	robno območje
387	1231	Vrhnika	robno območje
skupaj robno območje II			
skupaj			

7.7.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem divjega prašiča je znašal 108,9 % od načrta odvzema. Načrtovani odvzem je bil dosežen nad 90 % devetkrat v desetletju. Najnižje je bil načrt dosežen 75,0 % v letu 2009, najvišje 131,5 % v letu 2010. Delež moških v odvzemu je znašal 52,4 %, delež žensk 47,6 %. Odvzem mladih prašičev, mladičev in enoletnikov, ne glede spol je dosegel 88,5 %. Delež merjascev 2+ in starejših je znašal 4,8 %, delež svinj 2+ in starejših je znašal 6,8 %. Spolna in starostna struktura odvzema tekom desetih let nekoliko niha, predvsem pri odvzemu znotraj mladega razreda. Izgube predstavljajo 2,1 % odvzema. Delež nenaravnih izgub znaša 71,7 %, delež naravnih izgub dosega 28,3 %. Med izgubami prevladujejo povozi z 61,6 %, slede neznani vzroki s 24,2 %, ostali vzroki izgub so manjši. Izgube so tekom desetih let dokaj konstantne brez izrazitih trendov.

Biološki kazalniki

Telesne mase merjascev in svinj po vseh starostnih kategorijah ne izkazujejo izrazitejših trendov. Test telesnih mas enoletnih osebkov, ločeno po spolu, v dveh primerjalnih petletnih obdobjih (2001–2005 in 2006–2010) prav tako pokaže, da med poprečnima telesnima masama v dveh obdobjih ne obstajajo značilne razlike ($p_{\text{moški}} = 0,845$; $p_{\text{ženski}} = 0,247$).

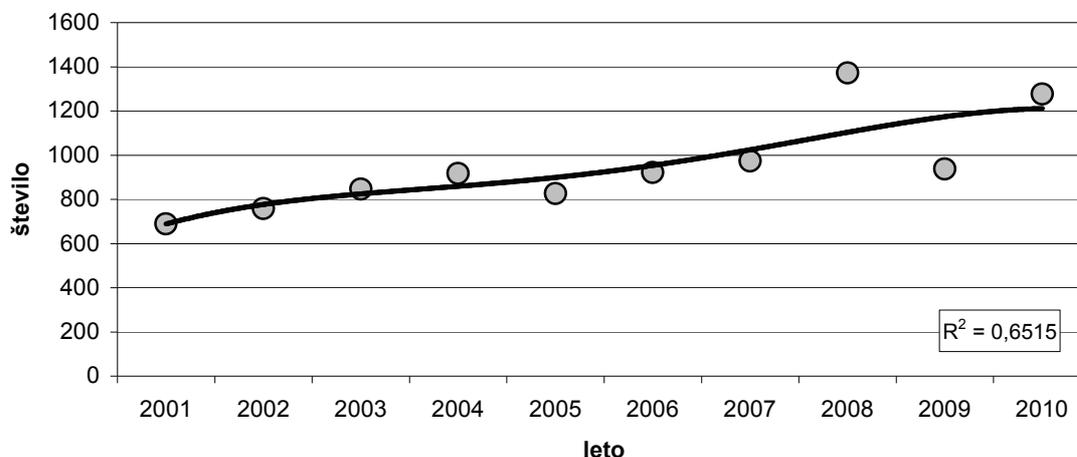
Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Z divjim prašičem se je v preteklem desetletju upravljalo po modelu za zniževanje številčnosti (delež mladih ne glede na spol 80 %, delež merjascev 2+ 10 % in delež svinj 2+ 10 %). Za model smo se pred desetletjem odločili zaradi problematike škod. Uporabljen model ocenjujemo kot primeren in vsaj delno uspešen, saj smo zavezili naraščanje škod po prašiču, nismo pa škod bolj drastično zmanjšali. Bolj drastično nismo zmanjšali niti številčnosti prašičev. Zaradi dinamike številčnosti prašičev, ki se letno lahko zelo spreminja, smo pri odvzemu kar nekaj let močneje odstopali od načrta, ki je bil praviloma zaradi škod vedno visok. Odvzem divjega prašiča je bil številčno navzgor praktično neomejen. Zaradi visokega osnovnega načrta odvzema so se lovišča vedno trudila izpolniti načrt, nedoseganje načrta je bilo v glavnem pogojeno s pomanjkanjem prašičem v naravi oziroma v zadrževanju prašičev izven kmetijskih površin.

7.7.3 Ocena stanja populacije

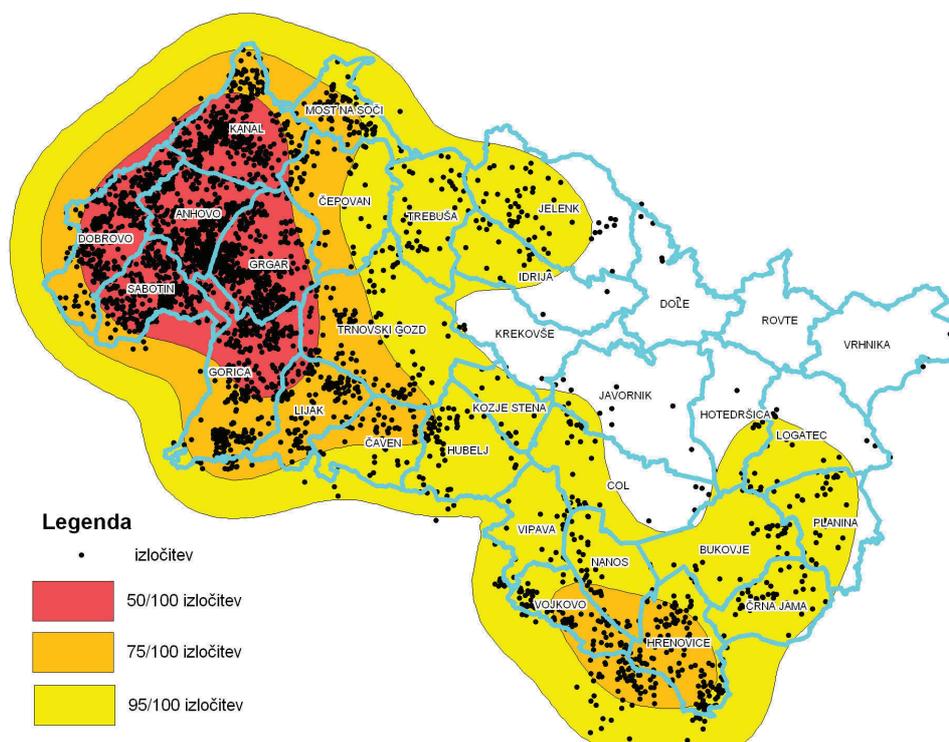
Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Trend odvzema in posredno številčnosti divjega prašiča je v značilnem porastu. V desetletju se je odvzem povečal za 85 %. V zadnjih treh letih so pričeli odvzemi zelo nihati, kar je posledica letnega pojavljanja prašičev na kmetijskih površinah zaradi različnega obroda gozdnega drevja in posledično tudi zaradi dejanske vsakoletne številčnosti.

Grafikon 7.11: Trend odvzema divjega prašiča

Največja gostota populacije divjega prašiča v LUO je na zahodnem delu območja ob državni meji. Tam je gostota populacije ena največjih v Sloveniji. Ta del populacije tudi obravnavamo v okviru posebne ekološke enote – osrednje območje. Populacija izven osrednjega območja je do desetkrat manj gosta, zgosti se le še v širši okolici Nanosa. To območje imenujemo robno območje I. Poleg tega robnega območja pa obstaja še drugo robno območje (II) šestih lovišč, kjer pa je prašiča zelo malo in se pojavlja le občasno. Osrednje območje je povezano z prašičem v Triglavskem LUO, predvsem na desni strani reke Soče do Kobarida. Z ostalimi sosednjimi LUO se prašiči povezujejo le z občasnimi prehodi.

Slika 7.11: Prostorska porazdelitev divjega prašiča v LUO

Spolna in starostna struktura

Spolna struktura populacije divjega prašiča je naravna in ne odstopa veliko od razmerja 1 : 1, ne glede na drugačno spolno razmerje odvzema. Ob veliki slučajnostni komponenti odvzema pri mladih znaša delež moških mladičev v odvzemu 52 %. Tudi starostna struktura populacije je naravna in piramidalne oblike. Naravni in stabilni strukturi zagotavljata za populacijo ugodne socialne, znotraj vrstne odnose.

Zdravstveno stanje

Zaradi manjkajočih podatkov o vzrokih bolezni oceno zdravstvenega stanja divjih prašičev težje podamo. Večjih poginov zaradi bolezni ne poznamo.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Medsebojnih negativnih vplivov med prašičem in drugimi parkljarji ne poznamo. Dejstvo pa je, da se najgostejši del populacije prašičev v LUO prekriva z najgostejšimi deli populacije srne.

7.7.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Cilj upravljanja z divjim prašičem je vitalna in stabilna populacija naravne spolne in starostne strukture, vendar takšne številčnosti, ki je usklajena z naravnimi danostmi okolja oziroma takšne številčnosti, da ne bo povzročala velikih škod predvsem na kmetijskih površinah. Divji prašič naj ostane prostorsko tako razširjen kot je danes. Širitev divjih prašičev v lovišča robnega območja II ni zaželena. Številčnost divjih prašičev se mora v osrednjem območju zmanjšati. Zmanjšati se mora tudi številčnost prašičev v robnem območju I in sicer na stanje, kakršno je danes v robnem območju II. Imeti želimo zdravo populacijo divjih prašičev, kjer se bodo bolezni pojavljale le sporadično.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna struktura

Zadržati želimo danes ugodno starostno, spolno in kakovostno strukturo. V populaciji želimo imeti polovično spolno strukturo ter takšno starostno strukturo, v kateri prevladujejo mladi osebki. Cilj upravljanja je tudi zadostno število starih osebkih obeh spolov, torej tudi zrelih trofejnih merjascev. Ker ne želimo številčnost

populacije povečati, želimo zadržati tudi poprečne telesne mase posameznih kategorij prašičev oziroma njihovo današnjo fizično kondicijo.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

Medvrstna razmerja med prašičem, srnjadjo, gamsom in jelenom so lahko problematična ob zahodni državni meji, kjer je gostota populacij teh vrst visoka in se prostorsko prekriva. Cilj zmanjševanja številčnosti prašičev tako sovпада s ciljem ugodnejših medvrstnih odnosov med omenjenimi vrstami divjadi.

7.7.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji

Višina odvzema:

Višino odstrela se določa za celotno LUO, ločeno za tri ekološke enote. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju. Pri določevanju višine odvzema divjega prašiča moramo kot pomembnejši kazalec upoštevati trend škod, katere povzročajo prašiči.

Starostni in spolni razredi

Moški spol	Ženski spol
Mladiči/Ozimci	
Lanščaki*	Lanščakinje*
Merjasci*	Svinje*

* Določitev dejanske starosti za prehod v višji starostni razred na podlagi pregleda zobovja.

Zaradi velike variabilnosti v času poleganja divjih prašičev (prek celega leta) se starostna kategorizacija vsake izločene živali (v kategorijah mladič/ozimec, lanščak in 2+ žival) opravi glede na določitev dejanske starosti (v mesecih) na podlagi pregleda razvojne stopnje in izraščenenosti zobovja. Zaradi nezmožnosti prepoznavanja dejanske starosti živali, ki so na prehodu v višji starostni razred, pred samim odstrelom, se pri opredelitvi starostne kategorije v primeru dokončnega dvoma presoja v smislu izbora/določitve nižje starostne kategorije, in sicer:

- osebki do ocenjenega 12. meseca starosti se ne glede na datum uplenitve kategorizirajo kot mladiči, pri čemer se pri mejnih primerih (ocenjena starost 12.-13. mesecev) logično upošteva tudi datum prehoda 31.3./1.4.;
- osebki med ocenjenim 13. in 24. mesecem starosti se ne glede na datum uplenitve kategorizirajo kot enoletne živali (lanščaki, lanščakinje);
- osebki med ocenjenim 24. in 27. mesecem ter uplenjeni do 31.3. tekočega leta se ne glede na dejansko starost ocenijo kot lanščaki/lanščakinje, s čimer se doseže primerljiva kategorizacija živali, ki so bile v istem letu poležene v zimskem oziroma spomladanskem času.

Zaradi namenov kasnejših analiz se priporoča, da se za vse divje prašiče do ocenjene starosti 24 mesecev starost v mesecih ustrezno evidentira. Z namenom relevantnega določanja starosti divjih prašičev se priporoča ustrezno usposabljanje članov Komisij za oceno odstrela in izgub v LUO.

Starostna in spolna struktura odvzema

Starostni razred	Izhodiščna struktura*		
	M	Ž	Skupaj
Ozimci	min 50-70 %		min 50-70 %
Lanščaki / Lanščakinje	max 10-20 %	min 10-20 %	max 20-40 %
Merjasci 2+ / Svinje 2+	max 5 %	min 5 %	10 %
Skupaj	50 %	50 %	100 %

* Z letnimi načrti se v posameznem LUO določi načrtovan odvzem v konkretnih % in ne intervalno.

Načrtovanje odvzema pri cilju: uravnavanje številčnosti

Za uravnavanje številčnosti populacije je treba načrtovati predvsem dovolj veliko poseganje med vse kategorije divjega prašiča, še zlasti pa v kategorijo ozimcev, kjer sledimo cilju, da v razred enoletnih osebkov preraste minimalno število osebkov.

Načrtovanje odvzema pri cilju: zmanjševanje številčnosti (konkretna lovišča, za katera v določenem letu velja ta cilj, se določi z letnimi lovskoupravljavskimi načrti)

Za doseganje zmanjševanja številčnosti populacije se mora poleg intenzivnega odstrela ozimcev v odvzemu povečati tudi delež ženskih osebkov (lanščakinje in svinje 2+), pri čemer je smiselno z načrtom predpisati vsaj minimalno število rodnih samic obeh kategorij, ki jih je potrebno odvzeti iz LUO. Vendar je tudi pri tem cilju priporočeno, da je svinja vodnica tropa pri izvajanju lova »varovana« kategorija, saj lahko njen odstrel prek zrušitve socialne strukture povzroči še večji prirastek in škode na kmetijskih kulturah.

V primerih načrtovanega občutnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev se z načrti odvzema kategorije ozimcev in lanščakov obeh spolov praviloma ne ločuje in ne omejuje. Priporočljiv je tudi čim zgodnejši začetek odstrela ozimcev.

V LUO-jih, kjer se pojavljajo (po fenotipu) očitni križanci z domačim prašičem (vpliv hibridizacije), se lahko odstreljuje vse spolne in starostne kategorije teh (križanih) divjih prašičev brez omejitev, pri čemer se odstrel izven lovne dobe obravnava kot izredni odstrel in mora biti izveden po ustreznih podzakonskih postopkih.

Časovna dinamika odvzema

Skupinski lovi na divje prašiče se praviloma izvajajo od 15.9. do 31.1.

Ostalo

Dopustno odstopanje od načrta odvzema za divjega prašiča za lovišča, ki imajo načrtovan odvzem 20 in več osebkov divjega prašiča, je lahko po višini navzdol največ do 30 %, pri čemer se izračunane vrednosti odstopanja zaokrožujejo na najbližjo celo vrednost. V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, je odvzem svinj 2+ po višini neomejen. V loviščih z načrtovanim odvzedom 20 in več osebkov divjega prašiča mora biti tako realiziran odvzem vsaj 70 % načrtovanega števila ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+, medtem, ko je realizacija odvzema merjascev in lanščakov lahko manjša in po višini ni obvezujoča. Navzgor odvzem količinsko ni omejen, praviloma pa mora biti skladen s spolno in starostno strukturo osnovnega načrta. To pomeni, da je pri preseganju načrtovanega odvzema ter tudi pri realizaciji odvzema v višini od 70 % do 100 %, delež ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+ (svinj v primeru načrtovanega znatnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev) v strukturi odvzema vsaj tolikšen, kot je za posamezno kategorijo predviden z načrtom odvzema (minimalni delež). Delež lanščakov, merjascev ter potencialno tudi svinj 2+ (v loviščih, kjer je načrtovana ohranitev številčnosti divjih prašičev) pa je lahko enak ali manjši načrtovanemu deležu v odvzemu. Pri izračunu deleža svinj 2+ in merjascev 2+ v odvzemu po loviščih se za ti kategoriji upošteva tudi dovoljeno odstopanje +1 kos, ki se ga ustrezno upošteva pri načrtovanju odvzema v naslednjem/naslednjih letih.

Dopustno odstopanje od načrta odvzema za divjega prašiča za lovišča, ki imajo načrtovan odvzem več kot 5 in do 20 osebkov divjega prašiča, je lahko po višini navzdol največ do 50 %, pri čemer se izračunane vrednosti odstopanja zaokrožujejo na najbližjo celo vrednost. V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, je odvzem svinj 2+ po višini neomejen. V loviščih z načrtovanim odvzedom od 6 do 20 osebkov divjega prašiča mora biti tako realiziran odvzem vsaj 50 % načrtovanega števila ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+, medtem ko je realizacija odvzema merjascev in lanščakov lahko manjša in po višini ni obvezujoča. Navzgor odvzem količinsko ni omejen, praviloma pa mora biti skladen s spolno in starostno strukturo osnovnega načrta. To pomeni, da je pri preseganju načrtovanega odvzema (ne pa tudi pri realizaciji odvzema v višini od 50 % do 100 %), delež ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+ (svinj v primeru načrtovanega znatnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev) v strukturi odvzema vsaj tolikšen, kot je za posamezno kategorijo predviden z načrtom odvzema (minimalni delež). Delež lanščakov, merjascev ter potencialno tudi svinj 2+ (v loviščih, kjer je načrtovana ohranitev številčnosti divjih prašičev) pa je lahko enak ali manjši načrtovanemu deležu v odvzemu. Pri izračunu deleža svinj 2+ in merjascev 2+ v odvzemu po loviščih se za ti kategoriji upošteva tudi dovoljeno odstopanje +1 kos, ki se ga ustrezno upošteva pri načrtovanju odvzema v naslednjem/naslednjih letih.

Za lovišča, kjer je prisotnost divjih prašičev zgolj občasna ali je njihova številčnost majhna, se konkretne usmeritve za upravljanje navede v letnem načrtu LUO. Loviščem, ki imajo načrtovan odvzem manjši ali enak 5 osebkom, načrtovane višine odvzema praviloma ni treba dosegati (možno odstopanje do 100 %). Navzgor odvzem količinsko ni omejen, a se lahko struktura odvzema nad enoletnih osebkov z načrti dodatno omeji. Tudi v teh loviščih je dovoljeno odstopanje odvzema v primerjavi z načrtom v primeru svinj 2+ in merjascev 2+ po loviščih +1 kos, kar se ustrezno upošteva pri načrtovanem odvzemu v naslednjem/naslednjih letih.

Izjemoma, t.j. v primeru bistveno manjše številčnosti divjih prašičev v celotnem LUO ali delih LUO, je odstopanje lahko tudi večje od navedenih, pri čemer se odstopanja utemelji po postopkih, ki so skladni s podzakonskimi akti.

Lovske organizacije z internimi navodili na noben način ne smejo omejevati izvajanje načrta odvzema divjih prašičev (npr. omejevanje lova na privabljalnih krmiščih; določanje sankcij za uplenitev katerekoli kategorije divjega prašiča, ki je z načrtovanim odvzemom še dovoljena). V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, tudi ni dovoljeno omejevanje skupinskih lovov v obdobju od 15.9. do 31.1.

Usmeritve za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja divjadi

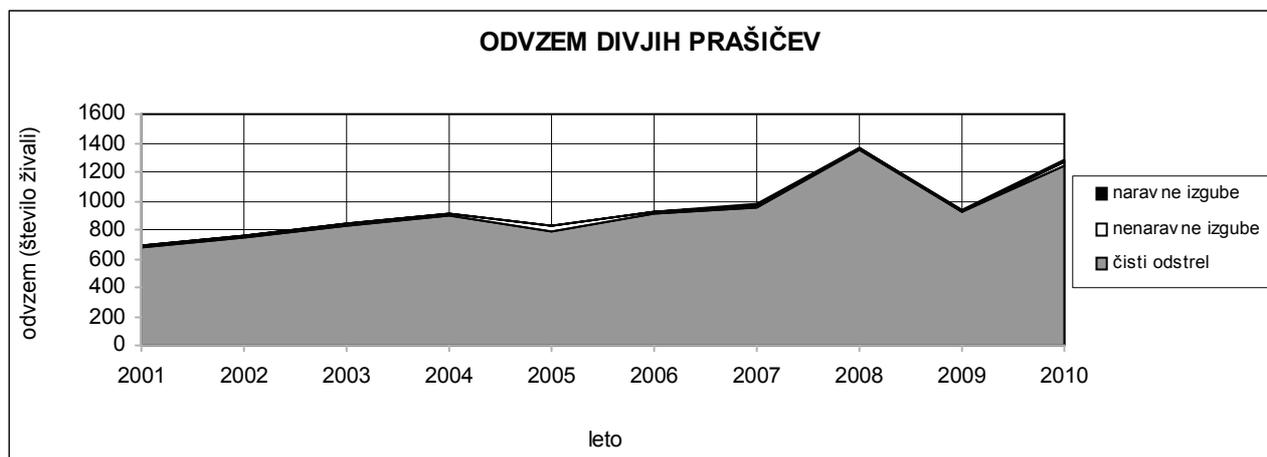
Stanje številčnosti se ne spremlja absolutno, temveč relativno glede na pojavljanje prašičev v posameznem letu. To je tudi ena izmed osnov za določevanje višine odstrela. Poleg rednega spremljanja z opazovanji naj lovišča, v kolikor je le mogoče, ugotavljajo tudi vzroke naravnega pogina. Prvenstveno ugotavljamo vzrok izgub (bolezen, zveri...), potem pa, če je to mogoče, tudi dejanskega povzročitelja (vrsta bolezni ali plenilca...).

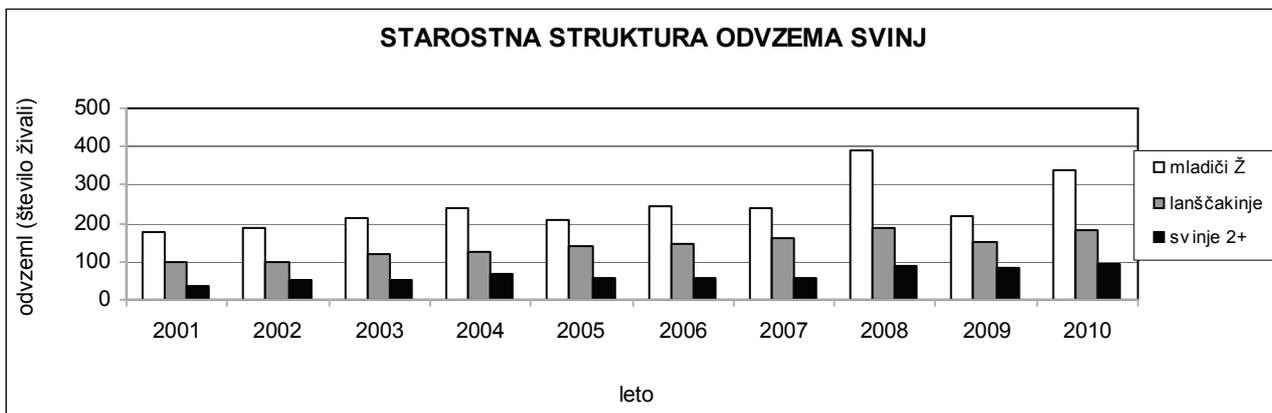
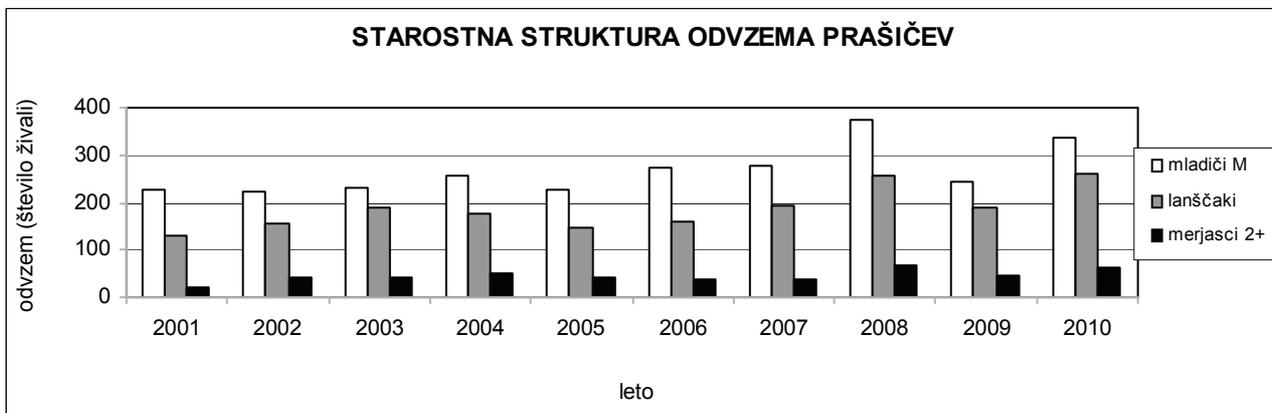
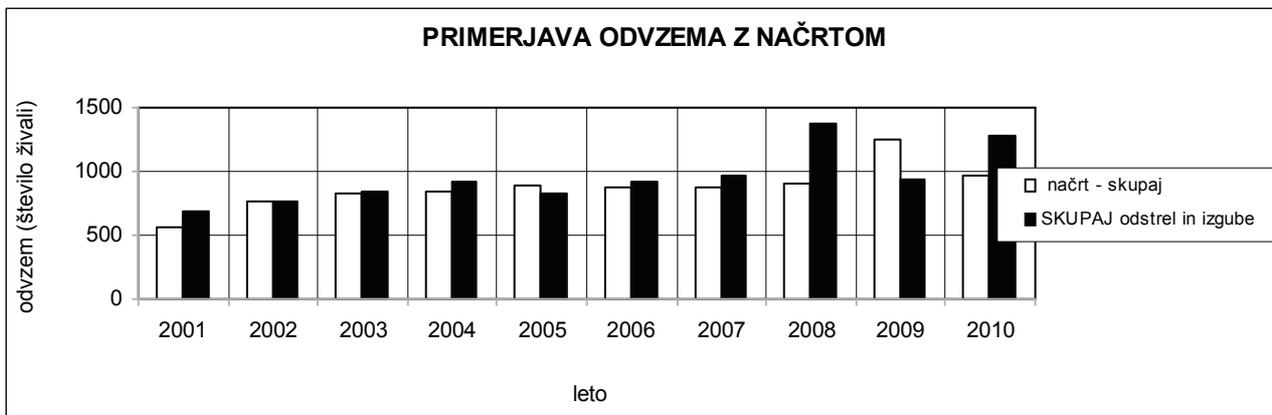
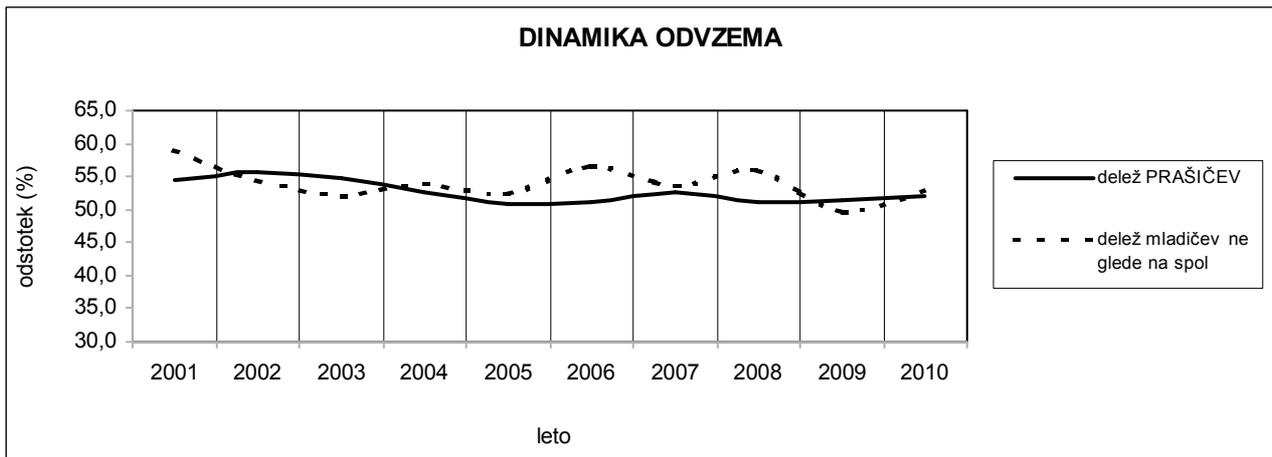
Usmeritve za preprečevanje škod od in na divjadi

Divji prašič je glede škod ena najproblematičnejših vrst divjadi, zato je potrebno upoštevati in izvajati vse ukrepe za preprečevanje škod. Med ukrepe spada tako izvrševanje načrta odvzema po višini in strukturi kakor izvajanje načrta biomeliorativnih in biotehniških del, prvenstveno krmljenje. Prijavljanje škod in njihovo ocenjevanje naj bosta sprotna in evidentna. Po možnosti se skladno z zakonom skuša doseči poravnava glede škode že na ravni oškodovanec – lovišče. Upravljavci lovišč naj v čim večji meri tudi sodelujejo z oškodovanci pri izvajanju zaščitnih ukrepov.

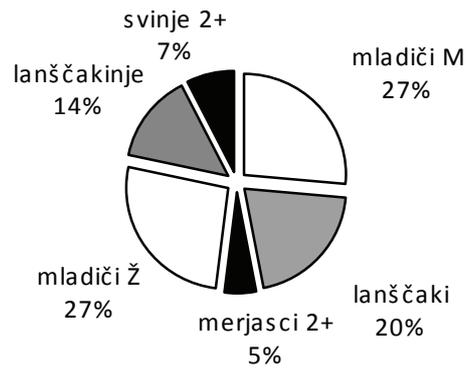
Preglednica 7.21: Pregled podatkov o divjem prašiču za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube (kos)													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
mladiči M	227	222	230	255	227	275	279	376	244	338	2673	53,6	28,1
lanščaki	130	157	191	175	149	158	195	258	191	261	1865	37,4	19,6
merjasci 2+	19	42	42	52	43	37	38	67	47	65	452	9,1	4,8
skupaj PRAŠIČI	376	421	463	482	419	470	512	701	482	664	4990	100,0	52,4
mladiči Ž	179	190	211	239	206	246	241	392	221	337	2462	54,4	25,9
lanščakinje	98	97	121	127	142	147	164	188	150	181	1415	31,3	14,9
svinje 2+	36	50	51	69	59	58	56	91	84	94	648	14,3	6,8
skupaj SVINJE	313	337	383	435	407	451	461	671	455	612	4525	100,0	47,6
SKUPAJ odstrel in izgube	689	758	846	917	826	921	973	1372	937	1276	9515		100,0
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom (kos ali %)													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		
načrt - skupaj	562	762	829	837	891	870	870	900	1250	970	8741		
odstrel in izgube / načrt	122,6	99,5	102,1	109,6	92,7	105,9	111,8	152,4	75,0	131,5	108,9		
delež PRAŠIČEV	54,6	55,5	54,7	52,6	50,7	51,0	52,6	51,1	51,4	52,0	52,4		
delež mladičev ne glede na spol	58,9	54,4	52,1	53,9	52,4	56,6	53,4	56,0	49,6	52,9	54,0		
delež lanščakov ne glede na spol	33,1	33,5	36,9	32,9	35,2	33,1	36,9	32,5	36,4	34,6	34,5		
delež večletnih - 2+ ne glede na spol	8,0	12,1	11,0	13,2	12,3	10,3	9,7	11,5	14,0	12,5	11,6		
Izgube in odvzem													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
nendaravne izgube	5	11	14	8	35	16	8	15	8	22	142	71,7	
naravne izgube	2	6	3	9	2	1	7	8	7	11	56	28,3	
skupaj izgube	7	17	17	17	37	17	15	23	15	33	198	100,0	
% izgub	1,0	2,2	2,0	1,9	4,5	1,8	1,5	1,7	1,6	2,6	2,1		
čisti odstrel	682	741	829	900	789	904	958	1349	922	1243	9317		
Vzroki izgub													
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
1 neznan	2	6	3	9	2		5	6	6	9	48	24,2	
2 bolezen						1	2	2		2	7	3,5	
3 krivolov			1		1						2	1,0	
4 cesta	3	11	11	8	22	16	6	15	8	22	122	61,6	
5 železnica	2		2		12						16	8,1	
6 plenilci											0	0,0	
7 psi							2				2	1,0	
8 kosilnica											0	0,0	
9 garje									1		1	0,5	
Telesne mase (biološka telesna masa v kg)													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010			
mladiči M	26,1	26,2	23,8	23,0	24,1	23,9	24,4	21,4	25,5	25,9			
indeks	100,0	100,4	91,2	88,1	92,3	91,6	93,5	82,0	97,7	99,2			
lanščaki	52,6	56,6	50,2	51,5	50,0	51,7	50,0	52,2	48,7	56,5			
indeks	100,0	107,6	95,4	97,9	95,1	98,3	95,1	99,2	92,6	107,4			
merjasci 2+	80,4	87,8	89,8	87,7	80,0	86,7	81,6	84,8	80,2	90,2			
indeks	100,0	109,2	111,7	109,1	99,5	107,8	101,5	105,5	99,8	112,2			
mladiči Ž	24,5	24,9	22,9	23,3	22,5	24,2	23,9	21,9	24,6	22,8			
indeks	100,0	101,6	93,5	95,1	91,8	98,8	97,6	89,4	100,4	93,1			
lanščakinje	49,7	51,1	47,8	49,4	46,2	46,7	48,3	46,6	46,5	49,6			
indeks	100,0	102,8	96,2	99,4	93,0	94,0	97,2	93,8	93,6	99,8			
svinje 2+	75,9	70,4	71,4	73,4	71,9	69,4	72,9	64,5	63,8	72,5			
indeks	100,0	92,8	94,1	96,7	94,7	91,4	96,0	85,0	84,1	95,5			

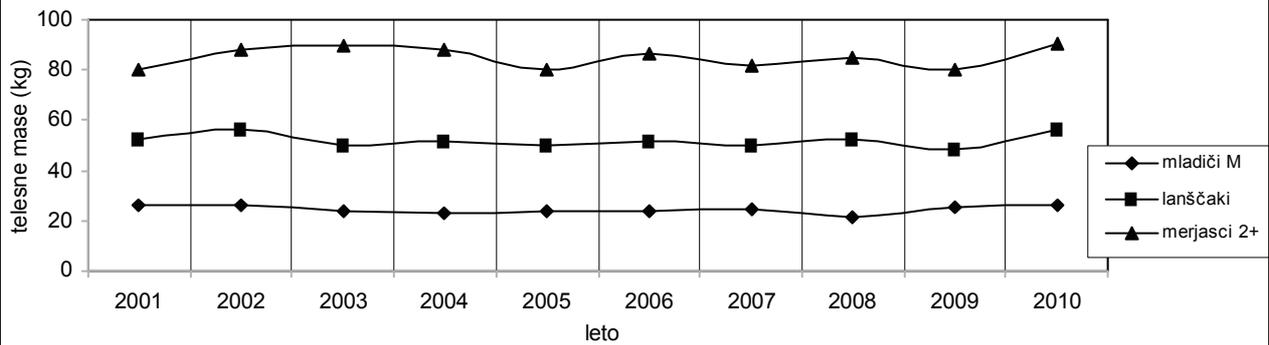

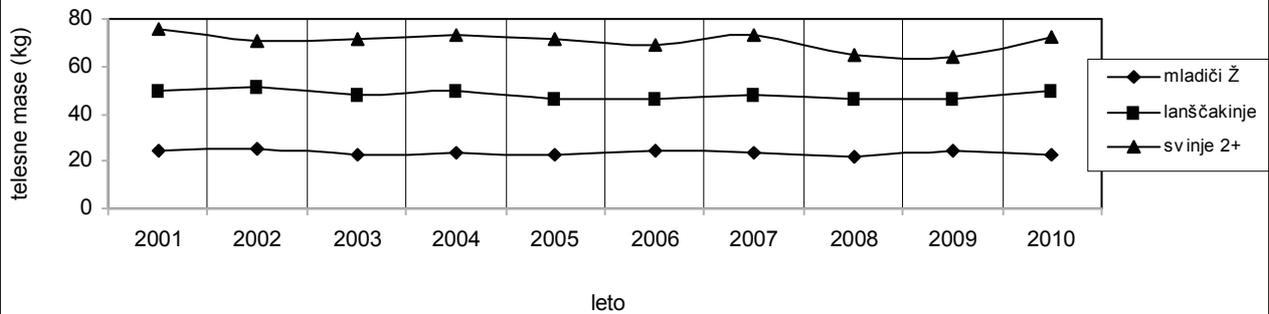
STRUKTURA ODVZEMA DIVJIH PRAŠIČEV V OBDOBJU 2001 - 2010

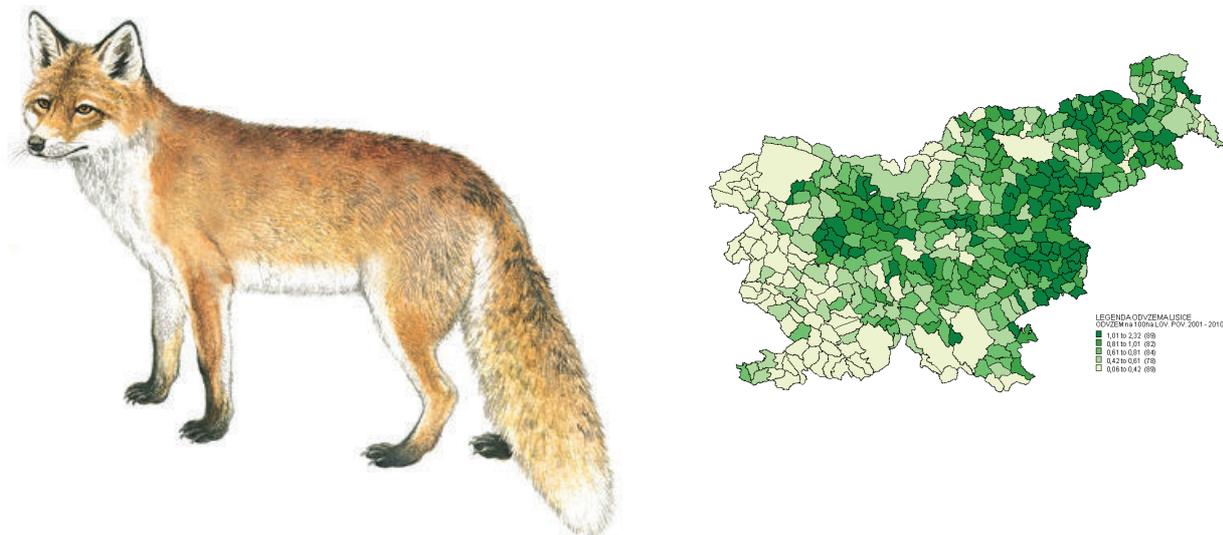
TELESNE MASE PRAŠIČEV

TELESNE MASE SVINJ

7.8 LISICA (*Vulpes vulpes* L.)

Slika 7.12: Slika lisice in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

7.8.1 Prostorski okviri obravnave

Lisico prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

7.8.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem lisice je znašal 87,2 % od načrta odvzema. Najnižje je bil načrt dosežen 66,8 % v letu 2006, najvišje 116,3 % v letu 2010. Delež lisjakov v odvzemu je znašal 49,4 %, delež lisic 50,6 %. Izgube predstavljajo 11,2 % odvzema in tekom let močno nihajo od 4,7 do 26,6 %. Delež nenaravnih izgub znaša 64,5 %, delež naravnih izgub dosega 35,5 %. Med izgubami prevladujejo povozi z 61,6 %, sledijo neznani vzroki in bolezni s po 8,0 %. Ostali vzroki izgub so manjši. S povečevanjem številčnosti lisic v zadnjih petih letih se povečujejo tudi povozi.

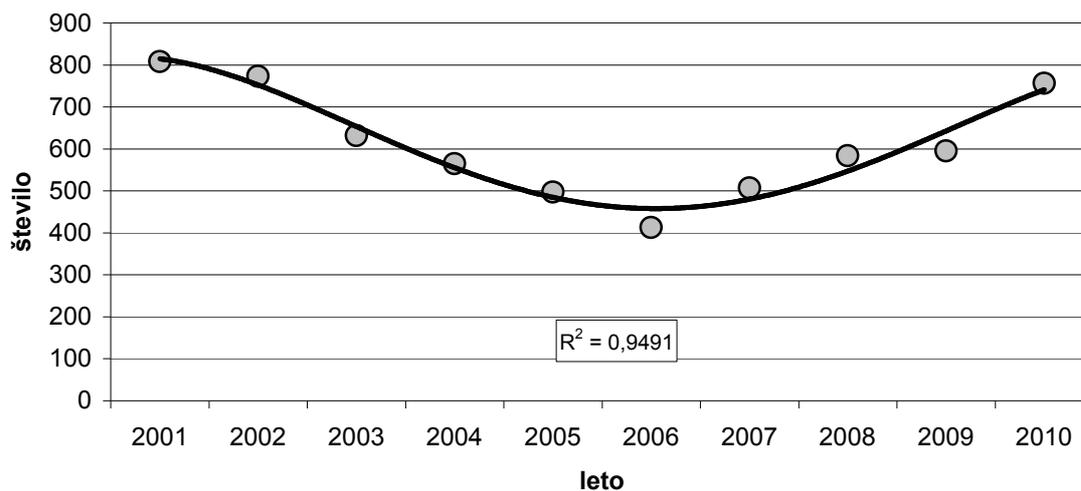
Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Odvzem po spolu je slučajnost. Čeprav je trend številčnosti lisic izrazit, je pogosto težko predvideti primerno višino odvzema, tako da zaradi tega vzroka prihaja do večjega razkoraka med načrtom in realizacijo. Dobra realizacija odvzema lisic v zadnjih letih je pogojena tudi s plačilom odstrela lisic za potrebe vzorčenja na steklino, ki ga izvaja VURS.

7.8.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Trend številčnosti je visoko značilen, do leta 2006 je številčnost populacije upadala, nato je do leta 2010 naraščala. Ker je trend številčnosti lisic nihajoč s periodo petih let, lahko pričakujemo v prihodnjih letih nadaljevanje dviga številčnosti, nato pa ponovni padec. Prostorsko je lisica prisotna na celotnem območju LUO.

Grafikon 7.12: Trend odvzema lisice

Zdravstveno stanje

Lisice so podvržene nekaterim boleznim kot sta steklina in garjavost, ki tudi uravnavata številčnost populacije. Steklino se zatira z peroralno vakcinacijo.

7.8.4 Cilj upravljanja s populacijo

Populacija lisic naj bo v naravi zastopana v takem številu, da se bolezni ne bodo pojavljale v epidemijah ter da bo populacija usklajena z nekaterimi drugimi vrstami, na katere imajo lisice močnejši vpliv kot so mali glodalci in kasneje v trofični strukturi tudi ujede itd. Ker populacija lisic močno niha, se bo v prihodnjem desetletju dogodilo, da bo trenutni cilj glede številčnosti tako povečana številčnost kakor njena ohranitev ter tudi njeno zmanjšanje.

7.8.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višina odvzema:

Višino odvzema se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije divjadi v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju. Načrtuje se odzjem. Izgube lisic se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všteto v realizacijo odvzema. Pri načrtu odvzema moramo upoštevati tudi trend odvzema. Načrtovanje odvzema nadalje temelji na osnovi spremljanja številčnosti, zdravstvenega stanja in usklajenosti vrste z življenjskim okoljem.

Pri lovu na lisico na sploh ter še posebej v času polaganja vab za peroralno vakcinacijo je potrebno upoštevati navodila in izdelan letni program Veterinarske uprave RS.

Dopustno odstopanje je pri lisici po višini navzdol do – 30 %, odstopanje navzgor je v višini do + 100 % načrtovanega številčnega odvzema.

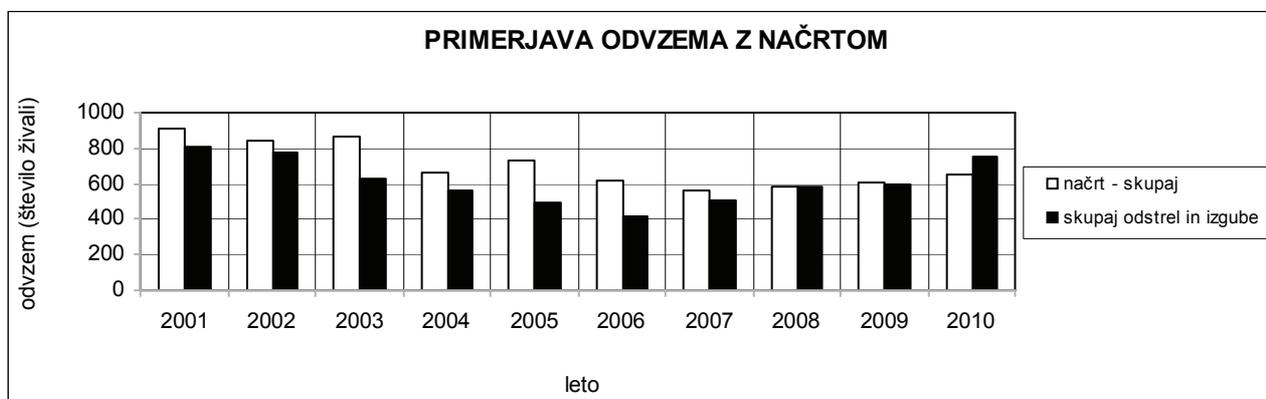
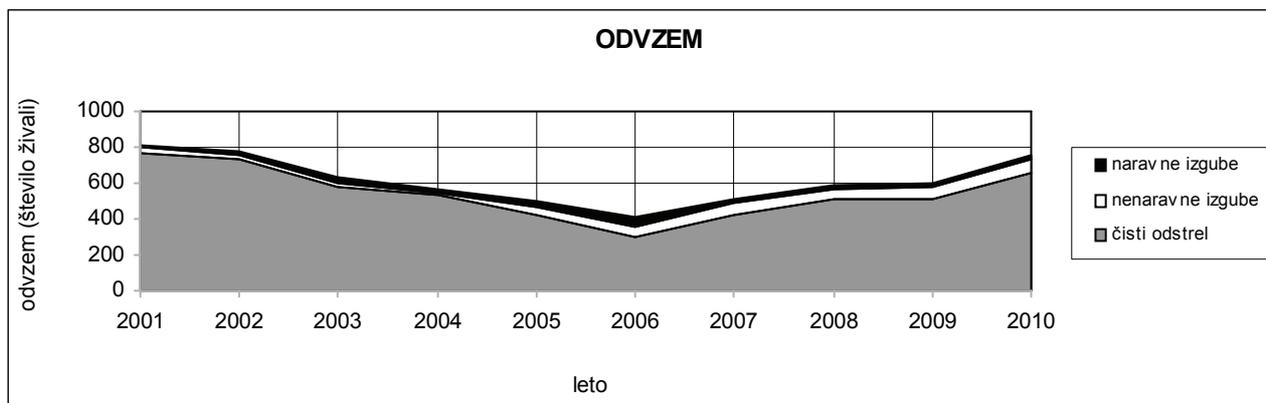
Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov, se kot dopustno odstopanje navzdol od načrta šteje realizacija - 3 kosi.

Lov lisice naj se intenzivira v loviščih z malo poljsko divjadjo in v habitatih gozdnih kur.

Številčnost vrste se uravnava le s skupno višino odvzema, dodatne omejitve po spolni in starostni strukturi niso potrebne.

Preglednica 7.22: Pregled podatkov o lisici za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube												
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
samci	395	403	318	274	231	182	258	275	331	363	3030	
samice	413	370	314	291	266	231	249	309	264	393	3100	
skupaj odstrel in izgube	808	773	632	565	497	413	507	584	595	756	6130	
načrt - skupaj	912	848	869	659	725	618	565	584	603	650	7033	
odstrel in izgube / načrt	88,6	91,2	72,7	85,7	68,6	66,8	89,7	100,0	98,7	116,3	87,2	
Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	26	28	27	19	37	53	62	49	64	79	444	64,5
naravne izgube	12	16	28	16	33	57	18	21	20	23	244	35,5
skupaj izgube	38	44	55	35	70	110	80	70	84	102	688	100,0
% izgub	4,7	5,7	8,7	6,2	14,1	26,6	15,8	12,0	14,1	13,5	11,2	
čisti odstrel	770	729	577	530	427	303	427	514	511	654	5442	
Vzroki izgub												
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	2			4	3	10	8	10	8	9	54	7,8
2 bolezen	6	5	28	5	2		3	4	2		55	8,0
3 krivolov											0	0,0
4 cesta	26	25	26	18	33	50	61	48	62	75	424	61,6
5 železnica						2			2		4	0,6
6 plenilci		6							1		7	1,0
7 psi		1	1	1		1	1	1		4	10	1,5
8 kosilnica		2									2	0,3
9 garje	4	5		7	28	47	7	7	9	14	128	18,6

7.9 JAZBEC (*Meles meles* L.)

Slika 7.13: Slika jazbeca in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

7.9.1 Prostorski okvir obravnave

Jazbeca prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

7.9.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem jazbeca je znašal 71,6 % od načrta odvzema. Najnižje je bil načrt dosežen 44,6 % v letu 2007, najvišje 98,7 % v letu 2003. Delež samcev v odvzemu je znašal 43,4 %, delež samic 56,6 %. Izgube predstavljajo 31,1 % odvzema in tekom let močno nihajo od 7,5 do 64,6 %. Delež nenaravnih izgub znaša 90,5 %, delež naravnih izgub dosega 9,5 %. Med izgubami prevladujejo povozi z 88,7 %, slede neznani vzroki z 6,4 %. Ostali vzroki izgub so manjši. Z upadom številčnosti jazbeca v zadnjih petih letih se zmanjšujejo tudi povozi.

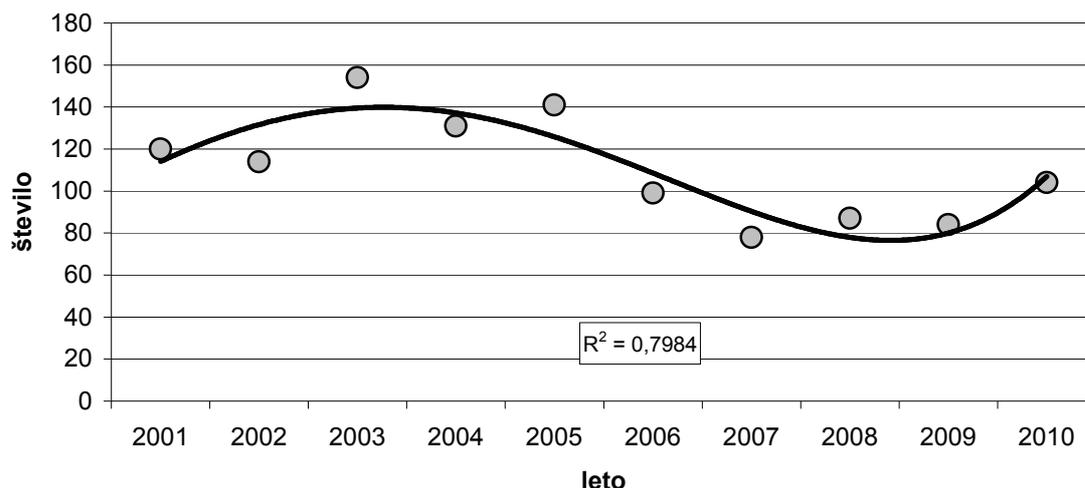
Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Odvzem po spolu je slučajnost. Čeprav je trend številčnosti jazbeca izrazit, je pogosto težko predvideti primerno višino odvzema, tako da zaradi tega vzroka prihaja do večjega razkoraka med načrtom in realizacijo.

7.9.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Trend številčnosti jazbeca je nihajoč s periodo pet do šest let. Trenutna številčnost je nasprotju z lisico v strmem upadu, v prihodnjih letih pričakujemo zopet porast številčnosti. Prostorsko je jazbec prisoten na celotnem območju LUO.

Grafikon 7.13: Trend odvzema jazbeca

Zdravstveno stanje

Pomembnejših izgub jazbecov zaradi bolezni ne poznamo.

7.9.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj gospodarjenja z jazbecem je stabilna populacija, ki naj ne bo številčnejša kakor je danes. Populacija naj bo predvsem usklajena z okoljem, da jazbeci ne bi delali prevelikih (sicer lokalnih) škod na kmetijskih površinah.

7.9.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višina odvzema:

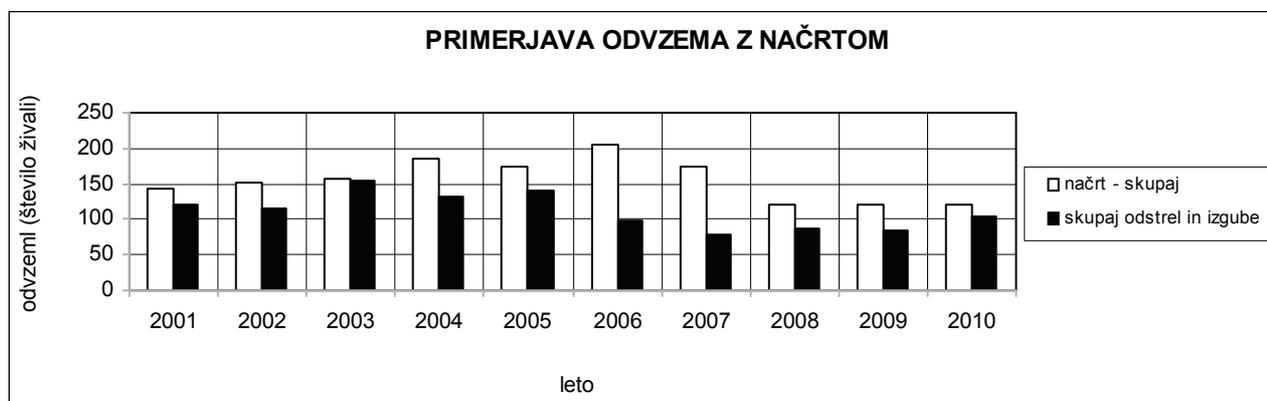
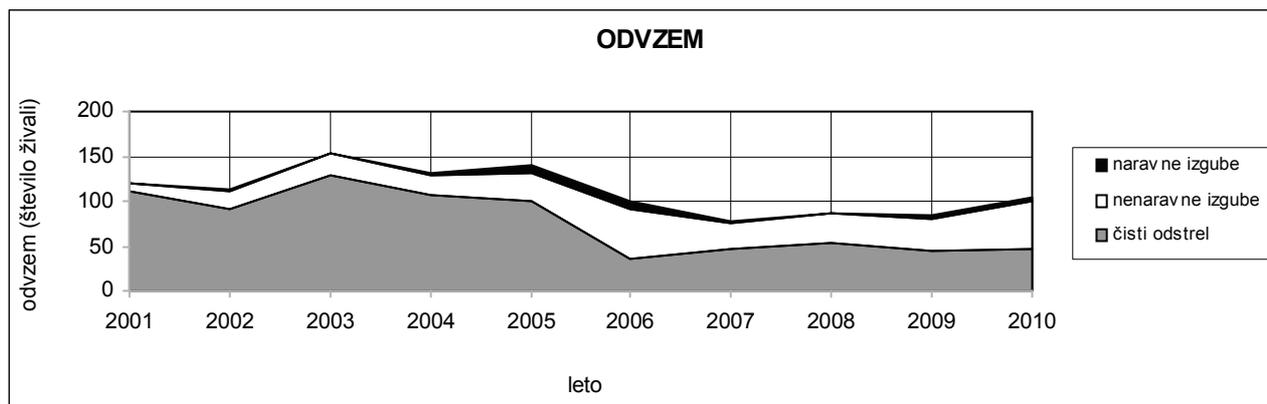
Višino odvzema se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije divjadi v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju. Načrtuje se odzjem. Izgube se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všttevajo v realizacijo odvzema. Pri načrtu odvzema moramo upoštevati tudi trend odvzema. Načrtovanje odvzema nadalje temelji na osnovi spremljanja številčnosti, zdravstvenega stanja in usklajenosti vrste z življenjskim okoljem. Številčnost se uravnava le s skupno višino odvzema, dodatne omejitve po spolni in starostni strukturi niso potrebne.

Dopustno odstopanje je po višini navzdol do – 50 %, odstopanje navzgor je v višini do + 100 % načrtovanega številčnega odvzema. Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov, se kot dopustno odstopanje navzdol od načrta šteje realizacija - 5 kosov.

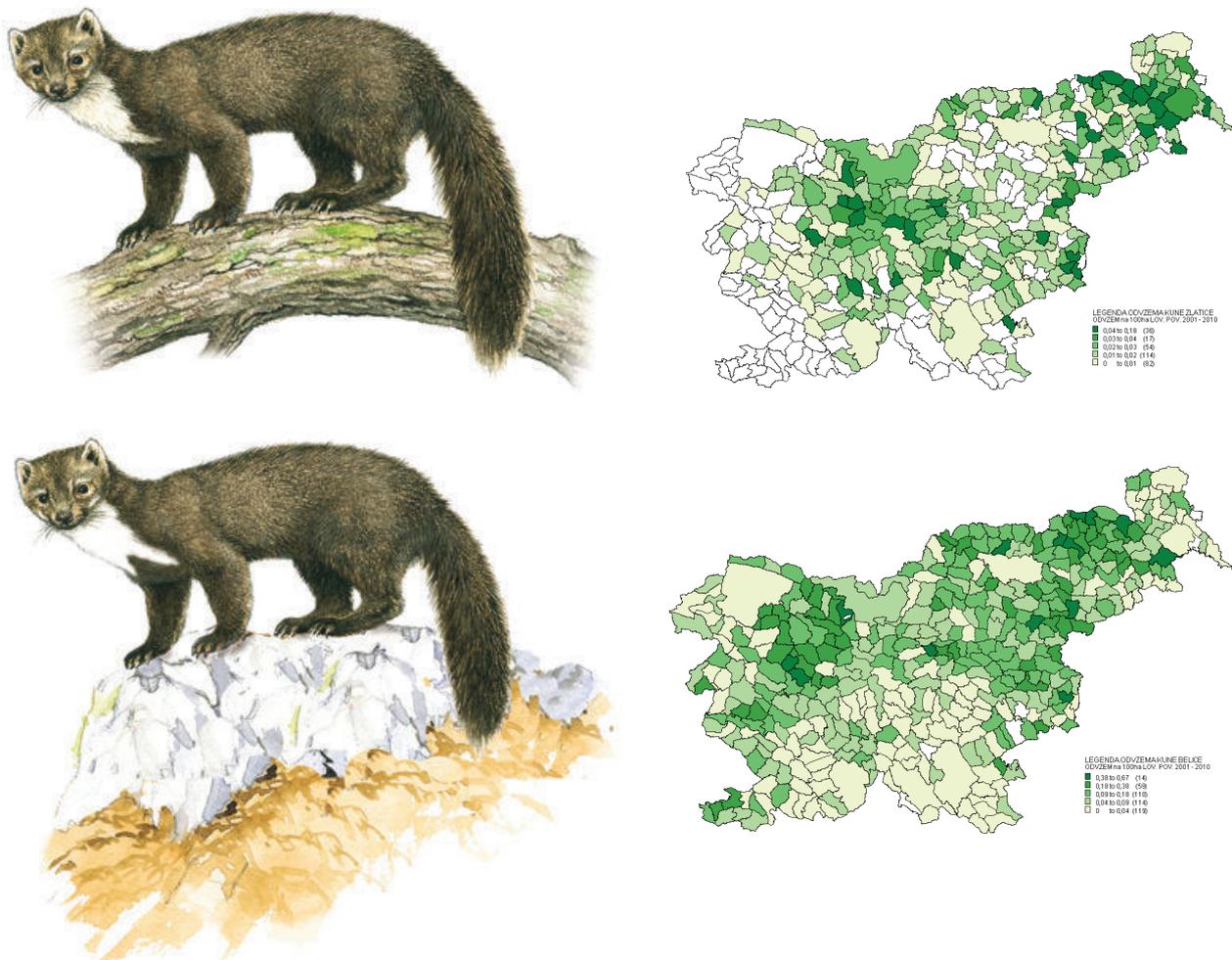
Lov jazbeca naj se intenzivira v loviščih z malo poljsko divjadjo in v habitatih gozdnih kur.

Preglednica 7.23: Pregled podatkov o jazbecu za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube												
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
samci	63	69	84	69	84	68	54	55	61	66	673	
samice	57	45	70	62	57	31	24	32	23	38	439	
skupaj odstrel in izgube	120	114	154	131	141	99	78	87	84	104	1112	
načrt - skupaj	143	152	156	186	175	205	175	120	120	120	1552	
odstrel in izgube / načrt	83,9	75,0	98,7	70,4	80,6	48,3	44,6	72,5	70,0	86,7	71,6	
Izgube												
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	8	20	24	23	31	57	28	33	36	53	313	90,5
naravne izgube	1	2		2	10	7	3		4	4	33	9,5
skupaj izgube	9	22	24	25	41	64	31	33	40	57	346	100,0
% izgub	7,5	19,3	15,6	19,1	29,1	64,6	39,7	37,9	47,6	54,8	31,1	
čisti odstrel	111	92	130	106	100	35	47	54	44	47	766	
Vzroki izgub												
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan					8	5	1		4	4	22	6,4
2 bolezen	1	2		2	2	2	1				10	2,9
3 krivolov											0	0,0
4 cesta	8	20	24	23	29	56	28	33	34	52	307	88,7
5 železnica						1			1		2	0,6
6 plenilci											0	0,0
7 psi					1				1	1	3	0,9
8 kosilnica					1						1	0,3
9 garje							1				1	0,3

7.10 KUNA BELICA (*Martes foina* L) in KUNA ZLATICA (*Martes martes* L.)

Slika 7.14: Slika kune zlatice in belice in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

7.10.1 Prostorski okviri obravnave

Kuno zlatico in kuno belico prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

7.10.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem kune zlatice je minimalen, v desetih letih je bilo izločenih le 49 živali ali 15,9 % od načrta. Odvzem kune belice je znašal 63,9 % od načrta odvzema. Najnižje je bil načrt dosežen 47,9 % v letu 2002, najvišje 80,0 % v letu 2010. Izgube predstavljajo 17,2 % odvzema in tekom let močno nihajo od 4,1 do 25,5 %. Delež nenaravnih izgub znaša 85,4 %, delež naravnih izgub dosega 14,6 %. Med izgubami prevladujejo povozi z 83,4 %, slede neznan vzrok z 11,2 %. Ostali vzroki izgub so manjši.

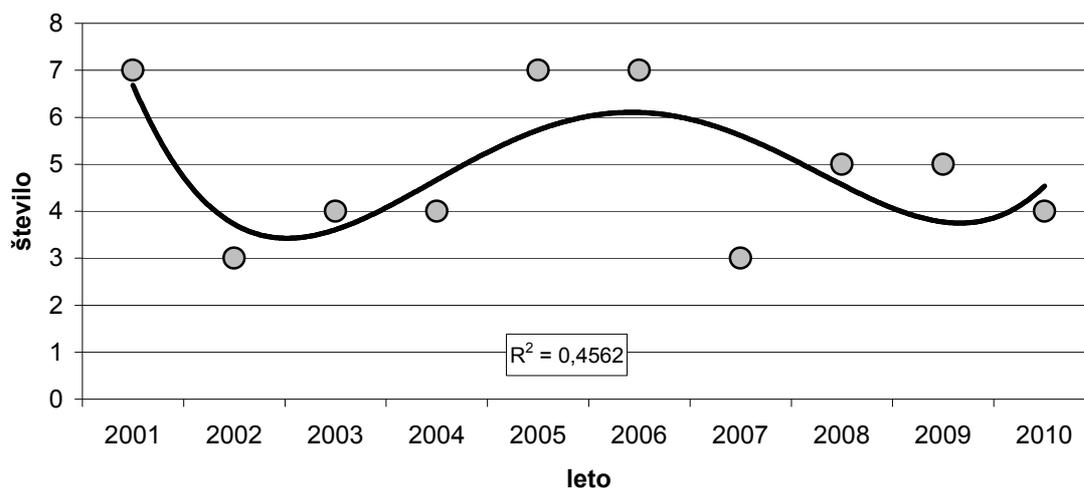
Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Čeprav je trend številčnosti kune belice dokaj izrazit, je pogosto težko predvideti primerno višino odvzema, tako da zaradi tega vzroka prihaja do večjega razkoraka med načrtom in realizacijo. Odvzem kune zlatice se načrtuje avtomatsko po eno žival na lovišče, tako da nam pri majhnem odvzemu odstotek doseganja načrta ne pove dosti.

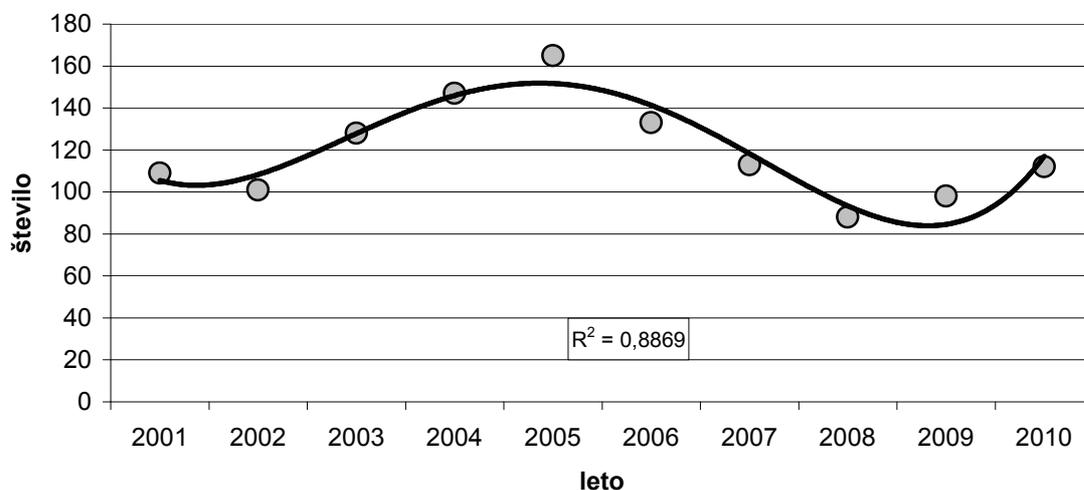
7.10.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Odvzem je slab kazalec številčnosti populacije te vrste, saj odstrel pokriva le manjši odstotek populacije in zato verjetno ne vpliva na dinamiko populacije in verjetno tudi ne na škode. Trend izločitev kune zlatice ni značilen. Številčnost populacije je majhna. Trend izločitev kune belice je nihajoč s periodo štirih let. Trenutna številčnost je v porastu, v prihodnjih letih pričakujemo zopet upad številčnosti. Prostorsko je kuna belica prisotna na celotnem območju LUO. Občasno kuna belica povzroča kar znatno škodo predvsem na nelovnih površinah (ostrejših, v skladiščih na embalaži...).

Grafikon 7.14: Trend odvzema kune zlatice

Grafikon 7.15: Trend odvzema kune belice

Zdravstveno stanje

Pomembnejših izgub kun zaradi bolezni ne poznamo.

7.10.4 Cilj upravljanja s populacijo

Obe vrsti kun želimo ohraniti na celotnem območju LUO, še posebej želimo ohraniti kuno zlatico. Številčnost kun naj se ne povečuje, upad številčnosti kun zlatic pa z odstrelom ne smemo pospešiti.

7.10.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višina odvzema:

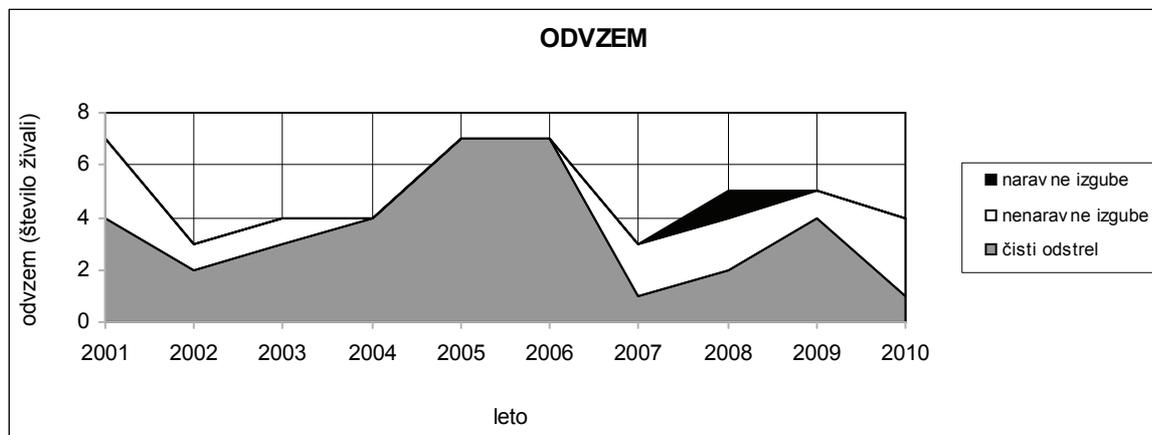
Višino odvzema se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije divjadi v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju. Načrtuje se odzvem. Izgube se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všttevajo v realizacijo odvzema. Pri načrtu odvzema moramo upoštevati tudi trend odvzema. Načrtovanje odvzema nadalje temelji na osnovi spremljanja številčnosti, zdravstvenega stanja in usklajenosti vrste z življenjskim okoljem. Številčnost se uravnava le s skupno višino odvzema, dodatne omejitve po spolni in starostni strukturi niso potrebne.

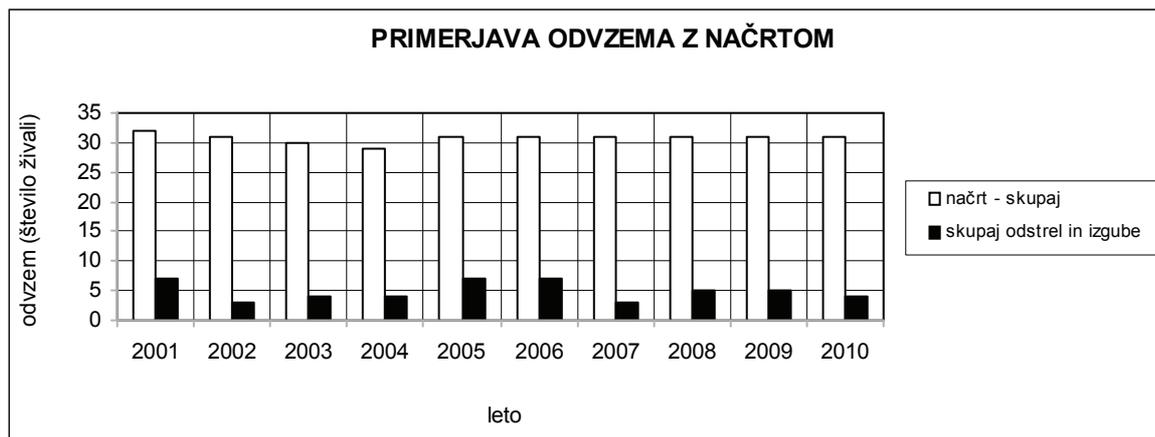
Dopustno odstopanje po višini navzgor je do + 100 % načrtovanega številčnega odvzema. Načrta ni potrebno dosegati. V primerih pojavljanja lokalno večjih škod se lahko z letnim načrtom predpiše tudi drugačno dopustno odstopanje navzdol.

Lov na kune belice in zlatice naj se intenzivira v loviščih z malo poljsko divjadjo in habitatih gozdnih kur.

Preglednica 7.24: Pregled podatkov o kuni zlatici za obdobje 2001–2010

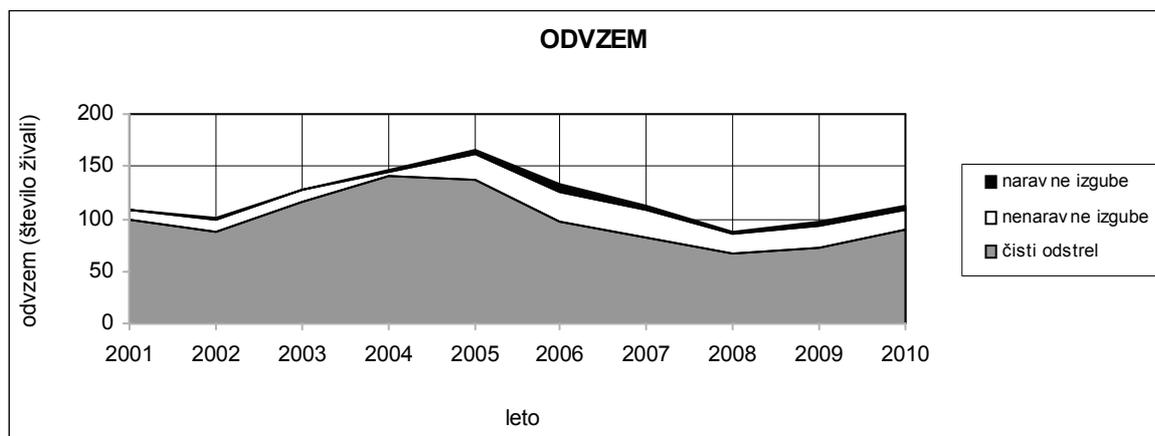
Odstrel in izgube (kos)												
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
skupaj odstrel in izgube	7	3	4	4	7	7	3	5	5	4	49	
načrt - skupaj	32	31	30	29	31	31	31	31	31	31	308	
odstrel in izgube / načrt	21,9	9,7	13,3	13,8	22,6	22,6	9,7	16,1	16,1	12,9	15,9	
Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	3	1	1				2	2	1	3	13	92,9
naravne izgube								1			1	7,1
skupaj izgube	3	1	1	0	0	0	2	3	1	3	14	100,0
% izgub	42,9	33,3	25,0	0,0	0,0	0,0	66,7	60,0	20,0	75,0	28,6	
čisti odstrel	4	2	3	4	7	7	1	2	4	1	35	
Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan								1			1	7,1
2 bolezen											0	0,0
3 krivolov											0	0,0
4 cesta	3	1	1				2	2	1	3	13	92,9
5 železnica											0	0,0
6 plenilci											0	0,0
7 psi											0	0,0
8 kosilnica											0	0,0
9 garje											0	0,0

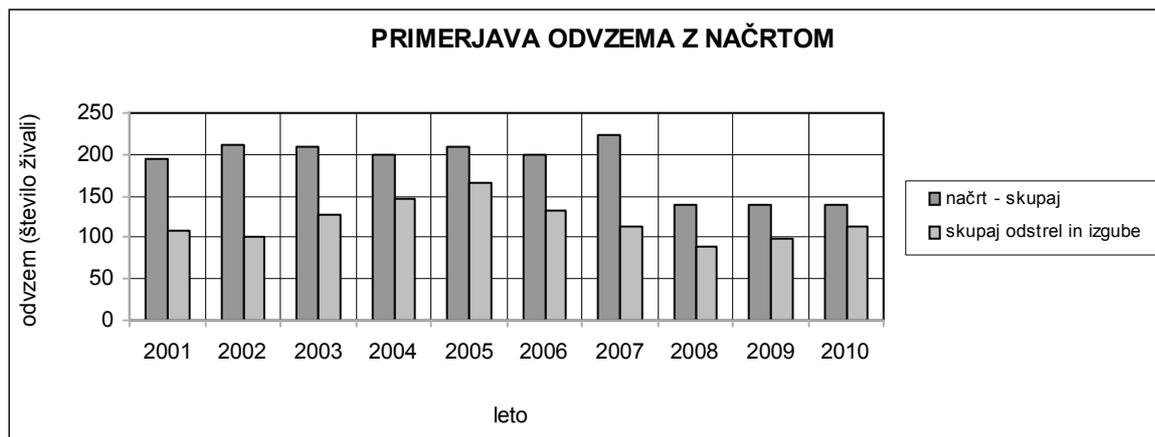

Preglednica 7.25: Pregled podatkov o kuni belici za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube (kos)												
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
skupaj odstrel in izgube	109	101	128	147	165	133	113	88	98	112	1194	
načrt - skupaj	194	211	209	200	210	200	224	140	140	140	1868	
odstrel in izgube / načrt	56,2	47,9	61,2	73,5	78,6	66,5	50,4	62,9	70,0	80,0	63,9	
Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	10	11	12	4	23	29	27	19	21	19	175	85,4
naravne izgube		2		2	4	7	5	2	4	4	30	14,6
skupaj izgube	10	13	12	6	27	36	32	21	25	23	205	100,0
% izgub	9,2	12,9	9,4	4,1	16,4	27,1	28,3	23,9	25,5	20,5	17,2	
čisti odstrel	99	88	116	141	138	97	81	67	73	89	989	
Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan				2		6	5	2	4	4	23	11,2
2 bolezen		2			2	1					5	2,4
3 krivolov											0	0,0
4 cesta	9	10	12	4	23	29	27	18	20	19	171	83,4
5 železnica		1									1	0,5
6 plenilci											0	0,0
7 psi	1							1	1		3	1,5
8 kosilnica											0	0,0
9 garje					2						2	1,0

7.11 NAVADNI POLH (*Glis glis* L.)

Slika 7.15: Slika navadnega polha

7.11.1 Prostorski okviri obravnave

Polha prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

7.11.2 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

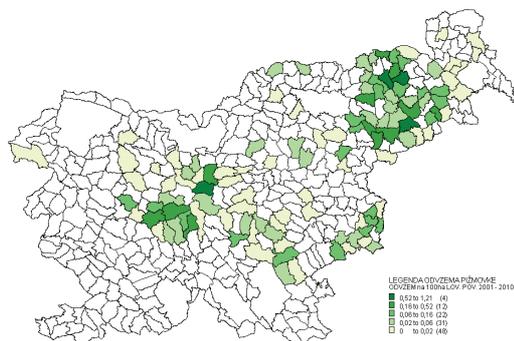
Vrsta je prisotna v vsem območju, najbolj ji ustrezajo listnati in mešani gozdovi. Gostota populacije je močno odvisna od trenutne ponudbe hrane v okolju in s tem od gozdnega obroda. V preteklosti je polha lahko lovil vsakdo, z Zakonom o divjadi in lovstvu ter Uredbo o določitvi divjadi in lovnih dob (2004) pa je postal predmet lovskoupravljavskega načrtovanja in trajnostnega gospodarjenja z lovišči. Lov na polha je dovoljen od 1. oktobra do 30. novembra. Zaradi narave življenja in izredne potencialne natalitete, ki se izkaže ob ustrezni ponudbi hrane, polh ni ogrožen.

7.11.3 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višina odvzema:

Kjer je lov na polha dovoljen s pastmi in pridobljeno dovolilnico od krajevno pristojnega upravljavca lovišča oz. LPN tudi nelovcem, števila polhov za lov vnaprej ni mogoče napovedati in načrtovati, saj je to odvisno predvsem od letnega obroda gozdnega drevja in grmovja, zato tukaj ni toleranc za realizacijo načrtovanega odvzema. Lovske organizacije morajo na območju svojega lovišča nadzorovati predvsem spoštovanje lovne dobe in spoštovanje nepotrebnega vznemirjanja drugih gozdnih živali ter zagotoviti evidenco odvzema na podlagi izpolnjenih in vrnjenih dovolilnic za lov polhov.

7.12 PIŽMOVKA (*Ondatra zibethia* L.)

Slika 7.16: Slika pižmovke in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

7.12.1 Prostorski okviri obravnave

Pižmovko prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

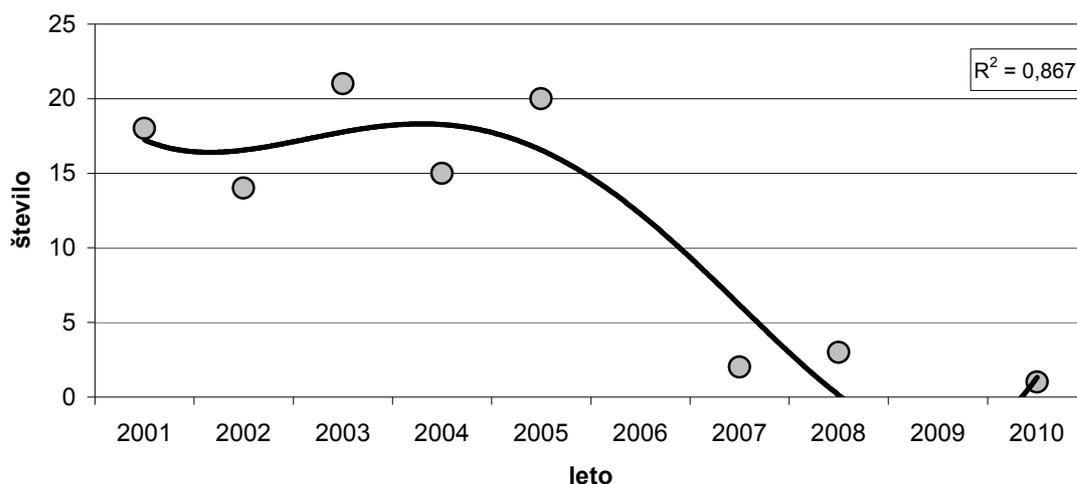
7.12.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

V prvih petih letih 2001–2005 se je izločevalo od 15 do 20 pižmovk letno, nato je odzem upadel le na nekaj osebkov letno, kar je najverjetneje posledica stanja številčnosti. Načrti so se realizirali le 42,7 %.

7.12.3 Ocena stanja populacije

Pižmovka je prisotna le v manjšem predelu LUO in sicer ob reki Ljubljanici v lovišču Vrhnika. Center populacije pižmovk je v sosednjem lovišču Brezovica. Pižmovko so sledili tudi v nekaterih drugih loviščih (Rovte). Odstrel izvaja le lovišče Vrhnika. Številčnost je verjetno v zadnjih letih v primerjavi z začetkom desetletnega obdobja močneje upadla.

Grafikon 7.16: Trend odvzema pižmovke

7.12.4 Cilj upravljanja s populacijo

Pižmovka je alohtona vrsta in na območju LUO ne sodi v prosto naravo. Cilj je postopno zmanjševanje današnje številčnosti in prostorske porazdelitve. V kolikor bi se alohtona vrsta številčno prenamnožila je potrebno cilj prilagoditi v močnejše zmanjševanje številčnosti.

7.12.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

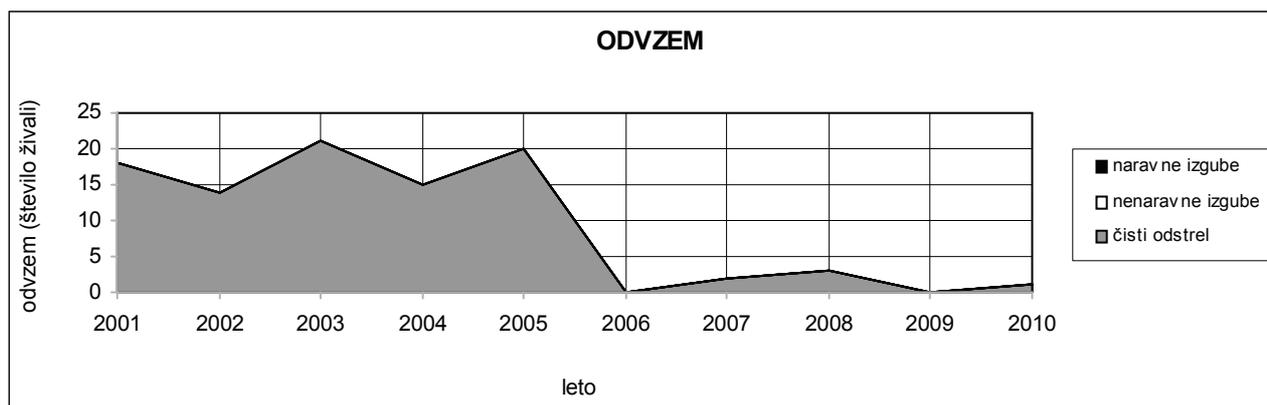
Višina odvzema:

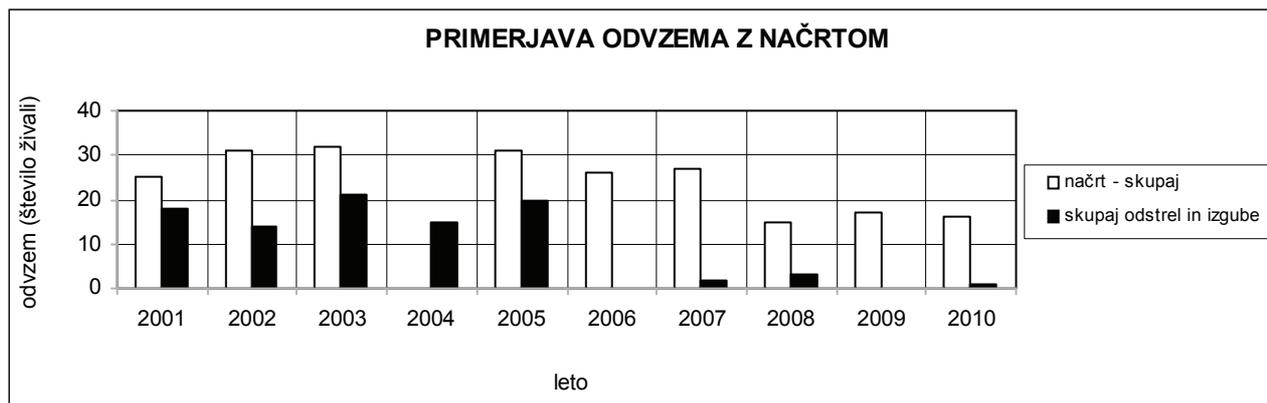
Višino odvzema se določa za celotno LUO oziroma znotraj le za lovišča, ki imajo pižmovko. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije divjadi v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju. Načrtuje se odvzem. Izgube se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všttevajo v realizacijo odvzema. Pri načrtu odvzema moramo upoštevati tudi trend odvzema. Načrtovanje odvzema nadalje temelji na osnovi spremljanja številčnosti, zdravstvenega stanja in usklajenosti vrste z življenjskim okoljem. Številčnost se uravnava le s skupno višino odvzema, dodatne omejitve po spolni in starostni strukturi niso potrebne.

Dopustno odstopanje je po višini navzdol do – 50 %, odstopanje navzgor je v višini do + 100 % načrtovanega številčnega odvzema. Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov, se kot dopustno odstopanje navzdol od načrta šteje realizacija - 5 kosov

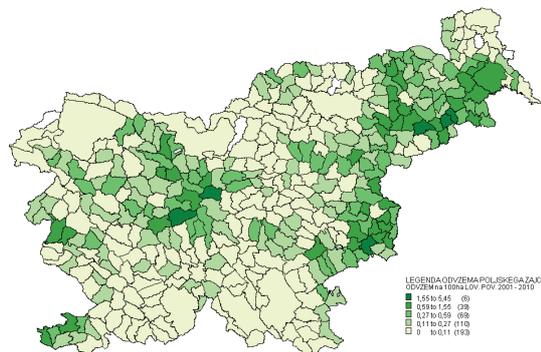
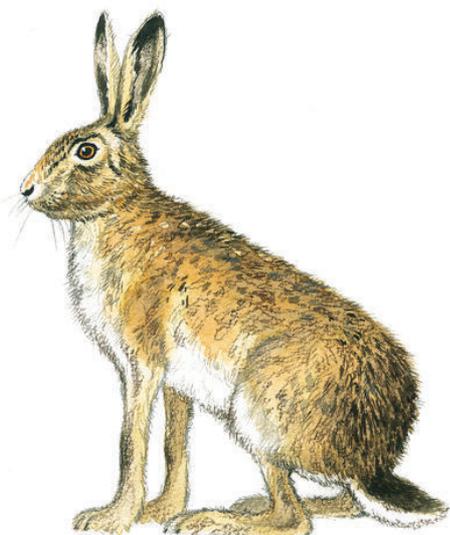
Preglednica 7.26: Pregled podatkov o pižmovki za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube (kos)												
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
skupaj odstrel in izgube	18	14	21	15	20		2	3		1	94	
načrt - skupaj	25	31	32		31	26	27	15	17	16	220	
odstrel in izgube / načrt	72,0	45,2	65,6		64,5	0,0	7,4	20,0	0,0	6,3	42,7	
Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube											0	
naravne izgube											0	
skupaj izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
% izgub	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		0,0	0,0	!	0,0	0,0	
čisti odstrel	18	14	21	15	20	0	2	3	0	1	94	

7.13 POLJSKI ZAJEC (*Lepus europaeus* L.)

Slika 7.17: Slika poljskega zajca in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

7.13.1 Prostorski okviri obravnave

Poljskega zajca prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

7.13.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem poljskega zajca znašal 92,1 % od načrta odvzema. Najnižje je bil načrt dosežen 70,5 % v letu 2008, najvišje 123,8 % v letu 2004. Izgube predstavljajo 14,2 % odvzema in so tekom let dokaj konstantne. Delež nenaravnih izgub znaša 91,9 %, delež naravnih izgub dosega 8,1 %. Med izgubami prevladujejo povozi s 83,6 %, slede pokosi z 7,7 %. Ostali vzroki izgub so manjši.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

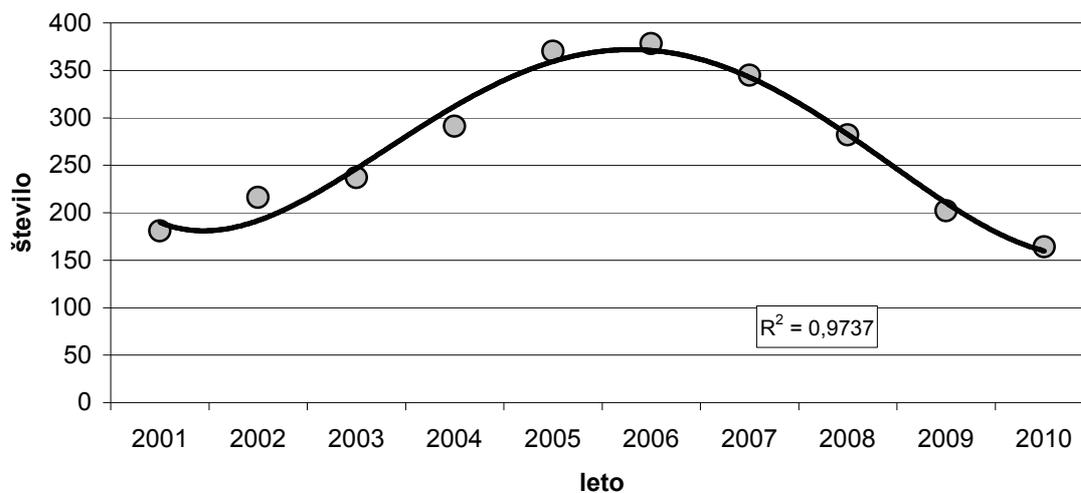
Čeprav je trend številčnosti poljskega zajca izrazit, je pogosto težko predvideti primerno višino odvzema, tako da zaradi tega vzroka prihaja do večjega razkoraka med načrtom in realizacijo. Lov na zajca je še vedno zanimiv, načrte odvzema smo morali zavestno držati na nižji ravni in kljub temu niso bili realizirani. Vzroka sta dva: prvi je stanje zajcev v naravi, ki ga odstrel lepo ponazarja, vsaj glede trenda, drugi je pomanjkanje za lov na zajca šolanih psov. Ne glede na to, pa je bil načrt odvzema zajca v nekaterih loviščih uspešno realiziran, posebej tam, kjer k lovu na zajca pristopajo sistematično in načrtno. Tu so mišljeni predvsem preko lovne sezone dobro organizirani skupni in skupinski lovi.

7.13.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Trend številčnosti zajca je zanimiv in izrazit. V prvih petih letih je številčnost močno porasla, kar lahko sklepamo na podlagi nenormalno visokih škod, ki so jih zajci povzročali na poljščinah in posledično večjega odvzema na Goriškem. V zadnjih petih letih je številčnost ponovno upadla. Nadaljnega upada številčnosti več ne pričakujemo. Poljski zajec je pomembna divjad v LUO, danes pa zaradi številčnega stanja populacije ni več tako zanimiv kot nekoč, ko je bil ena izmed glavnih lovnih vrst divjadi. Neenakomerno je prisoten na celotnem območju LUO. Njegova populacijska gostota je odvisna od deleža gozda v posameznem lovišču. Populacija poljskega zajca v LUO sicer ni zelo številna, vendar je stabilna. Ta ugotovitev velja za vsa lovišča

v sredogorju. V nižinah pa postaja zajec zopet številčnejši, kar se pozna tudi na škodah, ki jih v zadnjih letih kar redno povzroča. Struktura populacije in prirastek sta zadovoljiva, prav tako tudi zdravstveno stanje.

Grafikon 7.17: Trend odvzema poljskega zajca

7.13.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja z zajcem je stabilna in zdrava populacija, ki glede številčnosti ne bi smela pasti pod današnjo raven. Zajca želimo ohraniti na celotnem območju LUO, še posebej v loviščih z večjim deležem gozda. Življenjsko okolje naj bi zaradi ohranjanja številčnosti zajca ostalo takšno kakor je danes. Ker pa je to odvisno tudi od drugih dejavnikov v prostoru, je pomembno vzdrževanje življenjskega okolja kakor je opisano v posebnem poglavju tega načrta.

7.13.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višina odvzema

Višino odvzema se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju. Upravljanje z divjadjo in izkoriščanje male poljske divjadi z lovom se načrtuje s spremljavo populacij v daljšem časovnem obdobju (spremljava prostorske razširjenosti, številčnosti, odstrela in ugotovljenih izgub) in se prilagaja stanju populacije. Načrtuje se kot pri ostalih vrstah odvzem posamezne vrste divjadi. Izgube divjadi se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všttevajo v realizacijo odvzema. Pri določevanju višina odvzema upoštevamo tudi trende številčnosti.

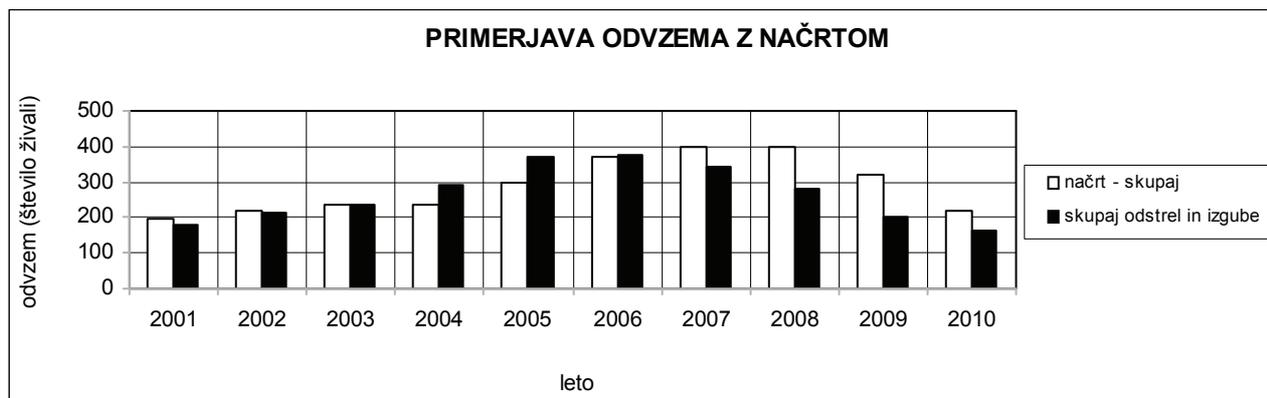
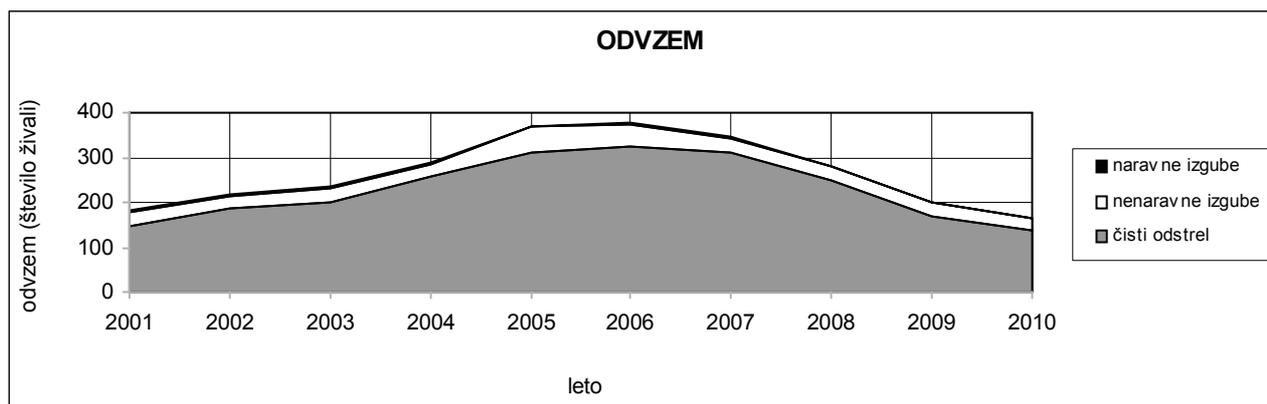
Ostalo

Na isti površini lovišča se lov vrši praviloma samo enkrat letno ali pa se v smislu kolobarjenja lov lahko izvaja na isti površini tudi večkrat, vendar največ do 1/3 lovne površine lovišča, kjer se izvaja lova na poljskega zajca, na preostanku površine pa se lov konkretno leto ne izvaja. Površine namenjene izvajanju lova in t.i. »mirne cone« brez lova se letno menjajo. Upravljevec lovišča takšne površine opredeli v letnem načrtu lovišča. Lov zajcev v bližini intenzivnih nasadov ima prednost pred lovom v ostalem delu lovišča. Na teh površinah se lov lahko ponavlja. Dodajanje poljskega zajca v prosto naravo praviloma ni dovoljeno.

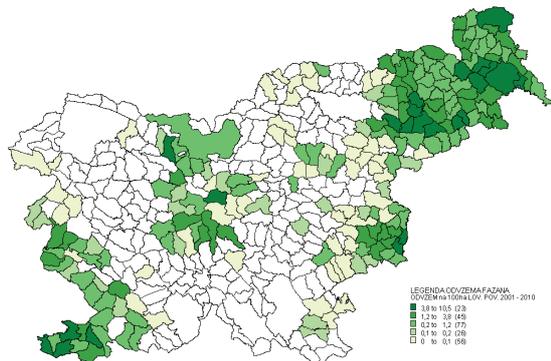
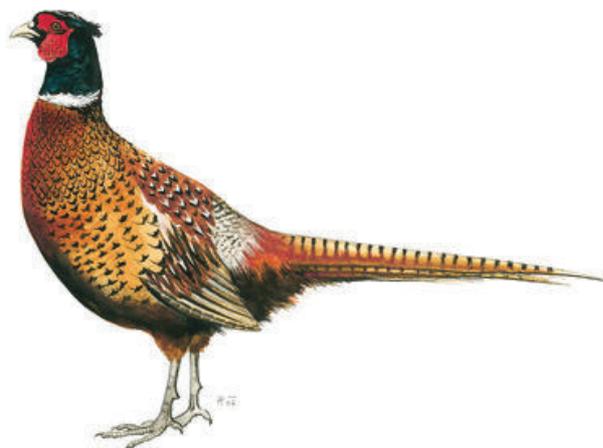
Načrtovane višine odvzema ni potrebno dosegati, navzgor pa je realizacija omejena do največ 30 % preseganja načrta. Preseganje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub po končani lovni dobi ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema, ne šteje kot kršitev določil načrta.

Preglednica 7.27: Pregled podatkov o poljskem zajcu za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube (kos)												
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
skupaj odstrel in izgube	181	216	237	291	370	378	345	282	202	164	2666	
načrt - skupaj	198	217	234	235	300	370	400	400	320	220	2894	
odstrel in izgube / načrt	91,4	99,5	101,3	123,8	123,3	102,2	86,3	70,5	63,1	74,5	92,1	
Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	32	29	32	24	59	52	32	31	31	25	347	91,8
naravne izgube	3	2	6	7	1	3	1	3	4	1	31	8,2
skupaj izgube	35	31	38	31	60	55	33	34	35	26	378	100,0
% izgub	19,3	14,4	16,0	10,7	16,2	14,6	9,6	12,1	17,3	15,9	14,2	
čisti odstrel	146	185	199	260	310	323	312	248	167	138	2288	
Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	1			1		2		2	3		9	2,4
2 bolezen	2	1	2	2		1					8	2,1
3 krivolov					1						1	0,3
4 cesta	25	24	28	23	53	49	29	31	29	25	316	83,6
5 železnica											0	0,0
6 plenilci		1	4	4	6		1	1	1	1	19	5,0
7 psi					1						1	0,3
8 kosilnica	7	5	4	1	4	3	3		2		29	7,7
9 garje											0	0,0

7.14 FAZAN (*Phasianus colchicus* L.)

Slika 7.18: Slika fazana in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

7.14.1 Prostorski okviri obravnave

Fazana prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

7.14.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem fazanov je vezan predvsem na dodajanje te vrste v naravo. Odvzemi tekom let nihajo s trendom upadanja odvzema. Načrt odvzema se uresničuje 61,1 %. Nekaj je tudi izgub – 0,8 % odvzema, nanašajo se na nekaj povozov ter izgub zaradi plenilcev in psov.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Načrti se postavljajo glede na število vloženih fazanov, skladno z usmeritvami. Načrti torej niso odraz številčnega stanja naravnega fazana.

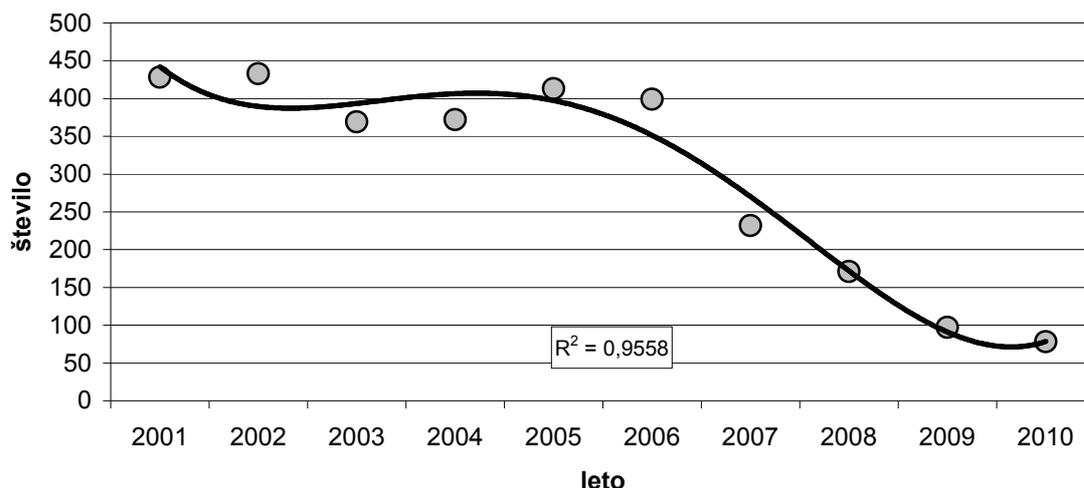
Ukrepi v življenjskem okolju

Izdelava remiz in krmnih njiv za fazana sta pomembna biomeliorativna ukrepa, ki se izvajata v LUO, opisana sta v poglavju o okolju.

7.14.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Značilen trend upada odvzema v desetletju kaže predvsem na to, koliko fazana se še dodaja, torej vedno manj. Fazan je sicer zanimiva divjad v LUO, danes pa zaradi številčnega stanja populacije ni več tako zanimiv kot nekoč, ko je bil ena izmed glavnih lovnih vrst divjadi. Prisoten je južnem in zahodnem delu LUO, v Vipavski dolini, Goriških Brdih in tudi na območju Vrhnike. Naravnega fazana je zelo malo in lahko govorimo o populacijskem minimumu. Najbolj kritične za fazana so bile spremembe v naravnem okolju v nižinah, kjer prevladuje intenzivna kmetijska proizvodnja. Zavarovanje ujed dodatno obremenjuje populacije fazanov. Značilna je tudi povezava med naraščanjem številčnosti lisic in kun z upadanjem številčnosti fazanov.

Grafikon 7.18: Trend odvzema fazana

7.14.4 Cilj upravljanja s populacijo

Glavni cilj upravljanja s fazanom je ohranitev vrste in dvig številčnosti. Vzporedni cilj pa je izboljšati fazanovo naravno življenjsko okolje. Fazana želimo ohraniti predvsem v Vipavski dolini, Goriških Brdih in na območju Vrhnike.

7.14.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višina odvzema

Višino odvzema se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije v njenem najširšem smislu kakor je opisano v uvodnem poglavju. Upravljanje z divjadjo in izkoriščanje male poljske divjadi z lovom se načrtuje s spremljavo populacij v daljšem časovnem obdobju (spremljava prostorske razširjenosti, številčnosti, odstrela in ugotovljenih izgub) in se prilagaja stanju populacije. Načrtuje se kot pri ostalih vrstah odvzem posamezne vrste divjadi. Izgube divjadi se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všttevajo v realizacijo odvzema. Pri določevanju višina odvzema upoštevamo tudi trende številčnosti. Pri fazanu še posebej upoštevamo vsakoletno dodajanje živali.

Ostalo

Na isti površini lovišča se lov naravnega fazana praviloma vrši samo enkrat letno ali pa se v smislu kolobarjenja lov lahko izvaja na isti površini tudi večkrat, vendar največ do 1/3 lovne površine lovišča, kjer se izvaja lov na naravnega fazana, na preostanku površine pa se lov konkretno leto ne izvaja. Površine namenjene izvajanju lova in t.i. »mirne cone« brez lova se letno menjajo. »Mirne cone« naj bodo praviloma predeli lovišča z najugodnejimi življenjskimi razmerami za fazana, od koder so bo fazan lahko širil tudi v preostale dele lovišča. Upravljevec lovišča takšne površine opredeli v letnem načrtu lovišča. V primeru dodajanja fazana se lov na istih površinah lahko ponavlja.

Načrtovane višine odvzema pri fazanu ni potrebno dosegati. Odvzem pri dodanem številu fazana se lahko omeji v deležu od vložka. Način dodajanja fazanov iz umetne reje ter lov le-teh je stvar spoštovanja lovske etike ter določil veljavne zakonodaje (ZON – 1999) in je v domeni upravljavcev lovišč – dodajanje divjadi v lovišče neposredno pred lovom pa je prepovedano. Umetna reja in dodajanje fazana, brez pripravljanja ustreznih površin za življenje, ne koristi naravnim populacijam ter je namenjeno predvsem lovu. Na površinah, kjer se fazana dodaja iz umetne reje, se ga tudi lovi – dovoljen je odvzem v višini 50 % od vložka. Količina načrtovane divjadi za dodajanje v lovišče se načrtuje z letnim lovsko upravljavskim načrtom in se izvaja le na površinah z vnaprej pripravljenimi pogoji za življenje teh vrst. V poštev pride le dodajanje kakovostne divjadi, sposobne preživetja v naravi (Zakon o zaščiti živali Ur.l. 98/99). Fazan se dodaja v razmerju - 1 fazan : 4 fazanke. Dodaja se 1 do 2 meseca pred lovom.

Odvzem fazana se lahko tudi načrtuje ne glede na količino dodane divjadi, v odstotku od ugotovljive številčnosti naravnega fazana. Številčnost naravnega fazana se ugotavlja v spomladanskem svatovskem

času. Pod pojmom naravnega fazana se razume osebek, ki je preživel vsaj eno zimo v naravnem okolju. Odstrel fazank je prepovedan. Načrtovanje upravljanja je potrebno usklajevati z intenzivno spremljavo nihanja velikosti populacij v daljšem časovnem obdobju (podatki o odvzemu in ugotovljenih izgubah v obdobju 10 let). Ob ugotovljenem stalnem upadanju številčnosti moramo načrtovati popolno varstvo. V slučaju izrednih dogodkov (npr. poplave) v življenjskem prostoru je za tekoče lovsko leto lov na tem območju prepovedan. Posamezno lovišče od odobrene letne količine divjadi za lov predvidi število divjadi za šolanje lovskih psov. Šolanje lovskih psov za lov male divjadi je dovoljeno le na površinah, kjer se v tistem letu lovi mala divjad, vendar ne v obdobju razmnoževanja male divjadi. Načrtovani odvzem fazana je dovoljeno presežati do 30 %, višine načrta odvzema pa tudi ni potrebno dosegati.

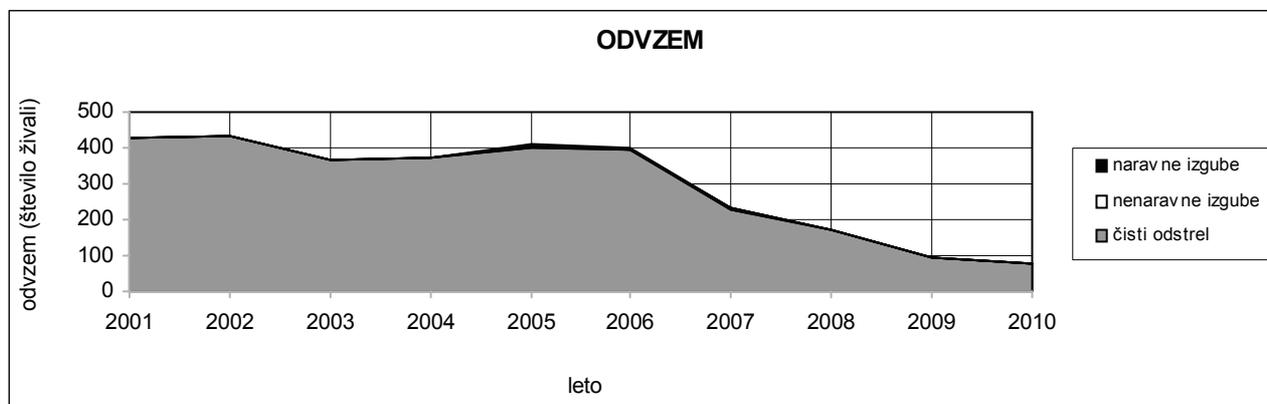
Preseganje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub male poljske divjadi po končani lovni dobi na posamezno vrsto ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema, ne šteje kot kršitev določil načrta.

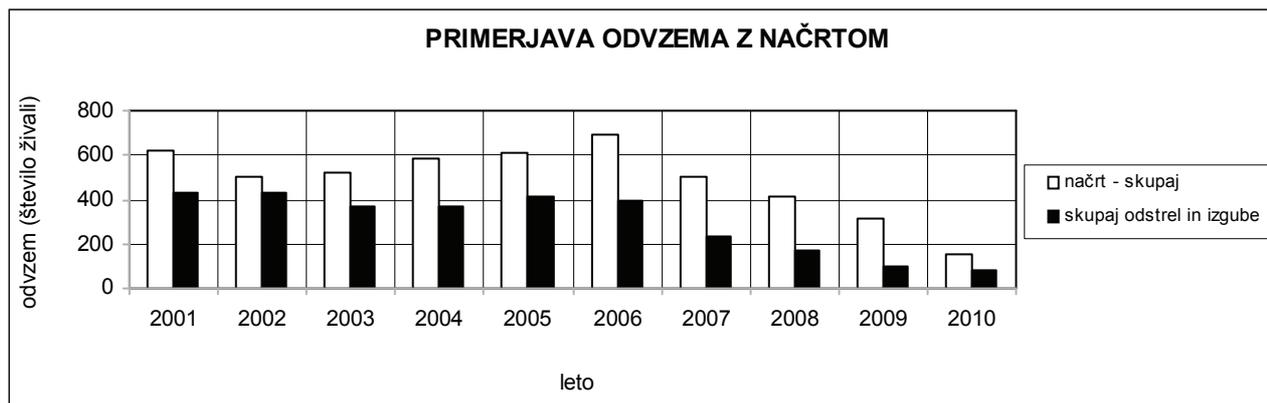
Pomemben ukrep za izboljšanje številčnosti male divjadi, torej tudi fazana, je tudi intenziven lov tistih plenilskih vrst, katere je dovoljeno loviti (predvsem lisico, kuni in sivo vrano).

V nekaterih okoljih priporočamo tudi dodatno zimsko krmljenje fazana, s katerim moramo pričeti dovolj zgodaj, še pred pričetkom zime.

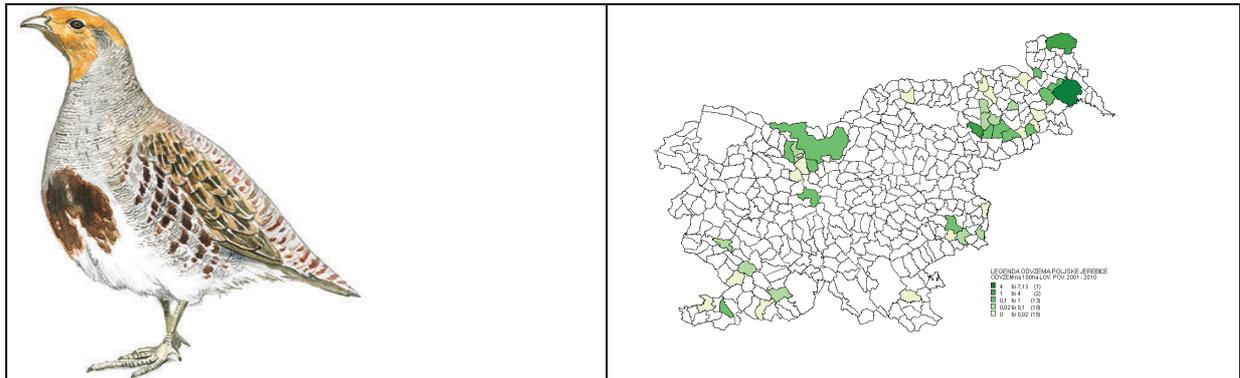
Preglednica 7.28: Pregled podatkov o fazanu za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube												
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
skupaj odstrel in izgube	428	433	369	372	413	399	232	171	97	78	2992	
načrt - skupaj	623	502	523	582	608	688	499	410	314	150	4899	
odstrel in izgube / načrt	68,7	86,3	70,6	63,9	67,9	58,0	46,5	41,7	30,9	52,0	61,1	
Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube					6		1	1	2	1	11	47,8
naravne izgube					6	4	1			1	12	52,2
skupaj izgube	0	0	0	0	12	4	2	1	2	2	23	100,0
% izgub	0,0	0,0	0,0	0,0	2,9	1,0	0,9	0,6	2,1	2,6	0,8	
čisti odstrel	428	433	369	372	401	395	230	170	95	76	2969	
Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan							1				1	4,3
2 bolezen											0	0,0
3 krivolov											0	0,0
4 cesta					2		1		2	1	6	26,1
5 železnica											0	0,0
6 plenilci					6	4				1	11	47,8
7 psi					4			1			5	21,7
8 kosilnica											0	0,0
9 garje											0	0,0

7.15 POLJSKA JEREBICA (*Perdix perdix* L.)

Slika 7.19: Slika poljske jerebice in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

V desetletnem obdobju ni bila iz narave zabeleženo izločena nobena jerebica. Razen v letu 2002 se odvzem jerebice tudi ni načrtoval. Naravne poljske jerebice je v LUO zelo malo, najdemo jo v Vipavski dolini in na območju Vrhnike. LD Vrhnika jerebice tudi vlaga, vendar brez odstrela. Samo vlaganje živali brez vlaganj v življenjsko okolje ne pripomore k izboljšanju stanja populacije. Poleg fazana bi si želeli imeti v naravi tudi jerebico. Zanj veljajo vsi ukrepi kakor za fazana.

Preglednica 7.29: Pregled podatkov o poljski jerebici za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube (kos)											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube											0
načrt - skupaj		50									50
odstrel in izgube / načrt		0,0									0,0

7.16 RACA MLAKARICA (*Anas platyrhynchos* L.)

Slika 7.20: Slika race mlakarice in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

7.16.1 Prostorski okvir obravnave

Raco mlakarico prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

7.16.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem race mlakarice je znašal 64,2 % od načrta odvzema. Najnižje je bil načrt dosežen 34,6 % v letu 2006, najvišje 95,2 % v letu 2004. Izgube predstavljajo 3,7 % odvzema, 28,4 je nenaravnih izgub, 71,6 % je naravnih izgub. Med vzroki izgub prednjačijo plenilci 53,7 % in poviži 18,4 %, slede neznan vzrok 13,4 %.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Čeprav je trend številčnosti rac izrazit, je pogosto težko predvideti primerno višino odvzema, tako da zaradi tega vzroka prihaja do večjega razkoraka med načrtom in realizacijo. Zaradi ugodnega stanja populacije bi morali biti načrti bolj realizirani, tako da nerealizacija kaže bolj na nezanimanje za to vrsto lova.

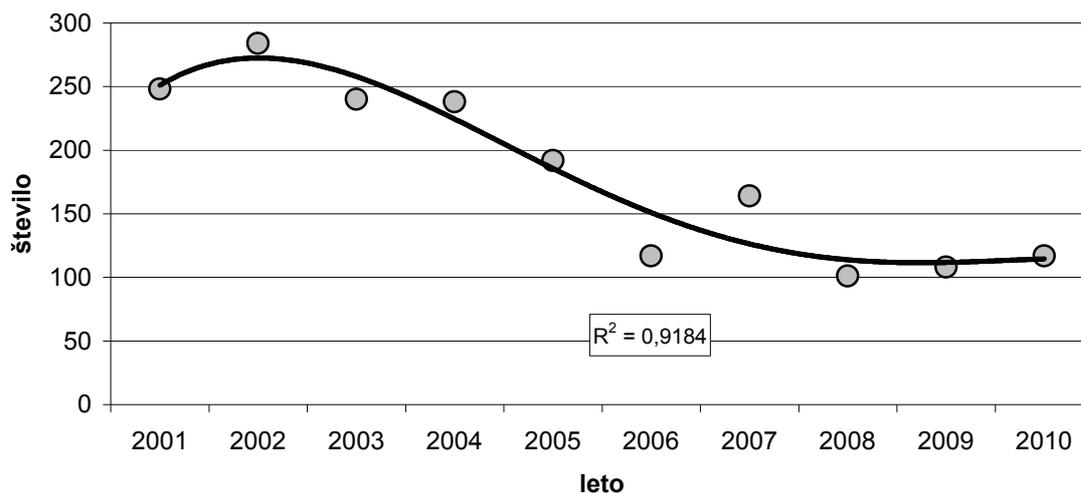
Ukrepi v življenjskem okolju

Raco je priporočljivo dodatno krmiti na zanjo posebnih krmiščih ob vodotokih. Podrobneje je ta vrsta krmiljenja obravnavana v poglavju o biotehniških ukrepih.

7.16.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Trend odvzema race mlakarice je v izrazitem in značilnem upadu, vendar je to bolj odraz manjšega zanimanja za to vrsto lova kakor odraz številčnosti populacije. Race so našle svoj ugoden življenjski prostor z ugodnimi bivalnimi in prehrabnimi razmerami ob rekah Soči, Vipavi, Idrijci, pa tudi Ljubljanici na območju Vrhnike.

Grafikon 7.19: Trend odvzema race mlakarice

7.16.4 Cilj upravljanja s populacijo

Raco mlakarico želimo v LUO ohraniti na takšni številčnosti, ki omogoča da normalno preživi kot populacija. Raco želimo ohraniti na vseh rekah v LUO, kjer je danes prisotna. Pričakujemo stabilno številčnost ob hkratnem vlaganju v življenjsko okolje, predvsem z dodatno ponudbo hrane.

7.16.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višina odvzema

Višino odvzema se določa za celotno LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužujemo kontrolne metode določanja višine posega v populacije v njenem najširšem smislu, kakor je opisano v uvodnem poglavju. Upravljanje z divjadjo in izkoriščanje male poljske divjadi z lovom se načrtuje s spremljavo populacij v daljšem časovnem obdobju (spremljava prostorske razširjenosti, številčnosti, odstrela in ugotovljenih izgub) in se prilagaja stanju populacije. Načrtuje se kot pri ostalih vrstah odvzem posamezne vrste divjadi. Izgube divjadi se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všttevajo v realizacijo odvzema. Pri določevanju višina odvzema upoštevamo tudi trende številčnosti.

Ostalo

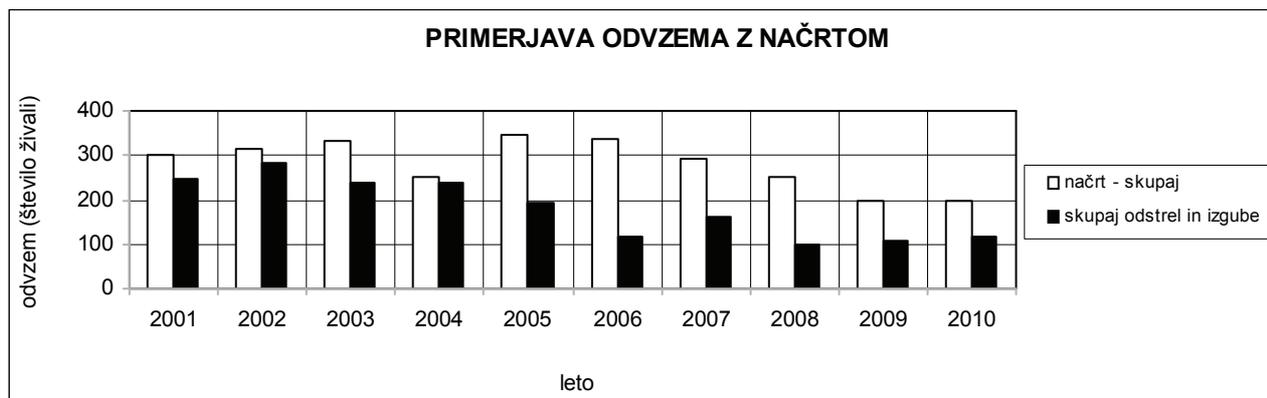
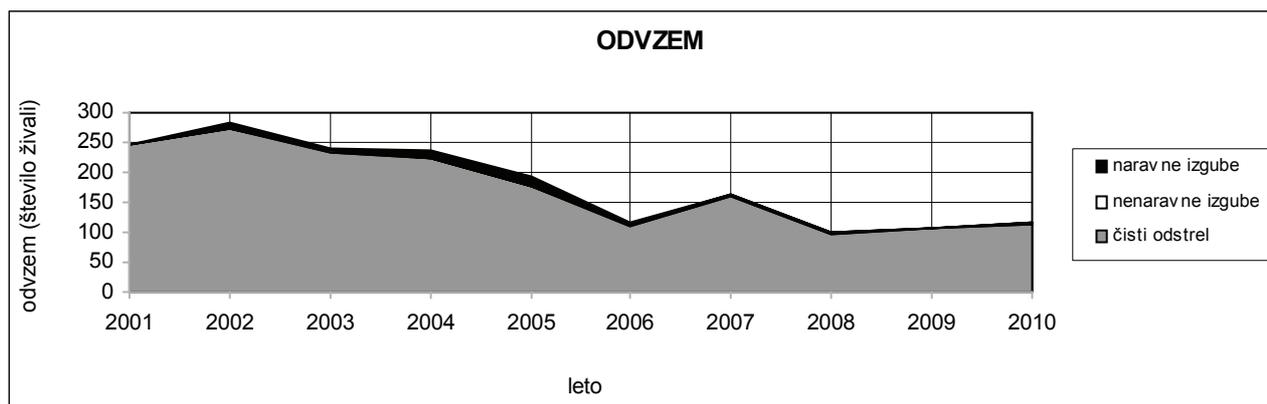
Dodajanje rac na naravne vodotoke praviloma ni dovoljeno. Dodajanje rac je izjemoma dovoljeno le v njim primerno okolje, na lokacijah in območjih, urejenih za revitalizacijo populacije. Lov na raco mlakarico na posebnih varstvenih območjih mora biti skladen z naravovarstvenimi usmeritvami, ki veljajo za to območje. Lov na raco mlakarico se na določenih predelih območja ali vsem območju zaradi varstva rac in ostalih vodnih ptic pred vznemirjanjem lahko omeji na 2 dneva v tednu, katera skupaj dorečejo upravljavci lovišč in LPN, združeni v OZUL.

Načrtovane višine odvzema pri vrstah male divjadi ni potrebno dosežati, navzgor pa je realizacija omejena do največ 30 % preseganja načrta, kar ne velja za osebkke, ki se jih dodaja/vlaga v lovišče. Odvzem pri dodanem številu rac se lahko omeji v deležu od vložka.

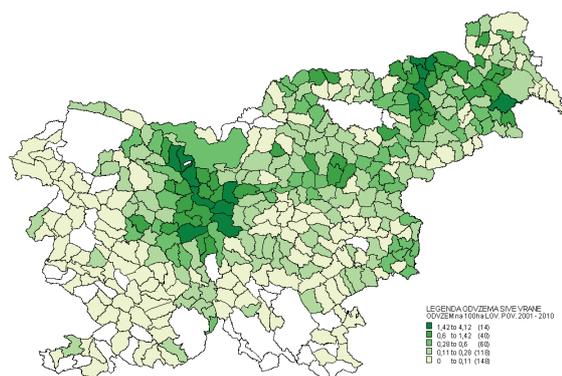
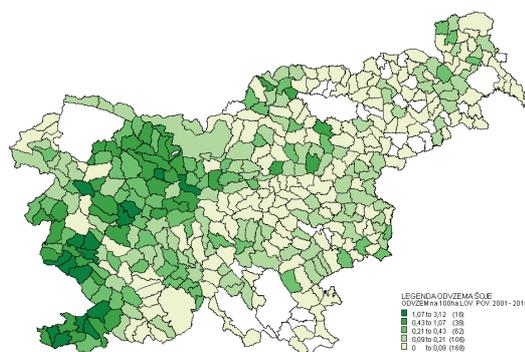
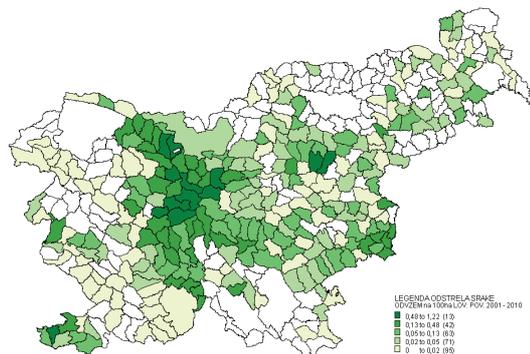
Preseganje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub po končani lovni dobi na posamezno vrsto ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema, ne šteje kot kršitev določil načrta.

Preglednica 7.30: Pregled podatkov o raci mlakarici za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube (kos)												
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
skupaj odstrel in izgube	248	284	240	238	192	117	164	101	108	117	1809	
načrt - skupaj	299	313	334	250	345	338	290	250	200	200	2819	
odstrel in izgube / načrt	82,9	90,7	71,9	95,2	55,7	34,6	56,6	40,4	54,0	58,5	64,2	
Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube		2	2	2	1	3	4	2	1	2	19	28,4
naravne izgube	1	9	3	14	14	3	1	1	1	1	48	71,6
skupaj izgube	1	11	5	16	15	6	5	3	2	3	67	100,0
% izgub	0,4	3,9	2,1	6,7	7,8	5,1	3,0	3,0	1,9	2,6	3,7	
čisti odstrel	247	273	235	222	177	111	159	98	106	114	1742	
Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan				3		3		1	1	1	9	13,4
2 bolezen		2					1				3	4,5
3 krivolov											0	0,0
4 cesta		2	2	2	1	3	4	2	1	2	19	28,4
5 železnica											0	0,0
6 plenilci	1	7	3	11	14						36	53,7
7 psi											0	0,0
8 kosilnica											0	0,0
9 garje											0	0,0

7.17 SRAKA (*Pica pica* L), ŠOJA (*Garrulus glandarius* L) in SIVA VRANA (*Corvus cornix* L.)

Slika 7.21: Slika srake, šoje in sive vrane in gostota odvzema v Sloveniji po loviščih

7.17.1 Prostorski okvir obravnave

Srako, šoje in sivo vrano prostorsko obravnavamo v okviru celotnega LUO.

7.17.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

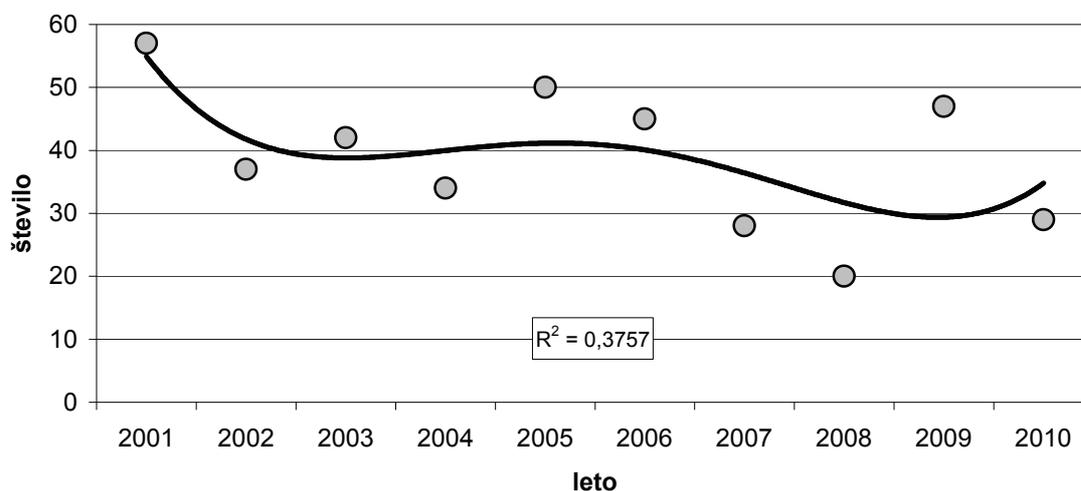
Odvzem srak je dosti nižji od načrtovanega, saj znaša realizacija načrta le 37,6 %. Načrte odvzema šoj se bolje realizira in sicer 73,7 %. Realizacija načrta odvzema sivih vran pa v desetletju dosega 55,0 %. Zabeležene izgube so minimalne.

Načrti odvzema treh vrst ptic niso realizirani v glavnem zato, ker načrta ni bilo potrebno dosežati. Nekatera lovišča, kjer so bile škode predvsem po šoji znatne, pa so morala načrte odvzema boljše realizirati.

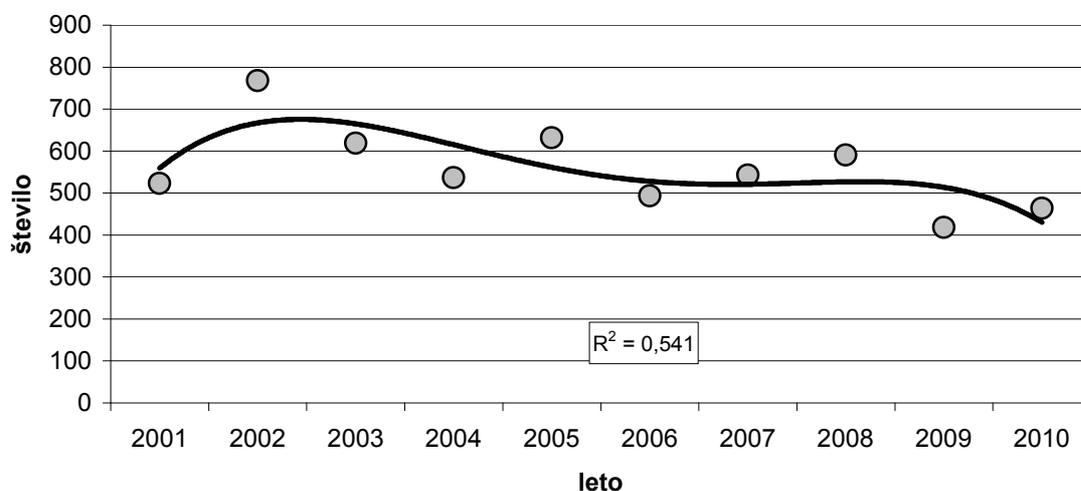
7.17.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

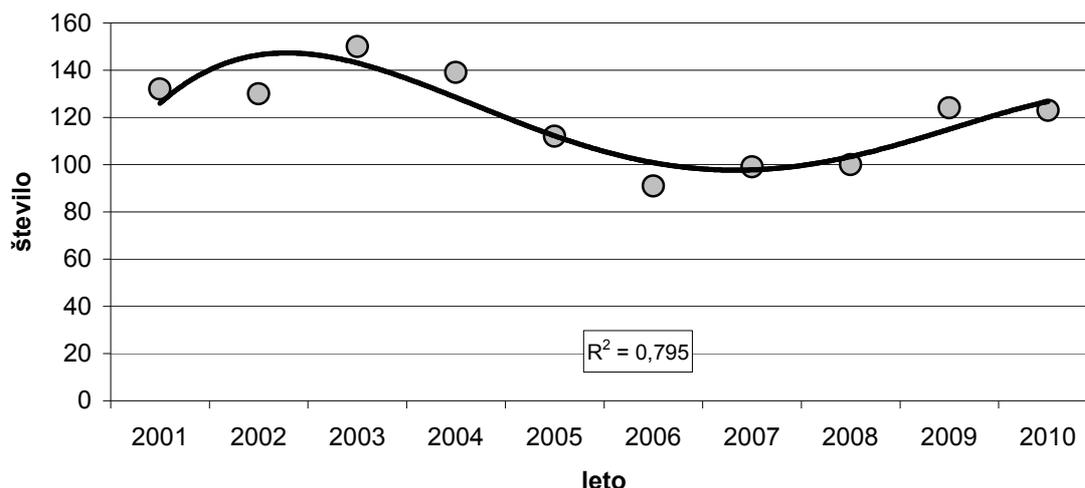
Srake, šoje in sive vrane so prisotne na celotnem območju LUO. Številčnost šoj in sivih vran je zadovoljiva in stabilna. Srak je manj in se pojavljajo v nižjih predelih lovišč. Šoje in sive vrane povzročajo tudi škodo na kmetijskih površinah in kulturah. Škode, predvsem po šojah na intenzivnih nasadih jabolk, so lokalno znatne in jih že posebej obravnavamo in vrednotimo. Zaradi ograjenih nasadov beležimo te škode kot škode na nelovnih površinah. Trend izločitev šoj in srak je manj izrazit, medtem ko je trend izločitev sivih vran bolj izrazit in kaže na nihajoče stanje številčnosti populacije.

Grafikon 7.20: Trend odvzema srake

Grafikon 7.21: Trend odvzema šoje

Grafikon 7.22: Trend odvzema sive vrane

7.17.4 Cilj upravljanja s populacijo

Srake, šoje in sive vrane želimo v LUO ohraniti na taki številčnosti, ki omogoča da normalno preživijo kot populacija, da ne povzročajo pretiranih škod in da vrše svojo vlogo v ekosistemu.

7.17.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Naštete vrste ptic iz družine vranov imajo pomembno vlogo razširjevalcev plodov in semen gozdnega drevja in grmovja, zato višine načrtovanega odvzema za srako in šoje ni potrebno dosegati, razen v primeru večjih škod na kmetijskih kulturah. Odvzem srake in šoje se v osnovi načrtuje skladno s trajnostno rabo naravnih virov v minimalnem številu, praviloma pa le za primere preprečevanja povzročanja škode na človekovem premoženju.

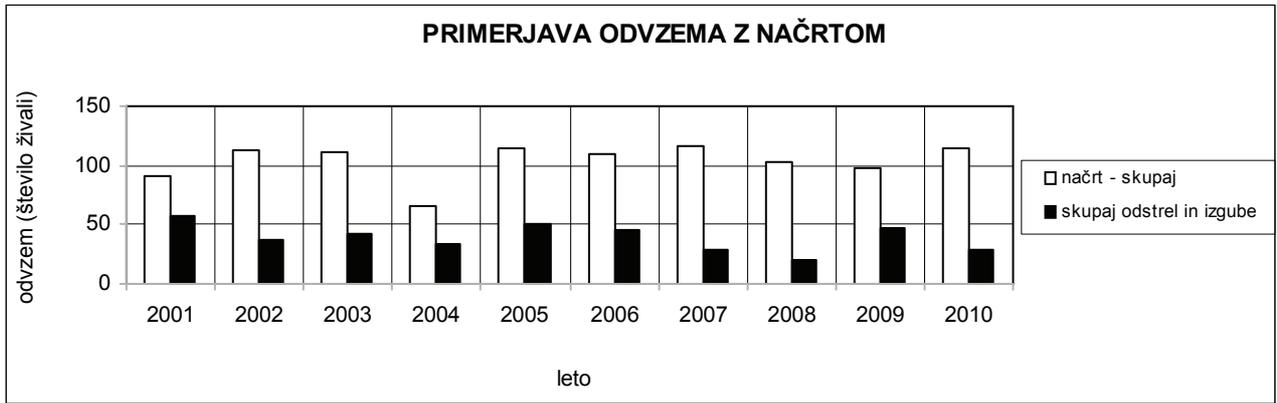
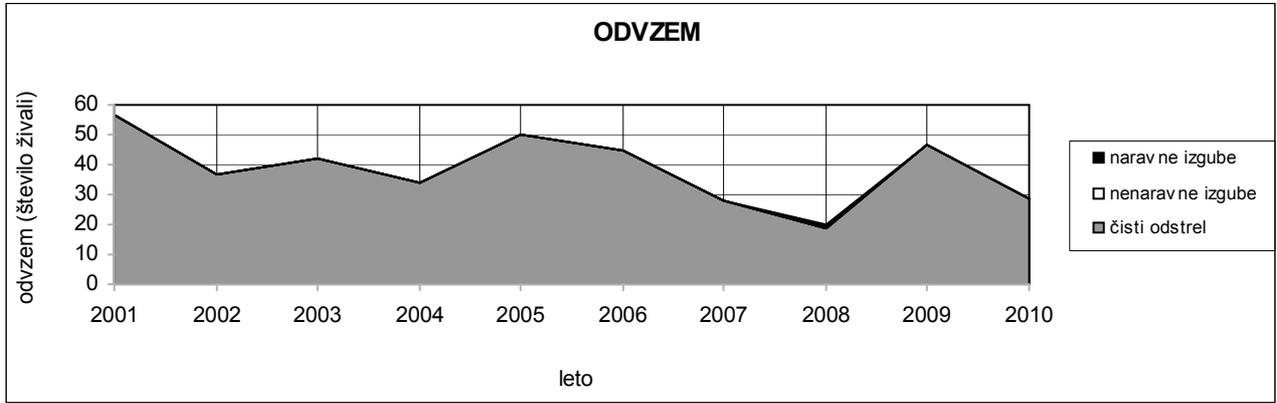
Lov sive vrane se načrtuje v obsegu, ki ima za posledico čim manjši vpliv te vrste na okolje. Za sivo vrano je dopustno odstopanje po višini navzdol do – 30 %, odstopanje navzgor je v višini do + 100 % načrtovanega številčnega odvzema. Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov sive vrane, se kot dopustno odstopanje od načrta šteje realizacija - 3 kose, navzgor pa je preseganje realizacije možno do 100 % načrtovanega števila. Pri upravljanju s sivo vrano se tudi smiselno upoštevajo določila »Akcijskega načrta za reševanje problemov, povezanih s sivo vrano v Sloveniji«.

Odvzem se načrtuje le s skupno višino, dodatne omejitve po spolni in starostni strukturi niso potrebne.

Preglednica 7.31: Pregled podatkov o sraki za obdobje 2001–2010

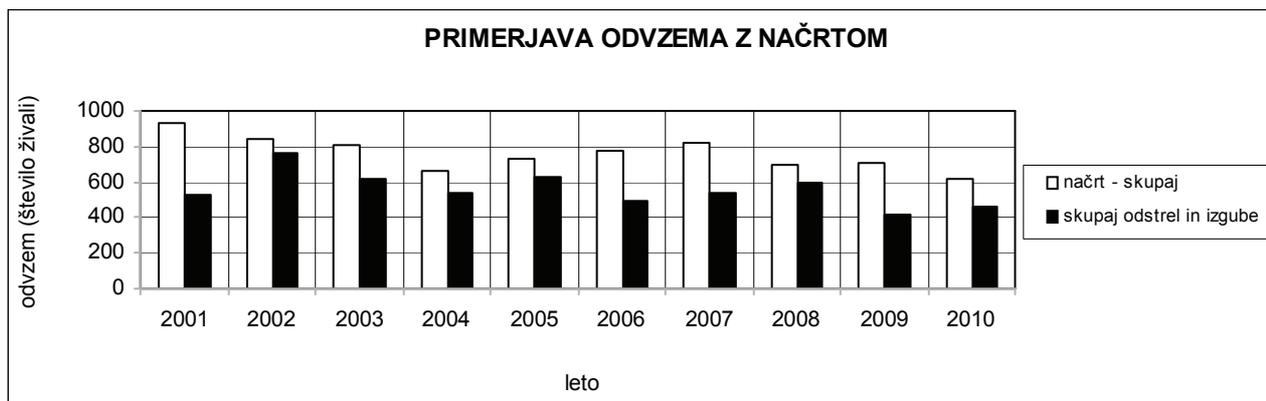
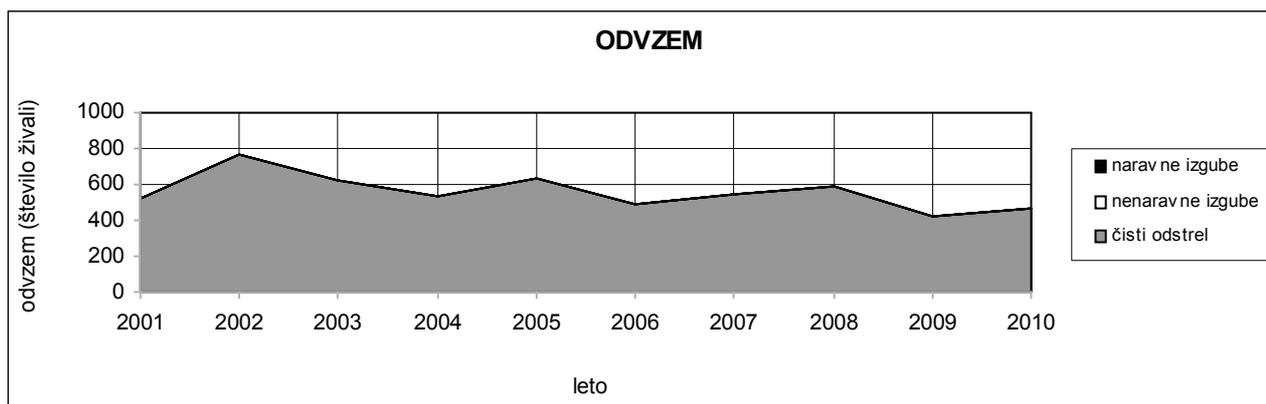
Odstrel in izgube (kos)												
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
skupaj odstrel in izgube	57	37	42	34	50	45	28	20	47	29	389	
načrt - skupaj	91	113	111	66	114	109	117	102	98	114	1035	
odstrel in izgube / načrt	62,6	32,7	37,8	51,5	43,9	41,3	23,9	19,6	48,0	25,4	37,6	
Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube											0	0,0
naravne izgube								1			1	100,0
skupaj izgube	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	100,0
% izgub	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	0,0	0,0	0,3	
čisti odstrel	57	37	42	34	50	45	28	19	47	29	388	
Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan								1			1	100,0
2 bolezen											0	0,0

3 krivolov												0	0,0
4 cesta												0	0,0
5 železnica												0	0,0
6 plenilci												0	0,0
7 psi												0	0,0
8 kosilnica												0	0,0
9 garje												0	0,0

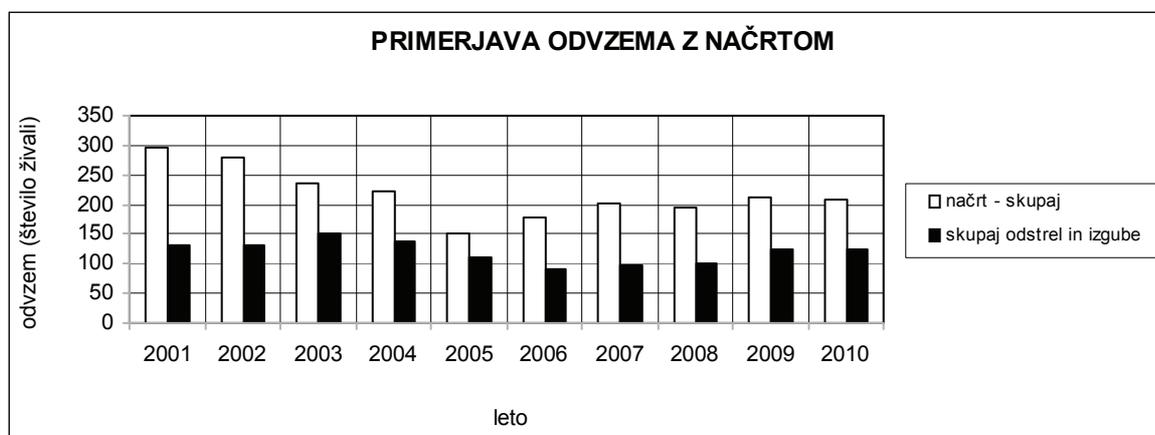
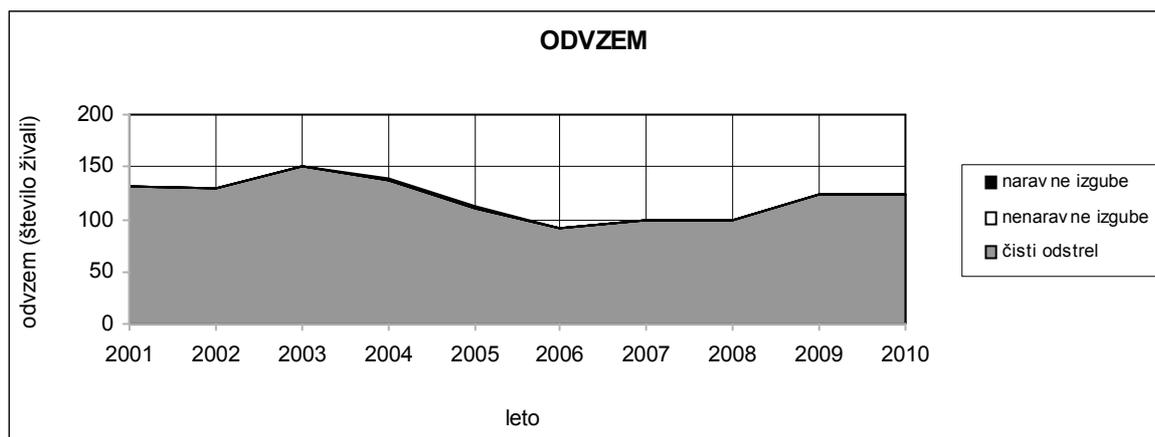
Preglednica 7.32: Pregled podatkov o šoji za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube (kos)												
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
skupaj odstrel in izgube	523	768	619	537	632	493	543	591	418	464	5588	
načrt - skupaj	929	842	814	659	734	776	815	695	705	614	7583	
odstrel in izgube / načrt	56,3	91,2	76,0	81,5	86,1	63,5	66,6	85,0	59,3	75,6	73,7	
Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube											0	0,0
naravne izgube	1										1	100,0
skupaj izgube	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	100,0
% izgub	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
čisti odstrel	522	768	619	537	632	493	543	591	418	464	5587	
Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	1										1	100,0
2 bolezen											0	0,0
3 krivolov											0	0,0
4 cesta											0	0,0
5 železnica											0	0,0
6 plenilci											0	0,0
7 psi											0	0,0
8 kosilnica											0	0,0
9 garje											0	0,0

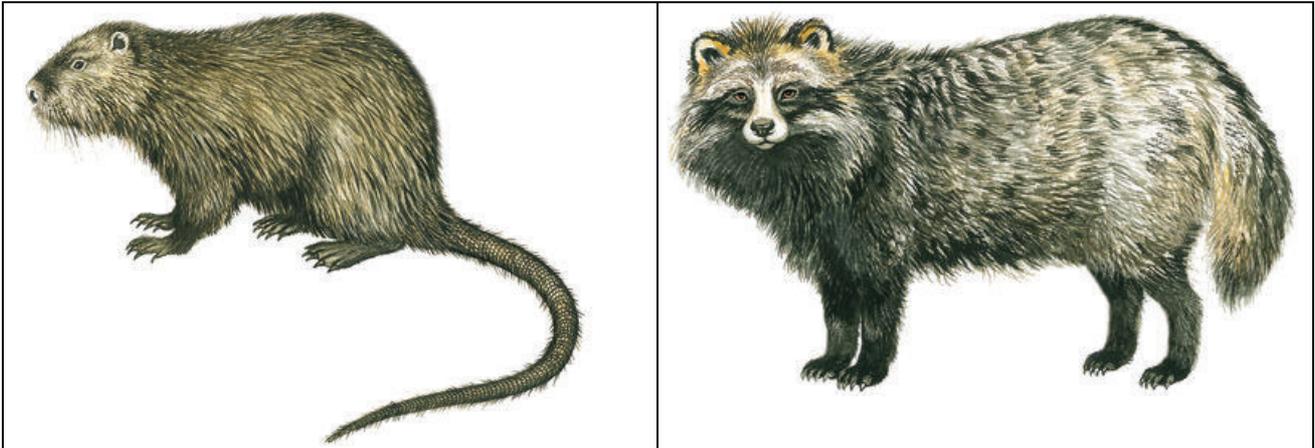

Preglednica 7.33: Pregled podatkov o sivi vrani za obdobje 2001–2010

Odstrel in izgube (kos)												
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
skupaj odstrel in izgube	132	130	150	139	112	91	99	100	124	123	1200	
načrt - skupaj	295	278	237	223	150	180	203	195	213	208	2182	
odstrel in izgube / načrt	44,7	46,8	63,3	62,3	74,7	50,6	48,8	51,3	58,2	59,1	55,0	
Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube											0	0,0
naravne izgube				2	1			1			4	100,0
skupaj izgube	0	0	0	2	1	0	0	1	0	0	4	100,0
% izgub	0,0	0,0	0,0	1,4	0,9	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,3	
čisti odstrel	132	130	150	137	111	91	99	99	124	123	1196	
Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan				2	1		1	1			5	125,0
2 bolezen											0	0,0
3 krivolov											0	0,0
4 cesta											0	0,0
5 železnica											0	0,0
6 plenilci											0	0,0
7 psi											0	0,0
8 kosilnica											0	0,0
9 garje											0	0,0

7.18 NUTRIJA (*Myocastor coypus* Molina.) in RAKUNASTI PES (*Nyctereutes procyonoides* Gray.)

Slika 7.22: Slika nutrije in rakunastega psa

Nutrija po sedanjih podatkih v LUO (še) ni prisotna. Prisotnost je zabeležena v nekaterih sosednjih LUO, predvsem po pobegu iz vzrejališč v prosto naravo. Vrsta ima veliko sposobnost reprodukcije in osvajanja novih teritorijev. Ob morebitnem pojavu nutrije, ki je tujerodna in invazivna vrsta, se v LUO načrtuje popolna izločitev. Odvzema v celotni lovni dobi (vrsta nima delnega lovopusta) se ne omejuje, potrebno je odstreliti vse opažene osebkke.

Podobno velja za rakunastega psa. Želimo, da v prostoru območja kot tujerodna in invazivna vrsta ni prisoten. V primeru pojavljanja se upošteva lovno dobo odstreliti vse opažene osebkke rakunastega psa. Lov rakunastega psa naj se intenzivira v loviščih z malo poljsko divjadjo in v habitatih gozdnih kur.

8 ZAKLJUČEK

Načrt smo pričeli sestavljati v sredini aprila 2011, ko smo zaključili z izdelavo letnega načrta LUO. Takrat smo pridobili tudi zadnje manjkajoče podatke za leto 2010. Analize so obsegale izdelavo in dopolnitev datotek, popraviljanje napak v datotekah ter same analize. Opravili smo še nekaj dodatnih analiz, predvsem glede vloge LUO med ostalimi LUO v Sloveniji in glede prostorske porazdelitve odvzema v LUO. Slednja analiza nam je služila predvsem za določitev ekoloških enot. Načrt smo pisali od sredine maja do sredine junija. Sledili so postopki sprejemanja načrta.

Tolmin, 5. marec 2012

Načrt sestavil:
mag. Iztok Koren, univ. dipl. inž. gozd.
Vodja Odseka za gozdne živali in lovstvo

Marko Jonozovič, univ. dipl. inž. gozd.
Vodja Oddelka za gozdne živali in lovstvo

Marko Janež, univ. dipl. inž. gozd.
vodja OE Tolmin

Jošt Jakša, univ. dipl. inž. gozd.
v.d. direktor ZGS

9 PRILOGE

9.1 Zavarovana območja z varstvenimi režimi

1. TOČKE					
EVID. ŠT.	IME	STATUS	PREDPIS	OBJAVA	VARSTVENI REŽIM
502	5 duglazij pri lovski koči	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
503	Cipresasta smreka	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
504	Smreka pri Turku	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
505	Bukev pri Turku	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
507	Smreka pod Rigljem	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
508	Lipa pri Turku	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
510	Smreka v Novem svetu	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
511	Duglazije pod Gradiščem	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
513	Smreka v Za koritih	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
514	Jelka v Za koritih	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
515	Duglaziji nad Grčarevcem	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
825	Lipovec na Rabarju	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
827	Lipa pri Slabetu	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
828	Lipa v Rovtah	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
833	Smreka v Povšnah	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
834	Bukev v Čukovem bregu	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
835	Bukev pod Ostrim vrhom	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne

					vrednote.
836	Bukev na Meževnikih	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
837	Bukev v Vuknastu	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
842	Lipa pod Sekirico	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
843	Lipa na Brojskem polju	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
844	Lipa pri Martinj hribu	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
846	Dob v Lomu	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
847	Štehčeva bukev	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
848	Deželova bukev	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
849	Brusova bukev	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
850	Bukvi pod Oblim vrhom	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
851	Kačja smreka pod Tolstim vrhom	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
854	Javor nad Vrbacovim kopišem	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
855	Cipresasta smreka pred Bazinovo dolino	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
949	Bela vrba v Ažmancah	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za dendrološke naravne spomenike	(Uradni list RS, št.20/95)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
951	Lipa pri Trčku	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za dendrološke naravne spomenike	(Uradni list RS, št.20/95)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
952	Bukev in lipovec pri Celarcu	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za dendrološke naravne spomenike	(Uradni list RS, št.20/95)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
954	Lipa na Jerinovem Griču	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za dendrološke naravne spomenike	(Uradni list RS, št.20/95)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.
1773	Dve bukvi v Lazah	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dreves za naravne znamenitosti	(Uradni list SRS, št.3/90)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote.

2. OBMOČJA						
EVID. ŠT	IME	STATUS	PREDPIS	OBJAVA	VARTSVENI REŽIM	POVRŠINA (ha)
501	Visoko barje Jezerc pri Ostrem vrhu	naravni rezervat	Odlok o razglasitvi visokega barja Jezerc pri Ostrem vrhu za naravno znamenitost	(Uradni list SRS, št.3/90)	Na pobočju vrtače, kjer velja milejši varstveni režim, je dovoljeno obstoječe gospodarsko izkoriščanje, to je ekstenzivno travniško gospodarjenje. Prepovedano je: - odkopavati ali nasipavati zemljo ali druge snovi, - odlagati trdne ali tekoče odpadke, - graditi stavbe, ceste in infrastrukturne objekte, - izvajati melioracijska ali regulacijska dela, katerih posledice bi bilo čutiti na območju rezervata. Na območju s strožjim varstvenim režimom, to je na dnu vrtače, je dodatno prepovedano: - košnja, - paša, - pogozdovanje, - izkrčitev lesne vegetacije, - gnojenje, peskanje ali drugo namerno spreminjanje kislosti in vsebnosti mineralov, - odzemanje ali dovajanje vode.	1,4
544	Opuščeni del kamnoloma v Krajevni skupnosti Drenov grič - Lesno brdo	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi opuščenega dela kamnoloma v Krajevni skupnosti Drenov Griž - Lesno brdo za naravni spomenik	(Uradni list RS-I, št.16/91)	Varstveni režim za površinske geomorfološke naravne vrednote.	1,9
872	Naravni rezervat Bukov vrh	naravni rezervat	Odlok o razglasitvi krajinskega parka Zgornja Idrijca	(Uradni list RS, št.11/93)	Prepovedani so vsi posegi in gibanja znotraj rezervata. Na območju je lov prepovedan.	20,7
873	Naravni spomenik Bedrova grapa	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi krajinskega parka Zgornja Idrijca	(Uradni list RS, št.11/93)	Na območju je prepovedano krmljenje divjadi ter gibanje izven obstoječih poti.	38,0
874	Naravni spomenik Divje jezero	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi krajinskega parka Zgornja Idrijca	(Uradni list RS, št.11/93)	Na območju je prepovedano krmljenje divjadi ter gibanje izven obstoječih poti, prepovedano je loviti živali.	1,6
876	Naravni spomenik Kramaršca	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi krajinskega parka Zgornja Idrijca	(Uradni list RS, št.11/93)	Na območju je prepovedano krmljenje divjadi ter gibanje izven obstoječih poti, prepovedano je loviti	7,8

					živali.	
877	Naravni spomenik Suha Idrijca	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi krajinskega parka Zgornja Idrijca	(Uradni list RS, št.11/93)	V celoti naj se upošteva varstveni režim.	13,2
878	Naravni spomenik Vrtači pod Petelinovim vrhom	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi krajinskega parka Zgornja Idrijca	(Uradni list RS, št.11/93)	Prepovedano je krmljenje divjadi in postavljanje solnic, prepovedana je gradnja obor za divjad, prepovedana je hoja izven poti.	20,6
879	Zgornja Idrijca	krajinski park	Odlok o razglasitvi krajinskega parka Zgornja Idrijca	(Uradni list RS, št.11/93)	V celoti naj se upošteva varstveni režim.	4447,8
4063	Ljubljana	naravni spomenik	Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje	(Uradni list RS, št. 112/08)	V celoti naj se upošteva varstveni režim.	30,6
4066	Ljubija	naravni spomenik	Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje	(Uradni list RS, št. 112/08)	V celoti naj se upošteva varstveni režim.	1,8
4067	Krajinski park Ljubljansko barje	krajinski park	Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje	(Uradni list RS, št. 112/08)	V celoti naj se upošteva varstveni režim.	1029,6
4069	Retovje	naravni spomenik	Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje	(Uradni list RS, št. 112/08)	V celoti naj se upošteva varstveni režim.	7,8
4070	Močilnik	naravni spomenik	Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje	(Uradni list RS, št. 112/08)	V celoti naj se upošteva varstveni režim.	9,7

3. CONE						
EVID. ŠT	IME	STATUS	PREDPIS	VARSTVENI REŽIM	POVRŠINA (HA)	
3896	Regijski park Škocjanske jame - vplivno območje	regijski park - vplivno območje	Zakon o regijskem parku Škocjanske jame (ZRPSJ)	prepovedano je vnašanje neavtohtone živalske vrste ter izvajati posege, ki ogrožajo vhode in bližnjo okolico jam.	772,4	
4067	Krajinski park Ljubljansko barje - drugo varstveno območje	krajinski park	Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje	Prepovedano je: - naseljevati rastline in živali tujerodnih vrst, redčiti, sekati in strojno krčiti lesne vegetacije v obdobju med 15. marcem in 30. septembrom; - ograjevati novih zemljišč za gojitev divjadi	610,4	
	Krajinski park Ljubljansko barje - tretje varstveno območje	krajinski park	Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje		325,6	
	Krajinski park Ljubljansko barje - prvo varstveno območje	krajinski park	Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje	Poleg omejitev iz drugih varstvenih območij je prepovedano odvzemanje ptic iz narave.	93,5	

9.2 Naravne vrednote z varstvenimi režimi

ZVRST	OPIS ZNAČILNOSTI	NV-TOČKE	NV-OBMOČJA	NV-OBMOČJA (V)
Botanična	Rastišča redkih vrst. Pomembni ekosistemi za rastline (mrzišča, travišča, strma pobočja, vrhovi, alpska flora).	3	18	6
Drevesna	Izjemna drevesa ali skupina dreves.	85 (5)	2	0
Ekosistemska	Dobro ohranjeni ekosistemi (predvsem gozdovi, poplavno območje, mrzišča).	11	18	0
Geološka	Izjemna oblika zemeljske skorje, procesi v njeni notranjosti, nahajališča mineralov in fosilov.	21 (1)	32 (1)	2
Geomorfološka	Izjemna oblika površja doline pritokov, udornice, ponori, ponikalnice, spalovi.	53	89	19
Geomorfološka podzemeljska Jame	Jame, brezna.	13 1319	1	2
Hidrološka	Izviri, vodotoki, slapovi, ponikve.	21	47 (1)	14
Oblikovna naravna vrednota	Drevoredi, park.	0	4	0
Zoološka	Pobočje, gozd.	0	8	0

KONKRETNE VARSTVENE USMERITVE

IDENT. ŠT.	IME	ZVRST	KONKRETNE USMERITVE	Površina (ha)
558	Račevsko jezero	GEOMORF, HIDR, EKOS	Na območju naravne vrednote naj se ne postavlja lovskih objektov.	1

9.3 Ekološko pomembna območja z varstvenimi režimi

ID	IME	POVRŠINA (ha)	POVRŠINA (ha)	GGO	KONKRETNE VARSTVENE USMERITVE
31200	Krimsko hribovje - Menišija	678,8	680,0	GGO Ljubljana	Na vhodih v jame in v njihovi neposredni okolici jam in brezen: - naj se ne postavlja lovskih objektov kot so preže, solnice ali krmišča; - naj se ne postavlja lovskih pasti. Na vhodu v brezna in jame ter na njihovem vplivnem območju: - naj se ohranja obstoječa vegetacijska združba.

31400	Ljubljansko barje	1494,6	1632,9	GGO Ljubljana	Na območju naj se: - vzdržujejo obstoječe življenjske razmere za živali, - ohranja naj se lesna vegetacija, - zemlje ali kamninske podlage naj se ne odstranjuje. - vzdržujejo naj se grmišča ter avtohtona obrežna vegetacija; - gnezdiščem ter prostorom, kjer se živali prehranjujejo, razmnožujejo ali zadržujejo, naj se ne približuje. Lovske objekte naj se locira na ustrezno razdaljo od teh prostorov, - kosi naj se čim pozneje, po možnosti šele avgusta, in to od sredine travnika navzven, Na območja mokrišč naj se ne posega (nasipava mokrišč, umešča lovsko infrastrukturo).
35700	Zaplana	218,9	232,2	GGO Ljubljana	Na območju - naj se ohranja obstoječe rastiščne razmere; - kjer so bivališča živali (gnezda, dupla, brlogi, jazbine, ...) naj se ohranja obstoječe stanje in na kakršenkoli način ne vznemirja živali zlasti v času paritve, gnezdenja, poleganja jajc ali kotitve mladičev; - v spomladanskem obdobju naj se ne posega v drevesno mladje; - v plodonosno drevje naj se ne posega v času zorenja plodov.
35800	Medvedje Brdo	192,3	199,9	GGO Ljubljana	Na območju naj se: - hranja stara drevesa, dupline, grmovno in zeliščno podrast, - ohranja se obstoječe rastiščne razmere, - ohranja obstoječe stanje v času paritve, gnezdenja, poleganja jajc in kotitve mladičev (živali naj se ne vznemirja), - v spomladanskem obdobju naj se ne posega v drevesno mladje, - v plodonosno drevje naj se ne posega v času zorenja plodov.
36300	Ligojna	150,2	156,4	GGO Ljubljana	Na območju naj se: - ohranja stara drevesa, dupline, grmovno in zeliščno podrast, - ohranja obstoječe rastiščne razmere, - v spomladanskem obdobju naj se ne posega v drevesno mladje, - v plodonosno drevje naj se ne posega, v času zorenja plodov, - ohranja obstoječe stanje v času paritve, gnezdenja, poleganja jajc in kotitve mladičev (živali naj se ne vznemirja).
38200	Žejna dolina	118,9	121,0	GGO Ljubljana	Na območju naj se: - vzdržujejo obstoječe življenjske razmere za živali (ohranja naj se lesna vegetacija, zemlje ali kamninske podlage naj se ne odstranjuje). - ne približuje gnezdiščem ter prostorom, kjer se živali prehranjujejo, razmnožujejo ali zadržujejo, (lovske objekte naj se locira na ustrezno razdaljo od teh prostorov), - vzdržujejo naj se grmišča ter avtohtona obrežna vegetacija, - kosi naj se čim pozneje, po možnosti šele avgusta, in to od sredine travnika navzven.

					Na območja mokrišč naj se ne posega (nasipava mokrišč, umešča lovsko infrastrukturo).
38600	Zelena dolina	23,2	24,1	GGO Ljubljana	Na območju naj se: - vzdržujejo obstoječe življenjske razmere za živali (ohranja naj se lesna vegetacija, zemlje ali kamninske podlage naj se ne odstranjuje). - naj se ne približuje gnezdiščem ter prostorom, kjer se živali prehranjujejo, razmnožujejo ali zadržujejo, (lovske objekte naj se locira na ustrezno razdaljo od teh prostorov), - vzdržujejo naj se grmišča ter avtohtona obrežna vegetacija, - kosi naj se čim pozneje, po možnosti šele avgusta, in to od sredine travnika navzven. Na območja mokrišč naj se ne posega (nasipava mokrišč, umešča lovsko infrastrukturo).
39300	Dolina Črnega potoka	20,4	20,4	GGO Ljubljana	Na območju naj se: - vzdržujejo obstoječe življenjske razmere za živali (ohranja naj se lesna vegetacija, zemlje ali kamninske podlage naj se ne odstranjuje), - ne približuje gnezdiščem ter prostorom, kjer se živali prehranjujejo, razmnožujejo ali zadržujejo, (lovske objekte naj se locira na ustrezno razdaljo od teh prostorov), - vzdržuje grmišča ter avtohtona obrežna vegetacija, - kosi čim pozneje, po možnosti šele avgusta, in to od sredine travnika navzven, - sprotno naj se odstranjuje prazne tulce lovskih šibrnih nabojev v primeru odvzema lovnih vrst iz narave na območjih. - izvaja redna vzdrževalna dela izven gnezditvene sezone ter na najbolj možen sonaraven način in le tam, kjer je to nujno potrebno. - ohranja obvodna vegetacija. Na območjih, ki so pomembne na gnezdenje ptic naj se lov ne izvaja v času gnezditvene sezone ptic (od marca do oktobra); Na območjih, ki so potrjena zimska počivališča zavarovanih in ogroženih vrst ptic naj se odstrel ne izvaja. Vse vrste gradenj lovskih objektov naj se umaknejo iz poplavnega oz. vplivnega območja vodotokov.

39800	Jezerc	1,5	1,6	GGO Ljubljana	Na območju naj se: - vzdržujejo obstoječe življenjske razmere za živali (ohranja naj se lesna vegetacija, zemlje ali kamninske podlage naj se ne odstranjuje), - ne približuje gnezdiščem ter prostorom, kjer se živali prehranjujejo, razmnožujejo ali zadržujejo (lovske objekte naj se locira na ustrezno razdaljo od teh prostorov). - vzdržujejo grmišča ter avtohtona obrežna vegetacija; - kosi čim pozneje, po možnosti šele avgusta, in to od sredine travnika navzven. Na območjih mokrišč naj se ne postavlja lovskih objektov ali gradi lovskih stez, mokrišč naj se ne nasipava.
52400	Vipavska dolina - spodnja	4301	4588,8	GGO Tolmin	Na območju kraka, ki leži ži severno od avtoceste proti Črniškemu polju naj se ne strelja rak mlakaric, saj je območje pomembno kot življenjski prostor in gnezdišče zavarovanih vrst ptic.
54700	Vipava - reka in osrednji del Vipavske doline	1395,6	1426,2	GGO Sežana	Na delu reke Vipave od Vipave do Ustja naj se lov na mlakarice izvaja tako, da se drugih ogroženih in zavarovanih vrst ptic v večjih jatah ne v znemirja.
				GGO Tolmin	
55400	Soča	413,5	433,5	GGO Tolmin	V Mostu na Soči se mlakarice združujejo v večje jate v katerih se pojavljajo tudi ogrožene in zavarovane vrste ptic, ki jih ni dovoljeno vznemirjati. Zato naj se odstrel izvaja tako, da se zavarovanih vrst ne vznemirja.
55500	Korada - Kolovrat	556	570,3	GGO Tolmin	Na območju beloglavega jastreba naj se bistveno ne znižuje gostote populacij gamsa z odstrelom.
56600	Idrija - spodnja	398,2	411,0	GGO Tolmin	Na območju naj se ohranja mejice.
57100	Ajševica	246,6	252,5	GGO Tolmin	Ni konkretnih varstvenih usmeritev.
80000	Osrednje območje življenjskega prostora velikih zveri	65490,8	67108,7	GGO Ljubljana	Na območju naj se: - zagotavlja primerna gostota populacij velike rastlinojede divjadi, vendar tako, da še omogoča naravno obnovo sestojev z vsemi rastišču primernimi drevesnimi in grmovnimi vrstami, - odstrel srnjadi v loviščih, kjer je prisoten ris zmanjša za toliko osebkov, kot jih predvidoma upleni ris, - odstrel srnjadi in jelenjadi v loviščih, kjer je prisoten volk, zmanjša za toliko osebkov, kolikor jih predvidoma uplenijo volkovi, - zagotavlja naj se zadosten delež srnjadi v primerjavi z jelenjadjo za zagotavljanje ugodne prehranske baze za risa, - zmanjša naj se gostota divjega prašiča, - zagotavlja zadostna količina plodonosnih vrst, - upoštevajo usmeritve za gozdne habitatne tipe, - ohranja stara drevesa, dupline, grmovno in zeliščno podrast, - v spomladanskem obdobju ne posega v drevesno mladje, - ne posega v plodonosno drevje v času zorenja

					plodov. - ravna v skladu z dogovorjenimi državnimi strategijami, ki določajo upravljanje s populacijo rjavega medveda (<i>Ursus arctos</i>) v Sloveniji. V okolici medvedjih brlogov naj se v zimskem času zagotovi mir.
51300	Trnovski gozd in Nanos	57062,2	13893,4	GGO Ljubljana	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območja Trnovski gozd in Nanos – južni rob in Trnovski gozd in Trnovski gozd – Nanos.
55700	Vrhe na Vipavskem	182,4	182,4	GGO Sežana	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Vrhe nad Rašo.
55200	Slavinski Ravnik	167,8	167,8	GGO Postojna	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Slavinski Ravnik in - Zaraščajoče se travniške površine naj se čistijo in kosijo.
53500	Banjšice	3174,4	3250,5	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območji Banjščice- travišča in Banjšice.
54500	Nanoščica - porečje	1631,4	1670,2	GGO Postojna	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območji Nanoščica in Nanoščica – porečje.
53400	Dolina Branice	276,7	276,8	GGO Sežana	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Dolina Branice.
31300	Notranjski trikotnik	4626,1	4709,9	GGO Ljubljana	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Notranjski trikotnik.
56700	Idrija s pritoki	138,7	146,7	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Idrija s pritoki.
55900	Otalež - Lazec	500,1	525,7	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Otalež - Lazec.
57400	Kendove robe	96,5	96,5	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Kendove robe.
57600	Ukovnik	57,5	57,8	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Ukovnik.
57700	Mlake pri Vipavi	86,8	107,8	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Trnovski gozd - Nanos.
57800	Jama pod Lešetnicami	57,3	57,4	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Jama pod Lešetnico.
57900	Divja jama nad Plavmi	49,6	49,9	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Divja jama nad Plavami.
58100	Jama pod Smoganico	53,2	53,9	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Jama pod Smogodnico.
58200	Jelenk	86,8	86,9	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Jelenk.
58300	Kožbanjšček - potok	37,2	38,4	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Potok Kožbanjšček.
58500	Avče	29,8	31,8	GGO	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje

				Tolmin	Avče.
58600	Jama v Globinah	17,3	17,7	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Jama v Globinah.
58800	Melišča pri Modreju	12,1	12,3	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Pri Modreju - Melišča.
59600	Studenec pod Vojskarsko planoto	2,2	2,2	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Studenec.
56400	Sabotin	403,7	411,3	GGO Tolmin	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Trnovski gozd in Nanos – južni rob.
38700	Jama na Pucovem Kuclu	15,4	15,4	GGO Ljubljana	Veljajo konkretne usmeritve za podzemeljske geomorfološke naravne vrednote (jame).
53200	Zgornja Idrijca	3657,7	3740,6	GGO Tolmin	Veljajo konkretne usmeritve za botanične naravne vrednote.
53300	Trebuša	3693,2	3761,2	GGO Tolmin	Veljajo konkretne usmeritve za botanične naravne vrednote.
55100	Skalnica	1129,3	1145,4	GGO Tolmin	Veljajo splošne varstvene usmeritve.

9.4 Posebna varstvena območja (območja Natura 2000)

KODA	STATUS	OBMOČJE	POVRŠINA (ha)
SI3000015	SCI	Medvedje Brdo	181,8
SI3000016	SCI	Zaplana	203,2
SI3000017	SCI	Ligojna	136,8
SI3000023	SCI	Otalež - Lazec	493,7
SI3000024	SCI	Avče	23,2
SI3000032	SCI	Pri Modreju - melišča	10,9
SI3000034	SCI	Banjšćice - travišća	1140,3
SI3000042	SCI	Jezerc pri Logatcu	0,3
SI3000077	SCI	Kendove robe	69,0
SI3000078	SCI	Jelenk	61,1
SI3000081	SCI	Jama v Globinah	13,4
SI3000082	SCI	Ukovnik	48,2
SI3000084	SCI	Jama pod Lešetnico	47,6
SI3000123	SCI	Divja jama nad Plavmi	47,0
SI3000125	SCI	Potok Kožbanjšćek	30,6
SI3000126	SCI	Nanošćica	664,6
SI3000161	SCI	Studenec izvir - izliv v Kanomljico	2,2
SI3000189	SCI	Žejna dolina	54,3
SI3000197	SCI	Slavinski Ravnik	157,9
SI3000198	SCI	Lijak	36,8
SI3000209	SCI	Jama pod Smogodnico	40,5
SI3000211	SCI	Jama na Pucovem kuclu	14,1
SI3000225	SCI	Dolina Branice	271,4
SI3000226	SCI	Dolina Vipave	1308,9
SI3000229	SCI	Vrhe nad Rašo	181,1
SI3000230	SCI	Idrijca s pritoki	152,5
SI3000232	SCI	Notranjski trikotnik	4570,9
SI3000255	SCI	Trnovski gozd - Nanos	51891,8
SI3000256	SCI	Krimsko hribovje - Menišćija	644,8
SI3000271	SCI	Ljubljansko barje	944,1
SI5000007	SPA	Banjšćice	3149,9
SI5000014	SPA	Ljubljansko barje	11409,4
	OIP		386,3
SI5000016	SPA	Planinsko polje	956,7

SI5000017	SPA	Nanoščica - porečje	1620,5
SI5000021	SPA	Trnovski gozd - južni rob in Nanos	10370,4
	OIP		1702,5
SI5000025	SPA	Trnovski gozd	11460,1
	*	OBMOČJA, ZA KATERE SO V OPAN-U PODANE PODROBNE USMERITVE ZA LOVSTVO	

KODA	IME	HT/VRSTE	CONA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LOU	POVRŠINA (LUO)
SI3000016	Zaplana	Ilirski bukovi gozdovi (Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion))	3-016- HT91K0	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje	203,2
SI3000017	Ligojna	Bukovi gozdovi (Luzulo-Fagetum)	3-017- HT9110	v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotopske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranja naj se gozdni rob.	48,9
SI3000034	Banjščice - travišča	Ilirski bukovi gozdovi (Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion))	3-034- HT91K0	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotopske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranja naj se gozdni rob.	1,6
		Vzhodna submediteranska suha travišča (Scorzoneretalia villosae)	3-034- HT62A0	Izvajata se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvajata naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetrni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranja naj se gozdni rob. - Zaraščajoče se travniške površine naj se čistijo in kosijo.	1030,0
SI3000126	Nanoščica	navadni ris (Lynx lynx)	3-126- SP1361	Pri načrtovanju višine odstrela srnjadi, jelenjadi in gamsa naj se upošteva prehranske potrebe risa.	10,1

		rjavi medved (<i>Ursus arctos</i>)	3-126-SP1354	Pri upravljanju z medvedom naj se upošteva usmeritve, ki so navedene v Strategiji upravljanja z rjavim medvedom (<i>Ursus arctos</i>) v Sloveniji.	664,6
		volk (<i>Canis lupus</i>)	3-126-SP1352	Pri upravljanju z volkom naj se upošteva usmeritve, ki so navedene v Strategija ohranjanja in trajnostnega upravljanja z volkom (<i>Canis lupus</i>) v Sloveniji. Pri načrtovanju višine odstrela jelenjadi naj se upošteva tudi prehranske potrebe volka.	10,1
		Nižinski ekstenzivno gojeni travniki (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)	3-126-HT6510	Izvaja se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvaja naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi.	83,4
		Travniki s prevladujočo stožko (<i>Molinia</i> spp.) na karbonatnih, šotnih ali glinenomuljastih tleh (<i>Molinion caeruleae</i>)	3-126-HT6410	- Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetrni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranja naj se gozdni rob. - Zaraščajoče se travniške površine naj se čistijo in kosijo.	85,7
		Vodotoki v nižinskem in montanskem pasu z vodno vegetacijo zvez <i>Ranuncion fluitantis</i> in <i>Callitricho-Batrachion</i>	3-126-HT3260	Površinske in podzemne vode se ne onesnažuje, na obrežju se ne uporablja mineralnih gnojil in pesticidov, itd. - Čiščenje brežin se ne opravlja v razmnoževalnem času živali, temveč jeseni; opravlja se na način, ki najmanj poškodujejo življenjske prostore. - Ohranjajo se obvodni pasovi vegetacije. - Na območje habitatnega tipa ali v njegovo neposredno bližino (manj kot 50 m od habitatnega tipa) naj se ne postavlja novih solnic, krmišč in mrhovišč, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	664,6
SI3000189	Žejna dolina	Bazična nizka barja	3-189-HT7230	Na območju habitatnih tipov barj in močvirij ali v njihovi neposredni bližini (v oddaljenosti manj kot 50 m) se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se odstrani. Na območju mokrišč naj se ne nadeluje novih poti in hodi izven obstoječih poti. Na območje habitatnega tipa in območje vpliva nanj se ne vnaša gnojil in pesticidov. Z redno košnjo najmanj na dve leti se ohranja primerno stanje habitatnega tipa.	54,3

		Travniki s prevladujočo stožko (<i>Molinia</i> spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh (<i>Molinion caeruleae</i>)	3-189-HT6410	Izvajajo se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvajajo naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protiveterni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranja naj se gozdni rob.	25,2
SI3000197	Slavinski Ravnik	Jame, ki niso odprte za javnost	3-197-HT8310	Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam). - V jame se ne vnaša organskih snovi. - Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov.	157,9
SI3000198	Lijak	Gozdovi s prevladujočima vrstama <i>Quercus ilex</i> in <i>Quercus rotundifolia</i>	3-198-HT9340	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotopske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranja naj se gozdni rob.	35,6
		Srednjeevropska karbonatna melišča v submontanskem in montanskem pasu	3-198-HT8160	- Zaraščajoče se travniške površine naj se čistijo in kosijo.	36,8
SI3000209	Jama pod Smogodnico	Jame, ki niso odprte za javnost	3-209-HT8310	Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam).	40,5
SI3000211	Jama na Pucovem kuclu	Jame, ki niso odprte za javnost	3-211-HT8310	- V jame se ne vnaša organskih snovi. - Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	14,1
SI3000225	Dolina Branice	Sestoji navadnega brina (<i>Juniperus communis</i>) na suhih traviščih na karbonatih	3-225-HT5130	Izvajajo se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvajajo naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi.	2,2
		Skalna travišča na bazičnih tleh (<i>Alyssum Sedion albi</i>)	3-225-HT6110	- Na območju se praviloma ne gnoji, če	271,4

		Vzhodna submediteranska suha travišča (Scorzoneretalia villosae)	3-225-HT62A0	pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetrni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranja naj se gozdni rob.	2,2
SI3000230	Idrijca pritoki	Alpske reke in lesnata vegetacija s sivo vrbo (Salix eleagnos) vzdolž njihovih bregov	3-230-HT3240	Površinske in podzemne vode se ne onesnažuje, na obrežju se ne uporablja mineralnih gnojil in pesticidov, itd. - Čiščenje brežin se ne opravlja v razmnoževalnem času živali, temveč jeseni; opravlja se na način, ki najmanj poškodujejo življenjske prostore. - Ohranjajo se obvodni pasovi vegetacije. - Na območje habitatnega tipa ali v njegovo neposredno bližino (manj kot 50 m od habitatnega tipa) naj se ne postavlja novih solnic, krmišč in mrhovišč, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	152,5
		Alpske reke in zelната vegetacija vzdolž njihovih bregov	3-230-HT3220		88,4
SI3000232	Notranjski trikotnik	navadni ris (Lynx lynx)	3-232-SP1361	Pri načrtovanju višine odstrela srnjadi, jelenjadi in gamsa naj se upošteva prehranske potrebe risa.	3566,7
		rjavi medved (Ursus arctos)	3-232-SP1354	Pri upravljanju z medvedom naj se upošteva usmeritve, ki so navedene v Strategiji upravljanja z rjavim medvedom (Ursus arctos) v Sloveniji.	4570,9
		volk (Canis lupus)	3-232-SP1352	Pri upravljanju z volkom naj se upošteva usmeritve, ki so navedene v Strategija ohranjanja in trajnostnega upravljanja z volkom (Canis lupus) v Sloveniji. Pri načrtovanju višine odstrela jelenjadi naj se upošteva tudi prehranske potrebe volka.	3566,7
		Prehodna barja	3-232-HT7140	Na območju habitatnih tipov barj in močvirij ali v njihovi neposredni bližini (v oddaljenosti manj kot 50 m) se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se odstrani.	4570,9
		Presihajoča jezera	3-232-HT3180	Na območju mokrišč naj se ne nadeluje novih poti in hodi izven obstoječih poti. Na območje habitatnega tipa in območje vpliva nanj se ne vnaša gnojil in pesticidov. Z redno košnjo najmanj na dve leti se ohranja primerno stanje habitatnega tipa.	883,6
		Nižinske in montanske do alpinske hidrofilne robne združbe z visokim steblikovjem	3-232-HT6430	Površinske in podzemne vode se ne onesnažuje, na obrežju se ne uporablja mineralnih gnojil in pesticidov, itd. - Čiščenje brežin se ne opravlja v razmnoževalnem času živali, temveč jeseni; opravlja se na način, ki najmanj poškodujejo življenjske prostore.	856,6
		Reke z muljastimi obrežji z vegetacijo zvez Chenopodium rubri p.p. in Bidention p.p.	3-232-HT3270	- Ohranjajo se obvodni pasovi vegetacije. - Na območje habitatnega tipa ali v	47,6

		Vodotoki v nižinskem in montanskem pasu z vodno vegetacijo zvez <i>Ranuncion fluitantis</i> in <i>Callitricho-Batrachion</i>	3-232-HT3260	njegovo neposredno bližino (manj kot 50 m od habitatnega tipa) naj se ne postavlja novih solnic, krmišč in mrhovišč, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	47,6
		Ilirski bukovi gozdovi (<i>Fagus sylvatica</i> (Aremonio-Fagion))	3-232-HT91K0	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotopske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti.	1115,9
		Ilirski hrastovo-belogabrovi gozdovi (<i>Erythronio-Carpinion</i>)	3-232-HT91L0	- Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranja naj se gozdni rob.	9,9
		Travniki s prevladujočo stožko (<i>Molinia</i> spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh (<i>Molinion caeruleae</i>)	3-232-HT6410	Izvaja se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvaja naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetrni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranja naj se gozdni rob.	856,6
		Jame, ki niso odprte za javnost	3-232-HT8310	Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam). - V jame se ne vnaša organskih snovi. - Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	4570,9
SI3000255	Trnovski gozd - Nanos	navadni ris (<i>Lynx lynx</i>)	3-255-SP1361	Pri načrtovanju višine odstrela srnjadi, jelenjadi in gamsa naj se upošteva prehranske potrebe risa.	51891,8
		rjavi medved (<i>Ursus arctos</i>)	3-255-SP1354	Pri upravljanju z medvedom naj se upošteva usmeritve, ki so navedene v Strategiji upravljanja z rjavim medvedom (<i>Ursus arctos</i>) v Sloveniji.	51891,8
		volk (<i>Canis lupus</i>)	3-255-SP1352	Pri upravljanju z volkom naj se upošteva usmeritve, ki so navedene v Strategija ohranjanja in trajnostnega upravljanja z volkom (<i>Canis lupus</i>) v Sloveniji. Pri načrtovanju višine odstrela jelenjadi naj se upošteva tudi prehranske potrebe volka.	49577,9

		Alpiska in subalpinska travišča na karbonatnih tleh	3-255-HT6170	Izjava se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč:	837,2
		Gorski ekstenzivno gojeni travniki	3-255-HT6520	- Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izjava naj se upočasnjena	93,3
		Sestoji navadnega brina (<i>Juniperus communis</i>) na suhih traviščih na karbonatih	3-255-HT5130	košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi.	606,3
		Vzhodna submediteranska suha travišča (<i>Scorzoneretalia villosae</i>)	3-255-HT62A0	- Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem.	1944,1
		Vrstno bogata travišča s prevladujočim navadnim volkom (<i>Nardus stricta</i>) na silikatnih tleh v montanskem pasu (in submontanskem pasu v celinskem delu Evrope)	3-255-HT6230	- Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini).	4,4
		Travniki s prevladujočo stožko (<i>Molinia</i> spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh (<i>Molinion caeruleae</i>)	3-255-HT6410	- Ohranja naj se gozdni rob.	57,9
		Kisloljubni smrekovi gozdovi od montanskega do alpinskega pasu (<i>Vaccinio-Piceetea</i>)	3-255-HT9410	- Zaraščajoče se travniške površine naj se čistijo in kosijo.	277,9
		(Sub-)mediteranski gozdovi črnega bora	3-255-HT9530	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotopske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti.	402,9
		Gozdovi s prevladujočima vrstama <i>Quercus ilex</i> in <i>Quercus rotundifolia</i>	3-255-HT9340	- Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum.	0,2
		Ilirski bukovi gozdovi (<i>Fagus sylvatica</i> (<i>Aremonio-Fagion</i>))	3-255-HT91K0	- Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst.	22443,3
		Jame, ki niso odprte za javnost	3-255-HT8310	- Ohranja naj se gozdni rob.	51891,8
SI3000256	Krimsko hribovje - Menišija	navadni ris (<i>Lynx lynx</i>)	3-256-SP1361	Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam).	644,8
		rjavi medved (<i>Ursus arctos</i>)	3-256-SP1354	- V jame se ne vnaša organskih snovi.	644,8
				-Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	
				Pri načrtovanju višine odstrela srnjadi, jelenjadi in gamsa naj se upošteva prehranske potrebe risa.	
				Pri upravljanju z medvedom naj se upošteva usmeritve, ki so navedene v Strategiji upravljanja z rjavim medvedom (<i>Ursus arctos</i>) v Sloveniji.	

	volk (Canis lupus)	3-256-SP1352	Pri upravljanju z volkom naj se upošteva usmeritve, ki so navedene v Strategija ohranjanja in trajnostnega upravljanja z volkom (Canis lupus) v Sloveniji. Pri načrtovanju višine odstrela jelenjadi naj se upošteva tudi prehranske potrebe volka.	644,8
	Alpinska in subalpinska travišča na karbonatnih tleh	3-256-HT6170	Izvajata se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvajata naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranja naj se gozdni rob.	644,8
	Vodotoki v nižinskem in montanskem pasu z vodno vegetacijo zvez Ranunculon fluitantis in Callitricho-Batrachion	3-256-HT3260	Površinske in podzemne vode se ne onesnažuje, na obrežju se ne uporablja mineralnih gnojil in pesticidov, itd. - Čiščenje brežin se ne opravlja v razmnoževalnem času živali, temveč jeseni; opravlja se na način, ki najmanj poškodujejo življenjske prostore. - Ohranjajo se obvodni pasovi vegetacije. - Na območje habitatnega tipa ali v njegovo neposredno bližino (manj kot 50 m od habitatnega tipa) naj se ne postavlja novih solnic, krmišč in mrhovišč, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	644,8
	Ilirski bukovi gozdovi (Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion))	3-256-HT91K0	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotopske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranja naj se gozdni rob.	544,0
	Jame, ki niso odprte za javnost	3-256-HT8310	Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam). - V jame se ne vnaša organskih snovi. - Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	644,8

SI3000271	Ljubljansko barje	Nižinske in montanske do alpinske hidrofilne robne združbe z visokim steblikovjem	3-271-HT6430	Izvajata se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvajata naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetrni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranja naj se gozdni rob.	15,8
		Nižinski ekstenzivno gojeni travniki (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)	3-271-HT6510	košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetrni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranja naj se gozdni rob.	434,0
		Travniki s prevladujočo stožko (<i>Molinia</i> spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh (<i>Molinion caeruleae</i>)	3-271-HT6410	Površinske in podzemne vode se ne onesnažuje, na obrežju se ne uporablja mineralnih gnojil in pesticidov, itd. - Čiščenje brežin se ne opravlja v razmnoževalnem času živali, temveč jeseni; opravlja se na način, ki najmanj poškodujejo življenjske prostore. - Ohranjajo se obvodni pasovi vegetacije. - Na območje habitatnega tipa ali v njegovo neposredno bližino (manj kot 50 m od habitatnega tipa) naj se ne postavlja novih solnic, krmišč in mrhovišč, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	35,8
		Vodotoki v nižinskem in montanskem pasu z vodno vegetacijo zvez <i>Ranuncion fluitantis</i> in <i>Callitricho-Batrachion</i>	3-271-HT3260	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotopske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranja naj se gozdni rob.	26,1
		Ilirski bukovi gozdovi (<i>Fagus sylvatica</i> (<i>Aremonio-Fagion</i>))	3-271-HT91K0	Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam). - V jame se ne vnaša organskih snovi. - Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	7,7
SI3000081	Jama v Globinah	Jame, ki niso odprte za javnost	3-081-HT8310	Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam). - V jame se ne vnaša organskih snovi. - Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	13,4
SI3000082	Ukovnik	Jame, ki niso odprte za javnost	3-082-HT8310	Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam). - V jame se ne vnaša organskih snovi. - Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	48,2
SI3000084	Jama pod Lešetnico	Jame, ki niso odprte za javnost	3-084-HT8310	Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam). - V jame se ne vnaša organskih snovi. - Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	47,6
SI3000123	Divja jama nad Plavmi	Jame, ki niso odprte za javnost	3-123-HT8310	Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam). - V jame se ne vnaša organskih snovi. - Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	47,0
SI5000025	Trnovski gozd	divji petelin (<i>Tetrao urogallus</i>)	5-025-A108	Lovske prež, krmišč in solnic naj se ne umešča v bližino znanih rastišč divjega petelina. Poveča naj se pritisk na naravne plenilce divjega petelina.	6990,9

	gozdni jereb (Bonasia bonasia)	5-025-A104	Lovske prež, krmišč in solnic naj se ne umešča v bližino znanih rastišč gozdnega jereba.	11460,1
--	--------------------------------	------------	--	---------

9.5 Kronologija izdelave načrta

Datum	Opravilo
2010, ½ 2011	Ureditev baz podatkov (odvzem, dela v okolju, škode, popis objedenosti...)
November in december 2010	Zbiranje pobud zainteresirane javnosti v zvezi z ON
December 2010	Izdaja obvestila o nameri izdelave ON na MOP
Januar 2011	Priprava in uskladitev enotne predloge za tekstovni in tabelarni del ON – LUN
Marec – junij 2011	Pridobitev in uskladitev naravovarstvenih smernic z ZRSVN
21. 4. 2011	Sodelovanje na delavnici o ON na BF – Oddelku za gozdarstvo
24. 5. 2011	Dokončna izdelava in uskladitev Navodil za usmerjanje razvoja divjadi, ki so vgrajena v tekst vseh ON – LUN, s predstavniki znanstveno – raziskovalnih institucij ter Lovsko zvezo Slovenije in OZUL-i
Januar – junij 2011	Izdelava osnutkov ON – LUN in priprava poglavja o živalskem svetu ter medsebojni usklajenosti živalske in rastlinske komponente za ON - GGO
2. 6. 2011	Javna obravnava na MOP glede morebitne potrebne izdelave CPVO
Junij 2011	Pregled osnutkov ON – LUN za vseh 15 LUO na Oddelku za gozdne živali in lovstvo ter posredovanje pripombe načrtovalcem na OE ZGS;
21. 6. 2011	Določitev osnutkov ON na strokovnem svetu ZGS - prvič
24. 6. 2011	Oddaja osnutkov ON v nadaljnjo proceduro sprejemanja na MKGP in glede potrebnosti CPVO na MOP
September 2011	Pridobitev in pregled recenzijskih poročil na ON – LUN, ki so jih posredovali izbrani recenzenti s strani MKGP iz BF in GIS
September in oktober 2011	Priprava drugih osnutke načrtov ON skladno s pripombami recenzentov in priprava poročila o (ne)upoštevanju pripomb le-teh
Avgust 2011	Priprava kompendija za vse ON – LUN na ravni Slovenije
14. 9. 2011	Pridobitev odločbe MOP o nepotrebnosti CPVO za vse ON
14. 10. 2011	Določitev osnutkov ON na strokovnem svetu ZGS - drugič
17. 10. 2011	Oddaja osnutkov ON na MKGP – drugič in vloga za odreditev javnih razgrnitev
10. – 24. 11. 2011	Izpeljava enotne javne obravnave in javne predstavitve ON, skupaj s kolegi iz Oddelka za gozdno gospodarsko načrtovanje
Januar 2012	Ureditev zbirnika prispelih pripomb na ON – LUN ter opredelitev do potrebnih popravkov osnutkov načrtov, ki bodo predlagani Svetom OE ZGS v obravnavo
10. 2. 2012	Svet OE ZGS, opredelitev do pripomb na ON
23. 3. 2012	Svet ZGS, določitev predloga ON
April 2012	Oddaja ON na MKO v potrditev Vladi RS